

Российская Федерация үөрэҕириитин уонна наукатын миниистэристибэтэ
Саха Өрөспүүбүлүкэтин үөрэҕин миниистэристибэтэ
Н.Г.Чернышевскай аатынан Бүлүүтээҕи педагогическай колледж
Саха филологиятын, культурологиятын салаата

САХА САЛААТА – САЙДЫЫ ААРТЫГА

Бүлүү к. 2015 с.

Кинигэни Н.Г.Чернышевской аатынан Бүлүүтээби педагогической колледж
дириэктэрэ М.С.Томской үбүлээтэ

Кинигэни хомуйан онордо п.н.к. СӨ үөрэҕириитин үтүөлээх үлэһитэ
У.Ф.Кондакова.

Кинигэ техникэскэй үлэтин онордо С.П.Николаева

Кинигэбэ Бүлүүтээби педколледжка 1992 с. арыллыбыт саха филологиятын,
культурологиятын салаатын 17 сыллаах үлэтэ-хамнаа сырдатыллар, колледж үрдүк үөрэҕи
кытта ситимэ сиһилэнэр. Орто анал, үрдүк үөрэх ситиминэн сайдар суолу тобулар хайысха
арыллар. Кинигэ устудьуоннарга, үөрэх тэрилтэлэрин салайар үлэһиттэрин, учууталлар
ааҕыларыгар ананар.

Саха салаата – сайды аартыга

Күн – дьыл элэннээн ааһар, олох балысханнык сайдар, дьон өйө – санаата уларыйар. Бүлүү үөрэбин кырдыаҕас кыһата, бүтүн үйэ кэринэ үлэлээн, төһөлөөх үөрэххэ баҕалаах ыччакка, идэ биэрэн, киэн аартыкка атаарбыта буолуой?!

1989 с. диэри анардас биир идэҕэ, начальнай кылаас учууталларын бэлэмнээһиннэ, үлэлээбитэ, республиканы кыра кылаас учууталларынан хааччыйан олоҕута.

90-с сылларга Е.П.Жирков автордаах «Саха оскуолатын санардан сайыннарар Концепция» ылыллыбыта. Бу Концепция чэрчитинэн 1989 с. оскуолаҕа киириэн иннинээҕи саастаах оҕолору иитэр идэҕэ, 1992 с. орто оскуолаҕа саха тылын литэрэтиирэтин, култууратын үөрэтэр колледж салаа арыллыбыта. Саха тылын учуутала норуот кутун – сүрүн, сиэрин-майгытын сырдатааччы, үөрэтээччи, иитээччи буолан, өрүү инники күөһүнэ сылдыар, айылгытынан оҕоҕо чугас буолан, киниэхэ оҕолор тардыһыылара күүстээх.

Уон сэттэ сыл устата саха салаатыгар, дьин сахалыы талааннаах оҕолор талыллан, училище аатын үрдэспиттэрэ, төрүт култуураны сайыннарыыга билигин таһаарыылаахтык үлэли сылдыаллар. Кинилэр ааттара сэмэйдик иһиллэр, ситиһиилэрэ ситиигэ тиһиллэр, сотору кэмминэн аатыран – сураҕыран туруохтара турдаҕа.

Саха салаатын тэрийбит училище дириэктэрэ СӨ үөрэҕириитин үтүөлээх үлэһитэ Н.П.Куличкин, үөрэҕи үрдүк үөрэх ситимигэр холбообут и.н.д. бэрэпиэссэр А.Н.Алексеев, салааны сүүрэн-көтөн иилээбит – саҕалаабыт, салайбыт СӨ үөрэҕириитин үтүөлээх үлэһитэ У.Ф.Кондакова кэмигэр кэскиллээх дьыаланы төрүттээн, ыччат бөҕөнү үөрэхтээн, кырдыаҕас үөрэх кыһата сайдар суолун торумнаабыттарынан училище-колледж устуоруйатыгар биллэр миэстэни ылыахтара. Бу дьыаланы бастакынан өйөөбүт оччотооҕу саха филологиятын, култууратын бакылтыатын дэкээнэ ф.н.д. бэрэпиэссэр Г.Г.Филиппов аата мэлдьи ахтылла туруоҕа.

Саха салаатыгар үөрэммит устудьуоннар бары кэриэтэ үргүлдүү үрдүк үөрэххэ киирэн, икки – үс сыл эрэ үөрэнэн, үнүбэрситиэти бүтэрэн, олоххо суолларын тобулан, үлэлии-хамсыы сылдыаллар. Саха салаатын уопутугар тирэҕирэн, учидлище-колледж буолан, орто-үрдүк үөрэх ситимин олохтоон, 1500 кэринэ устудьуон кылгас болдьоххо үөрэнэн, үрдүк үөрэҕи ылбыттара. Билигин колледж бакалавр тиһигэр көстөбүнэ, бу дьыала хайа баҕарар тиллэр кыахтаах, билигин даҕаны ХИФУ-га орто анал үөрэҕи бүтэрбиттэри ЭГЕ-тэ суох үөрэххэ ылыы киирдэ, үөрэти болдьоҕо 5 сыл буолар, онон хос үөрэнэр балаһыанньа үөскүүр.

“Саха салаата – сайды аартыга” кинигэ Н.Г.Чернышевской аатынан колледж устуоруйатын сайыннарар, байытар кинигэ буолара саарбаҕа суох.

М.Томскай, БПК дириэктэрэ, СӨ үөрэҕириитин үтүөлээх үлэһитэ.

САХА САЛААТЫН ТӨРҮТТЭЭЧЧИЛЭР

Куличкин Николай Петрович,
1995-1999 с.с. училище директора,
Российской Федерация
үөрэҕириитин туйгуна, Саха
республикатын үөрэҕириитин
үтүөлээх үлэһитэ.

Филиппов Гаврил Гаврильевич,
Хотугулуу Илинни норуоттар тылларын,
култуураларын үнүстүүтүн дириэктэрэ,
филологическай наука доктора, профессор, СӨ
наукатын үтүөлээх деятелэ, социальной уонна
педагогическай наука академига.

Кондакова Ульяна Федоровна,
Саха салаатын бастакы сэбиэдиссэйэ, педагогическай наука
кандидата, РФ үөрэҕириитин туйгуна, СӨ үөрэҕин үтүөлээх
үлэһитэ, СӨ орто анал үөрэҕириитин туйгуна, республика
методиһа, методист – преподаватель.

Саха филологиятын уонна культуурологиятын салаатын сэбиэдиссэйдэрэ

Чиркочева Дария Ивановна,
филологическай наука кандидата, 1997-
2000 с.с. салаа сэбиэдиссэйэ, СӨ анал
үөрэхтээһинин туйгуна, ХИФУ
бочуоттаах үлэһитэ.

Гоголева Марина Трофимовна,
педагогическай наука кандидата, 2000-
2005 с.с. салаа сэбиэдиссэйэ, РФ норуотун
үөрэҕириитин туйгуна, СӨ үтүөлээх
учуутала, СӨ Барҕарыы фондатын
стипендиата

Прокопьев Спиридон Трофимович,
СГУ аспирана, 2005-2009 с. с. салаа
сэбиэдиссэйэ.

Үтүө киһи аата өрүү тыыннаах

Н.П. Куличкин Бүлүүтээҕи педучилищеҕа директорынан 14 сылы толору таһаарылаахтык, бэриниилээхтик, туох баар сатабылын, өйүн-сүрүгүн ууран үлэлээбитэ. Кини кэриэһигэр мин „Призвание - директор“ диэн ахтыы кинигэтин таһаартарбытым. Онно кини салайааччы быһыытынан сатабыллааҕын, киһи быһыытынан кэрэтин, үлэһит быһыытынан үтүө хаачыстыбаларын кинини кытта өр кэмнэргэ алтыспыт үөлээннээхтэрин, коллегаларын ахтыыларыттан тангмытым. Кинигэбэ кини дьиэ кэргэн дьонуннаах аҕа баһылыга буоларын кэргэнэ СР физкультураҕа уонна спортка үтүөлээх үлэһитэ, Бүлүү куоратын, улууһун Ытык киһитэ М.Г. Куличкина, кыыһа М.Н. Куличкина, уола А.Н. Куличкин, балта А.Куличкина ахтыыларыгар сырдаппытара.

Дьэ, чахчы үлэһит бэрдэ киһи этэ! Сарсыарда үлэтигэр, объектары кэрийэн көрөн-истэн баран, 8.30 мүн. остуолугар олорор буолара. Киэһэ эмиэ бүтүннүүтүн бэрэбиэркэлээн, 7-8ч. диэки дьиэлиирэ. 14 сыл устата училище материальной базатын тупсарыыга күүскэ үлэлэспитэ. Ордук үлэһиттэр тус олохторун тупсарар усулуобуйаны тэрийбитэ. Учуталлар уопсайдарыгар капитальной ремонту ыппыта, икки (таас, мас) сэтгэ ыал олорор уопсайдарын туттарбыта, биир кыаммат техүлэһиккэ Евсеев В.Н.-ха сана дьиэ туттарбыта, 9 үлэһиккэ куоракка дьиэ атыылаһан биэрбитэ. Ол иһин кинини үлэһиттэр өрүү үтүө тылынан ахталлар, махтаналлар.

Директорынан ананан кэлээт, кабинеттары байытыыга болжомтотун ууран, ыскаап бөбөнү онорторбута, Дьокуускайтан үөрэххэ аналлаах элбэх матырыйаалы тастарбыта. Сана таас үөрэнэр корпусу холлоһонун туруортарбыта, сана таас физзалы туттарбыта. Устудьуоннарга „Дабаан“ уопсай дьиэни оччотооҕу Райпотребсоюз председателэ И.А. Волков бэлэхтээбитэ. Николай Петрович училище базатын бөҕөргөтүүгэ, үлэлиир усулуобуйаны тэрийиигэ туох баар сатабылын, күүһүн-уоһун ууран үлэлээбитэ училище үөрэтэр-иитэр үлэтэ тупсарыгар, салгыы сайдарыгар бигэ акылааты уурбута.

Николай Петрович үлэлиир сылларыгар училище аата республикаҕа иһиллэр, биллэр буолбута. Училище 70-75 сс. үбүлүөйдэрин өрө күүрүүлээхтик тэрийэн, ыраахтан-чугастан дьон-сэргэ тоһуоруһан, үөрэн-көтөн тарҕаспыттара. Училище уруккута соҕотох начальнай кылаас идэтигэр учууталлары бэлэмниирэ, кини директордыыр кэмигэр сана үс идэ киирбитэ: оскуолаҕа киириэн иннинээҕи саастаах оҕолору иитээччи, саха тылын, литературатын учуутала, омук тылын үөрэтээччи. Сананы саҕалыыр уустуктардаах, элбэх сүүрүүлээх-көтүүлээх, түбүктээх буолар. Ону барытын тihэбэр тириэрдэн, училище сайдар кэскилин түстээбитэ.

Николай Петрович киһи быһыытынан сэмэйэ, холкута, дьонно, усутудьуоннарга сыһыана сымнаҕаһа, өрүү үлэнэн үлүһүйэ сылдьара барыбытыгар тыыннаах холобурунан буолара. Устудьуоннар кинини олус убаастыыллара, бэйэни салайыныы кини үлэлиир кэмигэр балачча сайдыбыта. Ол түмүгэр директоры иитэр үлэбэ солбуйааччы Т.И. Волчок, Бүлүүтээҕи педучилищеҕа устудьуоннар бэйэни салайынан үлэлииллэрин опытыгар олобуран, кандидатскай диссертацияны ситиһиилээхтик көмүскээбитэ. Бу кэмнэргэ саха оскуолатын санардан сайыннарыы Концепцията олоххо киирэр кэмэ буолан, саха салаата үлэтин олус кэскиллээхтик, дирин ис хоһоонноохтук тэринэн үлэлээбитэ. Ол түмүгэр СГУ-ну кытта бииргэ үлэлээһингэ дуогабар түһэрсэн, педколледжка кэтэхтэн үрдүк үөрэх бэрэстэбиитэлистибэтэ арыллан 2004 с. диэри үлэлээбитэ. Республикаҕа орто аналлаах үөрэх тэрилтэлэригэр төрүт культураҕа 1994 с. I миэстэни ылан кыайыы үөрүүтүн билбиһпит. 1992 с. училище преподавателлэрин бастакы күрүбэр преподаватель Алексеев Е.Р. I миэстэни ылбыта, 1994 с. преподаватель Кондакова У.Ф. эмиэ I миэстэни ылан кыайыыны бигэргэппитэ. Мантан ыла республикаҕа Бүлүү училищетын преподавателлэрин улаханлык билинэр буолбуттара. 1991 с. „Айылгы“ диэн ааттаах ансаамбыл тэриһиппит. Ансаамбыл республика улуустарыгар элбэхтик гастроллаабыта. Николай Петрович ансаамбыл үлэтин өрүү өйүүр этэ. Сылга хайаан

да 10-ча хонугу үөрэхтэн көнүллээн, автобус биэрэн, гастроллатар этэ. Онто түмүктээх буолбута: 1998 с. ансаамбыл „народнай“ диэн бочуоттаах ааты ылбыта. Манна сүрүн бэлэмнээччилэринэн талба талааннаах преподавателлэр Сергина Е.С., Васильева Е.С., Новгородова А.А., Васильев Г.Е. буолбуттара. Спортка СР физкультураба уонна спортка үтүөлээх үлэһитэ Абрамова М.И. салалтатынан күрэхтэһиилэргэ өрүү даҕаны I – II миэстэттэн түспэт буоларбыт. Ол түмүгэр 1999 с. сана таас физзал туттуллубута, 2000 с. физкультурнай салаа арыллыбыта.

Николай Петрович училищеба 16 сыл директордаабыт Иванов М.С. олус убаастыыра, кини курдук уһундук үлэлээтэрбин диэн баба санаалааба. Оттон Михаил Спиридонович Николай Петровиһы үлэһитин сөбөрө, ытыктыыра, „училищени чэхчы сайыннарбыта“ диэн өрүү астынар, махтанар.

Киһи бу сиргэ төрөөн сүрүн бэлиэтэ – бэйэтин туһунан үтүө өйдөбүлү хаалларыы. „Киһи дьоло - үлэбэ“ диэн норуот муударана этэр. Онон үлэнэн умайбыт, дьонно үчүгэй үлэһит буолар сырдык кыымы сахпыт киһи киэнэ кэрэмэһэ Николай Петрович Куличкин онорбут үтүө дьыалата өрүү умнуллубат. Үтүө киһи үөлэхэ кыымнаах, өтөбө төнүргэстээх. Кини олобо оҕолоругар, үлэһит үөрэнээччилэригэр, үөлээннээхтэригэр салҕанар. Бүлүүтээби училище историятыгар кини албан аата көмүс буукубанан суруллара саарбахтаныан сатамат.

У.Кондакова, саха салаатын
1992-1996 с.с. салайааччыта,
Бүлүү, Нам улуустарын ытык киһитэ.

О ходе проведения эксперимента в колледжных группах

доклад на педсовете методиста училища, заслуженного работника РС (Я) Никифоровой Л.К., 18 марта 1993 г.

Радикальные изменения в жизни всего нашего общества, страны, приведшие к перестройке всей системы образования, к поиску новых форм, типов учебных заведений, а также потребность к обновлению содержания образования, вызванная практической реализацией идей Концепции национальных школ республики заставили нас задуматься о будущем нашего училища, искать новые решения, стремиться к качественно новому уровню современного образования.

В прошлом году, примерно в это же время (10 марта 1992 г.), на педсовете было принято решение об открытии колледжных групп, готовящих специалистов с незаконченным высшим образованием.

Так, мы пошли на эксперимент, на определенный риск. В педагогической практике понятие «эксперимент» объединяет такие близкие понятия как «поиск», «опыт», «опытно-экспериментальная работа», «исследовательская работа».

Творческий поиск, опытная работа предполагает эксперимент. По определению М.М.Поташника, эксперимент - это строго направленная и контролируемая педагогическая деятельность, где исследуется педагогическое явление, идет поиск новых способов решения педагогических проблем. Перестройка системы образования привела к поиску новых типов учебных заведений. Одним из таких типов является колледж. 1 марта 1990 года было принято распоряжение Правительства России (за № 306) о проведении экспериментов по созданию в 1990-95 гг. колледжей на базе средних специальных заведений для подготовки специалистов повышенного уровня квалификации. Необходимым условием открытия колледжей является согласие однопрофильных высших учебных заведений на прием выпускников на старшие курсы вуза.

На педсовете было решено открыть пока 2 колледжные группы в новом наборе. При определении профиля колледжных групп мы исходили:

во-первых: из того, что Концепцией обновления и развития национальных школ предусматривается приобщение подрастающего поколения к национальной культуре, к духовным и нравственно-этическим ценностям народа и в связи с этим введение в учебные планы школ республики нового предмета «Национальная культура» - мы приняли это как социальный заказ;

во-вторых: опираться на лучшее, что есть в учебно-воспитательном процессе, содержании образования училища, принимая во внимание то, что многие годы наши выпускники более свободно и с желанием, считая себя, более подготовленными, поступали на очное и заочное отделение факультета якутского языка и литературы Якутского государственного университета;

в-третьих, была достигнута договоренность (правда, устная, без закрепляющих документов) с факультетом якутской филологии и национальной культуры (в лице её декана Филиппова Г.Г.) о преемственности образования, о возможности приёма части учащихся (выпускников) наших на третий курс факультета, пока вместо отсева. Мы согласились на это, т.к. как и везде, в университете намечаются большие перемены, разрабатывается новый общеуниверситетский план развития, что повлечет за собой структурные изменения.

Колледжные группы - это студенты 2 «б», 2 «в» курсов. При окончании они получают дипломы с присвоением квалификации «Учитель якутского языка и национальной культуры в I – IX классах с дополнительной специализацией». Срок обучения – 2 года 10 месяцев на базе средней школы.

На начало учебного года в колледжных группах было 55 студентов. На сегодня их осталось - 50.

Классный руководитель 2 «б» курса Жиркова Е.С. В группе было 28, на сегодня их 25. Выбыло 3. По итогам I семестра в группе 9 хорошистов учебы, 5 студентов имели по одной тройке. За пропуски и различные нарушения имеют снижение дисциплины до "4" - 1; до "3" - 5 студентов. Из 22 студентов, принимавших участие в анкетировании, 21 считают, что им интересно учиться в училище и все 22 не жалеют о том, что поступили сюда, 16 студентов с удовольствием занимаются в библиотеке училища, 17 - в городской библиотеке.

Классный руководитель 2 «в» - Яковлева Р.П. В группе было 27, на сегодня их тоже 25. Выбыло 2. По итогам I семестра в группе 7 хорошистов учебы, по одной тройке имеют 4 студента. Снижений дисциплины в группе не было. В анкетировании приняли участие все 25 студентов. Трое пока не определились с выбором профессии. Кроме двоих все проявляют интерес к учебе в училище. С удовольствием занимаются в нашей библиотеке 10 человек, в городской 12.

На вопросы «Какие предметы вам понравились в училище?», «На какой урок вы идёте с удовольствием?» были названы почти все предметы. Это говорит о позитивных взаимоотношениях студента и преподавателя.

Некоторые затруднения имеются по языкознанию, политологии, педагогике, психологии, информатике, физкультуре, из-за пробелов в школе - по современному якутскому языку, русскому и иностранным языкам. Главной причиной затруднений, по мнению студентов и самих преподавателей, является отсутствие учебников.

Многие студенты с удовольствием посещают кружки, секции, ещё хотели бы посещать такие кружки, как шитьё, вязание, вышивка, современные танцы, театр мод, Кыыс-Куо, также такие секции, как шахматы, шейпинг, кик-боксинг, аэробика, самозащита.

На вопрос «Какие мероприятия вам запомнились в училище?» они назвали почти все проведенные мероприятия и в училище, и в общежитии, включая конкурс «Преподаватель года», юбилейные мероприятия, уроки преподавателей Верхневилуйской гимназии, женскую спартакиаду, все встречи в якутском балагане и семинар педучилищ и т.д. В группе они назвали "Голубые огоньки", презентации по национальной культуре и свой концерт.

Учебный план колледжных групп включает 30 предметов. Он составлен в результате интеграции учебных планов 2 отделений Якутского университета:

- якутского языка и литературы

- национальной культуры.

Появились совершенно новые предметы, ранее не изучавшиеся в нашем училище.

1. Политология - в течение 2-х семестров - преп. Тюляхов С.Т. Он завершается этим годом обучения, сдают экзамены. Программа вузовская. Есть методические разработки для преподавателя. Но нет учебников, предмет только 3-й год изучается в вузах страны. Основная литература, которой пользуется преподаватель - газеты, журналы.

2. Введение в философию и История философии - будет изучаться на I курсе в течение 2-х семестров – преподаватель Тюляхов С.Т.

3. Культура якутского народа - 6 семестров, преподаватели: Жиркова Е.С., Яковлева Р.П., программа по дисциплине составлена Яковлевой Р.П., Фроловой Г.А., утверждена в МО, рецензирована Петровой Т.И. Программа взята за основу, по ходу корректируется.

4. Якутское устное народное творчество - 2 семестра, завершается этим годом обучения, преподаватель Жиркова Е.С.

5. Введение в языкознание - 2 семестра - тоже завершается в этом году, преподаватель Романова О.Г. Программа вузовская. Нет учебников.

6. Введение в литературоведение – 2 семестра, преподаватель Егорова Н.И. тоже завершается. Программа вузовская, требует корректировки.

7. История русской литературы - 6 семестров, преподаватель Егорова Н.И. Программа вузовская, но корректируется. Нина Ильинична работает над составлением лекций для учащихся ввиду отсутствия учебников.

8. История Якутской литературы - 6 семестров, преподаватели: Семенова Р.С, Яковлева Р.П. Имеется программа вуза.

9. Основы исполнительского мастерства и фольклора – «Уьуйуу» - 4 семестра, преподаватель Жиркова Е.С. По этому предмету и по предмету «Национальное шитье» программа составлена Жирковой Е.С., рекомендована к применению Институтом языка и литературы, рецензирована специалистом по фольклору, кандидатом филологических наук Мухоплевой С.Д.

10. Якутский народный танец - 4 сем., преподаватели Григорьева В.М., Пахомова И.А. Занимаются по программе Лукиной. Имеются следующие трудности: студенты в группах разделены по алфавиту вместо деления на группы начинающих и продолжающих; отсутствие комнаты для переодевания; ввиду ухода в отпуск Пахомовой И.А. курс занимается целиком без деления на группы.

11. Прикладное искусство - будет с 3 курса.

12. История якутской музыки - 4 сем., преподаватель Олбутцева Е.Д., студенты пользуются новым пособием «Якутская музыкальная литература» для самостоятельной работы в читальном зале.

13. Дисциплины дополнительной специализации - 1) малые жанры фольклора изучаются как предметы всеми; 2) осуохай.

Остальные предметы такие, как История Якутии, Педагогика, Психология, Современный якутский язык, Современный русский язык, Иностранный язык, Мировая культура и литература, Основы информатики и ТСО, Физкультура уже давно ведутся в нашем училище, но по программам ССУЗ-ов, тогда как в колледжных группах они ведутся на основе программы университетов по специальности "Филология". Программы вузов имеются почти по всем предметам, но они не совсем точно подходят по нашим специальностям. Всем преподавателям, в той или иной мере, пришлось обновить содержание программ, сделать корректировки, интегрировать с программами ССУЗ-ов и педучилищ, а также внести дополнительно национально-региональный компонент в содержание. Поэтому большинство программ на сегодня находятся на стадии апробации.

Профессиональный уровень преподавателей, работающих в колледжных группах отвечает требованиям, что подтвердила внеочередная аттестация.

Эксперимент всегда связан с риском: трудно предугадать не только результаты, но и ход самого эксперимента. Нам не удалось избежать недочетов и ошибок, которые наблюдаются в любом эксперименте: во-первых, основной ошибкой было решение интегрировать две специализации - преподавание якутского языка и национальной культуры, которые имеют

разные учебные планы. Имеются дисциплины, которые не изучаются по учебному плану одного отделения. Например, студенты отделения якутской филологии ЯГУ не изучают такие дисциплины, как Основы исполнительского мастерства, Основы гигиены и физиологии школьников, а студенты отделения национальной культуры - Педагогику, Современный якутский язык, Введение в языковедение, Введение в литературоведение. Включение этих дисциплин в наш учебный план произошло, в какой-то степени, за счет других дисциплин.

На совещании преподавателей, работающих в колледжных группах, которое состоялось 13 февраля 1993г. были подведены первые итоги работы. Было высказано общее мнение, что не поздно внести некоторые корректировки. Сегодня педсовету предстоит обсудить вопрос о целесообразности разделения по специальностям на 3 курсе, т.е., кто решили стать учителями якутского языка будут учиться в будущем году на 3 «б» курсе, а будущие учителя национальной культуры на 3 «в» курсе.

Во-вторых, недостаточным оказался организационный этап эксперимента, (всего полгода), который не обеспечил условия для полной реализации задуманного: недостаточно подготовлена материальная база - библиотека оказалась полностью не готовой к обеспечению учебниками, отсутствие методических пособий и рекомендаций для преподавателей вузов; заранее не было заложено в бюджет 1992-93 уч.года дополнительная оплата преподавателям, работающим в колледжных группах – 15 % надбавки в ставке преподавателя.

Несмотря на перечисленные выше недочеты, прогнозируются положительные результаты:

- обучение в этих группах ведется на более высоком, качественном уровне, чему способствует высокий профессиональный уровень преподавательского состава и их творческий поиск;

- наблюдается все больший интерес студентов к изучаемым предметам;

- отмечается желание студентов более углубленно заниматься по якутскому языку и национальной культуре;

- наличие у 75% студентов колледжных групп творческих способностей заставляет нас задуматься о дальнейшем развитии их таланта.

Как дополнение к этому, предлагаю ознакомиться с предложениями студентов колледжных групп:

1. Разделение по специализациям Якутский язык и Национальная культура должно быть с самого начала.
2. Более углубленно заниматься по якутскому языку и национальной культуре.
3. Побольше учебников по основным дисциплинам и дополнительной литературы.
4. Побольше различных спортивных секций.
5. По чаще проводить отчеты драматического кружка.
6. В общежитие должны быть условия для подготовки к урокам.
7. Упорядочить время проведения кружков и секций.
8. Хорошо было бы иметь баню около училища, теплый туалет для девушек.
9. Хорошо бы иметь швейную мастерскую в училище.
10. Побольше тематических вечеров в якутском балагане.
11. По пятницам с 8 часов проводить вечера осуохай с конкурсом запевал.

На мой взгляд, они будут способствовать дальнейшему совершенствованию всего учебно-воспитательного процесса училища.

Первый этап эксперимента (полгода работы) показал, что открытие колледжных групп – это требование времени. Сегодня нам предстоит также решить вопрос об открытии колледжных групп на школьном отделении.

Наши ближайшие задачи:

1. Установить тесную связь с Якутским госуниверситетом и педфаком ЯГУ. Заключение договоров, согласно которым лучшие студенты будут продолжать учебу с 3 курса ВУЗа.
2. Разработать и скорректировать учебные планы, программы. Согласовать их с однопрофильными факультетами ЯГУ.
3. Решить, какой диплом выдавать выпускнику колледжных групп.

4. Комплектовать педагогический коллектив квалифицированными кадрами. Вести в практику конкурсную систему приема на работу.
5. Продолжить работу над повышением профессионального мастерства преподавателей.
6. Организовать стажировку преподавателей училища на кафедрах университета.
7. Практиковать приглашение преподавателей по некоторым дисциплинам из Якутского университета, Верхневилуйской национальной гимназии, республиканского колледжа культуры.
8. Вести новые формы учебно-воспитательного процесса - интенсивные курсы, методические погружения и др.
9. Расширить материальную базу училища. Создать классы-кабинеты, аудитории для лекционных занятий.
10. Преподавателям, которые будут работать в новых колледжных группах, оперативно составить списки учебников, методических пособий, необходимых для будущей работы.

Таким образом, эксперимент продолжается. Подведены только первые результаты, определены задачи дальнейшего развития. Постепенно мы должны стать Высшим национальным педагогическим училищем.

Саха салаата – сайды саһарҕата

Училище устуоруйатыгар 1992 с. бастагы колледжной салаа арыллан, СГУ-ну кытта сибээс олохтоммута. Саха тыла, литэрэтиирэтэ диэн 321 шифрдээх үөрэх уонна 0206003 № Культурология диэн ааттаах үөрэх былааннара үнүбэрсит былааныгар сөп түбэһиннэрэн оноһуллубута. Квалификациялара: саха тылын, литэрэтиирэтин учуутала, культуролог, Россия норуоттарын культуратын түөрүйэтин үөрэтэр учуутал. Бу икки идэҕэ үөрэнэн, устудьуон үрдэтиллибит дьупулуом ыллара уонна үнүбэрситиэккэ искэ III куурустан киирэн үөрэҕин салгыыра, кэтэхтэн икки сыл үөрэнэн үрдүк үөрэҕи бүтэрэрэ. Үөрэҕи икки хаапыдыра салайара: саха тылын уонна литэрэтиирэтин хаапыдырата, сэбиэдиссэйдэр п.н.к. М.Т.Гоголева, СӨ үөрэҕин туйгуна Р.С.Семенова, культурология хаапыдырата, сэбиэдиссэй СӨ култууратын туйгуна А.А.Новгородова ананан үлэлээбиттэрэ. Сүрүн биридимиттэри СГУ-ттан кэлэн ааҕар буолан, үөрэтии хаачыстыбата ирдэбилгэ толору эппиэттиирэ, салгыы үөрэнэллэригэр оҕолор ыарырҕапаттар этэ. Үөрэх былааннара туох уларыыы киирэринэн тута көннөрүллэн иһэрэ, онон салгыы үөрэнэргэ туох да мэйһи үөскээбэтэҕэ. Преподавателлэр сотору-сотору ИПКРО-ҕа, СГУ-га баран билиилэрин-көрүүлэрин үрдэтинэн кэлэллэрэ, Дьокуускайга араас таһымнаах кэмпириэнсийэлэргэ дакылаатынан кытталлара.

Манньык үрдэтиллибит үөрэх арыллыбыта төгүрүччү өттүнэн сүүйүүлээх буолбута. Биһиги баасабытыгар улуус, эрэгийиэн саха тылын, төрүт култуура учууталларыгар сэминээрдэр, куурустар ытыллар этилэр. СГУ, БПК преподавателлэрэ үөрэх туһаайыларынан айар сэминээрдэри, отчуоттары ыытан, үөрэх практической хайысхатын үрдэтэллэрэ. Оннук үрдүк таһымнаах айар сэминээрдэри ф.н.д., бэрэпиэссэрдэр С.К.Колодезников, Е.М. Поликарпова ыһпыттара олус туһалаах буолбута. Төрүт култуураҕа п.н.к. Сергина Е.С. ыытар үөрэхтэрэ өрүү даҕаны практической таһыма үрдүк буолара. Маны тэнэ Бүлүү оскуолатын учууталларын айар отчуоттара ытыллыбыттара: Л.Н.Кузнецова Үгүлээттэн, Н.Е. Мальцева Бороҕонтон, М.К.Муксунова куорат № 3 оскуолата устудьуоннарга күүс-көмө, сүбэ-ама биэрэллэрэ. БПК преподавателлэрэ п.н.к. М.Т.Гоголева, У.Ф.Кондакова, Р.С.Семенова араас тиэмэлэргэ опыт атастаһан дакылааттары, иһитиннэриилэри онороллоро, ф.н.к. Д.И.Чиркоева тылы ырытыыга практической көмөнү онорорун учууталлар сыаналыыллара.

Литэрэтиирэ өттүгэр А.А.Новгородова салайааччылаах «Уус – уран ааҕы тыһаатыра» киэн биһирэбили ылбыта. И.М.Гоголев ааҕыларыгар элбэхтик лауреат аатын ыланнар, уус-уран ааҕыга интэриэһи тардыбыттара. Р.С. Семенова, А.А. Новгородова И.Гоголев Гранын туппугтара.

Култуура үөрэбэр устудьуоннары тус дьобурдарын сайыннараар элбэх түмсүүлэр, куруһуоктар, дьарыктар тиһигин быспакка үлэлиллэрэ устудьуон инники үлэтигэр дириг билиилээх барарын хааччыйбыттара. Айылгы ансаамбыл, салаа хора, ансаамбыллара араас таһымнаах куонкурустар, фестиваллар дипломаннара, лауреаттара буолбуттара.

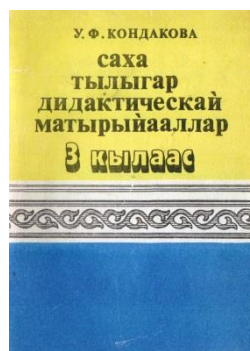
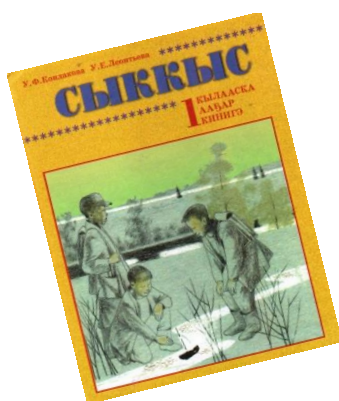
Кэллиэс бөлөбүн оҕолоругар, бүтүн училищени хабан “Тыл хонуута”, “Сир түннүгэ” дьарыктар, “Саха саргыта” кулууп ыттар ыйдарынан туомнар, “Үрүн Уолан”, “Кыыс Куо” курэхтэр төрүт култуураны тилиннэриигэ төһүү үлэнэн буолбуттара.

Саха салаатын оҕолоро училище, колледж, өрөспүүбүлүкэ таһымынан ытыттылар кэмпириэнсийэлэргэ кыттан мизстэлэхэр этилэр. Ордук табыллыбыт үлэнэн экспедициялары тэрийэн, түөлбэ фольклорун хомуйуу буолбута. Салайааччылар п.н.к. Е.С.Сергина, преподаватель Г.Е.Васильев сайын айы Бүлүү тыаларын кэрийэн ырыа-тойук, үһүээн хомуйан, ону ырытан, оҕолорго ыллатан, иһитиннэрэн дьон-сэргэ биһирэбилин ылбыттара. Е.С.Сергина, “Айылгы” ансаамбыл ырыаһыттарын бөлөбөр Бүлүү түөлбэтин ырыаларын үөрэтэн, үрдүк таһымна толортон, 1998 с. ансаамбылга “Народнай аат” ингэриллибитэ. Г.Е.Васильев Кыргыздай нэһилиэгин үһүээннэринэн, устудьуоннары артыыстатан, бэртээхэй видеокиинэ уһулан СГУ-ну бүтэрэр дьупулуомун көмүскээбитэ.

Преподавателлэр номуукаҕа ылсан хоннохтоохтук үлэлэспиттэрэ. Филологической номуука кандидатын Д.И.Чиркоева, пед.наука кандидатын М.Т.Гоголева, Е.С.Жиркова, У.Ф.Кондакова көмүскээбиттэрэ, Р.П.Яковлева, Р.С.Семенова, С.Т.Прокопьев аспирантураҕа киирбиттэрэ. Маннык үрдүккэ талаһыы бүтүн училище-колледж үрдүнэн тэнийбитэ. Атын да салааларга аспираннар, соискателлэр элбээбиттэрэ. Сыһыа – баайа колледж СГУ-СВФУ ситимигэр киирэн бэрэстэбиитэлистибэ тэриллэн үлэлээбитэ.

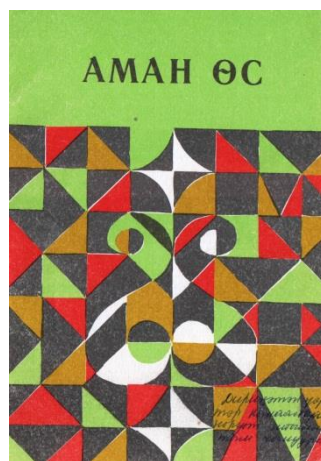
Үнүбэрсит типогрфиятыгар салаа үлэһиттэрэ элбэх үөрэх босубуйаларын бэчээттэспиттэрэ. Бэчээттэммит үлэлэр бу бааллар.

1. У.Ф. Кондакова пособиелара

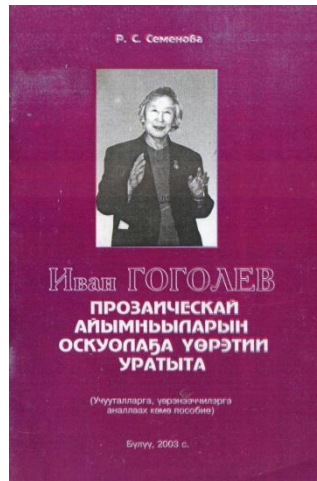

2.

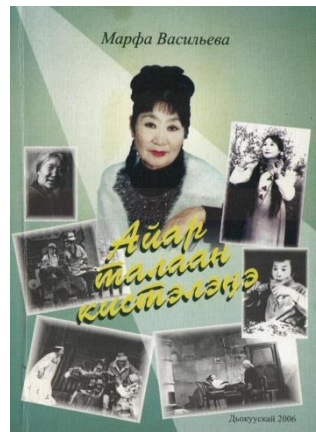
М.Т. Гоголева

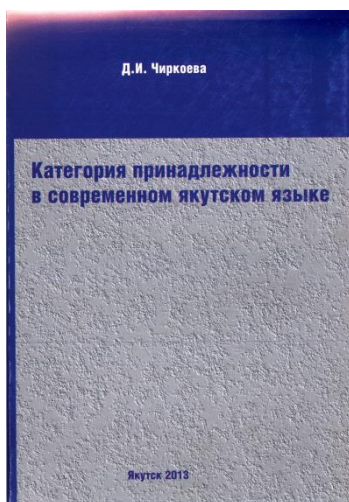
3. Р.С.Семенова

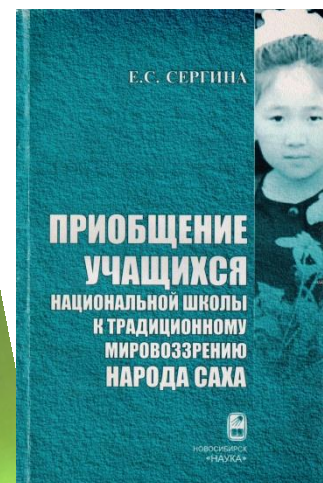
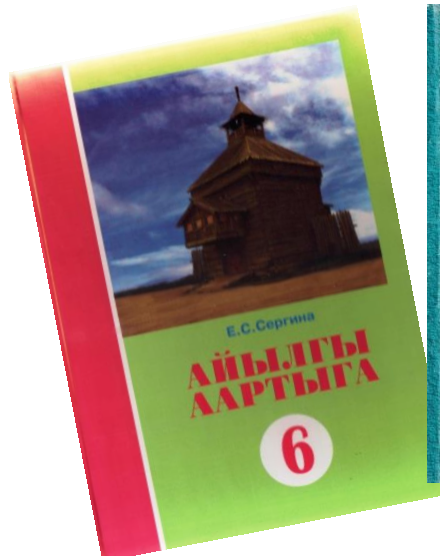
4. Васильева М.С. пособиелара

5. Чиркочева Д.И.

6. Сергина Е.С.

Саха салаата үлэлээбит кэмнэрэ училищеҕа үгүс ситиһиини, өрө күүрүүнү, сайдыыны аҕалбыта. Үгүс сылларга учууталлары кыайыыга сирдээбитэ.

Саха салаатын уһуйааччылары

Тылын, итэҕэлин барҕардарын,
бүтэһик «мин сахабын» дэнэр киһи
баарын тухары – саха үйэлэргэ баар буолуо.

Ф.Тумусов

Ханнык баҕарар идэҕэ үөрэтии учууталтан, үөрэтии туругуттан, хаачыстыбатыттан, тэрээһиниттэн тутулуктааҕа биллэр суол. Үөрэҕи тэрийии үөрэнэр усулуобуйаны олохтууртан, сөптөөх хаадырдары аттаран талартан, үөрэнэр оҕолорго үчүгэй салайааччылары талан туруорартан көдьүүһэ үрдүүр. Үөрэх былаана үөрэнэр идэн ис хоһоонун арыйар, олоххо чугас, үөрэнэр ыччаты сайыннарарар, билиигэ – көрүүгэ тардар буоллаҕына эрэ, толору - ситэри идэтийиэххэ сөп. 1992 с. Бүлүү училищетыгар арыллыбыт саха салаата үөһэ этиллибит ирдэбиллэргэ толору эппиэттирин ситиһэ сатыырбыт. Үөрэхпит былаанын университет үөрэҕин былаанын кытта тиксигиннэрэн, наадалаах өттүн эбэн биэрэн, үөрэх таһынан үлэни күүскэ ытан, идэҕэ уһуйууну инники күөҥнэ тутан үлэлээбиппит үчүгэй түмүктэрдээх буолбута. Чахчы бэйэлэрин идэлэригэр бэриниилээх, тус дьоҕурдаах, талба талааннаах, салайар дьоҕурдаах хаадырдары талан үлэлээбиппит идэни ингэриигэ күүскэ көмөлөспүтэ. Ол тэҥинэн оҕолору талыыга эмиэ күүстээх үлэ барара. Маннай улуустарынан, онтон Дьокуускай куоракка кииннээн анал тутар хамыһыһалары тэрийэн чахчы үчүгэй, учууталга барсар оҕолору саха тылын сүөгэйин-сүмэтин ингэриигэ, үөрэтэргэ уһуйууга оскуолаҕа таһаарыылаахтык үлэли сылдьар учууталлары ыныран ылбыппыт.

Яковлева Розалия Прокопьевна – саха салаатын бастакы преподавателлэриттэн биридэстэрэ. Маннай иитээччинэн үлэлээбитэ, ону преподавательгэ көһөрөн, куурус салайааччытынан анаан олус бэркэ үлэлээбитэ, бастакынан экссэмэннэрин ситиһиилээхтик туттаран, аспирантураҕа кирибитэ. Преподаватель года – 93 куонкурууска хотон, республикаҕа 2-с миэстэни ылан ылбыта. Төрүт культураҕа үөрэх бырагырааматын онорон көмүскээбитэ. Тыаһа – сыма суох сэмэй үлэһит бэрдэ учуутал этэ. Хомойуох иһин, эрдэ бараахтаабыта.

1. Семенова Розалия Степановна, СӨ үөрэҕин туйгуна, СӨ Президенин гранын ылбыт, И.Гоголев бириэмийэтин лауреата, тумус туттар биир идэлээҕим, үөрэппит оҕом, Хампаҕа олус бэркэ үлэли сырыттаҕына, директора угарарын үрдүнэн, түүн уоран көһөрөн киллэрбиппит. Методика өттүнэн күүстээх преподаватель буолла, талаана таһынан: хоһоонньут бэрдэ, тэрийээччи, тэрээһини салайан ыпсарааччы, тамада талбата, алгысчыт ааттааҕа, куурус салайааччытын хоһууна. Кыттыбата диэн суох, барытыгар сыстаҕас, олус диэн сүрэхтээх үлэһит. Били М.Чооруоһап эппитини

“Туохха барытыгар – сүрэх быраап”.

2. Чиркочева Дария Ивановна, фил.наука кандидата, доцент, СӨ идэлээх үөрэҕин туйгуна, эмиэ училищеҕа үөрэммитэ. Биир бастын үөрэнээччинэн биллэрэ. Тылбыт наукатын күүһүрдээри, СГУ-ттан ыныран ылбыппыт. Научнай куруһуок, тыл наукатын диринэтэн үөрэтэр туспа бөлөх онорон биэрбиппит. Улуус учууталларыгар өтөр-өтөр тылы ырытыыга семинардары ыттарар буоларбыт. Аны биһиэхэ үлэли сылдьан Дария Ивановна кандидатскай диссертациятын көмүскээбитэ. Тыл түөрүйэтин, практической өттүн манна баһылаабыт преподаватель Н.Д.Дьячковскай үөрэнээччитэ. Дария Ивановна бэрт чин билиилээх, тиин мэйии киһи. Билигин ХИФУ-га тыл хаапыдыратын сэбиэдиссэйэ, саха тылыгар ЕГЭ бэрэссэдээтэлэ.

3. Николаева Варвара Петровна, СӨ үөрэҕин туйгуна, РФ ОАҮӨ бочуоттаах үлэһитэ, эмиэ үөрэппит оҕом. Училищени бүтэрбитэ. Варвара Петровна улууска үөрэнээччи билиниитин ылбыт учуутал. Республикаҕа конкурска кыттыбыта. Варвара Петровна мань тэнэ куратор быһыытынан

күүстээбэ биллибитэ. Кини оҕолоро түмсүүлээх, бэйэни салайыыга кыахтаах буолаллара, үлэбэ-хамнаска өрүү үчүгэй түмүгү ситиһэллэрэ. Иитэр – тэрийэр үлэни лаппа баһылаабыт үлэһит. Киниэхэ үлэбит саамай эппиэттээх учаастагын – практиканы итэбэйбиппит. Быраактыка көрүнгэ да элбэбэ: диалектологическай, фольклорнай, учебнай, кылаас таһынан үлэ у.д.а. Тааттанан, Чурапчынан, Намынан, Үөһээ-Бүлүүнэн, Кэбээйинэн, Сунтаарынан экспедициялары тэрийэн, баай матырыяаллары хомуйбуһпут. Маны барытын айымньылаахтык тэрийэн, оҕолорбутун эргиччи бэлэмнээн ыппыппыт иитэр-үөрэтэр үлэлэригэр көмөлөспүтэ чахчы.

4. Софронеева Мария Андреевна, эмиэ училищени бүтэрбитэ. Бэрт судургу майгылаах, суруксут бэрдэ. Сүрдээх дириг ис хоһоонноох, кинини долгутар ыстатыйалары суруйан бэчээттэтэр дьобурдаах. Ордук литэрэтиирэ өттүгэр күүстээх буолааччы. Билигин иккис, история учууталын идэтин ылан, үлэлии-хамсыы сылдьар.

5. Прокопьева Алена Кирилловна, фил. наука кандидата, бэйэбит кыыспыт. Саха салаатын кэнниттэн, үрдүк үөрэби искэ үөрэнэн бүтэрбитэ, аспирантураба киирбитэ. Ыныран ылан бэйэбитигэр үлэлэппиппит. Бэркэ үлэлэбитэ. Литэрэтиирэ театрыгар уус-уран аабынан дьарыктаммыта. Баар - суох спортсменкабыт этэ..

Волейболга куорат сүүмэрдэммит хамаандатыгар дьарыктаммыта. Аспирантуратын кэмигэр бүтэрэн, диссертациятын ситиһиилээхтик көмүскээн филологическай наука кандидата буолла. Үнүбэрсизэтигэр саха тылын хаапыдыратыгар үлэлиир. Быйыл республикаба ытыллыбыт народнай поэт И.Гоголев 85с. анаммыт аабыыга кыттан “Гран – при” буолан, бастаан барда.

6. Гоголева Марина Трофимовна, РФ норуотун үөрэҕириитин туйгуна, СӨ үтүөлээх учуутала, педагогическай наука кандидата. Салаа үһүс сэбиэдиссэйинэн ынырыллан үлэлэбитэ. Салаа научнай таһымн үрдэтиигэ үлэлэһэн, “Сайдыс” устудьуоннар научнай обществоларын тэрийэн, улуус, республика таһымнан НПК-ба кыттан элбэх ситиһиилэммиттэрэ. Марина Трофимовна ирдэбиллээх салайааччы, литэрэтиирэ мэтиэдикэтигэр диригник хорутан үлэлэхэр күүстээх педагог. Педагогика биридимизтэрин, литэрэтиирэ түөрүйэтин, мэтиэдикэтин үөрэппитэ, устудьуоннар билиниилэрин ылбыт үрдүк таһымнаах преподаватель. Тыл кафедратын салайбыта. Билигин Дьокуускай к. Олонхо институтугар үлэлиир.

Култуура хонуутугар хорутуулаахтык үлэлэбит хоһуун дьоммут элбэхтэр. Кинилэри ааттаахха:

1.Новгородова Анастасия Афанасьевна, СӨ култууратын туйгуна, СӨ үөрэҕириитин туйгуна. Уһуяаччы быһыытынан идэтин толору баһылаабыт, дириг хорутуулаахтык, хаачыстыбалаахтык, ыраастык үлэлиир преподаватель, үчүгэй салайааччы, куратор. Салаа иһинэн тэриллит түмсүүлэр “Эбии идэ үөрэбэ” салааны арыарга төрүөт буолбута. Анастасия Афанасьевна тэрийбит литературнай уус-уран аабы тыһаатыра училище кизн туттуута этэ. Тыл үөрэхтээхтэригэр бу тыһаатыр олус көмөлөөх буолбута. “Айымньы 90% аабы күүһүнэн өйдөтөбүн” диэн этии оруннаабын дакаастаабыта. Анастасия Афанасьевна режиссер быһыытынан

туруоруулар – кэрэхсэнэр кэрэлэр. Бииртэн биир спектакллар, быһа тардылар, айар биэчэрдэр, уус-уран туруоруулар Анастасия Афанасьевна илиитин иһинэн аастылар да, көрөөччүнү үөрдэр, долгутар, дууһа иэйиитин кылын таарыйар түгэннэринэн уратылар, хатыламаттар, сайдар суолу тутуһаллар. Анастасия Афанасьевна тэрийээччи, салайааччы быһыытынан күүстээбин кини куратордаабыт куурустарынан көрөбүт. Оҕолору бэйэлэрин дьаһанарга, тэринэргэ үөрэтэр. Бөлөхтөргө араартаан, куурус олоһун бэйэлэрэ дьаһайаллар, онтон инники олохторугар төһөлөөх туһаммытара буолуой?! Наадатын көрө сылдьан, ыйан-кэрдэн, сүбэлээн-амалаан биэрэр. Оҕо айар-тутар кыабын, мунура суох фантазиятын таба

туһанар кыабы биэрэр, ону арыһан сайыннарар. Бу буолар дьиннээх педагог кыаба – күүһэ! Маннык дьону киһи таһыттан да көрө сылдьан үөрэнэр, астынар.

2.Жиркова – Сергина Евдокия Степановна, комсомол ыһыллыбытын кэннэ, ыһыран ылбыт үлэһиппит. Чахчы таба тайаммыт этим. Евдокия Степановна – Уһуяан учуутала. Дьэ талаан киһи. Киһиэхэ баары булан-талан, ыган таһаарар, уобараһы онорор уһуяаччы. Култуура үөрэбэр киирбит оҕолору түмэ тардан, кылыгырас кылыһахтарын таһааран, кубалыы хонкутан, кыталыктыы лынгынатан, ыһый-ыһыйдатан, аһый-аһыйдатан ааттарын ааттатар “народнай” ааттаах кэлэктиипкэ тиэрдибит – кини. Аан маннайгы фольклорнай экспедиция матырыяалларын көрөөччү дьүүлүгэр таһаарбыт – “Айылгы” ыччата. Күөх экранна көмүс фондатыгар киирбит – “Айылгы” бөлөх. Уһуяаччылар – Евдокия Степановна. Бастакы аспирантан биридэстэрэ, педагогическай наука кандидатын истиэпэнин чиэстээхтик көмүскээбитэ. “Айылгылыын” алтыһан төһөлөөх

гастролларга сырыттыбыт этэй?! Чабылхай да талааннаах оҕолор бааллара: И.Попов, М.Григорьева, М.Винокурова, Р.Иванова, М.Ан, И.Каратаева, А.Михайлова I-кы бүтэрбиттэр, А.Мойтохова, В.Григорьева, В.Заровняева, Э.Устинова, Г.Остобунанова, 2-с бүтэрээччилэр. Евдокия Степановна ис-иһиттэн иэйиилээх, хостоно турар тойуктаах чахчы чабылхай талаан. Үөрэтэр кистэлэнэ - эмиэ бэйэтэ эрэ билэр мэтиэдикэтэ. Киниэхэ ыллаабат да киһи ырыаһыт, туйбат да киһи тойуксут буолар. Аны бэйэтэ уруһуйдьут идэлээх, иистэннэн бэрдэ. Билигин АГИТИ преподавателэ.

3.Васильева Галина Ивановна, бэйэбит оҕобут, СӨ үөрэбин туйгуна. Үөрэххэ киирээри экзамен туттара олороро бу баар курдук. Билигин «Айылгы» салайааччыта. 3 төгүл народнай ааты көмүскээтилэр. Урукку өттүгэр, Жиркова Е.С. баарыгар “Айылгы” ырыа –тойук өттүнэн аатырар буолара. Галина Ивановна – Евдокия Степановна үөрэнээччитэ. Онон бу “народнай ааты” үйэлэргэ тиэрдэргэ эрэллээх киһитэ. Бэйэтэ ырыаһыт ымыылааба, тойуксут дорҕооннооҕо. Билигин Айылгы үнкүүтэ табыста, Аан дойдуга ааны арыйда (сал. Томскай В.В.)

4.Корякина Зоя Ивановна, культурология преподавателэ, Орто Халыматтан төрүттээх Бүлүү кийиитэ. Зоя Ивановна культурологияны үлэлии-үлэлии үөрэнэн бүтэрбитэ, идэтин бэркэ билэр, көнө сүннүлээх үлэһит бэрдэ. Аны үөрэхтээх иистэннэн идэлээх. Төрүт култуура учуутала саха ийһин, оһуорун-ойуутун билиэхтээх диэн “Кыыс Куо” диэн эбии идэ үөрэбин киллэрбиһит. Зоя Ивановна “Муода тыйаатырын” тэрийбитэ, кэргэнэ Александр Корякин бастакы бальнай үнкүү куруһуогун тэрийэн үлэлэспитэ, бэйэтэ оҕолору сахалыы иискэ үөрэппитэ. Бу курдук ким туохха кыахтаабынан оҕолорбутун сайыннара сатаабыһыт. Зоя Ивановна СГУ представительствотыгар лекция ааһан улаханлык көмөлөспүтэ.

5.Самсонова Розалия Юрьевна, иистэннэн идэлээх, Россия олобу-дьаһабы хааччыар эйгэтин туйгуна, улуус “Көмүс сүүтүк” күрэбин кыайыылааба. Розалия Юрьевна “Айылгы” ансаамбыл танаһын тигэрэ, сахалыы иискэ үөрэтэрэ, туоһунан дьарыктанара. Туос тойуга диэн муода тыйаатырдаах этэ. Билигин сахалыы моһуоннаах муоданы айан көрдөрөллөрө. Иистэнэр мастарыскайа, “Дабаан” уопсайдарыгар баар буолан, оҕолор бокуойданнылар да иистэнэн бириэмэлэрин билбэккэ аһараллара. Розалия Юрьевна олус сэмэй, үлэһит бэрдэ киһи, түргэнэ – тарбана, кини сатаабата диэн суох.

Билигин да детсадка иистэнэр, үлэтин үлэлии сылдьар.

6.Васильева Марфа Спиридоновна, СӨ култууратын туйгуна, СӨ култууратын үтүөлээх үлэһитэ. Халбаакыттан кэргэнни Васильевтары ыһыран киллэрбиһит. Марфа Спиридоновна төрүт култуураны үөрэппитэ, оскуолаба төрүт култуураны үөрэтэр бырагыраама онорбута. Аһыйах кэм

иһигэр методическай босуобуйа онорон 3 кинигэ ааптара буолта. Олортон “Утум” диэн ааттаах уопсай үөрэхтээһиннэ төрүт култуураҕа 1-кы учебнигы онорбута. Саха сизери-туомун үөрэтэн “Силигин ситэрдэххэ” диэн саха дьоно олоххо-дьаһахха туһанар туһалаах босуобуйаны онорон бэчээттэспитэ саха омук сизерин-туомун биллэрэр суолталаах. Саха үтүөлээх артыыһа М.Варламова туһунан театр, эйгэтин сииһилээһиннэ дьонун кинигэни онорбута. Бүлүүтээҕи педколледж устуоруйатын сииһилиир кинигэҕэ 9-с түһүмэх ааптара. Быйыл сэрии, култуура бэтэрээнэ Е.П.Бубякин туһунан кинигэни үтүө ааты үйэтиттэ.

7.Васильев Владимир Васильевич, СӨ култууратын туйгуна, СӨ култууратын үтүөлээх үлэһитэ, самодетельнай композитор, народнай хор салайааччыта. Владимир Васильевичи Халбаакыттан, үлэ үөһүгэр сырыттаҕына, ыныран ылбыппыт. Колледжка култуура дьонун иитиигэ ордук туһаны аҕалыаҕын тоһоҕолоон бэлиэтээн, дьийэнэн-уотунан хааччыйан “эх” дэтэн тута икки бэртээхэй үлэһиттэммиппит. Владимир Васильевич тута ансаамбыл, саха салаатын хорун тэрийэн ырыа кутулла түспүтэ. Оҕолор ол кэмнээҕи хордарын олус истинник ахталлар, саныылар. Айылгы гастролугар күөн оностон Кинини, Е.Д.Олбутцевы

илдэ сылдьарбыт. Кыракый динамикпыт микрофонун холбоон баран, дэриэбинэни биир гына сүүрдэ сылдьан реклама – биллэриинэн дьону хомуйарбыт. Владимир Васильевич икки ырыанньык ааптара “Ырыанан салама баайдарбын” (1994 с.), “Сир Ийэ баастара оспоттор” (2005), Саха бастын профессиональнай композитора М.Н.Жиркову истээччилэргэ тиэрдэр үлэни тиһигин быспакка тэрийэр. Бэйэтин ырыаларын толороро кими баҕар астыннарар кэрэ көстүү.

8.Манькина Елизавета Афанасьевна, СӨ үөрэҕириитин туйгуна, музыка уонна хомус учуутала, мелодист.

Биһиги оҕолорбутун “саха тылын, култууратын учуутала хайаан да омук музыкальнай инструменыгар – хомуска, оонньоохтаах” диэн санаанан салайтаран, Елизавета Афанасьевнаны хомус учууталынан ылбыппыт. Киниэхэ көмө Антонина Николаевна Васильеваны эбэн үлэлэппиппит. Биирдиилээн дьарыктаныы таһынан ансаамбыл тэрийэн үлэлэппитэ. Хомус дьийэтигэр бэртээхэй биечэрдэри тэрийэн ыталлара. Хомус уустарын билиһиннэрэрэ. 2007 с. “Айылгы абылана” диэн ырыанньыга тахсыбыта. Кини ырыалара истиннэр, нарыннар, истээччи иэйиитин уһугуннарар ис хоһоонноохтор.

9.Васильева Елена Семеновна - үнкүүһүт идэлээх. Саха салаатыгар үнкүү преподавателинэн үлэлээбитэ, «Айылгы» ансаамбыл үнкүүтүн бөлөбүн салайбыта. Елена Семеновна экстернатынан культура үөрэҕин бүтэрэн үрдүк үөрэхтэммитэ. Бэйэтигэр да, үөрэнээччилэригэр да кытаанах ирдэбиллээх, ыраас буочардаах үлэһитинэн биллэр. Кини туруорбут үнкүүлэрэ ырааһынан, синхроннаһынан сыаналанара, элбэх көрүүлэргэ, куонкурустарга кыйыылааһынан тахсаллара. Биирдиилээн пластикаҕа үлэлэһэрэ. С.Ноева курдук хаһан да үнкүүлээбэтэх кыысчааны үнкүүһүт бэрдэ онорбута. Кини туруорбут “Иэйии”, “Сиздэрэй сибэкки”, “Ыанньыксыт кыргыттар”, “Оһуохай”, “Алгыс” үнкүүлэрэ – умнуллубат

кэрэлэр. Кэлин аэробика курдук сонун спортивнай үнкүүнү ылсан, республикаҕа бастаабытгара. Олус сэмэй, сүрэх-бэлэс киһи, үлэ туһа диэн күүһүн харыстаммакка үлэлиирэ. Билигин Мирнэй куоракка баран, саҕа кэлэктиипкэ үлэлии сылдьар, сотору кэмминэн аата иһиллэрэ буолуо диэн эрэнэбит.

10.Павлова Анна Захаровна, ССРС культуратын туйгуна, СӨ үөрэҕириитин туйгуна. Коллежка эмиэ ынырыынан кэлбитэ. Күүстээх хор, ансамбль салайааччыларынан, солистка быһыытынан биллэрэ. Кини саха салаатыгар кураторынан, сольнай ырыаһыттары бэлэмниир чаастардааҕа. Кэлин училище-колледж хорун салайааччытынан үлэлиир. Анна Захаровна мелодия айар, кинигэ суруйарга холонор. Үлэлэстэбинэ, бэртээхэй буочардаах кинигэ онороочу буолуон сөптөөх киһи. “Сырдыгы, кэрэни

сыдыаайан” (2004 с.), “Профсоюз: забота, защита, надежда” диэн кинигэлэри бэчээттэспитэ. I – кы кинигэтигэр музыка эйгэтигэр үлэлиир дьону, бииргэ үлэлиир коллегаларын үлэлэрин иһирэхтик сырдаппыта. Саха салаатыгар “Сайыына” диэн кыргызтар ансаамбылларын тэрийбитэ, араас көрүүлэргэ кыттыбыттара. Биирдиилээн ырыаба В.Бурнашова, Н.Охлопкова, С.Суздалова уо.д.а. дьарыктаммытара.

Кэлин Анна Захаровна ыллыыр преподавателлэртэн “Далбар” диэн ырыа ансаамбылын тэрийэн үлэлэтэ сылдьар, колледж холбоһуктаах хорун салайар.

11.Васильев Григорий Егорович, СӨ үөрэҕириитин туйгуна, СӨ физической культураҕа уонна спортка үлэтин туйгуна, элбэх төгүллээх “Сыл бастын тренерэ”, саха уонна хотугу омок спордун көрүгүнэрин тренерэ, СӨ Президенин Гранын хаһаайына. Бастакы идэтэ – култуура үлэһитэ, режиссер. Кэлин саха салаата арыллыабыттан, идэтигэр саха спордун тарҕатааччы бастын тренер буола үүннэ, сайынна. Колледжка маннай студенческой театр салайааччытынан ылыллыбыта. «Төлөн» диэн ааттаах устудьуоннары баҕаларынан түмэр, драмбөлөх тэриллитбитэ. Онно бэйэтэ сценографиялаан туруорара. Ол курдук Эверстова – Обутова “Күөрэгэй” драматын, И.Гоголев “Үрүн көмүс ингэһэ”, Н.Заболоцкай “Мааппа”, И.Гоголев “Хара кыталык” айымньыларынан бы7а тардан спектакллары туруорбута, көрөөччү дьүүлүгэр таһаарбыта. Оҕолор бу тыйаатырга утаппыттыы тардыспыттара. А.Михайлова, Э.Яковлев, С.Яковлев, М.Ан, А. Михайлов, Е.Семенова уо.д.а. курдук артыыстар оруолларын итэҕэтиилээхтик арыяллар.

Саха салаатыгар физкультура уруогун Григорий Егоровичка бэрдэрэн, “Үрүн Уолан” эбии идэни киллэрэн, сыһа сахалыы спорт көрүгүнэрин сайыннарыыга туруммуттара. Манна саха салаатын уолаттара утумнаахтык дьарыктаммытара. Ылбыт эбии идэлэринэн саха спордун сайыннарыыга таһаарылаахтык үлэли сылдьаллар Л.Жданов, Е.Егоров, И.Васильев, С.Филиппов, Н.Сивцев, А.Суздалов, уо.д.а. элбэх уол физкультура учууталынан үлэли сылдьаллар.

Григорий Егорович биир таһаарылаах үлэтэ – фольклорнай экспедиция. Мастаах түөлбөтин ылыргы устуруйатын үөрэтиигэ устудьуоннары холбоон, кыргыз үйэтинээҕи үһүээннэ олобуран, киинэ онорон, культурология үрдүк үөрэҕин дьупулуомун көмүскээбитэ. Артыыстара – устудьуоннар уонна Кыргыздай нэһилиэгин олохтоохторо. Григорий Егорович коллежка үлэли сылдьан икки орто анал үөрэҕи (культурология, физкультура учууталын үөрэҕин), культурология үрдүк үөрэҕин ситиһиилээхтик бүтэрбитэ. Онон Григорий Егорович үлэһит бэрдэ буолан, элбэҕи ситистэ, элбэххэ үөрэннэ.

12.Шумилова Мария Егоровна, саха салаатыгар 2000 сылтан лаборанынан үлэлээбитэ. Үрдүгүн үөрэнэн, саха тылын, литэрэтиирэтин үөрэҕин коллеһын, үрдүгүн бүтэрбитэ. Мария Егоровна араспаанньатын ис хоһоонугар сөп түбэспэт бэрт чуумпу, сэмэй киһи эрээри, үлэһитэ бэрт буолан, бүтэрбитэ – оһорбута эрэ баар буолар. Маннай кэлэригэр көмүүтэрин да ситэ-хото билбэт этэ. Кэлин үөрэнэн, туох баар документацияны бэркэ онорор, туохтан да иннибэт буола баһылаабыта. Түөрт сэбиэдиссэйгэ төрдүөннэригэр үлэлээн, сөбүлэтэн, салаа сабыллыар диэри толору үлэлээбитэ. Онон салаа үлэтин, ис дьинин чахчы билэр киһи диэтэҕин. 2005 с. “Лаборант года” номинацияны ылар чиескэ тиксибитэ.

Студеннар Мария Егоровнаны убаастыыллар, кинилэргэ күүһэ кыайарынан өрүү көмөлөһөр, түүннэри-күннэри үлэлэри бэчээттиир, дьыаланы-куолуну бэрийэр. Киһи быһыытынан сүрдээх эйэбэс – сайаҕас, эппитин хайаан да толорор экчи киһи. Кэпсэтии этикатын лаппа туһанарынан уратылаах.

13.Иванова Айтилина Петровна, В.П.Ларионов аатынан эдэр – ученай – специалист айар форумун Гран – при буолбута. 2006 с., норуот педагогикатыгар наука соискателэ, “Сыахай оҕо” тэрилтэтин салайааччыта. Бэйэбит үөрэппит оҕобут. Үөрэнэр кэмигэр активистка бэрдэ этэ. “Төлөн” студ. театр бастын артыһа, салаа үлэтигэр санаттан-сана идиэйэлэри киллэрэр, сытыы – хотуу киһи этэ. Үрдүк үөрэҕи бүтэрэн баран,

педколледжа 13 сыл преподавателинэн үлэлээбитэ. Культурология салаатыгар культура түөрүйэтэ, религия үөрэбин предметтерин үөрэспитэ. Ол сылдьан норуот педагогикатыгар интэриэһэ тардан, Ороһутаабы норуот педагогикатын музейын кытта үлэлэһэ сылдьан Г.Н.Волковы кытта сибээстэһэн, соискатель буолбута. Тизмэтэ: “Сахалы оонньуурдар нөнүө оҕону иитии-үөрэтии ньымалара”. Билигин научнай тизмэтин ис хоһоонунан “Сыахай” диэн ааттаах дьоһус тэрилтэ тэринэн үлэлии сылдьар, онно народнай педагогикаҕа былыргы саха төрүт оонньуурдарын тилиннэрэр, экспериментальнай үлэнэн дьарыктанар.

14.Тарагаева Степанида Степановна, саха тылын, литэрэтиирэтин преподавателэ. СӨ үөрэҕириитин туйгуна, “Ыстаарсай учуутал” диэн званиелаах. Бэрт сэмэй, аргыйдык сылдьан үлэлээн-хамнаан үмүрүшпүтэ эрэ баар буолар. Саха салаатыгар аҕыйах кэмнэ куратордаабыта, саха тылыттан оҕо литэрэтиирэтин үөрэспитэ. Кылаас таһынан тэрээһиннэргэ бэркэ кичэйэн бэлэмнэнэн кэлэрэ. Кини мэлдьи саха аһын арааһын: көбүөрдээх лэппиэскэни, алаадыны, быырпаҕы онорон күндүлээччи. Тыл-өс өттүнэн сытыы тылынан биһигини быдан баһыйааччы. Уустаан-ураннаан этэн кэбистэбинэ, тугу да мөккүспэкин. Аргыйы наллаан сылдьан

оҕолорунан араас дидактической матырыйаалы онорторон тутта сылдьар буолааччы. Онто бэртээхэй көрдөрөр босуобуйа буолан, үөрэнэргэ көмөлөһөөччү. Иистэннэн бэрдэ киһи. Сахалы сон тиктэн лагаччы кэтэн кэлбиттээбэ.

15.Саха салаатыгар кылгас кэмнэ норуот ырыатыгар уһуйууга **Акулина Иннокентьевна Иванова** үлэлээбитэ. Хомойуох иһин, олохтон эрдэ бараахтаабыта. “Народнай” ааты көмүскээһиннэ күүскэ үлэлэспитэ.

Иискэ үөрэтиигэ **Назарова Валентина Максимовна** үлэлии сылдьыбыта. Иистэннэн идэлээх буолан, оҕолору иис көрүһүннэригэр үөрэспитэ.

Устудьоммут **Андрей Степанович Степанов**

үөрэҕин быһыгар устудьуоннары уһанарга үөрэспитэ. Мастан, муостан оноһуктары онорорго үөрэспитэ. Бу курдук баҕалаах, талааннаах оҕолор араас хайысхаларынан дьарыктанан бэйэлэрэ сайдыбыттара, ылбыт идэлэрин оҕолорго инэрэргэ үөрэммиттэрэ. Хас биирдии преподаватель билиититтэн-көрүүттэн,

сатабылыттан устудьуонна бэрсэн, үлэбэ бэлэмнээх баралларын хаачыйбыттара. Үөрэх программатынан көрүллэр биридимиттэргэ үнүбэрситтэ преподавателлэрэ көмөлөспүттэрэ. Кэлэн чаастарын ааҕан бараллара БПК преподавателлэрэ эмиэ бэйэлэрин чаастарын үллэстэн ааҕаллара. Саха салаатыгар таһаарыылаахтык үлэлээбит преподавателлэринэн буолбуттара: Алексеев Е.Р., Михалева Т.И., Петрова А.Д., Михалев Б.А., Егорова Н.И., Кириллина В.К., Шамаева А.В., Романова О.Г., Местникова Л.Н., Никифорова Л.К., Ильинова А.Е., Новикова М.Е., Тюляхов С.Т., Нестерев С.Н., Назарова В.М., Кондаков А.В., Олбутцева Е.Д., Прокопьев С.Т., Туласынов И.И. у.д.а. Иитээччилэр Г.Г.Кузьмина, К.М.Семенова, Д.Г.Протопопова, интернат бары үлэһиттэрэ оҕолорго эйэбэс сыһаннаахтара, араас тэрээһиннэри ытаннар, оҕолору чункуппат этилэр. Түмүктээн эттэххэ, бары биир санаанан ыччат туһа диэн, түмсүүлээхтик үлэлээн, 17 сыл устата элбэх саханы ааттатар эдэр дьону олох аартыгар атаарбыт кэмнэрбит өрүү сырдык өйдөбүл буолан, өйгө-санааҕа инэн, сүргэбитин көтөбө, санаабытын чэпчэтэ сылдьыаҕа.

У.Кондакова, саха салаатын бастакы сэбиэдиссэйэ, п.н.к.

КИНИЛЭР САХА САЛААТЫГАР ҮЛЭЛЭЭБИТТЭРЭ

Салайааччылар:

Томский М.С.

Волчок Т.И.

Шамаева А.В.

Никифорова Л.К.

Тимофеева С.К.

Преподаватэллэр:

Михалева Т.И.

Егорова Н.И.

Тюляхов С.Т.

Кондаков А.В.

Михалев Б.А.

Алексеев Е.Р.

Кириллина В.К.

Слепцова И.Д.

Петрова А.Д.

Винокурова И.И.

Местникова Л.Н.

Евсеев М.Д.

Нестеров С.Н.

Новикова М.Е.

Библиотека үлэһиттэрэ:

Шамаева А.В., Егорова Л.А., Платонова Ф.К., сэбиэдиссэй Егорова А.Е.

Саха салаатын студэннарын уонна преподавателлэрин ситиһиилэрэ (1992-2012 с.с.)

- БПК «1992 сыл бастын преподавателэ» - Яковлева Р.П.
- Төрүт культураҕа республиканскай күрэххэ I миэстэ. 1994 с.
- «1994 сыл бастын преподавателэ» - Кондакова У.Ф.
- «1994 сыл ОАҮӨ бастын преподавателэ», Хабаровскайга зональнай күрэх финалиһа Кондакова У.Ф. 1995 с.
- Республиканскай «Сыл бастын студена» күрэх призердара:
 - Васильев Борис-1997 с.
 - Степанова Валентина — 1999 с.
 - Федорова Евгения — 2000 с.
- А.Е.Кулаковскай аатынан стипендиаттар – 27
- И.Е.Томскай аатынан стипендиат – Борбуев С.О.
- Г.И.Чиряев аатынан стипендиат – Охлопкова В.Н.
- Н.П.Куличкин аатынан стипендиаттар – Федорова Е.А., Дьяконова Л.И., Каримова К.Б., Егорова А.Т.
- М.С.Иванов – Багдарыын Сүлбэ аатынан стипендиат – Катанова Ф.П.
- Сивцев Г.Ф. аатынан стипендиат – Кондакова У.Ф., 2009 с.
- Максимов А.Н. гранын ылбыта – Кондакова У.Ф.
- М.С.Томскай аатынан стипендиат – Татаринова У.А., 2003 с. Никонов Е.С., 2004 с.
- Васильев Борис – педагогикаҕа республиканскай олимпиада кыайыылааҕа – 1998 с.
- «Айылгы» ансамблга народнай коллектив аатын инэриитэ - 1998 с.
- «Айылгы» үнкүүтүн бөлөҕө «Танцует Якутия» фестивалга – лауреат, салайааччы Васильева Е.С. 1999 с.
- «Кылыһах» республиканскай күрэх лауреаттара - Охлопкова Настя, Никулина Маша, 2000 с.
- Уус-уран литературнай ааҕыы театра «Гоголевскай ааҕыыларга» лауреат - 2002 с.
- Преподавателлэр А.А.Новгородова, Р.С.Семенова И.М.Гоголев гранын лауреаттара.
- «Айылгы» үнкүү бөлөҕө республиканскай күрэххэ лауреат - 2002 с.
- «Айылгы» Россияскай күрэх лауреата - 2000 с.
- Республикаҕа эдэр автордар күрэхтэригэр Васильев Нестор 2 миэстэ - 2000 с.
- Орто үөрэх тэрилтэлэрин спартакиадаларыгар дуобакка Иванова Татьяна I миэстэ — 2001 с.
- «Айылгы» республиканскай күрэххэ лауреат — 2001 с.
- Чөл олоххо аналлаах республиканскай күрэххэ Седалищева Мария I миэстэ — 2001 с.

- А.Е.Кулаковской төрөөбүтэ 125 сылыгар аналлаах республиканской викторина кыайыылааҕа Николаева Ангелина — 2002 с.
- А.Е.Кулаковской төрөөбүтэ 125 сылыгар аналлаах республиканской НПК-ҕа Тимофеева Светлана I миэстэ — 2002 с.
- П.А.Ойуунускай төрөөбүтэ 110 сылыгар аналлаах республиканской НПК 3 бастыг дакылаат — 2003 с., салайааччы Семенова Р.С.
- Республикаҕа история олимпиадатыгар Анисимов Альберт, Гоголев Василий I миэстэ - 2003 с.
- «Тюрский мир» республиканской НПК-ҕа Борбуев Спиридон — бастыг дакылаат, 2004 с.
- Аэробикаҕа республиканской күрэххэ II миэстэ — 2004 с.
- СГПА спартакиадатыгар хапсаҕайга Жендринскэй Семен I миэстэ, 2004 с.
- СГПА спартакиадатыгар дуобакка Никонов Евгений I миэстэ, 2004 с.
- ССУЗ универсиадатыгар Руфов Васмар II миэстэ, 2004 с.
- «Хотугу сулус» республиканской ырыа күрэҕин лауреаттара Шумилов Альберт, Никифоров Николай, 2004 с.
- Республиканской ырыа күрэҕэр Каримова Камилла лауреат, 2004 с.
- «Сверкай Алмазами, Победа» республиканской фестивалга «Сиккиэр» ансамбль лауреат, салайааччы Васильев В.В. 2004 с.
- «Тюрский мир» республиканской НПК-ҕа Степанова Наталья, Петрова Светлана — бастыг дакылаат, 2005 с.
- «БПК сыл бастыг преподавателэ - 2005», республиканской күрэх призера Семенова Р.С. 2005 с.
- «Сыл бастыг лаборана» — Шумилова М.Е. 2005 с.
- ССУЗ спартакиадатыгар дуобакка Чомчоева Сайыына I миэстэ, 2006 с.
- Шейпиннэ республиканской күрэххэ II миэстэ — салайааччы Васильева Е.С., 2006 с.
- Амма Аччыгыһа 100 сааһыгар аналлаах республиканской НПК-ҕа 5 бастыг дакылаат, салайааччы Семенова Р.С. 2006 с.
- «Тамада-2006» улуустааҕы күрэххэ Семенова Р.С. I миэстэ.

Төрөөбүт тыл ымпыгын-чымпыгын, кини киэн киэлитин билэр учууталлары иитэн-үөрэтэн таһаары билинни кэм ирдэбилэ буолар. Бу хайысханы сайыннарарга саха салаатыг преподавателлэрэ айымньылаахтык улэлээбиттэрэ.

Үөрэх таһынан устудьуону сайыннарар дьарыктар

Билии – көрүү аартыга

- Научнай куруһуок – Чиркочова Д.И.
- “Сайдыс” научнай түмсүү – Гоголева М.Т.
- “Сыккыс” литературнай түмсүү – Семенова Р.С.
- Уус уран ааһы театра – Новгородова А.А.

Интеллектуальной оонньуулар

- “Тыл хонуута” – Кондакова У.Ф.
- “Сир түннүгэ” – Прокопьев С.Т.
- “Саха саргыта” кулууп – Кондакова У.Ф. (ыйдарынан туомнар)

Кэрэ эйгэтигэр киллэрии

- Салаа хора – Васильев В.В.
- “Сиккиэр” вокальной ансамбль – Васильев В.В.
- “Сайыына” вокальной ансамбль – Павлова А.З.

- Норуот ырыалара – тойуктара - Сергина Е.С., Васильева Г.И., Иванова А.И., Мойтохова А.П., Васильева А.И.
- Сахалыы үнкүү – Сергеева И.А., Шадрина В.М., Васильева Е.С.
- “Төлөн” студенческой театр – Васильев Г.Е.
- “ВЭСТ” вокальной түмсүү – Туласынов И.И.
- Хомус үөрэбэ – Манькина Е.А.
- Бальной үнкүү – Корякин А.В.
- Иис үөрэбэ – Самсонова Р.Ю., Алексеева Т.Г., Корякина З.И.
- Уус үөрэбэ – Попов Нь. А., Степанов А.С.
- Муода тыйаатыра – Корякина З.И.
- Туос тойуга – Самсонова Р.Ю.

**“Айылгы” норуот ырыатын, үнкүүтүн ансаамбыла.
Ансаамбыл 1992 с. тэриллитбитэ.**

1994с. Өрөспүүбүлүкэ ытыллыбыт төрүт култуура олимпиадатыгар I миэстэни ылбыта.

1998 с. «Айылгы» ансаамбылга “народнай” аат ингэриллибитэ. Ол кэнниттэн аатын 3-тэ көмүскээбитэ.

Салайааччылар: Кондакова У.Ф., Мойтохова А.М., Мытник С.Г.,
Васильева Г.И.

Режиссер: Новгородова А.А.

Олохсуйбут үгэстэр:

1. Устудьуоннар ыһыахтара
2. Салама ыйааһына
3. “Сайдыс” научнай түмсүү
4. Устудьуон айар биэчэрэ
5. Выпускниктар нэдиэлэрэ
6. Бүтэрээчилэр айар киэһэлэрэ
7. Тыа оскуолаларын, атын улуустары кытта сибээстэһии
8. Литература биэчэрэ, нэдиэлэтэ
9. Тыл хонуута оонньуу
10. Ороһооспо киэһэтэ
11. “Сыл бастын устудьуона” күрэх (1992 с. саҕаламмыта)
12. “Кыыс Куо” - күрэх
13. “Үрүн Уолан” – күрэх

САХА САНААЛААХТАР ТҮМСҮҮЛЭРЭ

1996 с.

2000 с.

1997 с.

1998 с.

2004 с.

2008 с.

Дьонун киһи дэтэргэр үс
суол ирдэнэр толкуйун,
майгын, үлэн.
К. Уткин.

Олохпут суолун онкуллаабыт ытык-мааны киһибит

Ульяна Федоровна Кондакова Саха Өрөспүүбүлүкэтин төрүт оскуолаларын санардан сайыннарыы кэнсиэпсийэтин олоххо киллэриигэ сүнкэн үтүөлээх-өнгөлөөх. Ол курдук, кини 1992 с. Бүлүүтээҕи учуутал кыһатын иһинэн саха салаатын туруорсан арыттарбыта, сүүһүнэн оҕо төрүт култууратын уонна ийэ тылын дириҥэтэн үөрэтэр нүөл усулуобуйатын тэрийбитэ. Бэйэтин тула сахалыы куттаах-сүрдээх, эрчимнээх, идийэйлээх, сатабыллаах уһуяаччылары түмпүтэ.

Саха салаатыгар үлэ-хамнас күөстүү оргуйара. Саха салаатын оҕолоро оччотооҕу учуулусса киэн туттуута этилэр диэтэххэ, омун буолуо суоҕа. Үөрэххэ-билиигэ да, култуурунай тэрээһингэ да барытыгар кинилэр инники күөҥгэ сылдьаллара. Тоҕо оннугуй диэтэххэ, саха салаатыгар эбии дьарык, араас куонкурус олус хойуутук буолара. Ол түмүгэр оҕолор билиилэрэ-көрүүлэрэ үрдүүрү, өйдөрө-санаалара тобуллара, тыллара-өстөрө чочуллара.

Ульяна Федоровна “Айылгы” айар бөлөбү тэрийбитэ, ол иһинэн ырыа-тойук, үнкүү-битии салаалара, “Төлөн” устудьуоннар тыйаатырдара олус айымньылаахтык үлэлииллэрэ. Ситиһии да өр күүттэрбэтэбэ: “Айылгы” 1994 сыллаахха төрүт култуура өрөспүүбүлүкэтээҕи көрүүтүгэр 1 миэстэни ылбыта. Ансаамбыл айар үлэтэ устудьуоннар эспэдииссийэлэрэ Саха сиригэр араас түөлбэлэриттэн булбут сонун матырыйаалларыгар тирэҕирэрэ. Тойук уонна үнкүү ийэ дорҕоонно, төрүт-уус хамсаныыга олоҕуруу буолан, саха кутун-сүрүн тутара. Ол да иһин, түөрт сыл буолаат, айар кэлэктиипкэ норуодунай ансаамбыл үрдүк аатын инэрбиттэрэ.

Саха салаатыгар буолар үгүс тэрээһини Ульяна Федоровна бэйэтэ иилээн-саҕалаан ытытара. “Тыл хонуута” диэн устудьуоннар саха тылын төһө биллэлэрин тургутар куонкуруһа олус сэргэхтик барара, онно кини “Тыл оонньуута” диэн кинигэтин матырыйаалын туттара. Учууталбыт оонньуу ньыматынан билиини инэрэр мэтиэдьикэни, чаччы, кыайа-хото туһанара. Өр кэмнээх үлэтин түмүгүн чөкөтөн, 2002 с. диссэртээссийэтин ситиһиилээхтик көмүскээн, иитии-үөрэтии билимин хандьыдаата буолбута.

Ульяна Федоровна туруорсан, ураанхай саха дьэтин-уотун, малын-салын, иһитин-хомуонун эдэр ыччакка билиһиннэрэр-көрдөрөр сыаллаах саха балаҕанын уонна ураһатын туттарбыта. Онно өбүгэбит төрүт тыһынын инэрэр араас тэрээһин, куруһуок, эбии үөрэх быһаарда суох ытыллара. Киһи сонургуу, сэргии, сэнээрэ көрөрө туох да хара баһаам этэ. Бииргэ үөрэнэр оҕолорум дьобурдара, сатабыллара, үөрүйэхтэрэ үгүһүн сөрү диэн сөбөрүм, күүһүм-кыабым тийэринэн, онно тэннэһэ сатыырым: ырыа айан ыллыырым, уус-урааннык хоһоон ааҕарым, ансаамбылга үнкүүлүүрүм. Аны санаатахха, үтүө эйгэ сабыдыала эргиччи көдүүстээх эбит.

Ульяна Федоровна үлэтиир хонун аана мэлдьи аһаҕас буолара. Ким баҕарар саха салаатын салайааччытыгар быһа киирэн, тус кыһалҕатын быһаарсыан, үөрүүтүн-хомолтотун үллэстиэн сөп этэ. Ульяна Федоровна кими да үчүгэй-куһаҕан диэн араарбат, бигэ-көнө сүрүннээх, аһыныгас сүрэхтээх, аһаҕас-сайаҕас киһи. Дьон-сэргэ туһугар үлэтиир салайааччы манньк буолуохтаах.

Ульяна Федоровна саха салаатын бүтэрбит бастын үөрэхтээх оҕолор Саха тылын уонна култууратын бакылтыатыгар 3 кууруска быһа киирэн, үрдүк үөрэхтээх учуутал буолалларын хааччыйар туһуттан Саха судаарыстыбаннай үнүбэрсийэтин кытта дуоҕабар түһэрсибитэ. Инньэ гынан, холоонноох доборум Ньургуйаананы кытта үнүбэрсийккэ 3 куурустан үргүлдү үөрэнэр дьолго тиксибиппит. Ульяна Федоровна биһиэхэ көмөлөспүтэ ити эрэ буолбатах. Кини - биһиги ыал буолар суолбутун холбообут киһи. Ол курдук, 1993 с. төрөөбүт сиригэр Намна тийэн,

Бүлүүгэ үөрэниэн бажалаах оҕолору сүүмэрдээн, мин Ньюргуйаанабын үөрэххэ ылбыт. Аны туран, Нам оҕолоро күһүн Бүлүүгэ үөрэнэ тийбиттэрин көрсөн, дьиэтигэр түһэрэр, ас бөҕөтүн астаан, күндүлүүр-маанылыыр эбит. Ити иһин, иллээх дьиэ кэргэммит аатыттан Эийэхэ улаханлык махтанабыт.

Үөрөхпин ситиһиилээхтик түмүктээн, үнүбэрситтэ уһуйааччыта буолбутум кэннэ, учууталым миигин Бүлүү кэллиэһин устудьуоннарыгар лиэксийэ аахтара ынырара. Ити миэхэ улахан чиэс-бочуот этэ. Ол кэмтэн ыла, кырылас кумахтаах Бүлүү куоратыгар тийдэрбин эрэ, үөрэ-көтө көрсөр, баарынан-суоҕунан көмөлөһөр, дьиэтигэр-уотугар ыалдьыттатар, быһаччы эттэххэ, мааныга-далбарга сырытыннарар. Учууталым барахсан баай сандалытын минньигэс аһын-үөлүн тото-хана аһаан, сүрэхтиин-быардыын сылаанныйабын, санаалыын-оноолуун манньыйабын.

Күндүтүк саныыр учууталым кинигэ бөҕөтүн суруйан, хомуйан таһаарда. Онтун барытын миэхэ сылааһына бэлэхтээн иһэр. 2002 с. танан таһаарбыт “Айылгы аатынан” кинигэтигэр Ульяна Федоровна субу курдук суруйбут: “Гаврил Григорьевичка. “Айылгыга” сылдыбыт кэрэ кэмнэргин санатан, ытыктырым, киэн туттарым бэлиэтигэр”. Оччолорго үрдүк үөрэх кыһатыгар сана учууталлаан эрэр киһи итинник күүстээх анабыл тыллары тутаммын олус долгуйбутум. Маннайгы кинигэм тахсыабыттан ыла мин эмиэ тугу суруйбуспун (үлэм түмүгүн билиһиннэрээри, үөрүүбүн үллэстээри) учууталбар бэлэхтиир үгэстээхпин. Сити курдук, учуутал уонна үөрэнээччи икки ардынаабы сылаас сыһыан, истин ситим хаһан да быстыбатын.

Биир дойдулаахпыт, саха норуодунай суруйааччыта Кындыл “Эрэйдэнэн-эрэйдэнэн сүүс оҕону ииппитин – сүүс сылы олобутун тэнэ” диэн бэргэн этиилээх. Ульяна Федоровна, Эн сүүһүнэн оҕону ииттин, ол аата Учуутал үрдүк сыалын ситистин.

Киргизэлэй уола Хабырыыл Торотуйап, АБ Хотугулуу-илинни омуктар тылларын уонна култуураларын үнүстүүтүн дириэктэрин билим үлэтигэр солбуйааччыта, тыл үөрэбин хандыдаата.

Тыл оонньуута

Нам ыйын 10 күнүгэр педколледжка Күннүк Уурастыырап 100 сааһын туолар үбүлүөйдээх күнүн бэлиэтиир «Тыл оонньуута» диэн саха салааларыгар күрэхтэһии буолан ааста. Күрэхти иилээн-саҕалаан ытта элбэх кинигэ автора, методист Ульяна Федоровна Кондакова. Оонньууну бэйэтэ айан, толкуйдаан онорон устудьуоннарга күрэхтэһии тэрийдэ.

Күрэххэ I, II куурустар бэйэ-бэйэлэрин кытта күөн көрүстүлэр. Үс хамаандаа араас күрэхтэстилэр. I хамаанда «Күннүк» (I куурустар), II хамаанда «Саҕахтар» (II куурустар), III хамаанда «Күн оҕолоро» (III куурустар) диэн ааттаннылар.

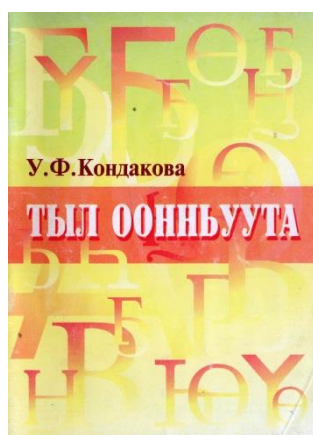
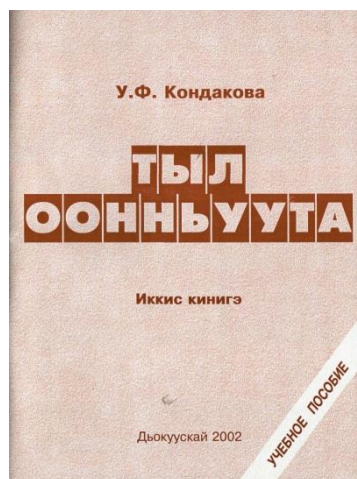
Күрэх хас да түһүмэһинэн барда. Күннүк Уурастыырап олоҕор, айар үлэтигэр, сыһыаннаах араас боппуруостары ыйыттылар, ырыа буолбут хоһооннорун ыллаан күрэхтэстилэр.

Түмүгэр кыайыылаабынан «Саҕахтар» хамаанда табыста, «Күннүк» II миэстэ, «Күн оҕолоро» III миэстэ буоллулар.

«Саамай билээччи» аат ингэрилиннэ Аня Захароваҕа (I куурус), Аня Семеноваҕа (II куурус) уонна Лана Осиповаҕа (III куурус).

Бу курдук суруйааччылар үбүлүөйдэригэр манньык тэрээһиннэри ыталлара биһиэхэ туһалаах, билиит-көрүүбүт улаатар, үрдүүр дии саныбын.

Мария Петрова, саха салаатын I кууруһун устудьуона.

Элбэҕи биллибит

Н.Г. Чернышевской аатынан педагогическай колледж саха тылын, литературатын кафедрата кулун тутар 25-30 күннэригэр саха тылын, литературатын учууталларыгар «Билинни кэмнэ саха тылын, литературатын үөрэтии проблемалара» диэн темаҕа учууталлар идэни үрдэтэллэригэр анаан куурус тэрийэн ыытта. Преподавателлэр бэртээхэй ис хоһоонноох лекциялары, аһаҕас уроктары, айар лабораториялары ыыппытгарын олус диэн биһирээтибит, элбэххэ үөрэннибит. Бу кафедраҕа айар талааннаах, үлэлэригэр бэриниилээх, опыттаах дьон үлэлииллэрин өссө төгүл көрдүбүт-иһиттибит.

Саха салаата тэриллибитэ быйыл 10 сыллаах үбүлүөйүн туолар, ол тухары үгүс ыччаты төрөөбүт тыл сүмэтигэр, учуутал идэтигэр угуйдахтара. Саха салаатын тэрийбит, үгүс сыратын, дьобурун биэрбит кининэн Ульяна Федоровна Кондакова буолар, кини айар отчуотун истэн олус диэн сөхтүбүт-махтайдыбыт. Кини киэн өрүттээх үлэни ыытарын, эдэрдэргэ үтүө сүбэһит буоларын, методическай, научнай хабааннаах суруйбут кинигэлэрин, бииргэ үлэлээбит үөлээннээхтэригэр анаабыт кинигэлэрин олус биһирээтибит. «Использование видеofilьмов в образовательном процессе», «Использование тестов на уроках якутского языка», «Роль вербальных игр в образовательном процессе» диэн темаларга аахпыт лекциялара оҕо дьобурун, билиитин сайыннарарга олус туһалаахтар. Ульяна Федоровнаҕа кандидатскай диссертациятын ситиһиилээхтик көмүскүүрүгэр баҕарабыт.

Билинни кэмнэ кафедраны филологическай наука кандидата, опыттаах, киэн билиилээх учуутал Марина Трофимовна Гоголева салайар. Кини лекциялара «Билинни кэмнэ литературнай үөрэхтээһин проблемалара», «Уус-уран айымньылары ырытыы суоллара» лабораторията учуутал айар үлэтигэр суолу арыяллар,

Курсаннар преподаватель Семенова Розалия Степановна А.Е. Кулаковской төрөөбүтэ 125 сылыгар аналлаах аһаҕас урогун кэрэхсээтибит. Бу уроктан бөлөхтөөн үөрэтии методикатыгар үөрэннибит, араас үлэ көрүнэ киллэриллибит, студеннары олус кэрэхсэтэр өрүттэрдээх урук. Розалия Степановна «Сыккыс» литературнай студияны салайан үлэлэтэр. Курсаннар икки төгүл студеннардыын тыл «Тыл хонуута» студия иһинэн билиилэрин тургутан оонньоон күрэхтэстилэр.

Маны таһынан преподавателлэр: А.К. Прокопьева, М.А. Софронеева, Е.Р. Алексеев, А.Д. Петрова, Г.Е. Васильев, С.Т. Прокопьев аахпыт лекцияларын биирээтибит. Саха салаатын кафедратын культурологияҕа преподавателэ Васильева Марфа Спиридоновна «7 кылааска төрүт культураны үөрэтэр» учебнигы онорбутун билиһиннэрдэ, бу предметкэ учебник оноруутугар бастакы хардыы. Курсаннар учебнигы биирээтилэр, түргэнник бэчээттэнэн тахсан, үөрэтиигэ киирээргэр баҕардылар.

Курс ытыллыытыгар колледж методиһа Лия Кирилловна Никифорова олус болҕомтолоохтук сыһыаннаста, үлэни сүрүннээн ытта.

Курс истээччилэриттэн Бороҕон орто оскуолатын саха тылын, литературатын учуутала Наталья Егоровна Мальцева 10 сыллаах үлэтин опытын түмэн отчуоттаата. «5-6-7 кылаастарга хонтуруолунай үлэлэр» диэн пособиетын бырайыагын дьууллэһиигэ таһааран биирээбили ылла.

Педколледж салалтатыгар уонна саха тылын, литературатын кафедратыгар сана билиилэри, толкуйдааһыннары биэрэр киэн ис хоһоонноох курсун иһин махтанабыт уонна манньк үлэни ханнык баҕарар таһымна ытар кыахтаах эбит диэн түмүккэ кэлбиппитин иһитиннэрэбит.

Л. Буслаева, РФ үөрэҕириитин туйгуна,
Г.И. Чиряев аатынан орто оскуола учуутала, 2002 с.

Ахтан, санаан аастахха

Күн сири сырдатар, үөрэх киһини

Өс хоһооно

Бииги училищебыт – колледжпыт историятыгар умнуллубат кэрдиис кэми ураты ис хоһоонноох үлэтинэн, сонун уонна сана аартыктары арийбытынан саха тылын, литературатын уонна культуратын салаата ылар. Бастакы студеннары сүүмэрдиир уонна үөрэххэ ылар хамыһыһа У.Ф.Кондакова, С.С.Тарагаева, З.Н.Борисова уонна мин үлэлээбиппит. Директорбыт Н.П.Куличкин уустук соругу туруорбута: ийэ тылларын уонна саха төрүт култууратын үчүгэйдик билэр, өйдөрүгэр – санааларыгар, эттэригэр – хааннарыгар инэриммит эдэр ыччаты үөрэххэ киллэрэргэ. Элбэх оҕо туттаран кэлбиттэн 50 үөрэнэр баҕалааҕы наардаан ылбыппыт. Тутар хамыһыһа үс сыл устата үлэлээбитим. Кирии экзаменнарынан биер сүрүн тургутуунан абитуриеннар дьобурдарын көрүү, истиил уонна сэрэргэһии этэ. Холобур: Ан Михаил саха ойууннарын үөрэтэрин кэпсээбитэ, уопсай тэтэрээккэ аҕатын бэлиэтээһиннэрин көрдөрбүтэ, онтон тэтэрээтин таһыа-таһыа ойуун кырыытын оонньообута. Захаров Дмитрий сахалыы үнкүүтүгэр чохчоохойдоон остуолбутугар тийэн кэлбитэ уонна музыка бүтүөр диэри сцена иннигэр барааччыбыт диэн быһаарбыта. Уолаттар да, кыргыттар да күлүүлээх, көрдөөх - нардаах сценка – монологтары толороллоро. Попов Иван, Мойтохонова Айтальына, Григорьева Вера, Васильева Галина кылыһахтаах тойуктара, оһуокайдара куппутун туппута, сүргэбитин көтөхпүтэ.

Кэлин республиканскай хамыһыһа састаабыгар киирэн Эдьигээнтэн, Уус-Алдантан, Үөһээ Дьаангыттан оҕолору сүүмэрдээн аҕалбытым. Баатаҕайга тийэ сырыттаһытына

Лебедева Мотрена, Иванова Татьяна, биһиги училищебытыгар олус үөрэнэр баҕалаах буолан, үөрэххэ киирээри фольклор бары жанрдарын толорон сөхтөрбүттэрэ, бабалара туолбута.

Бары ситиһиилээхтик үөрэнэн бүтэрбиттэрэ. Учуутал идэтин толору баһылаан, үлэбэ анаммыт сирдэригэр тийэн айымньылаахтык уонна таһаарыылаахтык, үөрэнээччилэрин, төрөспүттэрин уонна нэһилиэк махталын ылан, үлэлии –хамсы сылдьаллар. Кинилэртэн биэстэрэ, филолог-ученай буоланнар төрөбүт тылларын чинчийэллэр, ХИФУ студэннарыгар наука аанын арыаллар, чин билиини-көрүүнү инэрэллэр.

Бу салааҕа педагогиканы, педагогической маастарыстыба төрүттэрин уонна этнопедагогиканы үөрэппитим. Кылгас кэмнэ Т.И.Михалева педагогиканы үөрэтэ сылдьыбыта. Педагогиканы биир бөлөххө сахалыы үөрэппиппит. Терминнэри тылбаастыыр уустук этэ. Намнааҕы педагогической колледж преподавателэ В.П. Шапошниковттыын бииргэ сүбэлэһэн, кыттыһан үлэлээн испиппит. Былаан киэнэ:педагогика учуобунньугун, тылдьыты уонна эбии үөрэтии кинигэтин тылбааһа. Педагогика дьарыктарыгар сана үөрэтии көрүннэрэ, ньымалара киирбиттэрэ: Билээччилэр тургуталлар (следствия ведут знатоки), Билиигинэн кыай (занятие – викторина), дьыалабыай оонньуу (деловая игра), научнай-практической конференция, билиини, үөрүйэҕи уонна сатабылы көрүү (смотри ЗУН), бырайыактары оноруу (проектная деятельность) у.д.а. ордук бырайыактары онороллорун сөбүлүүллэрэ мындыр өйдөрө тобуллара, оскуолаҕа сана сүүрээни киллэрэр бабалара сайдара, ыра санаалара туолара. Сирэйдиин-харахтыын сырдаан көмүскүүллэрэ. Бырайыактар көрүннэрэ саха оскуолата уонна анал үөрэх тэрилтэлэрэ, оскуола тэрилэ, кизргэтиитэ уонна биллэрэр, көрдөрөр, үөрэнээччини сайыннарар стэндэлэрэ, оскуола оҕотун сахалыы быһыылаах – таһаалаах, ойуулаах- мандардаах таһаһа, түөскэ анньынар бэлиэтэ, саха тылын, литературатын уонна төрүт культуратын дирингэтин үөрэтэр кылаастар учебнай былааннара уонна программалара. Саха сиригэр Борисов Виктор Ньурбаҕа байыаннай кадетскай оскуоланы аһары толкуйдаан онорбут бырайыага улахан сэнээриини ылбыта. “Кырдык тоҕо биһиги республикатыгар итинник үөрэх кыһата суоҕуй?” – диэн санааны үөскэппитэ. Ол 1998 сыллаахха этэ. М.К.Аммосов аатынан Саха государственной университетын кытта салаа хайа арыллыабыттан быстыспат ситимнээбэ. Ону барытын Г.Г.Филиппов иилиирэ-саҕалыыра уонна дьаһайара. Ити сыл Васильев Борис педагогической олимпиадаҕа кыайыылааҕынан тахсыбыта. Университекка үлэлиир үөрэнээчиилэрим эн биэрбит билиигин, үөрэххин үлэбитигэр туһанабыт диэн үөрдэллэр.

Этнопедагогика предметин Я.А. Коменскай, К.Д.Ушинскай, В.А. Сухомлинскай, Г.Н.Волков, В.Ф. Афанасьев, Д.А.Данилов, И.С.Портнягин, С.С.Попова. К.С.Чиряев уонна Ф.А.Васильева үлэлэригэр тирэҕирэн үөрэнэрбит. З.Н.Борисова Москваттан Г.Н.Волков онорбут анал программатын (1995 с.) аҕалбыта, үөрэтии ис хоһоонун чопчу ыйбыта. Сана программаны К.С.Чиряев уонна Ф.А.Васильева «Норуот педагогикатын ыллыктарынан” көмө кинигэлэрэ ситэрэн-хоторон биэрбитэ. Сүрүн болҕомто саха омук оҕону иитэр үгэстэригэр уонна ньымаларыгар ууруллара. Педагогика дьарыктарыгар үөрэтиллибит үөрэтэрбит. Киһилии киһини иитии уонна учуутал бэйэтин иитиитэ, сайыннарыыга чорботон бэлиэтэнэрэ: умсугутуу, такайыы, уһаарыы, уһуллуу, иитилии (воспитание примером), билгэлээһин (прогнозирование развития личности ребенка), оноһуу (предсказание судьбы), утум, тобуллуу, удьуордааһын, тутуһуннарыы (передача опыта) у.д.а. Айыы үөрэҕин К.Д.Уткин, Л.А. Афанасьев – Тэрис, Г.С.Попова – Санаайа, А.Н.Павлов – Дабыл көрүүлэригэр олобуран үөрэтэрбит: киһитийи үөрэҕин, сир-майгы үрдээһинин, өй-санаа сайдыытын, кэрэ эйгэтигэр уһуллууну, эти – сиини эрчийиини, хатарыыны уонна буһарыыны.

Үөрэх былааныгар этнопедагогической экспедицияны тэрийэн үлэлэтии баара. Ол олус туһалааҕа. Бастагы этнопедагогической экспедиция Үөһээ Бүлүүгэ Ороһутааҕы норуот педагогикатын музейын базатыгар ааспыта. Константин Спиридонович уонна Федора Алексеевна кэлбит студэннары истинник көрсүбүттэрэ, ытыс үрдүгэр түһэрбиттэрэ, истинник көрсүбүттэрэ, Ороһу оскуолатыгар олохтообуттара, остолуобайдарыгар аһаппыттара. Экспедициябыт программатын чочуйбуттара, тупсарбыттара. Соруктары ситиһэргэ сүбэ-ама биэрбиттэрэ, музейы көрдөрбүттэрэ, лекция аахпыттара. Музей экспонаттарын үөрэтэллэригэр сорук-ирдэбил ууруллубута, матырыйаалларын үөрэппиттэрэ. Харбалаах, Тамалакаан, Ороһу, Нам нэһиликтэрин кырдыаҕас олохтоохторун кэрийэн, көрсөн саха омук оҕону иитэр, үөрэтэр, сайыннарар ньымаларын, албастарын уонна дьэ кэргэн үгэстэрин чинчийбиттэрэ. Бүтэһик

күммүтүгэр дьиэлэригэр ыныран, сарсыардаттан кизэһээннэ диэри уонтан тахса киһини аһата – аһата, түмүктүүр көрсүһүү тэрийбиттэрэ. Константин Спиридонович хаһаангыттан музей экспонаттарын, матырыйаалларын хомуйбутун, кимнээх илии-атах буолан көмөлөспүттэрин, музей үлэтин сүрүн хайысхаларын уонна инники кэскиллээх торумнарын сиһилии быһаарбыта. Тус бэйэтин архыбын көрдөрөн, хайдах курдук кичэйэн илдэ сылдьара сөхтөрбүтэ. Онно баара: оскуолаҕа үөрэммит тэтэрээтэ, таабыла, дневнигэ, суумката. Соһуччу үөрүү - Саха норуотун поэтын, Аҕа Дойду көмүскэлин кыттыылааҕын, учууталын, училищебыт 1937 сыллааҕы выпускнигы П.Н.Тобуруокабы кытта көрсүһүү. Тыыннаах суруйааччыны үгүстэр сана көрбүттэрэ. Оҕонньоттор бэйэ-бэйэлэригэр истин сыһыаннара, билиилэрэ – көрүүлэрэ, дьээбэлээн да ылалара көрсүһүүнү ордук дириг ис хоһооннообута. Бэс ыйын күнэ кириэр диэри сэлэспиппит.

Педагогикаҕа, этнопедагогикаҕа уонна экспедияҕа ылбыт билиилэригэр олобуран доклад, реферат уонна курсовой үлэ суруйуллара. 1997 сыллаахха Бүлүүгэ бастакы Чиряевскай ааҕы саҕаламмыта. Онно Смирникова Светлана “Төрүччүнү үөрэтии уонна оноруу”, Сивцева Ольга “Дьиэ кэргэннэ оҕону иитии” дакылааттарынан II уонна III миэстэ буолбуттара.

1998 сыллаахха бастакы Бүлүү улуустарын Чиряевты ааҕыларыгар Суздалова Галина “Студеннар этнопедагогической экспедициялара” дакылаата биһирэбил наһараадаҕа тиксибитэ. Санаатахха, аҕыннаахха суруйуох элбэх буолуо. Кырдык студеннары кытта тапсан үлэлээбитим, өйдөһөр, бэйэ-бэйэбитигэр көмөлөһөр да түгэн элбэбэ. Миигин эрэ буолбакка, коллегаларбын, үлэһиттэри үөрэххэ тардыһыылара, түмсүүлээхтэрэ, туохха барытыгар көхтөөхтөрө үөрдэрэ.

Билигин атын сиргэ олус үчүгэйдик үөрэ көрсөллөрө махталлаах, үөрэммит кыһаларын хаһан да умнубаттар, эрчимнээх эдэр саастарын уйата кинилэргэ ураты күндү. Биһиги, учууталлар, оҕолорбут ситиһилэриттэн үөрөбит, кинилэринэн кизэн туттабыт, Биһигиттэн үрдүк таһымнаахтара, үөрэтэр оҕолорун бастын ситиһилэрэ уонна бэчээттэнэн таһаарбыт научнай, методической үлэлэрэ, уус-уран айымньылар барыбытын сөхтөрөр.

Үлэбит – хамнаскыт үллэ турдун, тус олоххутугар дьол-соргу тосхойдун, үөрэнээччи, төрөппүт, бииргэ үлэлиир дьоннот уонна нэһилиэк махтала арахсыбакка аргыстаһын.

Е.Р.Алексеев, РФ үтүөлээх учуутала.

Без памяти исторической – нет традиций,
Без традиций – нет культуры,
Без культуры – нет воспитания,
Без воспитания – нет духовности,
Без духовности – нет личности, без личности – нет народа
как исторической личности. (Золотая формула академика
Геннадия Никандровича Волкова)

«Саха киһитэ идэтигэр бэриниилээх буолар...»

Саргылаах саха тылын сайыннаран, төрүт култуура учууталларын бэлэмнээн, саха утумун салҕаан Н.Г. Чернышевскай аатынан Бүлүүтээҕи педагогической училищеҕа Саха салаатын устудьуоннара бэйэлэрин кылааттарын киллэрбиттэригэр саарбахтааччы суоҕа буолуо.

1993 сыллаахха үөрүүлээх быһыыга - майгыга аан бастаан Учуутал улахан идэтигэр уһуйулаары, үөрэ-көтө оҕолуу бастакы билсиһи уруогун бэбэһээ буолбут курдук өйдүүбүн. Номнуо 21 сыл ааста. Биһиги куурус бары биир киһи курдук тутуспутунан идэ ылбыт дипломмутун тутан “төрүт култуура учуутала” идэлээх республикабыт араас мунугар тийбиһиппит.

Кэлин идэни баһылаабыт, саамай истин доҕотторбун булбут уйабар үлэли кэлиэбим диэн санаабат этим. Ол курдук 2000 сыллаахха Бүлүүтээҕи педагогической колледжга үлэли кэлбитим. Бэйэм устудьуоннары үөрэтэр, идэбэ угуйар, идэни таптаан оҕо Тымтык уонна Сардана саас кэмнэрин таба өйдүүр, харыстаан иитэр-такайар учууталлары үөрэтэр улахан эппиэтинэскэ кирибитим. Саха салаатыгар үөрэнэр да, үлэлиир да кэммэр Ульяна Федоровна, кураторбыт Анастасия Афанасьевна уонна учууталларбыт Евгений Романович Алексеев, Евдокия Степановна Жиркова, Марк Михайлович Михайлов, Елена Дмитриевна Олбутцева, Розалия Прокопьевна Яковлева, Анна Захаровна Павлова, Ньургустаан Афанасьевич Попов, Розалия Степановна Семенова, Розалия Юрьевна Самсонова, Марфа

Спиридоновна Васильева, Алексей Васильевич Кондаков, Григорий Егорович Васильев, Матвей Дорофеевич Евсеев, Августина Дмитриевна Петрова, Елена Семеновна Васильева, Варвара Петровна Николаева, Марина Трофимовна Гоголева, Лилия Кирилловна Никифорова учуутал күннээби үлэтин түбүгүн сааһылаан, ырагалаан көрөргө, табатык бириэмэни туттарга элбэх көмөнү онорбуттара. Саха омук култууратын тилиннэриигэ уонна салгыы сайыннарыыга, оҕолору уһуйар төрүттэрин олох хас биирдии ситимин быспакка, устудьуон аймахха теоретическай, практическай дьарыктарыгар тоһоҕолоон этэллэрэ. Хас биирдии учуутал ураты билиилэринэн, олоҕу көрүүлэринэн, үлэбэ сыһыаннаах холобурдарынан уонна учуутал идэтин үгэстэрин тутуһууну биһиэхэ, эдэр учууталларга, ииппиттэрэ - ингэрибиттэрэ.

Саха салаатын салайааччыта Ульяна Федоровна, үөрэ - көтө, “сүүрэ” сылдьан кэриэтэ, үлэ тэрээһинин холкудук, ис хоһоонун киэнник хабаан тэрийэрэ. Хас биирдии тэрээһин өрө көтөҕүллэн ытыллара, биирдии устудьуону кытта кэпсэтэн, ыраахтан кэлбит оҕолор кыһалжаларын быһааран, элбэх оҕо идэтигэр, саха санаалаах үөрэбин бүтэрэн дьиэ - кэргэнин иитэр кыахтаммыта. Университеткка үөрэнэ сылдьан, государственнай педагогическай практиканы Алена Кирилловна Прокопьеваны кытта колледжка барбыппыт. Наһаа үчүгэй наставническай оскуоланы ааспыппыт уонна кэлин Аленанын колледжка Ульяна Федоровна ыңырыгынан үлэли кэлбиппит. Кураторум Анастасия Афанасьевна - режиссер, театрга уһуйааччы учуутал. Биһиэхэ артыыстары бэлэмниир курдук дьяныардаах дьарыктары ытара. Ити дьарыктар билигин олус көмөлөһөллөр. Литературнай ааҕыга хас биирдии тыл ураты суолталааҕын, хайдах санаалаах туран этэрин, тыл ол санаабыттан, иэийигиттэн иччилэнэн күүстээх инструмент буолан кубулуйар философиятын Анастасия Афанасьевнадан ылбыппыт. Тыл култууратын, поэзия, театр тылын кистэлэннэрин ингэримиттэбит. Иван Михайлович Гоголев – Киндыл айымньыларыгар, бииргэ үөрэнэр доҕорбут Спиридон Прокопьев испэктээкиллэрин куурсунан театральнай постановкалары туруоран, дьарыктанан ис кыахпыт айар доҕуруун таһааран үлэлиирбит. Андрей, Степан, Испирдиэн реквизиттары бэйэлэрин илиилэринэн онорон бэлэмнииллэрэ, куоракка олорор буолан, кыһын салаасканан дьиэбиттэн элбэх реквизиты таспытым уонна кыргыттары кытта биирдиилээн персонаж танаһын, гримын оностон оонньуурбут. Ити барыта кэлэктиипи түмсүүлээх, уустук соругу быһаарар, бэйэ бэйэбэ болҕомтолоох буоларга, көмөлөсүһүргэ үөрэппитэ, билигин араас үлэбэ, кэлэктиипкэ сылдьарбытыгар көмөлөһөр.

Евгений Романович, нэһилиэк аайы билэр киһилээбиттэн, үөрэппит оҕолорун өйдүүрүттэн, кинилэр хас биирдии тус олохторун, оҕолорун, дьоннорун билэриттэн, итии-истин эбэрдэ ытан көлүөнэ ситимин, уруу- аймахтаһы сыһыанын, төрүт өйдөбүллээх норуот педагогикатын кистэлэннэрин билэриттэн наһаа да сөбө санырым. Билигин, мин Константин Спиридонович Чиряев тэрийбит республикаҕа норуот педагогикатын холбоһугун общественной тэрилтэтин эппиэттээх сэкэрэтээринэн үлэлибин, онуоха «Этнопедагогика» науканы төрүттээбит академик, педагогическай наука доктора Геннадий Никандрович Волковы кытта алтыһан ааспыт кэмим, норуот педагогикатын лекциялара, Евгений Романович уроктара төһүү буолбуттара саарбаҕа суох.

Ньургустаан Афанасьевич Попов “саха киһитэ идэтигэр бэриниилээх буолар”, -диирин, бу суруйа олорон көрөн ылабын, “хас биирдии омук айылҕаны кытта алтыһан бэйэтин төрүт өңүн уонна сытын ингэринэр”, -диирэ уонна таабырын курдук таайтаран ыйытан турардаах, ону биһи бары ону-маны барытын этэ сатаабыппыт, чуумпура түһэн баран «мас өнө – саһархай, алаады курдук өгнөөх, уонна хатын сэбирдэбэ бастакы тыллытын сытын курдук», - диэбитигэр, «чаччы даҕаны...” диэн соһуйбуттут, нууччалыы эттэххэ «урок – открытие» буолбута. Саас аайы, ити этиллибитэ ингэмтэлээбиттэн буолуо, бастакы тыллыбыт сибэрдэхтэри сыттаан сүрэхтиин дуоһуйууну ылабын. “Саха киһитэ имэрийэ сылдьан уһанар”, - диэн бириинсиби тутуһан, ол курдук үөрэхтэн быыс буллубут да, балаҕаммытыгар сүүрэн тийэн, хатын маһыттан оноро сылдьар хамыйахпытын хаһарбыт, эбэтэр туойунан көмүлүөк оһохпутун илитэрбит, хас биирдии үлэ силигин ситтэбинэ эрэ, сыана туруорара. Кэлин үлэли сылдьан балаҕанна дьарыктаммыт кэммин, илиинэн айар үлэ эйгэтин наһаа суохтуурум... Билигин ыал ийэтэ, оҕолонон, илиинэн айан таһаарар үлэни таптаан, таһааран оонньуур тигэр дьарык оностон, саха төрүт оонньуурдара дьиэ-кэргэн эйгэтигэр сайдыахтаах диэн «Сыахай – саха оҕотун төрүт оонньуура» республиканскай бырайыагы салайан үлэлэтэ сылдьабын.

Училище-колледж биир улахан сүрүннүүр үлэтэ – педагогическай практика буолар. Бастакы куурустан, куттаммакка, устудьуон профессиональнай быһаарынытыгар оскуоланы кытта ситимнээх үлэ ис хоһоонун ытар. Оскуолаҕа практикаларбытыгар бэлэмнэнии үлэтэ күүскэ барара. Семестр инниттэн хас уруок бэриллиэхтээбэ, практикант сүрүн учуутал онорор докумуоннарын сатыахтааҕа, хас кылаас чааһын ытыахтааҕа, аны иитэр үлэбэ биирдии тэрээһин уратытык, көхтөөхтүк ытыллыыта, оҕо уйулҕатын үөрэтиитэ, методическай консультацияларга хайаан да көтүппэккэ сылдьыы уонна атын практикант урогун көтүппэккэ ырытыы күнүккэ бэлиэтэнэрин ирдэнэрэ. Аны бэлэмнэнии чэрчитинэн биир урукка икки атын-атын урук хаамытын онорон бэлэмниирбит. Ити бэлэмнэнииттэн хайа баҕарар ситуацияҕа бэлэм буолан көрсөрбүтүгэр үөрэппитэ. Государственной диплом иннинээби

практикаға дойдубутугар, үөрэммит оскуолабытыгар бэлэм учуутал буолан тийэрбититтэн төрөппүттэрбит, учууталларбыт киэн тутталара. Учебнай практикалар олус интэриэбинэйдик тэриллээччилэр. Бастакы курстар бары кэриэтэ экспедицияға бараллар. Араас улуустарынан, нэһилиэк кырдыаастарын кытта кэпсэтэн нэһилиэк илдэ сылдыар норуот тылынан уус-уран айымньытын суруйан, биир тылы сыыска түһэрбэккэ, барытын бэлиэтээн кэлэн баран, күһүн научнай - практической конференцияға хас биирдии устудьуон көмүскүүр, аһаастык санаатын этэ үөрэнэр тоҕоостоох кэмэ. Бу маннык практика көрүнүн биһиги кууруска Жиркова Евдокия Степановна салайан, Бүлүү улуухун Мастаах түөлбэтигэр таһааран үлэлэлэппитэ. Түүннэри сөрүүннэ хаамарбыт, күнүһүн утуйан, сынньанан баран, эбиэт кэннэ ыалларынан сылдьан норуот тылынан уус-уран айымньытын хомуйарбыт... Бу полевой матырыйаалынан кэлин «Айылгы» ансамбылынан араас нүөмүрдэри туруоран: тойуктаан, норуот ырыатын, оһуохайын ыллаан-үнкүүлээн республикабыт улуустарынан гастроллуу, предметнэй олимпиадаларга кыттан кыайан, фестивалларга сылдьан эдэр саас саамай кэрэ кэмнэрин көрсүбүппүт. Сыралаах үлэ түмүгүн режиссер Эллэй Иванов НВК-аға анал бизэрии устан өр кэмнэ телевидениенан көрдөрөн оскуолаларга, оҕо уһуяаннарыгар оҕолору норуот тылынан уус-уран айымньытыгар дьарыктыыр видеоматериал буолбута. Кэлин оҕо фольклорун түһүлгэтигэр биһиги ыллаабыт ырыаларбыт киэнник тарҕаммыттар. Өссө университетка үөрэнэ сылдьан бу маннык практика чэрчитинэн Григорий Егорович Васильев салайар «Төлөн» театр кыттытынан уонна Кыргыздай нэһиэлэгин сэһэннэринэн “Ойдуо” диэн историко-фолькорнай киинэни уонна лоскуй сэһэннэри устубуппүт. Оруолларга оонньообуттара саха салаатын устудьуоннара, Кыргыздай нэһиэлэгин олохтоохторо, оҕолоро. Киинэлэр “Бүлүү” кинотеатрга көрөөччү киэн аранатыгар тахсыбыттар уонна улахан биһирэбили ылбыттар. Бу киинэ кэнниттэн телевидениеға бэйэ кыагынан олохтоох киинэ устуу проблемаларын пропагандалааһын туһунан кэпсэтии тахсыбыта. Бу үлэ тэрээһиннэрэ сана ситэн-хотон эрэр эдэр ыччакка, кэрэбэ уһуйуу, кэрэбэ тардыһыы, кэрэни тарҕатыы, кэлэр көлүөнэ оҕолоругар ингэрэр туһунан улахан киэн далааһыннаах боппуруоһу көтөҕөр. өйдөбүлү хаалларар. Онтон иккис куурска «Сайынны» практика чэрчитинэн Үөһээ Бүлүү Ороһу нэһиэлэгэр Константин Спиридонович Чиряев төрүттээбит «Норуот педагогикатын музейыгар (түмэлигэр)», Константин Спиридоновичка тус бэйэтигэр практика ааспыпыт. Үлэ уонна кыһалҕа, Ыһыах педагогикатын холобурдарын, олоххо баар чакчыларын, элбэх оҕолоох дьэ кэргэн историкатын, удьуорун, ыал сиэрин-майгытын Ороһу нэһиэлэгин ыалларын кэритэ сылдьан үөрэппитэ. Ити практика биир сүдү күүстээх өйдөбүлү бизэрбитэ - төрөппүттэр, ыал, түөлбэ дьоно, нэһилиэк, омук быһыытынан бэйэбит төрүт култуурабытын тилиннэриигэ уонна салгы сайыннарыыга турунуубут барыта нэһилиэк олоһун ситимиттэн тутулуктааһын биллэрбитэ. Бу практикаға сылдьан баран, испитигэр, өйбүтүгэр, сүрэхпитигэр бары туох эр уларыыһылаах кэлбиһитин билигин улахан киһи, ыал ийэтэ-аҕата буолан баран өйдөөбүт буолуохтаахпыт.

Саха салаатын биир туспа уратытынан буолааччы араас ыалдыттар: учуонайдар, суруйааччылар, бэйиэттэр, драматурдар, норуокка биллибит сүдү дьон ыалдыттаан, дьарык ыытан, сэргэх кэпсэтии тэриллэр киһэлэрэ буоларынан. Исторической наука доктора А.И.Гоголев, Пл. А. Слепцов, Р.И. Бравина, И.М.Гоголев – Кындыл, Багдарыын Сүлбэ о. д.а. түүлээх чөмчөкүбүтүн байыппыттар.

Күнү быһа үөрэхпит кыһатыгар сылдьан баран өссө киһэ хаалан, араас факультативнай дьарыктарга сылдыарбыт. «Сыккыс» литературнай куруһуокка (сал. Розалия Степановна Семенова) бэйэбит дофотторбут хоһооннорун кэпсэтиһэн, ырытыһан, хоһоонно холонон көрөрбүт. «Төлөн» драмтеатрга сылдьан араас испэктээкиллэри туруоран оонньоурбүт. «Күөрэгэй» М.Эверстова – Обутова айымньытын туруоран, бэйэбит дьобус аактабай саалабытыгар толору саала көрөөччүгэ оонньоон “улахан” артыыс курдук сананан, ытыс дохсун тыаһын доһуһолунан тахсан бокулунуурбүт. Мин Күөрэгэй оруолун оонньообутум, онно Күөрэгэй кыыс Эллэй Боотуру таптаан, сүрэбэ бэргээн ыалды сытарын оонньоу сытан хараһым быһыһынан көрбүтүм, арай Николай Петрович Куличкин инники олон, Күөрэгэйи аһынан хараһын уутун согто олороруттан соһуйбуттаахпын. Киһэ хойут ити аактабай саалаға, уолаттар гитараларын сүгэн киирэн, олоппостору уун-утарыта туоруортаан ырыа түһүлгэтин тэрийэ охсолоро. Охранниктар кэлэн үүрүөхтэригэр дылы, эбэтэр Галина Геннадьевна уонна Дария Григорьевна «Главкаға» олорор оҕолорун сылгылыы кириэхтэригэр дылы, түмсэн олон ырыа бөбө истэрбит, ыллаһарбыт кэрэ да этэ...

Кыргызтар кыһын общежитиеттан сүрэбэлдээн, чараас ыстаанынан спортивной залга сүүрэн киирэрбитин сөбүлээбэккэ, Матвей Дорофеевич элбэхтик харыстананы, чөл туруктаах, эрчиллиилээх эт – сиин сайдыытын лекцияларын уруок таһынан элбэхтик кэпсээбиттээх. Онон, уруоктара олус интэриэһинэйдик ааһалара, бу тыйыс айылҕалаах дойдуга, хайдах харыстанан танна сылдыарбытыгар сүбэ-ама, инникитин ийэ буолар оруолбутун өйдөтө сатыыра, хайыһарга тахсарбытыгар, «Кыргызтар, хас ыстаан кэттигит?»- диэн ыйыттаһына, бары кыбыстан күлэн бычыгыраһа түһэрбит, билигин санаатахха, аҕалыы-убайдыы харыстаан этэ сатыырын өйдөөбөт буоллаһпыт.

Кыһын кэнниттэн саас кэлэр, бу кэм Саха салаатын устудьоннарыгар «Салама ыһааһынын сиэрин – туомун» толорор күүтүүлээх күнэ кэлэрэ. Бары биир киһи курдук оностон, алаадьылаан, тэринэн “Ии” алааһыгар, эбэтэр Оруктаах күөлгэ тахсарбыт. Сиэр-туом толорон, оонньоон, сынньанан, ыллаан – туойан, оһуохайдаан, сана күүһү ылынан экзамен бэлэмигэр киирэрбит. Түмүктээн эттэххэ, Саха салаата үөрэппитэ-такайбыта элбэх. Личность быһыытынан улаатарга, сахалыы санабыт сайдыытыгар, кадрдары бэлэмнээһингэ улахан кылааты киллэрбитэ. Ити уон сэтгэ сыл үлэлээбит учууталларбыт 27 бөлөбү выпустуан, 667 саха тылын уонна төрүт култуура учууталын кынаттаан көтүппүттэрэ. Мин саха салаатын үөрэнэн бүтэрбиппинэн уонна үлэлээбиппинэн киэн туттабын. Учууталларбар махтанан туран этиэм этэ! – “Сыралаах үлэбит сырата өссө хас да көлүөнэни иитиэ, сайыннарыа, ийэ тылы инэриэ. Эһиги үлэбит түмүгэ саха дьоно омук быһыытынан уһуктарыгар, историческай хардыыны онороругар олук буолла уонна сайдыы тыынынан илгийдэ”.

Иванова (Михайлова) Айталиа
Петровна,
ГБОУ РС(Я) «Дьокуускайдаабы
индустриально-педагогической колледж»
методичка, ЯРОО «Ассоциация народной
педагогика Якутии» эппиэттэх сэкэрэтээрэ,
“Сыахай” дьиэ кэргэн киинин
салайааччыта.

Сахалыы үөрэх умсулбана

Н.Г. Чернышевскай аатынан Бүлүүтээби педколледжы бүтэрбитим быйыл 18 сыл буолла. Оттон ырыанан – тойугунан дьарыктаммытым 30 сыл буолла. Сахалыы тыыны миэхэ ийэлээх эбэм олох кыра эрдэхпинэ инэрбиттэрэ. Ийэм киһини өйдүүр буолуохпуттан хас бырааһынньык аайы сыанаттан түспэт ырыаһыт этэ. Кини дьиэтигэр араас пластинкалары мунньан ыллатар идэлээх буолааччы. Ырыаһыт, артыыс буолуом диэтэхпинэ, олох сөбүлээбэт этэ. «Мин оҕом учуутал буолуо» - диэн, кып - кыра эрдэхпиттэн этэр буолара. Эбэм, билигин санаатахпына, манньк дьылбалаах буоларбар сөптөөх суолу тобулбут эбит. Сайын аайы Ньурба ыһааҕар илдэ барааччы уонна оһуохай түһүлгэтигэр аҕалан олордон кэбиһээччи. Ол олороммун, иннибэр хаама сылдьар дьонно киирэммин тэннэ хаамсыахпын олус да баҕарар этим. Кэлин 14 саастаахпар, таайым Николаев Владимир Спиридонович кэлбитигэр, дьонум көрдөһөн оһуохайдыырга үөрэппитэ. Онтон ыла оһуохайга, саха үнкүүтүгэр өйдүүн - санаалыын ылларбытым.

1993 сыллаахха мин, Ороһутаабы педкылааһы К.С.Чиряевка үөрэнэн бүтэрэн бараммын, үөрэх сырдык суолун батыһаммын, инники олохпор киэн аартыкпын аһаммын, Бүлүүтээби педколледж модьоботун атыллаан устудьон буолар дьолун билбитим. Саха сириин араас муннуктарыттан тэн саастаах дьоннор мустаммыт, учуутал буолар баҕа санаабытын толороору саха салаатыгар үөрэнэ киирбиппит. Эдэр сааһым саамай кэрэ кэмнэрэ умнуллубат сөрүүн сүөгэй кэриэтэ минньигэс түгэннэрэ миэхэ олус үчүгэй, истин, сылаас эрэ өйдөбүллэри хаалларбыттарыттан үөрэбин. Биһиги саха салаатыгар бииргэ үөрэммит оҕолор, элбэх сыл аастар, күн бүгүнүгэр диэри билсэбит, көрсүһэбит уонна ол умнуллубат көрдөөх – нардаах устудьон сылларбытын ахтан - санаан аһабыт. Күн бүгүн бары да туспа суоллаах - иистээх үлэһиттэр буолан үүнэн табыстыбыт. Онуоха сахабыт салаатын учууталлара, инники олохпутугар киэн аартыгы тэлэччи аһаннар, айар - тутар үлэбитигэр улахан өнөлөөхтөр диэммин, өссө төгүл итэбэтиэхпин баҕарабын.

Мин саха салаатыгар үөрэнэ киирэн бараммын, талааммын учуутал да, ырыаһыт да быһыытынан киэнник аһаммын, «Айылгы» народнай бөлөххө дьарыктанаммын, норуот ырыаларын толорооччу уонна уһуяаччы буоламмын, саха салаатыгар ылбыт билибин

көрүүбүн эдэр үүнэр ыччакка тарҕатабын, училищам ырыатын – тойугун сайыннара уонна аатырда сылдырбыттан астынабын. Ханнык баҕар эдэр киһиэхэ, буолаары - буолан устудьуон киһиэхэ, идэтин толору баһылаабыт, улахан үлэһит киһи сүбэтэ – амата туохха да тэннэммит күндү кылаат, сүдү күүс – көмө буоларын өйдөөтүм. Ол курдук Ульяна Федоровна Кондакова, талааммын таба көрөн, 1995 с. миигин «фольклор жанрдарын уһуйааччыта» диэн дуоһунастаан саха салаатыгар үлэҕэ ылбыта. Билигин санаатахпына, хайдах миэхэ, устудьуон киһиэхэ, итэҕэйбитэ - эрэммитэ буолуой? Ол гынан баран, ити мин дьылҕам эбит! Ити үлэҕэ киирбитим мин олохпун тосту уларыппыта. Санаабар, кып - кыра кынаттаах курдугум, онтукпунан үөһэ көтө сатыырым. Күнү быһа толкуйдуур этим, туох эрэ сананы айа - тутта сатыырым. 1996 с. үөрэхпин бүтэрэн бараммын, «Айылгы» бөлөх салайааччытынан үлэлээбитим уонна иитиллибит – такайылыбыт бөлөбүм “народнай” буоларыгар, кыра да буоллар, кылааппын киллэрсиппинэн киэн туттабын. Колледжка үлэлиир кэммэр сахалыы өйдөөх - санаалаах, кытаанах майгылаах эрээри аһыныгас дууһалаах Анастасия Афанасьевна Новгородоваҕа учуутал быһытынан уһуйуллубутум мин олохпор, айар үлэбэр элбэҕи этэр. Кини сүбэлээбитэ, ыйан – кэрдэн биэрбитэ кэлин айар үлэбэр улахан көмө буолбута. Оттон кылыһахпын чочуйан, элбэх сыратын – сылбатын уурбут киһинэн буолар Евдокия Степановна Сергина. Кинини мин аан маннай наһаа кырасыабайын сөбө - махтайа көрбүтүм, оттон ыллаабытыгар кылыгырас кылыһаҕын истэн бараммын, идеал оностубутум уонна кини курдук кэрэ куоластаах ырыаһыт буоларга дьулуспутум, хас күн аайы батыһа сылдьан үөрэммитим.

2000 сыллаахха дойдубар, төрөөбүт улууспар Үөһэ Бүлүүгэ, оҕо искусство оскуолатыгар фольклор салаатын учууталынан киирбитим. «Кылыһах» фольклорнай бөлөбү тэрийэн Бүлүү колледжыгар такайыллыбыппынан айымньылаахтык үлэбин саҕалаабытым. Билигин бу бөлөбүм СР оҕо образцовай бөлөҕө буола үүннэ. Аан дойду араас муннуктарыгар саха ырыатын - тойугун иһитиннэрэ, көрдөрө сылын аайы омук сиригэр ытыллар аан дойдутааҕы күрэхтэргэ кыттабыт.

Номнуо 14 сыл 14 хонук курдук устан ааспыт эбит. Биирдэ өйдөөн кэннибин хайыһан көрбүтүм: үлэ бөҕө үлэлэммит, оҕо бөҕө уһуйуллубут. Ол эрэн, олоххо туруоруммут сыалгын ситиһиин - санаан туолуута дииллэрин истибитим. Оттон мин ситиһиилэрим миэхэ түүннэри – күнүстэри, дьыэни – уоту умнан туран улахан үлэттэн, сыраттан кэлбиттэрэ уонна кэлиэхтэрэ даҕаны. Айар киһиэхэ кыра да буоллар өйөбүл наада, оттон ол өйөбүлү ыларга үлэн түмүгэ баар буолуон наада. Айар үлэбэр былаан элбэх, эдэр – сэнэх эрдэххэ, сахам фольклорун өссө өрө тутар былааннаахпын, онон мин оскуолабар уһуйуллан тахсыбыт оҕолорбун бэйэбэр чугас туттабын, төһө да ыраах сырытталлар, сибээспин быспаппын, кинилэргэ эрэлим улахан. Үлэбин салҕааччыларым, эрэллэрим буолаллар.

Улууһум аҕа баһылыга Владимир Семенович Поскачин саха фольклора, чуолаан Үөһэ Бүлүү сахалыы тыыннаах улуус буоларын туоһулаан, эдэр көлүөнэ ыччата мин оскуолабар уһуйуллан тахсарын үрдүктүк сыаналаан, быйылгы үөрэх дьылыгар «Олонхо уһуйаана» диэн ааптар бырагырааммабынан оскуола аһан үлэлээн – хамсаан эрэбин. Билигин син ботуччу соҕус ааттаах - суоллаах, туспа суоллаах – иистээх үлэһит буолан олороммун Дьылҕа Хааммар махтанабын Ульяна Фелоровна Кондакова, Анастасия Афанасьевна Новгородова, Евдокия Степановна Сергина о.д.а. үөрэппит – такайбыт учууталларбар сүһүөхтээх бэйэм сүгүрүйэн, хоолдуктаах бэйэм хонкуйан тураммын махталбын тиэрдэбин. Өссө да махталлаах үөрэнээччилэри, айымньылаах үлэни баҕарабын.

Айталиа Майтохонова (Сахаайта)

СР үөрэҕириитин уонна культуратын туйгуна, «Барҕарыы» фонда стипендиата,
«Саха төрүт культуратын киллэрбит кылаатын иһин» бэлиэ хаһаайына,
«Учитель искусств – 2008» республиканскай күрэх кыайыылааҕа, «Кылыһах»
образцовай оҕо бөлөбүн салайааччыта, үрдүк категориялаах фольклорист-
уһуйааччы, «Уһуйаан» программа ааптара, «Олонхо уһуйаана» оскуола салайааччыта

Үтүөбэ-кэрэбэ уһуйбут кыһабыт

Н.Г.Чернышевскай аатынан Бүлүүтээби педагогическай колледж 95 сыл тухары уонунан көлүөнэ учууталлары иитэн-үөрэтэн таһааран, Саха сиригэр үөрэхтээһин систиэмэтэ атаҕар турарыгар төһүү күүс буолбута. Манна буһан-хатан, үүнэн-үрдээн тахсыбыт дьон өрөспүүбүлүкэбэ бүтүннүүтүгэр тарҕанан, билии-көрүү үтүмэнин оҕо аймакха иһэрдэхтэрэ, үтүнү-кэрэни тэниттэхтэрэ.

Национальной кэнсиэпсийэ олоххо киирэн, 1992 с. училище иһинэн Саха тылын уонна төрүт культура колледжнай салаалара тэриллэн, үлэ күөстүү оргуйбута.

Манньык үтүө дьыаланы иилээн-саҕалаан, өйдөрүн-санааларын ууран, оччолорго үгүстүк сүүрбүт-көппүт ытык-мааны дьоммутун бүгүн киэн тутта ааттыбыт - Г.Г.Филиппов (СГУ саха тылын уонна култууратын факультетын декана), Н.П.Куличкин(БПУ дириэктэрэ), У.Ф.Кондакова (БПУ саха салаатын сэбиэдиссэйэ).

Биһиги 1993 с. күүстээх күрэстэһиини мүччү-хаччы түһэн, саха тылын салаатыгар киирэн хаалбыппыт. Онно төһөлөөх үөрдүбүт этэй?! Өйдөөн-дьүүллээн көрбүтүм - кууруспутугар бары да талбыт курдук билиэн-көрүүн баҕалаах, төрөөбүт төрүт тылын өрө тутар ыччат мустубут эбит. Бэйэ-бэйэбитин кытта билсирэ охсоот, үөрэби-сынньаланы тэннэ дьүөрэлээн, устудьуон умсулҕаннаах олоҕор үктэммиппит. Ким тугу кэрэхсииринэн, туох дьөбүрдээһин салайтаран, «Сыккыс» айар түмсүүтэ, «Айылгы» ырыа уонна үнүү ансаамбылыгар, «Уус-уран театрга» о.д.а. үөрэх таһынан дьарыкка көхтөөхтүк кыттан барбыппыт. «Сыккыска» сылдьан, ырыа-хоһоон суруйарга холоммутун, «Айылгыга» үнүүлээбиппин билигин олус сылаастык саныбын.

Кууруспут олус түмсүүлээх этэ. Ити - кураатарбыт Розалия Степановна ситиһиитэ дии саныбын. Биһигини төрөппүт оҕолорун курдук көрөн, өрүү сүбэли-амалы, өйүү-убуу сылдьара. Кабинеппытыгар, саха балаҕаныгар, үгэс курдук быһык күннэ түмсэрибит, көмүлүөк оһохпут иннигэр оллоонноон олорон, истинник сэхэргэһэрибит, уубутугар-хаарбытыгар киирэн мөккүһүн да ыларбыт. Астына ыллаан-туойан, дуоһуйа оонньоон-көрүлээн, күүс-уох эбинэн, дьэбитигэр тарҕаһарбыт.

Ол сылдьан таптал дьикти иэйиитигэр куустаран, бииргэ үөрэнэр кыыспын - намын-намчы Нам кыһын Ньургуйаананы - сүрэхпинэн сөбүлээн кэбиспитим. Балтараа сылынан туспа буруо унаарытан, үөрэхпитин бүтэрэр сылбытыгар кыыс оҕоломмуттук. Онтон ыла үөрэх икки, дьэ икки түбүгэр түспүппүт. Этэннэ, дириэктэрбит Николай Петрович илиититтэн учуутал дипломун тутар чизскэ тиксэн, ытыктыыр аҕа киһибит аман алгыһын ылан, алтыа

буолан университетка үөрэхпитин салгыыр дьолломмутт. Үрдүк үөрэх кыһатыгар кэлэн, «бүлүүлэр дуо?» дэтэн, үчүгэй бэлэмнээхпитин көрдөрбүтүт, үтүө холобурга сылдыбышпыт.

Хайа баҕарар киһи суолун-иһин солонон, үүнэн-сайдан тахсарыгар, туох-хайа иннинэ, учуутала тугу-хайдах үөрэппитэ сүрүн олук буолар. Аны кэлэн санаатахха, учууталларбыт үтүөлэрэ-өнөлөрө өтөн, бу олоххо тугу эмэни ситиһэн эрдэхпит. Билигин үгүспүт үрдүк үөрэхтээх саха тылын учуутала буолла. Оҕолорбут бары кэриэтэ талан ылбыт идэлэринэн республика араас улууһугар төрөөбүт тылбыт төлкөтүн түстэһэ, саргытын салайса сылдыбаллар. Сорохпут наука эйгэтигэр киирэн, айымньылаахтык үлэлээн-хамсаан эрэллэр: М.Ушницкая, А.Прокопьева - СГУ аспираннара, У.Плотникова - соискатель. Оттон А.Самсонова, Г.Торотоев, С.Ноева, А.Прокопьева, И.Николаева кандидатскай диссертацияларын көмүскээтилэр.

Түмсэ түстэрбит Бүлүүгэ үөрэммит кэрэ кэммитин, учууталларбытын, доҕотторбутун истинник ахтабыт. Кэпсэтэн киирэн бардахха, бииртэн-биир чабылхай түгэн тиһиллэн, тиллэн, киэркэйэн, бу баардыы харахпытыгар көстөн кэлэр. Оннук ахтылбаннаах эбит үөрэммит кыһабыт.

Гаврил Торотоев, 1996 с. выпускник.

Бүлүүттэн куорсун анньынан...

Көмүс сыллар, күндү дьыллар... Кырдык даһаны, кырылас кумахтаах Бүлүү Эбэ кытылыгар эдэр сааһым кэрэ кэмнэрэ, үтүөкэннээх өйдөбүл буолан, училищетаабы үс сылым элэгэлдьийэн ааспыттара. Үс сыл диэн бэрт кылгас кэм эрээри, бу үс сылга үгүһү, арааһы, сананы, сонуну элбэҕи да билбиһпит. Биһиэхэ, оскуоланы эрэ бүтэрбит 17–18 саастаах оҕолорго, олох эйгэтэ, сана саҕахтарынан арыллан, дыктигэ, эриэккэскэ угуйбута.

Бүлүү Эбэ кэрэ көстүүтэ, кырдыҕас куорат эйэбэс дьоно-сэргэтэ биһигини үөрэ-көтө көрсүбүтэ. Училище ис эйгэтэ бэрт дыкти буолара: үөрэҕинэн, үрдүк идеяларынан өрүкүйүү, үлүһүйүү кэмэ этэ. Ол курдук үөрэх үс сылыгар биир да күн, чаас таах кураанахтыы ааспатаҕа. Биир кэм сананы билэн, үөрэнэн туохха эрэ уһуйуллан, толкуйдаан, дьарык онгостон сылдыарбыт. Онуоха бу сылаас үтүө эйгэни айбыт-туппут биһиги учууталларбыт, мындыр уһууааччыларбыт өнөлөрө улаханын, сыралара-сылбалара барбытын кэлин сөбө-махтайа саныытын. Хас биирдии

устудьуонна болҕомто, төрөппүттүү истин сыһыан биһиги учууталларбытыгар көстөрө. Ураты толкуйдаах-санаалаах, иитиилээх, өрөспүүбүлүкэ араас муннуктарыттан кэлбит үгүс оҕону бииргэ сомоҕолоон, биир санаалаах түмсүү онорбуттара. Быһатын эттэххэ, ийэни-аҕаны солбуйбуттара, хас биирдиибит үүнэригэр-сайдарыгар эрэммиттэрэ, кыһаммыттара.

Таптаан, убаастаан “ытарҕалаах күн” диэн сүрэхтээбит Ульяна Федоровнабыт биһиги сахабыт салаатын салайбыта, Розалия Степановна биһиги кууруспутун иилээн-саҕалаан ильдэ сылдыбыта дьолбутугар эбит дии саныбын. Чахчы ис сүрэхтэриттэн кыһаллан үлэлэригэр олохторун хас биирдии күнүн анаабыт, үлэттэн дьолу булбут дьон кинилэр бааллар! Хас оҕо ис кыабын, дьулуруун таба көрөр мындыр уһууааччыларбыт барахсаттар биһиги туспутугар истинник долгуйар буолан, биһиги, эдэр, уу-нулдьаҕай дьон, көмүскэллээх, кириэптээх курдук сананарбыт. Айар-тутар, үөрэнэр дьолун, үөрүүтүн кинилэр курдук Учууталлар баар буолан, кинилэргэ үөрэнэр чиескэ тиксэн билбиппит.

Дэ училищеҕа баар этэ дьиннээх үөрэх! Үөрэх диэн ис дьинин мин училищеҕа сылдьан билбитим. Араас методиканан баай, киэн хайысхалаах, үгүс ирдэбиллээх, умсугутуулаах, мөккүһүлээх, айар-тутар уруок арааһын бу училищеҕа көрбүппүт, билбиппит. Биир кэм тугу эрэ толкуйдуу, ааҕа, көрдүү, ырыта сылдьар буолуллара. Толкуйдаан көрдөххө, үөрэнэр матырыйаалы үксүн ураты методикаҕа олоҕуран, айар-тутар ис хоһоонноон уонна саамай уратыта киһи тус бэйэтин толкуйа тобулларыгар көмөлөһөр гына аттаран онороллор эбит. Ол да иһин саха, нуучча литературата, саха тыла, методика уруоктара, аан дойду культуратын, фольклор, үнкүү, уус-уран ааҕы, физкультура предметтэрэ уо.д.а. олус баайдык, толору ис хоһоонноохтук аһаллара.

Саха тылын таптыы, харыстыы, ис дууһабытыттан долгуйан туран үөрэтэргэ манна уһуйуллубуппут. Розалия Степановна Семенова, Дария Ивановна Чиркочева, Анастасия Афанасьевна Новгородова тыл күүһэ диэн тугун билэн, уһаарыллан тахсарбытыгар сыралара улахан уонна мунура суох.

Бу баардыы өйдүүбүн уһун-киэн лекцияларбытын, үлүһүйэн, ис-иһиттэн иэйэн туран, кэпсиир-ипсиир учууталбытын, түүннэри-күнүстэри уруок аахтарбытын, “туох айылаах өр аахтаҕыт” диэн иитээччилэртэн мөбүллэрбитин. Субуота аайы Ульяна Федоровна Кондакова ытар «Тыл хонуутун», онуоха бэлэмнэнии, сүпсүлгэн арааһын, бииртэн биир эриэккэстик режиссураланан бэлэмнэммит энин бэйэлээх кэнсиэрдэри, ырыа-тойук дьийэрэйэрин, куурустар отчуоттуур кэнсиэрдэрин. Күһүн-саас ытыллар сүүрүү, хайыһар күрүһүн, айылҕаҕа тахсыыны уо.д.а.

Олус да дьиктилээхтик аһаллара Розалия Степановна Семенова саха литературатын уруоктара. Бу лекциялары бары сонуну, сананы билээри кэтэхэр буоларбыт. Бу уруоктар сахалыы ис тыынна, сизэргэ-майгыга, тулалыыр эйгэни кэрэхсиир буоларга үөрэтэллэрэ. Уруок аайы араас тэнниир матырыйаал, литература сайдыытын, араас хайысхатын, жанрын, көрүнүн, айар үлэ уустук айылҕатын туһунан билиини Розалия Степановна иитиэхтээбитэ. Ону тэнэ хас биирдии оҕоҕо ийэли сылаас сыһыана, хас биирдиибит дьобуругар, кыаҕар мунура суох бүөмчү итэҕэлэ биһигини инникигэ кынаттыыра, бэйэбитигэр эрэли үөскэтэрэ.

Аны туран, устудьуон эрэ барыта долгуйа, салла кэтэхэр үөрэҕэ – оскуолаҕа уруок ытыты, суостаах-суодаллаах практика. Учуутал буолар ыра санаалаах киһиэхэ бу олус эппиэтинэстээх кэм буолааччы. Ыппыт уруоккун сыаналааһын бэрт кытаанах ирдэбиллэн ырытыллара, сорох-сороҕор биһиги бу суостаах түгэни харах уулаах да аһарар түгэммит элбэх буолара. Учуутал кыраҕы хараҕа биһиги алҕас тылбытын, мүччү-хаччы туттубут хамсаныбытын, сөпкө туһамматах аҕыйах да сөкүүндэ бириэмэбитин хайаан да бэлиэтии көрбүт буолара.

Педагогика курдук уустук предмети Алексеев Евгений Романович үөрэппитэ, үөрэтии бириинсиптэрин, үөрүйэхтэрин умнубат гына эппитигэр-хааммытыгар инэринэрбитигэр кини үөрэҕэ-такайыта улахан оруоллаах буолбута. Преподавателлэрбит биһигини үөрэтии араас ньымаларыгар, албастарыгар уһуйбуттара, ол кэлин оскуолаҕа үлэлиир уустук идэбитигэр олус күүскэ көмөлөспүтэ, университетка үөрэхпитин салгыы барар оҕолорго бөҕө-таҕа тирэх буолбута. Биһиги куурустан бииргэ үөрэммит оҕолорбут оскуолаҕа үлэлиир, учуутал буолар эппиэтинэһи сүгэн, бу идэни дьолунан ааҕан, билигин дьон-сэргэ ытыктабылын ылар оскуола завучтара, дириэктэрдэрэ, учууталлара буола сырыттахтара. Үгүс оҕо атын үөрэх тэрилтэлэригэр сэргэх специалист, үгүс билиилээх үлэһит буолан хайҕалга сылдыаллар.

Бу баардыы өйдүүбүн, училище иһинэн үлэлиир «Ааҕы театрыгар» Анастасия Афанасьевна Новгородова салалтатынан саха литературатын бастын айымньыларын умсугуйан

туран аафарбытын, илдыритэ ырытарбытын. Манна аан маннай билбиппит уран тыл күүһүн, кыабын, киһини абылыыр дыктилээхэй ис хоһоонун!

Дыктиргиирим диэн баар учууталларбыт училищеҕа үөрэнэ киирбит хас биирдии оҕо көстүбэккэ, сэрэйиллибэккэ сылдьар туох эрэ талаанын, дьобурун таба көрөн булан ылар, арыяр айдарыылаахтара. Ол курдук үс сыл иһигэр ким эрэ ырыаһыт, ким эрэ үнкүүһүт, ким эрэ бэртээхэй хоһоонһут, уруһуйдьут, иистэннээн буолан тахсыбыт буолааччы. Үнкүү кэрэ эйгэтигэр дууһабын абылаты мин училищеҕа «Айылгы» ансаамбылга сылдьар кэмнэрбэр сағаламмыта. Хореограф Елена Семеновна Васильева иэйиилээх уроктарыгар төһөлөөх астынан, дуоһуйан дьарыктанарбыт буолуой?! Кини салайар “Айылгы” ансаамбылыгар дьарыктаммытым мин устудьоннуур сылларым биир саамай кэрэ уостубат өйдөбүлэ буолар. Саха үнкүүтүн нарын-намчы, имигэс хамсанытыын, ис иэйиитин, бөлөсүөпүйэтин ытыктаан, таптаан, университетка үөрэнэр сылларбар «Күндэл» ансаамбылга салгыы үнкүүнэн дьарыктаммытым.

Саас аайы гастроллары тэрийэн, ырыа-үнкүү аргыстаах, эдэрдии эрчимнээх биһиги, устудьон аймах, улуус нэһиликтэрин кэрийэн кэнсиэрдээн, дьон-сэргэ хайҕалын, тапталын ылар буолааччыбыт.

Оччолорго биһиги 90-с сыллардаабы дойду тутула ыһыллан эрэр кэмигэр, кириисис мунутаан турар сылларыгар устудьоннуу тийбит эбиппит. Олох-дьаһах материалнай өрүтэ сатарыйан, үп-харчы тийбэтин биһиги, оччотооһу кэм устудьоннара, бэҕэһэнни оскуола оҕолоро, тоҕо эрэ соччо билбэккэ хаалбыппыт. Сахабыт сириҥ тыатыгар бэрт бүөмчүтүк устудьоннаан, биһиэхэ улахан олох араллаана, долгуйуута, аймалҕана, итэҕэһэ-быһаҕаһа көстүбэккэ-биллибэккэ ааспыта быһыылааҕа. Оннук материалнай өттүнэн ыарахан сылларга биһигини истин сыһыан өттүнэн тутар сыппатах биһиги учууталларбыт, иитээччилэрбит өнөлөрө улаханан билигин эрэ сыаналыыбыт уонна дириҥник махтанабыт.

Ийэбит тэнэ санаабыт киһибит, олорор уопсайбыт салайааччыта, иитээчибит Кузьмина Галина Геннадиевна биһиги туспутугар сүүрэн-көтөн да биэрээхтиирэ. Сарсыарда аайы хас биирдии хоһу тонсуйан үөрэттэрэ таһаарара, бэрээдэги хонтуруоллуура, уопсайынан, хоспут бэрээдэгин, олорор усулбуйабытын, аһыыр аспытын, таннар танаспытын барытын көрө-истэ сылдьара. Иччэлээх уустук сыра-сылба баранар үлэтигэр кини үтүө санаата, ыччакка таптала мунура суох буолан, бэйэтин харыстаммакка үлэлээбитин киһи сөҕөр. Аһыыр астар мөлтөх оҕолор диэн санааттан буолуо (устудьон ачыктыыра мэлдьэх буолбат), биһиги хос кыргыттарын ыныран хаста да ас астааһын кууруһа диэн ааттаан, дыэтигэр аһата-сиэтэ сылдьыбыта. Биһиги, оччолорго олоһу оруосабай ачыкы нөнүө көрө сылдьар оҕолор, хантан ону сэрэйиэхпитий, хата, бэрт үчүгэйдик иитээчибит хасааһыттан салаат энин астаабыта буолан баран, бэрт минньигэстик ол аспытын сиэн кэбиһэрбит. Аны хас каникул аайы Галина Геннадиевна үчүгэйдик үөрэммит, уопсайга бэрээдэктээхтик олорор хас биирдии оҕо төрөппүтүгэр сурук суруйан, аккырыкка, бэл бэлэх оҕото ытар үгэстээбэ. Оннооҕор эбэм оннук аккырыкка тутан, мунура суох үөрбүтүн өйдүүбүн. Иитээчибит барахсан сырдык мөссүөнэ үгүс устудьон сүрүбэр инэн сырыттаҕа. Кинитэ суох училище тулааһахсийбыта чахчы.

Мин билиҥни идэбин таларбар, научнай эйгэҕэ интэриэс үөскүүрүгэр Бүлүү кыһатыгар үөрэммитим улахан суолталаммыта. Ол курдук үс сылга үөрэппит-такайбыт учууталларбыт хара маннайгыттан дириҥ теоретическай билиини, практикаҕа тирэҕи дьаныһан туран инэрбиттэрэ, ону аһан, саамай сүрүнэ, айар үлэбэ дьаныары, үлүһүйүү иэйиитин көбүппүттэрэ дириҥ оруолланнаҕа. Саха литературатыгар интэриэс, чуолаан И.М. Гоголев-Кындыл поэзиятынан үлүһүйүү кыыма бу сылларга саҕыллыбыта, кини баай ис хоһоонноох айар үлэтигэр ыларбытым. Ол умсугуйуу кэлин мин И.М. Гоголев романнын интэриэһиргээн, ырытан суруйбут дипломнай үлэм, кандидатскай диссертациям, ол түмүгэр монографиям буола кубулуйбута.

Училище, үгүс үтүнү, сырдыгы, ырааһы тарҕаппыт, элбэх да киһи дьылҕатын сөптөөх хайысханан салайбыт, кэнэбэс олоһор олук буолбут, кэрэмэс дьон мустубут, алгыстаах кыһа училище! Сайда, үүнэ, кэнии тур, үгүс киһи үөрүүтүгэр, барҕа махталыгар!

Н.Г. Чернышевской аатынан
Бүлүүтээби педагогической училище
1996–1999 сс. уһуйуллааччыта
Саргылана Еремеевна Ноева,
ГЧИ научнай сотруднига, филол. н. кандидата
2015 сыл. Дьокуускай к.

Сахалыы сангалаах – тыыннаах студеннары иитэн таһаарыы – сүрүн сорук

Саха философията уонна культурологията тэриллэн үлэлиэбиттэн, Ульяна Федоровна Кондакова салалтатынан, эбии үөрэхтээһин идэлэр арыллан үлэлээбиттэрэ, ол курдук мин үлэбэ хабыллан, олук уурсубуппуттан киэн туттабын. Ульяна Федоровнаҕа учуутал буоларбар, атахпар туран үлэһит буоларбар, олоҕум биир умнуллубат утумун бэлэхтээбитигэр махталым улахан.

Үлэм сабаланыыта, студеннарга сир-туом, сахалыы оонньоулар, “Үрүн Уолан” эбии үөрэхтээһинтэн олук ууруллубута. Саха салаатын оҕолоро олус активнай, билэ – көрө сатыыр оҕолор этэ. Үлэм сүрүн хайысхата араас улуустар сиздэрэ – туомнара, сахалыы оонньоулар түмүллэн үлэм бастакы хардыылары сабаламмыта.

Ол саҕана училищеҕа бастакы “Төлөн” студтеатр үлэтин сабаланыыта уонна уонча сыл энкилэ суох үлэлээбитэ, студеннар талааннарын арыыыга туһалаабыта уонна биһирэммитэ.

Араас салаа студеннара бары кыттан, элбэх пьесалар, спектакллар туруоруллубуттара, дьон биһирэбилин ылбыттара. Ол курдук “Хара кыталык”, “Туман буолбут хонуктар”, “Күөрэгэй”, “Олох оллурдара – боллурдара”, “Харах уута” у.д.а. көрөөччү дьүүлүгэр таһаарыллан, студеннар талааннара биһирэбили ылбыта.

Эбии үөрэхтээһин биир көрүнүнэн оскуолаҕа “Үрүн Уолан” үөрэҕи ытыгы учууталларын бэлэмнээһин буолбута. Манна Саха салаатын үгүс уолаттара үөрэммиттэрэ. Сүрүн хайысхабыт уол оҕону булка сыһыаран, эт-хаан өтгүнэн, сахалыы оонньоулары, спорт национальнай көрүннэригэр ингэрэн иитии сүрүн оруолу оонньообута.

Уолаттар күһүннү, сааскы кус ытыгыгар, мунха араас көрүннэригэр, спорт национальнай көрүннэригэр кыттаннар, бэйэлэрин саха мургуна буоларга, олук ууруутун

үлэтигэр сыстан киэн билии аартыгар киирбиттэрэ. Тыа оҕолоро буолан, барытыгар сыстаҕастара үөрэхтэригэр туһалаабыта, инники олохторугар опыт ылбыттара.

Физкультура учууталлара Евсеев М.Д., Васильев Г.Е. көбүлээниннэринэн сылын аайы ытыллар “Күүстээх Бөҕө” күрэх ытыллар буолбута. Бу күрэх мунутуур кыайыылаахтарынан буолбуттара – Семенов Илья – 2 төгүл, Семенов Власий – 1 төгүл кыайыы үөрүүтүн билбиттэрэ.

Үрүн Уоланна сылдыар уолаттар, бары үлэ хайысхатыгар активнайдык кытталлара, күрэхтэһиилэргэ бастыыллара, саха салаата бастакы күөҥнэ сылдыарыгар кылааттарын киллэрэллэрэ, улуус, республика орто үөрэхтэрин чемпионнара, призердара буолары ситиспиттэрэ.

“Үрүн Уолан” эбии идэ нөҥүө үөрэттиллэн – такайыллан тахсыбыт уолаттар Семенов Илья, Семенов Власий, Егоров Егор, Жданов Леонид, Филиппов Семен, Васильев Иннокентий, Тобонов Иван, Семенов Владимир уо.д.а. республиканскай таһымнаах күрэхтэһиилэр, куонкурустар кыайыылаахтара, лауреаттара буолбуттара. Бу оҕолор истэригэр үгүстэрэ, бэйэлэрин төрөөбүт дойдуларыгар үлэлии-хамсыы сылдыаллар, спорду өрө туталлар.

Ол курдук Семенов Власий мас тардыһытыгар республика, улуус элбэх төгүллээх чемпиона, многоборье призера, бу көрүҥнэ элбэх оҕону спорка уһуйан, иитэлээн таһаарда. Жданов Леонид олонхо ооньууларын кыттыылааҕа, атах ооньуутугар, волейболга республика призера, дойдутугар таһаарылаахтык үлэлии сылдыар. Егоров Егор араас таһымнаах үлэлэргэ, оскуола дириэктэрэ буола үүммүтэ, олохтон туоруор дылы волейболун өрө туту сылдыбыта. Филиппов Семен – Бүлүүгэ МЧС салайаро үлэтигэр сылдыар, хапсаҕайга республика, улуус чемпиона, призера.

Окоемов Роман, тустуу тренерэ буолан, аатыран –сураҕыран эрэр, Россия, Саха сирин аатын ииппит оҕолоро ааттаталлар уо.д.а. Кинилэргэ өссө да колледжтарын, улуустарын, республикаларын ааттарын ааттата турдуннар.

Маны таһынан, Үрүн Уоланна уһуллубут уолаттар, спорка эрэ буолбакка, араас таһымнаах үлэлэргэ бэйэлэрин үлэлэринэн хайҕаналлар, ыччаты иитиигэ сүрүн күүс буолаллар.

Үөрэнэ сылдьан, уолаттар “Төлөн” студтеатр активнай кыттыылаахтара, ол курдук Бүлүү улууһугар аан бастаан уһуллубут, үөрэххэ туттуллар видеокиинэ кыттыылаахтара, 1997 – 1999 сыллаахха студеннар активнай кыттыыларынан, фольклорнай матырыйааллар хомуллан, Кыргыдайга киинэ уһулуута саҕаламмыта, манна активнай кыттыыны урут бүтэрбит выпускниктар, нэһилиэк олохтоохторо, үөрэнэ сылдыар студеннар көмөлөрүнэн олоххо киллэриллибитэ.

Киинэ уһуллуутугар активнай кыттыыны ылбыттара: Алексеева Айта, Яковлев Эдик, Иванова Айта, Алексеев Алексей, Трофимов Владимир, Павлов Анатолий, Павлов Алексей, Васильева Виктория, Иванова Мария, Гуляев Гаврик уо.д.а. выпускниктар.

Мань таһынан Саха салаатын иһинэн археолого-этнографической экспедициялар тэриллэн, Мастаах түөлбэлэрин, Бороҕон, Тоҕус (Тыымпы) сирдэрин үөрэтэн, түөлбэ сирдэр аатарын – суолларын үйэтитиигэ үлэ ыытыллыбыта.

Бу үлэлэр бары норуот үгэстэрин ситиминэн үйэтитиигэ анаммыт туһайыылара олоххо киирээригэр дыаныһан үлэлээһин биир арахсыбат көрүнэ буолар.

Кэскиллээх үлэлэр өссө сайдан, үйэлэргэ салбанан бара туруохтун.

Васильев Г.Е., Саха республикатын үөрэхтээһиннэ уонна физкультураҕа, спортка туйгуна “Сахаада – спорт” бастын тренерэ, Саха республикатын президенын Гранын хаһаайына, Бүлүү улуунун 10 төгүллээх Бастын тренер номинация хаһаайына.

Саха салаатын оҕолоро спортивной – маассабай үлэҕэ ситиһиилэрэ

Бүлүүтээҕи колледж иһинэн үгэскэ кубулуйбут спартакиада түмүгүнэн саха салаата мэлдьи бастыһынар кэккэлэригэр сылдьыбыта. Ол туһунан сыл аайы ытыллар араас республиканскай таһымнаах күрэхтэһиилэргэ улууска, куоракка бириистээх миэстэлэри ылар спортсменнарбыт буолбуттара:

- Жданов Леонид - улуус атах оонньуутугар, наарта ыстаныыга, волейболга чемпион, Олонхо оонньууларын кыттыылааҕа;
- Егоров Егор - волейболга, атах оонньуутугар республика орто үөрэхтэрин спартакиадатыгар чемпиона, призера;
- Филиппов Семен - хапсаҕайдаһан тустууга улуус орто үөрэхтэрин күрэхтэһиилэрин чемпионнара, призердара;
- Бушуев Николай - волейболга, республика, Бүлүү зонатын, улуус чемпиона, призера;

- Руфов Васмар - дуобакка, волейболга орто үөрэхтэр күрэхтэрин чемпиона, призера;
- Чомчоева Сайыына - республика орто үөрэхтэрин, улуус, колледж дуобакка чемпиона, призера;
- Семенов Илья - колледж иһинэн ытыллар «Күүстээх Бөҕө» конкурс 2 төгүллээх абсолютнай чемпиона;
- Семенов Власий - мас тардыһытыгар улуус, республика, зона чемпиона, призера, «Күүстээх Бөҕө» конкурс кыайыылааҕа, улуустааҕы «Үрүн Уолан» күрэх призера;
- Семенов Владимир - республика, зона, улуус хары баттаһытыгар, мас тардыһытыгар чемпиона, призера;
- Тобонов Иван - республика, зона, улуус мас тардыһытыгар чемпиона, призера;
- Прокопьева Алена, Федорова Евгения, Васильева Кристина, Протопопова Аня - колледж волейболга сборной командатын чилиэннэрэ, улуус, орто үөрэхтэр күрэхтэһиилэрин чемпионнара, призердара;
- Яковлев Степан - сүүрүүгэ колледж, улуус призера;
- Жендринский Семен Александрович - СГПА спартакиадатыгар хапсаҕайга 1 миэстэлээх;
- Никонов Евгений Семенович - СГПА спартакиадатыгар дуобакка 1 миэстэлээх;
- Григорьева Лидия, Степанов Федор - педколледж «Мисс Грация» уонна «Мистер Мускул» конкурс кыайыылаахтара;
- Аэробикаҕа саха салаатын студенаарыттан туруоруллубут хамаанда, республика орто үөрэхтэригэр чемпиона, призера о.д.а.

Колледж спортка сайдытыгар саха салаатын устудьуоннара төһүү күүһү киллэрбиттэрэ, инники күөҥнэ сылдыбыттара

Умнуллубат кэрэ кэмнэрим

Устудьуон сыллар, хайа баҕарар эдэр киһиэхэ саамай күндү, эдэр саас эрчиминэн туолбут, инникигэ, кэрэбэ, сырдыкка эрэ дьулуһар, күн кыһалҕата суох, көр-нар аргыстаах олоҕун кэрдиис кэмэ буоллаҕа...

1995 сыллаахха Сунтаар улуунун А.А. Иванов-Күндэ аатынан Кутана орто оскуолатын ситиһиилээхтик бүтэрэн, мин Бүлүүтээҕи педколледжка, саха тылын үөрэтэр баҕалаах, учуутал идэтигэр туттарса кэлбитим бу баарга дылы. Улахан күрэһи аһан, орто үөрэххэ кирибитим.

Кырылас кумахтаах кырдыаҕас Бүлүү куоратыгар 1922 сылтан арыллыбыт, үөрэтэр-иитэр үлэбэ үгүс олохсуйбут үтүө үгэстэрдээх, үөрэх кыһатыгар Саха сириҥ бары муннугуттан элбэх ыччат мустаммыт туттарысыппыт. Ол сылларга Национальнай концепция чэрчитинэн оскуолаларга саха тылын, төрүт култууратын өрө тутуу кэмэ буолан, саха тылыгар туттарсар саамай куонкурустаах этэ. Биһиги кууруспутугар саха тылын учууталын идэтигэр үөрэнэ 50-ча оҕо кирибитин икки бөлөххө араарбыттара. Научнай бөлөх диэннэ салайааччынан Саха государственнай университетиттан ынырыллан кэлбит тыл билимин хандьыдаата Чиркоева Дария Ивановна аһаммыта. Саха тылын лиэксикэтин, морпулуогуйатын туһунан сүрдээх интэриэһинэйдик кэпсиирэ, лиэксийэлэрэ дириҥ ис хоһооннохторо, наһаа ирдэбиллээбэ, ону таһынан, научнай эбии дьарыктары, куруһуоктары ытытара. Кини аахпыт лиэксийэлэрин суруммут тэтэрээттэрбин билигин да харыстаан уура сылдыабын, үлэбэр туһанабын. Ол иһин мин киниэхэ үөрэммиппин дьолбуһан ааҕабын, биэрбит билиитэ кэлин университетка да, үлэлиир да сылларбар инники күөҥнэ сылдыарбар тирэх буолар.

Үчүгэйдик үөрэнэр буоламмын, А.Е. Кулаковскай аатынан туйгун үөрэх стипендиата этим. Анастасия Афанасьевна Новгородова салайааччылаах Тылга уһуйууга дьарыктаммыппыт, хаста да театризованнай дьүһүйүү туоруорбуппут. Хаһан да сыанаҕа тахсыбатах мункук-тэнкик оҕолору Анастасия Афанасьевна, араас көстүүм кэтэрдэн, кырааскалаан, олох атын уобарас онортуур этэ. Онно сылдьан поэзия алыбар ылларан, Сайа «Тыллыам», «Санаалар» хоһооннорун сөбүлээн ааҕар этим. Ол билигин умнуллубат өйдөбүл буолан өйбөр хаалбыт. Ону таһынан араас секцияларга, куруһуоктарга сылдыарбытын өйдүүбүн, иистэнэр да этибит. Ульяна Федоровна «Тыл оонһуута» диэн үөрэтии сана нымаларын биһирээбиппит, араас

оонньуулары ыыппыпыт. Уопсайынан, ырыа-үнкүү, музыка, үлэ, спорт өттүнэн араас элбэх дьарыктар үлэлиллэрэ.

Биһиэхэ киһилии истинник сыһыаннаспыт ытыктыыр учууталларбын Евгений Романович Алексеевы, Ульяна Федоровна Кондакованы билигин да наһаа истинник махтана ахтабын. Ульяна Федоровна уонна кини дьиэ кэргэнэ сүрдээх үтүө санаалаах истин дьон, кинилэр дьиэлэригэр сылдьарбын наһаа сөбүлүүр этим. Учууталларым сүбэлээн-амалаан, дирин билиини биэрэннэр, олоххо бэлэмнээбиттэригэр мэлдьи махтанабын.

Мин хаһан да умнубаппын оччотооһу устудьуон, үлэ, үөрэх, көр-нар аргыстаах олоһун тэннэ үллэстибит үтүөкэн доһотторбун дьүөгэлэрбин Наташа Седалищеваны, Наташа Платонованы, Октя Сыроватскаяны, Лена Протопопованы уо.д.а. Кинилэр бары билигин үөрэҕири үтүөлээх үлэһиттэрэ, туйгун учууталлар, үгүс оҕо таптала билбит дьон. Билигин оскуолаҕа айымньылаахтык үлэли сылдьалларыттан үөрэбин. Күн-дьыл сүүрүгэ түргэнник да устар. Биһиги бары олоххо миэстэбитин булан үлэли-хамсы сылдьабыт. Мин тылы чинчийэр үнүстүтүүт үлэһитэбин, тыл билимин хандьыдаатабын, кэргэннээхпин, үс оҕолоохпун.

Түмүкпэр, үөрэппит учууталларбар барыларыгар, бииргэ үөрэммит эдэр сааһым доһотторугар уџараабат эрчими, уостубат таптала, чэгиэн доруобуйаны, олоххо дьулууру, чугас дьоннутугар этэннэ буолууну баџарыам этэ, кэнчээри ыччаккыт кэскиллээх буоллун, туруоруммут сорукут туолан истин!!!

Иванова Ирина Борисовна,
ГЧИ номуукатын сотруднига,
1999 с. выпускнига.

Үөрэх-билии кыһата, сырдык ыра кыната

Саха Өрөспүүбүлкэтигэр биир саамай кырдыаџас үөрэх кыһата - Н.Г. Чернышевскай аатынан Бүлүүтээџи педагогическай училище колледж диэн ааттанар буолбута уонтан тахса сыл буолла. Училищеџа аан бастаан колледжнай салаа 1992 с. тэриллибитэ. Ол - саха тылын уонна төрүт култууратын салаата этэ. Маны көбүлээбит, өйөөбүт, сүүрбүт-көппүт дьон – оччолорго СГУ саха тылын, төрүт култууратын факультетын декана Г.Г. Филиппов, БПУ дириэктэрэ Н.П. Куличкин, БПУ уһуйааччыта У.Ф. Кондакова буолаллар. Колледжнай салааџа өрөспүүбүлүкэ араас муннуктарыттан төрөөбүт тылларын, култуураларын куттарыгар ингэриммит, сахалыы сананы өрө туспут талааннаах ыччат мустубута.

Биһиги бөлөх колледж тэриллибит иккис сылыгар саха тылын салаатыгар үөрэнэ киирбиппит. Кууруспутугар уонча араас улуустан бааллара. Ол курдук, Бүлүү бөлөх улуустарытан, Мэнэ-Ханаластан, Уус-Алдантан, Ханаластан, Амматтан, уһук хоту Усуйаанаттан, Верхоянскайтан тийэ кэлбиттэр этэ. Бары түргэнник уопсай тылы булан, билсэн, доһордоһон барбыппыт. Үлэни, үөрэџи тэннэ дьүөрэлээн, устудьуон олоһор үктэммиппит. Үөрэммиппит үс сылын тухары буолбут олус элбэх чаџылхай күннэр, умнуллубат түгэннэр сүрэххэ сөнөн хаалбыттар. Туохтааџар да бары үөрэхпитигэр олус кыһаллар этибит. Саха тыла наһаа ыарахан да буоллар, билиэ - көрүө баџабыт баһыйан, дьаныһан туран үөрэнэрибит.

Биһигини түмэ тарпыт, туох баар кыһалџабытын, ситиһиитин тэннэ үллэстибит, иккис ийэбит кэриэтэ саныыр киһибит – кураторбыт Розалия Степановна Семенова буолар. Кини биһигини үрдүккэ-кэрэџэ уһуйбута, бэйэтэ салайан ытар «Сыккыс» литературнай түмсүүтүгэр бары сөбүлээн дьарыктанарбыт. Училищеџа устудьуоннарга аналлаах араас түмсүү, секция, кружок өрүү үлэлиирэ. Ким тугу кэрэхсииринэн, туохха талааннааџынан, сөбүлүүрүнэн дьарыктаныан сөбө. Биһиги кууруспут оџолоро Евдокия Степановна Жиркова салайар «Айылгы» ансамбылыгар (Торотоев Ганя, Донская Мотя о.д.а.), Анастасия Афанасьевна Новгородова салайар уус-уран ааџыытыгар (Прокопьева Алена, Плотникова Уля, Ушницкая Марина, Менякова Маша о.д.а.) көхтөөхтүк кыттарбыт. Биир ытыктыыр учууталбыт Ньургустаан Афанасьевич Попов этэ. Кини бэйэтин көбүлээһининэн тутуллубут училище тэлгэһитигэр турар саха балаџана биһиги кабинетпыт буолбута. Бу өбүгэбит балаџаныгар биһиги сиэр-туом уроуктарын ытарбыт, бэлиэ күннэри атаарарбыт.

Өссө саамай чабылхай өйдөбүллээх кэм – сайынны практика. Практикаҕа биһиги нэһиликтэр диалектнай тылларын-өстүрүн чинчийэрибит. Ол курдук, Орто Бүлүү Дьөккөнүгэр, Кэбээйи Мукучутугар, Мастааҕар диалектологическай практикаларга сылдыбыппыт. Кэбээйигэ сылдьан, Эдьий Дораны көрсөн, кини ыллыктаах тылын-өһүн истибиппит, Кэбээйи аатырбыт Ньидьили күөлүнэн тынан устар, көмүс хатырыктаабыттан амсайар дьолго тиксибиппит.

Биһиги уһууааччыларбыт бары идэлэригэр бэринилээх, киэн билиилээх учууталлар. Нина Ильинична (Зарубежной литература), Спиридон Терентьевич (политология), Августина Дмитриевна (психология), Анна Захаровна (музыка) уроктара олус интэриэһинэйдик ааһаллара. Уһулуччу талааннах учууталларга үөрэмиппин тус бэйэм улахан дьолбунан ааҕабын. Ол курдук, саха тылыгар Кондакова Ульяна Федоровна, Семенова Розалия Степановна, Чиркочова Дария Ивановна, саха төрүт култууратыгар Жиркова Евдокия Степановна, уус-уран аабыыга Новгородова Анастасия Афанасьевна, оччолорго саха тыла, култуурата сана өрө тутуллан эрэр кэмэ буолан, учебник, пособие да суоҕар, аны санаатахха, аһаардас бэйэлэрин тус билиилэринэн, ис ийиилэринэн, айылҕаттан талааннарын үөрөспүттэр эбит. Билигин манна, үөс сиргэ үөрэх-билии эйгэтигэр «Бүлүүгэ үөрэммиттэр бары үрдүк билиилээхтэр, базалара үчүгэй» диэн үгүстүк этэллэрин үөрэ, киэн тутта истэбин.

Үгүспүт үөрөспүтүн Саха Госуниверситетыгар салҕаабыппыт. Кууруспут оҕолоро бары талан ылбыт идэлэрин баһылаан, өрөспүүбүлүкэ араас улуустарыгар кэнчээри ыччакка төрөөбүт тыл төлкөтүн түстээн, учууталлыы сылдыаллар. Сорохпут наукаҕа бэйэбит туспа суолбутун тобулан үлэлии-хамсыы, айа-тута сылдыабыт. Бары үлэ-үөрэх үөһүгэр сылдыар да буолларбыт, түмсэ түстүбүт да, үөрэммит училищебытын өрүү долгуйа ахтан-санаан ааһабыт.

Үөрөспүтүн бүтэрбиппит бэлиэр сүүрбэччэ сыл аастар даҕаны, үөрэх-билии үрдүкү чыпчаалыгар көтүппүт кыһабытын кытта ситиммитин быспаппыт, училищебытын, учууталларбытын куруук чугастык, күндүтүк саныыбыт. Араас тэрээһиннэргэ төһө кыалларынан кытта сатыыбыт. Биһиги учууталларбыт күн бүгүнүгэр диэри, кырдыар диэни билиммэккэ, бу орто дойдуга баар саамай уустук эрэри, махталлаах үлэлэригэр тигинэчи үлэли, хас да көлүнэ ыччаты үрдүккэ кынаттыы сылдыалларыттан истинник үөрөбит.

Күндү учууталларбар өссө төгүл дириг махталбын тиэрдэбин, кытаанах доруобуйаны, эйэлээх олоҕу, үлэбитигэр ситиһиилэри баҕарабын.

Самсонова Альбина Михайловна, 1996 с. выпускник.

Олук охсубут сыллар, учууталларым

Күн-дьыл аастабын ахсын, маннай устудьуоннаабыт сылларын күндүтүгүн иһэллэр. Санаатахха, бэҕэһээ курдук, эмиэ да курус, эмиэ да сырдык.

Биһиги куурус БПУ-га саха тылын салаатыгар 1993-96 сылга үөрэмиппит. Кураторбыт Розалия Степановна Семенова салайбыта. Дьэбититтэн-уоппутуттан ыраата сылдыар оҕолору ийэли амаарык сүбэлээн-амалаан көрбүтэ-истибитэ.

Розалия Степановналыын «Сыккыс» айар дьоҕур куруһуогар дьарыктанарбыт, сайынны практикабытыгар Бүлүү улуһун дэриэбинэлэринэн сылдьан фольклор хомуйарбыт, айылҕаҕа элбэхтик сылдыарбыт. Билигин, оччотооҕу араас мүччүргэннээх сырылары, киэһээнни налыччы сэхэргэһиилэри, уопсайбыт умнуллубат киэһэлэрин олус күндүтүк саныыбыт. Розалия Степановна учуутал быһыытынан умсугутуулаах, киһи быһыытынан кэрэхсэбиллээх буоларга биһигини үөрөспүтэ. Билигин ситиһиит төрдө-төбөтө, силиһэ-мутуга итиннэ сыттаҕа.

Үөрэнэр кэммитигэр Нюргустан Афанасьевич Попов саха балаҕанын, ураһатын тутан, куруһуокка дьарыктаан, дьин сахалыы куту-сүрү инэрбитэ. Оҕолор бары кэриэтэ Анастасия Афанасьевна Новгородова «Актёрскай маастарыстыба» куруһуогар сылдьан, хоһоон, кэпсээн абыланын арыйбыппыт. Эт-хаан өтгүнэн биһигини Евсеев Матвей Дорофеевич эрчийбитэ, элбэхтик сүбэлиирэ-кэпсиирэ. Омук тылыгар, култууратыгар учууталларбыт Никифорова Лилия Кирилловна уонна Новикова Марфа Егоровна үгүһү үөрөспүттэрэ. Учууталга саамай наадалааҕа оҕо уйулҕатын билии. Августина Дмитриевна олус интэриэһинэй уроктары

ыгытара, араас тиэмэҕэ сэхэргэхэрэ. Аан дойду литературатын, култууратын биһиэхэ Нина Ильинична Егорова билиһиннэрбитэ. Ульяна Федоровна Кондакова салайааччы уонна ийэ быһыытынан сатабыллааҕын, бу икки эппиэтинэстээх өрүтү ааһан иһэн “саба тутарын” биһиги сөҕө-махтайа көрөрбүт. Ону тэнэ биһиэхэ анаан тэрийэр минньигэс астаах остуолун хаһан да умнубаппыт. Дария Ивановна Чиркоева методика өттүнэн күүстээх уруктара биһиэхэ элбэҕи биэрбитэ. Евдокия Степановна Жиркова чинчийэн хомуйбут баай сирэ-туома билигин өрөспүүбүлүкэҕэ бүтүүн тарҕанна.

Колледжка элбэх куруһуок үлэлиирэ, күнү быһа солото суох сылдьарбыт, ким тугу сөбүлүүрүнэн дьарыктанарбыт. Араас куонкурустарга кыттар этибит. «Тыл күрэх» уонна «Сыл устудьуона» диэн куонкурус бэрт интэриэһинэйдик ааһара. Манна сылдьан бэлиэтэнэри учууталларбыт ирдииллэрэ, инньэ гынан, методической матырыйаалбытын ханатынарбыт. Элбэх аһаҕас урукка сылдьарбыт, хас биирдии уругу ырыта үөрэнэрбит.

Саас ахсын «Салама ыйыыр» сахалыы сирэ-туома ытыллара. Дьэ манна көрү-нары көбүлүттэн тутарбыт, айылҕа матырыйаалыттан муода айарбыт, күрэхтэргэ кыттарбыт.

Ити курдук, учууталларбыт үөрэтэн-такайан билиилэриттэн «ыһа-тоҕо» бэрсэн, биһиги куурустан бары кэриэтэ ылбыт идэлэринэн үчүгэйдик үлэлии-хамсыы сылдьаллар. Ол курдук, Торотоев Гаврил, Николаева Альбина (Самсонова), Прокопьева Алена билим хандьыдааттара, Стручкова Акулина үтүөлээх учуутал, Генерова Елена үөрэх салаатын специалиһэ, Слепцова Күннэй гимназия методика о.д.а.

Ахтар-саныыр тапталлаах учууталларбытыгар сүһүөхтээх бэйэбит сүгүрүйэн туран, барҕа махтал тылларын этэбит! Саҕалаабыккыт силигилии ситэ турдун, үгүс үтүө түмүктээх буоллун! Доруобай сылдьың, этэнгэ олорун!

Ульяна Плотникова
ХИФУ ХИНТуоКҮ старшай преподавателэ,
Арасыйа тылбаасчыттарын союһун чилиэнэ,
Саха НКИХ Общественнай сүбэтин чилиэнэ.

Бүлүүтээҕи саха салаата мин олохпор

Биһиги – суверенитет оҕолоробут! 1990-с сылларга көңүл тыһынын эҕирийэн, саха омуга тус санаатын этинэн, олоҕун тупсарарга туруу хардыылары онорбута. Норуот олоҕун, төрдүн-ууһун, устуоруйатын туһунан үгүс санаа хаһыакка этиллибитэ, хоһоонно хоһуллубута, ырыаҕа ылламмыта. Бары эйгэҕэ – саха прозатыгар Далан «Тыгын Дархана», поэзиятыгар Уххан кырдьыктаах хоһоонноро, эстрадаҕа Аскалон Павлов ырыалара, оскуолаҕа Е.П. Жирков концепцията – саха омугун туһунан буолбута.

Дьэ, бу кэмнэ СГУ профессора Г.Г. Филиппов уонна Бүлүүтээҕи педучилище учуутала У.Ф. Кондакова Бүлүү сиригэр үрдүк үөрэх кыһатын арыяллар, коллеһы бүтэрбиттэр СГУ-га быһа киирэн үөрэнэр кыахтаналлар.

Мин оскуоланы бүтэрээт, БПУ-га киирбитим уонна бу үөрэх кыһатыгар үөрэммиппинэн, кэлин үөрэхпин бүтэрэн баран БПК-ҕа 4 сыл устата үлэлээбиппинэн киэн туттабын!

Икки үөрэх кыһатыгар (БПУ, СГУ) үстүү сыл үөрэммитим, ол эрэн олоҕум саамай улахан, сүрүн, сүдү оскуолатын БПУ-га барбытым диибин. Билигин санаатахха, БПУ кымырдаҕас уйата эбит. Үтүө үгэстээх училище иһинэн арыллыбыт буолан, колледжпытыгар олох хаһан да тохтоон хаалбат этэ. Наар сүүрүү-көтүү, тиргиллии. Учууталларбыт барахсаттар туруктаах (компетентнай) специалиһы бэлэмнээри нэдиэлэҕэ биир күн сынныаланга суох тэрээһин үгүһүн бэлэмнииллэрэ, дьарык арааһын айаллара (көрүдүөргэ ыйанар нэдиэлэтээҕи былаанна биир да аһаҕас күн, чаас да суох буолара, өрөбүлгэ кытары «Салама ыйааһына», «Көмүс күһүн», «Ыһах»).

Үөрэхпит олус үгүс этэ: СГУ-ттан учуонайдар биир-биир кэлэн быыстала суох (интенсив) үөрэх ааҕан, экзамен тутан барааччылар. Ол да буоллар спорт, уус-уран самодеятельность умнуллубат, бырабыллыбат этэ.

Розалия Степановна литератураны оскуолаҕа үөрэтии методикатын кытта сэргэ тутан үөрэппитэ, оскуолаҕа практиканы салайбыта. Кини аһаҕас уруоктара – бэйэтэ искусство! Бу уруогун формата чуолкайа, түһүмэхтэрэ бэйэ-бэйэлэрин кытта ситимнээхтэрэ, ис-истэриттэн хостонон иһэллэрэ, устудьуону толкуйдатара уонна билиини устудьуон бэйэтэ арыярын ситиһэрэ! Кини этээчи: «Эн уруогу билэрин, матырыйаалы баһылыырын туспа (маны лиэксийэлээн да этиэххэ сөп), отгон ити тиэмэни оҕо бэйэтэ арыярын ситиһии – ол ордук сыаналаах».

Розалия Степановна аһаҕас уруок ытыгыта биһиэхэ, устудьуон дьонно, бырааһынньык курдук буолара. Тугу эрэ сананы толкуйдаан кэлэр диэн, санаҕа үөрэнээри, олус кэтэһэр этибит. Билигин үөрэх интерактивнай (интерактивные формы обучения) диэн ааттыыр халыппыт арааһын барытын Розалия Степановна 20-чэ сыллааҕыта үлэтигэр туттар эбит. Инньэ гынан лиэксийэ истэн «дөйөн» олорбокко, устудьуону кытыннаран, эрдэттэн сорудах биэртэлээн, устудьуон бэйэтэ билиини ыларын, санаатын этинэрин ситиһэрэ. Розалия Степановна дьяныардаах үлэтинэн устудьуон киһи учуутал туох баар компетенциятын үөрэх кыһатын паартатыттан сүгэн, инэринэн тахсара. Кини уруоктары билиннээннэ диэри өйдүүбүн: бөлөбүнэн үлэни тэрийэн проблемнай тиэмэни арыыы («кейс-стади»), Н.Д. Неустроев «Прокаженные» кэпсээнин үөрэтэргэ валеология предметин кытта алтыһыннарыы (интегрированный урок), саха литературатыгар эпистолярнай жанр уо.д.а. Онон, Розалия Степановна – олус күүстээх методист (ону итэбэтэрдии суруйдум дуу, суох дуу?..)

Розалия Степановна – киһиэхэ үчүгэйдик эрэ көрөр Улуу Киһи! Мин Учууталым ити хаачыстыбатын мин оскуола саҕаттан билэбин (оскуолаҕа Киниэхэ үөрэммит дьоллоохпун, идэбин таларбар Кини да сабыдыаллаабыт буолуон сөп). Хайа да учуутал наадыбат, «кириэс туруорбут» оҕотун Учууталым бэйэтигэр тардан, өсөһүннэрбэккэ үтүөбү тардан ылааччы. Мин Учууталым Розалия Степановна – Киһи Киһитэ!

Ульяна Федоровна тыл методикатын үөрэппитэ. Кини уруокка эрэ буолбакка, кылаас таһынан «Тыл хонуута» диэн ааттаан эбии киллэрэн устудьуону дьарыктыыра. Биһиги эрэ салаабытыгар буолбакка, тэрээһини училище үрдүнэн ытара. Суруйааччыларынан, бэлиэ дааталарынан наардаан, сыл устата олус элбэх «Тыл хонуута» буолара. Манна грамматикаҕа, литератураҕа эрэ сыһыаннаах сорудах эрэ буолбакка, өйгө онорон көрөрү сайыннаран, артыыстаан көрдөрөр араас ситуационнай түһүмэх үгүс буолааччы. Бу барыта төрөөбүт тылы баһылыырга, туохтан да иннэн-толлон турбат үтүө хаачыстыбалары сайыннара туһуланалара. Кэлин Ульяна Федоровна бу үөрэбин көмүскээн педагогической наука кандидата буолбута, «Тыл хонуута» босубуйаларын биир идэлээхтэригэр бэлэх ууммута.

Ульяна Федоровна өссө биир кылаана – олус дьыалабыай салайааччы. Барыта орун-оннугар, былааннаахтык, туох да ханан да ыһыллыбат-тобуллубат. Ис сүрэбиттэн бүтэһиктээххэ диэри умайыы, үлэһиттэригэр ол уоту саҕыы!..

Анастасия Афанасьевна тыл сүөгэйдик, сүмэтин, сытын-сымарын билэргэ үөрэппитэ. Кини айылҕаттан олус сытыы психолог эбит. Киһини курдаттыы көрөр, туохха дьобурдааҕын таба көрөн, ол өттүнэн салайан биэрэр. Кинини кытта алтыспыт устудьуон кэрэтин арыяар ураты дьобурдаах: бөлөбөр дьон кэннигэр биллибэккэ-көстүбэккэ хаалан хаалар киһи суох. Аҕыйах эрэ оҕоҕо тирэммэккэ, бөлөх оҕотун барытын хабаан биир механизмна, сомоҕоҕо киллэрэри ситиһэр ураты сатабыллаах.

Анастасия Афанасьевнаҕа анабыл хоһоон

Айар кынатын алыба
Атыттары абылыыр!!!
Көнө сүннүүн кэрэтэ
Үгүстэри кэрэхсэтэр!!!

Таарыйбыт дьонун талааннара уһуктар,
Тыыппыт дьонун тыыппалара тиллэр,
Кэпсэппит дьонун кэрэлэрэ элбиир.

Эн үктэммит сиргинэн

Чиэстээх, Үтүө Суобастаах буолуу суола тыргыллар,
кэрэ, чиргэл тииттэр
силигилии үүнэллэр.

Анастасия Афанасьевна салайар литературнай аабытын театрыгар биир бэлиэ түгэннэ – народнай поэт Иван Гоголев 65 сыллаах үбүлүөйүгэр – кыттан турабыт. Поэт иннигэр аахпыһыт, туруоруубутун көрдөрбүһүт, куонкурууска бастаабыһыт!!! Туруорууттан Иван Гоголев олус да үөрбүтэ, өрүкүйбүтэ! Кэлин, СГУ устудьуона буолан баран, Поэтка ыалдьыттыы барааччыбыт, алгыһын ылбыһыт. Кэлин бу оҕолор кини айар үлэтинэн диплом суруйбүһүт, Марина Ушническая кини драматургиятыгар диссертация бэлэмниир.

Саха тылын үһүс семестртэн Дария Ивановна систиэмэлээхтик үөрэппитэ. Куорат библиотеката мөлтөх этэ, ону «аны билиибитинэн, таһыммытынан СГУ оҕолоругар тийиэ суохпут» диэн учууталларбыт тус библиотекаларыттан уларса сылдьан үөрэттэр этибит.

Биһиги бөлөхтөн Гаврил Торотоев «быһаарыы истилиистикэтигэр», Альбина Самсонова-Николаева «саха тылын этигэн ньымаларыгар» уонна мин «саха уус-уран литературатыгар холбуу этии туттулуута» тиэмэлэргэ тыл билимин хандьыдаатын истиэпэнин көмүскээтибит. Ульяна Плотникова солбуйар аат истилиистикэтин, Марина Ушническая И. Гоголев драматургиятын чинчийэллэр. Акулина Стручкова, Анна Иванова, Наталья Чочанова, Варя Каратаева-Михайлова, Надежда Семенова оскуолаҕа таһаарыылаахтык үлэлии сылдьаллар, «Инники хардыы»-га оҕолорун куруук кытыннараллар, миэстэлэһэллэр. Бу – куратор Р.С. Семенова ситиһиитэ, такайыта буолара саарбаҕа суох.

Мин тус бэйэм үөрэммит салаабар олус дирин махталлаахпын. Спорка дьарыктаабыт Мария Ивановнабар уонна Василий Николаевичпар диринник сүгүрүйэбин!!!

Алена Кирилловна Прокопьева,
ХИФУ саха тылын хаапыдыратын дассыана,
тыл билимин хандьыдаата

Идэ умсулҕана

Учуутал - Варвара Петровна эдэр-эмэн эрдэбиттэн умсугуйбут, таласпыт идэтэ буолан буоллаҕа, биһиги үөрэхпит кыһатын 80-с сыллардааҕы саамай көхтөөх устудьуона этэ. Оччотооҕу былакаат тылынан эттэххэ, «девушка - комсомолка - спортсменка - ударница - активистка» кытаанаҕа буоллаҕа дии. Билигин аҕыннахха: ээ, били Ксенофонтова Варяны этэбит дуо, лаппа өйдүүр буоллахпыт, оччолорго биир чабылхай сулуспут этэ...

Билигин үлэтин саамай үгэнигэр, чыпчаалыгар сылдьар, икки атаҕынан бигэтик эрэллээхтик үктэммит дьохун уһууааччы. Саха салаатын, физкультура салааларын устудьуоннарыгар практика араас көрүннэрин салайан, утумнаах үлэтин түмүгэ көдүүстээх буолан, үгүс устудьуон бүтэрбит, баһылаабыт идэлэринэн республика араас муннуктарыгар үлэлии-хамныы сылдьаллар. Үгүстэн аҕыйах холобуру аҕаллахха: Семен Аргунов, Нам улууһуган үөрэнэ кэлбит уол, билигин кэргэннээх, оҕолордоох эдэр учуутал Ньурба улууһун Ньурбачаан нэһилиэгэр саха тылын уһууааччытынан үрдүк таһымнаахтык үлэлии сылдьар. Идэтигэр сыһыаннаах үгүс күрэх кыайыылааҕа. Сунтаар улууһугар Варвара Петровна устудьуоннара: Наталья, Михаил Тимофеевтар сунтаардар «кинилэри ханна да ыппаппыт» диэн эппиккэ дылы, номинациянан үлэлии - хамныы сылдьаллар. Уран тыл абылангар уһуйбут кыһа Светлана Тимофеева «Кыым» хаһыат биллэр - көстөр кэрэспэндиэнэ буолан, ытыс үрдүгэр сылдьар. Кыыс иһиттэн ураты сайаҕас, элэккэй, сайдам буолан, олус биһирэтэр. Былырыын НВК-лары кытта командировкаҕа кэлэ сылдьан, «колледжпын наһаа аҕынным» диэн быыс булан кэлэн, кэпсээн-ипсээн, үөрэн-көтөн, чабылһыан, үгүспүтүн тото - хана сэргэхситэн барбыта. Итинтэн да көстөрүнэн, биһиги Варвара Петровнабыт устудьуон киһи быһыытынан таһа эрэ муодунай буолбакка, иһиттэн кэрэ, иһирэх, амарах буоларын ситиһэр. Табахсыттары кытары охсуһар биир бэйэтэ эрэ туттар уонна көдүүстээх сэргэх ньымалаах, ол бэйэтэ туһунан кэпсээн.

Билинни кэмнэ үйэбит балысханьттан быһыылаах, неврологка көрдөрүнэ кирири Зимнэй дыбарыаһы устуурмалыырдааҕар ордук күчүмэбэй буолан туар кэмигэр биһиги Петровнабыт бэйэтэ - невролог. Кини намыын, холку санатын ыраахтан да иһиттэххинэ, тырытта-тымта, ыгылла сылдыарын уҕарыйарга дылы гынар, харабын сырдыы, сылаас иккис тыын киирбит курдук санана түһэбин, салгыы үлэбин салҕаабытынан барабын.

Сахабыт сириин ыччат дьонун кэлэр кэскилин, олобун онкулун түстэһэн, үлэ үөһүгэр сылдыар. Учуутал уустук идэтигэр уһуйбут, олохторугар сырдык эркээйи охсубут үтүөбэ аналлаах киһи буоларын үгүс оҕолоро иһирэхтик ахталлар, эйиэхэ Ийэ Айылыҕатыттан бэриллбит бастын хаачыстыбаларгынан, талба талаангынан киэн туттуохтарың тутталлар. Быйыл бүтэрээри сылдыар оҕолоро, начаалынай кылаас учууталлара буолаары бэлэмнэнэ сылдыар эдэр дьон маннык ахталлар:

Корякина Катя, Булун улууһуттан сылдыар: Она - наша вторая мама, наш свет в конце туннеля. Мы за ней как за каменной стеной. Она очень старается, чтобы мы были самыми лучшими во всем.

Елизарова Нина, (Ханалас, Покровская):

Варвара Петровна-человек с большой буквы. Считаю, что она очень активной жизненной позиции человек, целеустремленная и высокообразованная женщина, которая всегда и во всем поддерживает и помогает нам, чтобы мы в свою очередь стали коммуникабельны, образованны, активны. Варвара Петровна использует всевозможные методы и приемы обучения и воспитания. Мы очень благодарны ей.

Анна Дьячковская (Чурапчы): Куратор, киһи, төрөппүт быһыытынан холобур буолар киһи. Ыарахан түгээнэргэ кими баҕарар өйдүүр, өйүүр.

Антонина Евсеева (Үөһэ Бүлүү): Ийэбэ тэнни, холуу, ытыкты көрөбүн.

Алена Татаринова (Орто Халыма): Биһиги кураторбыт истин - иһирэх санаалаах, амарах сүрэхтээх ураты кэрэ киһи.

Вера Томская (Бүлүү, Чочу): Мин ордук кини ирдэбиллээбин сыаналыбын. Учуутал буолуу куорсунун анһынарбытыгар көмөлөһөр биир төһүү киһибит буолар.

Юлия Голикова (Таатта, Ытык Күөл): Ордук муударайын, киэн көбүстээбин сыаналыбын.

Марфа Константинова (Бүлүү,Өкүндү): Олус холку эрээри, ирдэбиллээх, ону тэнэ амарах - дууһалаах киһи.

Онон, күндү биир идэлээхпит Варвара Петровна, сааһырдым диэн саппабырыма, улугурдум диэн улуутуйума, өссө да сарданалаах сарсыардалар, кэрэчээн киэһэлэр, нуһаран түүннэр, самаан сайыннар, сандархай саастар, сэргэх тымныылаах кырыалаах кыһыннар, көмүс дуйдаах күһүннэр, дьол - үөрүү, аргыстаах түгээннэр утаппытты кэтэһэллэр, оҕолуу үөрэ күүтэллэр.

Розалия Семенова, кэллиэгэтэ, СӨ үөрэгин туйгуна.

Учуутал бастынар махтал мааныта буолуохтун!

Үтүө учуутал, улаҕата-саҕата билибит улуу байҕал курдук, киэн билиититтэн-көрүүтүттэн үөрэппит оҕотугар бэрт элбэҕи бэрсэр. Ону оҕо инники олобор, үлэтигэр-хамнаһыгар, дьэтигэр-уотугар үгүстүк туһанар. Бу санаабын күндүтүк саныыр-ахтар учууталбар Лия Кирилловнаҕа быһаччы туһаайан этэбин.

Лия Кирилловнаны кытта мин 1993 сыллаахха, саха салаатыгар үөрэнэ киирэн баран, билсипитим. Ол субу курдук устуоруйалаах этэ. Оскуолаҕа боронсуус тылын үөрэппитим. Ирдэбил быһыытынан, учуутал кыһатыгар эмиэ ол тылы салгыы үөрэтиэхтээх этим. Оттон мин буоллабына, аҕылычаан омук тылын үөрэтэр уот баҕалаахпын. Иннэ гынан аалыскай (Өксөкүлээх Өлөксөй тылдытыгар *английскай* диэн тыл сахатыйан *агылыскай*, *аалыскай* диэн буолбут) тыл дьарыгар ойон-тэбэн тийдим. Дьингэр, аалыскайды отой билбэппин. Лия Кирилловнаны көрсөн, сана тылы үөрэтиэхпин олус

баҕарарбын эттим. Онуоха кини: “Чэ, холонон көр. Кыайбатаххына, төттөрү бөлөххөр көһүөн буоллаҕа”, - диэтэ. Арай дьарыкка олорон иһиттэхпинэ, бииргэ үөрэнэр оҕолорум аалыскайды билэллэрэ сүрдээх. Маннай утаа “Омук тылын оскуолаҕа үөрэппит оҕолору кытта хайдах тэннэ барсыах баҕайыбынай?!” диэн испэр салла санаатым. Ол да буоллар, сана тылы харса суох үөрэтэн киирэн бардым. Учууталбын да сөбүлээтим. Саҥа тылы да умсугуйдум. Үөрэх дьылын бүтүүтэ сорох оҕолору ситэн аастым. Нөнүө сылыгар омук тылын эксээмэнин туйгун сыанаҕа туттаран, үөрүү-көтүү бөҕө буоллум.

Омук тылын удумаҕалатар буоламмын, сылдыар ырым кэнээтэ. Уонтан тахса тас дойдуга ыалдыттаатым. Онно сылдьан, наадабын син быһаарсабын. Икки ыстатыйам Украинаҕа уонна Турцияҕа английскай тылынан бэчээттэнэн табыста. Ардыгар кыргыттарым омук тылыгар дьиэтээҕи соруудахтарын толороллоругар сүбэ-ама буолабын. Улахан кыһым былырыын Хотугулуу-Илинни бэдэрээлинэй үнүбэрсиэккэ “Аалыскай тыл учуутала” диэн идэҕэ туттарсан, үрдүк үөрэххэ киирдэ. Ити курдук, биһиги дьиэ кэргэммит уонна аалыскай тыл мэлдьи ситимнээх курдуктар. Лия Кирилловна, аҕылычаан омук тыла урут мин туспар сабыылаах аан тэнэ этэ. Ол ыарахан халҕаны Эн миэхэ сэгэтэн биэрбитин, салгыы үөрэтэрбэр төһүү-тирэх буолбутун. Ол иһин Эийэхэ ис сүрэхпиттэн махтанабын.

Лия Кирилловна, чэгиэн-чэбдик буол. Чугас дьонун, үөрэппит оҕолорун Эийгин мэлдьи үөрдэ, сэргэхситэ турдуннар.

Киргизэлэй уола Хабырыыл Торотуойап, тыл үөрэбин хандьыдаата, Арасыйа Бэдэрээссийэтин Хотугулуу-Илинни норуоттарын тылларын уонна култуураларын үнүстүүтүн дириэктэрин билим үлэтигэр солбуйааччыта

Мастер своего дела

Семенова Р.С.- 1958 г.р. якутка, образование высшее, окончила ИФФ ЯГУ в 1986 г. по специальности- преподаватель якутского языка и литературы. Общий педстаж-29 лет. В Вилюйском колледже- 23 лет, с 1992 года.

Розалия Степановна является высококвалифицированным специалистом, мастером - педагогом, творчески относящимся к делу, инициативным работником. В своей работе использует методы и приемы, способствующие развитию интеллектуальных и творческих способностей студентов. Совершенствует методику обучения родному языку через творческое применение коллективного и группового способов обучения. Распространяет этот опыт на улусных и региональных семинарах для учителей якутского языка и литературы. Систематически оказывает методическую помощь учителям многих школ Вилюйского, Кобяйского, Верхне - Вилюйского, Нюрбинского улусов с общим охватом 150 человек. Работает над внедрением в практику активных форм обучения уроков- лекций, уроков-семинаров, уроков - зачетов, ее уроки всегда интересны, разнообразны по форме. Добивается высоких результатов уровня обученности по своему предмету: 100% успеваемости и 70% качества по итоговым показателям.

В летнее время руководит экспедиции: в 1994 г. в Кобяйский улус- фольклорную, 1995 г. Вилюйский улус (Тасагар-Хампа-Жемкон)- диалектологическую, в 1999 г.- литературно-этнографическую по Вилюйскому улусу (Халбатцы- I Чочу- Кеданда), в 2003г.- в Намский и Кангаласский улусы диалектологическую, в 2004г.- диалектологическую- по Вилюйским улусам. (Вилюйск-Верхневиллюйск-Нюрба-Сунтар). Ее студенты третий год участвуют в региональной НПК «Тюркский мир» в Верхневиллюйской гимназии, где занимали призовые места. Борбуев Спиридон занял 2 место на международной конференции, его доклад включен в книгу. 2005 г. ею руководимые доклады на республиканскую НПК, посвященные 100-летию народного писателя Амма Аччыгыя признаны и включены в книгу. (Алексеева Мария, Захаров Степан, Степанова Акулина, Николаева Маргарита).

Систематически проводит педакцию «Сельская школа». Только 2006, 2007 гг. организовала семь выездов (Верхневилуйский- с. Кэптин, с. Тамалакаан, Вилуйский улус- с. Жемкон, с. Тасагар, с. Тымпы, с. Халбатцы, Кобяйский улус- с. Мукучу. Организованно проводит выезды в г. Якутск с педагогической, методической, культурно-познавательной целью.

Внеклассная работа преподавателя Семеновой Р.С. разнообразна, ведет кружок «Сыккыс» для любителей якутской поэзии. Ее студенты занимали призовые места на различных литературных конкурсах, начиная с 1995 г., а также на улусных региональных Гоголевских, Чиряевских чтениях (1 и 2 места в 1999, 2000гг); на республиканском конкурсе молодых авторов в 1999г., ее воспитанник Васильев Нестер занял I место. В 2006 г. молодые поэты Николаева Маргарита (231 гр.), Николаева Марианна (371 гр.) участвовали на республиканском совещании молодых писателей. Их произведения изданы на республиканских газетах: «Эдэр саас», «Орто дойду», в журнале «Чолбон». В этом 2007 г. произведения будущих журналистов уже напечатаны в газете «Кэскил».

Работала председателем предметно- цикловой комиссии учителей якутского языка и литературы, это ПЦК заняла I место на республиканском смотре цикловых комиссий учреждений средних, профессиональных образований в 1996г. Как куратор выпустила 4 группы, нынче будет четвертый. Группы отличаются активностью, сплоченностью. Из ее выпускников окончили с красным дипломом 18, защитили кандидатскую диссертацию: Торотов Г.Г., Ноева С.Е., Николаева А.М., Прокопьева А.К. 5 выпускников работают преподавателями в ФЯФК ЯГУ.

В 2000 I. стала победителем в номинации «Преподаватель- профессионал», а в 2004г. стала победителем в профессиональном конкурсе среди преподавателей ВПК «Преподаватель ВПК-2004», а также победителем в номинации «Приз зрительских симпатий-2004». Участница Международной НПК «Тюркский мир- 2005», республиканской НПК посвященный 75-летию народного поэта И.М. Гоголева-Кындыл, 100-летию народного писателя Амма Аччыгыя, где ее статьи включены в книги. Призер республиканского конкурса «Преподаватель года-2005» среди ССУЗ.

Победитель региональной Чиряевской конференции- 2006 г. с. Хампа Вилуйского улуса.

Она является соискателем ученой степени, работает над темой «Поэтика прозы И.М. Гоголева - Кындыл». Имеет несколько публикаций и в том числе статью в литературоведческом сборнике «Күн хайатын сарыала» (2000г), и методическое пособие для учителей и студентов «Иван Гоголев прозатын оскуолаҕа үөрэтии» (2003г). Получила «Благодарность Президента РС (Я) Штырова В.А.» - 2005 г. Стипендиат имени И.М. Гоголева-Кындыл- 2005 г. Победитель улусного конкурса «Түсчүт- 2007». Руководитель писателей Вилуйского улуса «Бүлүү саһарҕалара» с 2007 г., обладатель гранта МО РС (Я).

Постоянно ведет презентации новых книг для жителей улуса, города, проводит улусные мероприятия по пропаганде родного языка и литературы.

Гоголева Марина Трофимовна, зав. отделением ЯФик,
Заслуженный учитель РС (Я), к.п.н..

Төрүт культура учууталлара

90-с сыллар сагаларыгар үөрэх министрэ Е.П.Жирков үөрэх систематыгар саха төрүт культуратын үөрэтэр концепцияны олоххо киллэрэр саха оҕолоругар улахан кэскиллээх үлэни саҕалаабыта. Республика үрдүнэн төрүт культуураны, итэҕэли, этнография боппуруостарын сөргүтүүгэ өрө күүрүүлээх үлэлэр саҕаламмыттара. Ол курдук төрүт культуураҕа сыһыаннаах үөрэтэр программалар оноһуллубуттара, итэҕэл конференциялара ытыллыбыттара. Саҥа концепцияны сөптөөх хайысханан ытар сыалтан оскуолаларга анал үөрэхтээх төрүт культура учууталларын бэлэмниир сорок турбута. Республикаҕа бастагынан анал идэлээхтэри үөрэтиини ЯГУ саха филологиятын факультета саҕалаабыта. Онтон 1992 сыллаахха Н.Г. Чернышевскай аатынан Бүлүүтэҕи училищеҕа директор Н.П.Куличкин уонна саха тылын, литературатын преподавателэ Кондакова У.Ф. тэрээһиннэринэн саха

филологиятын уонна культуратын салаата арыллыбыта. Бу отделение училище историятыгар бастакы ситэтэ суох үрдүк үөрэхтээхтэри бэлэмниир колледжнай салаа буолар.

Субу баардыы өйдүүбүн 1993 с. сайын хаһыакка Бүлүүтээҕи педучилищеҕа төрүт культура идэтигэр үөрэххэ ынырыы биллэриини дьизэ кэргэнинэн үөрэн-көтөн аахпыппытын... Үөрэнэр баҕа санаа кууспутун...

Ол курдук ити сыл үгүс оҕолору кытта үөрэх тутгарсан санаам хоту педучилище саха салаатын студена буолбутум. Манна кэлэн, бары даҕаны сана ураты үөрэххэ үөрэнэритин билэрбит, ол иһин үтүөкэннээх учууталлар сатабыллаах илиилэринэн уһуйулан утаппытты үөрэх байҕалыгар устубутунан барбыппыт. Учууталларбыт бары эрдэи эрчимнээх, олоҕу кытта тэннэ хаамсар, уруттуулар да диэххэ сөп, киэн билиилээх учууталлар учууталлара этилэр. Ол курдук салаабыт сэбиэдиссэйэ студена бары да ийэ туттубут киһилэрэ Кондакова У.Ф., саха тылын сүөгэин, сүмэтин инэрбит учууталлар Семенова Р.С., Яковлева Р.П., педагогика наукатын аанын сэгэппит Петрова А.Д., Алексеев Е.Р., төрүт культураҕа уһууааччылар Жиркова Е.С., Васильева М.С., режиссура, актерское мастерство предметтэргэ айымньылаахтык үөрэппит Новгородова А.А., историяны интэриэһиргиргэ олук уурбут Тюляхов С.Т., Кондаков А.В., нуучча тылын бары сатабылларын биэрэн үөрэппит Шамаева А.В., Унегинова Р.У. – бу маннык улахан учууталларга үөрэммитин биһиги олоххо биридэ бэррилэр дьолунан ааҕабыт.

Араас улуустартан кэлбит 31 устудьуонна студена кураторынан режиссер идэлээх эрчимнээх, куруук сананы, сонуну тэрийэр дьобурдаах Новгородова Анастасия Афанасьевна анаммыта. Кураторбыт кууруһун ирдэбиллээхтик үөрэтэрэ. Ол үөрэҕэ арааһа барыбытыгар билиннэ диэри тутуһулар сүрүн быраабыла буолбут буолуохтаах. Хас биридэи студент айар дьобурун арыарга болҕомтотун уурара, ол биһиги үөрэххэ ситиһибитин кынаттыра. Ол курдук үкүбүт үөрэҕи бүтэрэритигэр туохха дьобурдаахпытын билбиппит. Ким үнкүүлүүр, ыллыыр, уруһуйдуур, суруйар, салайар уо.д.а. – бу барыга үлэһит буоларбытыгар көмөтө улахан буолбута. Мантан куорсун аннынан тахсыбытара республика биллэр оһуохайдыта, Үөһээ-Бүлүүгэ оҕо киинин фольклорга уһууааччыта Айта Мойтохонова, кыранысса таһыгар тийэ үнкүүлэбит Вика Заровняева, Чочу орто оскуолатын директора Андрей Степанов, куурус киэн туттар старостабыт Тааһаҕар оскуолатын завуһа Рая Семенова, тойуксуттар Галина Остобунаева, Вера Григорьева о.д.а. Маны таһынан араас таһымнаах концерттары, биэчэрдэри, идэлээх дьону кытта көрсүһүүнү салаа иһигэр тиһигин быспакка ытталлара. Республиканскай да таһымнаах тэрээһиннэргэ кыттарбыт. 1994с. бастакы Итэҕэл научнай конференцияҕа Жиркова Е.С. салалтатынан Мастаах эбэни чинчийбит экспедициябыт матырыйаалынан ситиһиллээхтик кыттыбыппыт. 1996 с. СГУ иһинэн ытыллыбыт идэ күрүбэр кыайылаах тахсан дьолун ситиһиһэммит.

Бүтэрэр сылбытыгар кураторбыт Анастасия Афанасьевна салайытынан режиссура предметигэр курсунан бары кыттан Айта Мойтохонова «Күөрэгэй» инсценировкатын, Неустроева Снежана, Иванова Эльза «Таптал очуоһа» постановканы, Спиридон Прокопьев «Киһи», «Мин кимминий» пьесаны туруоран сэнээриини ылбыппытын санаабытыгар туох эрэ сананы арыммыт курдук санаммыппыт. Бу маннык үлэлэригэр ураты бэриниһилээх уһууааччыларга үөрэнэн, араас талааннаах оҕолор үөрэхпитин бүтэрэн, республика араас улуустарыгар тарҕаспыппыт. Сорохпут үөрэммит кыһабытыгар педколледжка үөрэппит учууталларбытын кытта ситиһиһилээхтик үлэһи сылдыабыт. Бу барыта күндү учууталларбыт кыһамньылара, кинилэр кыахтара буолар. Биһиги ситиһиһит кинилэр ситиһиһилэрэ, үөрүүбүт кинилэр үөрүүлэрэ буоллун.

Педучилище 1996 с. выпускнига,
педколледж саха салаатын
сэбиэдиссэйэ Прокопьев Спиридон Трофимович.

Театральнай педагогиканы сайыннарбыта

Ханнык баҕарар оскуолаҕа, орто анал, үрдүк үөрэх тэрилтэлэригэр даҕаны театральнай куруһуоктар бааллара үөрэх, иитии таһымын үрдэтиигэ оруоллара улахан. Оттон бу хайысханы театральнай педагогика таһымыгар таһаарыы бэйэтэ туспа сыралаах үлэни, талааны, туспа суоллаах-иистээх педагог буолууну эрэйэр.

Оннук киһинэн Бүлүүтээҕи Н.Г.Чернышевскай аатынан педколледж преподавателин, эбии үөрэхтээһин салаатын сэбиэдиссэйэ, СР культуратын үөрэҕин туйгуна, өр сылларга культурология ПЦК-тын салайбыт режиссер идэлээх Анастасия Афанасьевна Новгородова буолар. 1993 сыллаахха Анастасия Афанасьевна педколледжка үлэһи кэлбитэ уонна санаа кирибит студена кураторынан анаммыта. Саха салаатын студена урут хаһан да

үөрэппэтэх олус интэриэһинэй предметтэригэр үөрэнэн барбыттара. Ол курдук: «актерское мастерство», «режиссура», о.д.а. Учууталбыт сүрүн болжомтотун студеннар хас биирдибит дьобурбутунан айар үлэнэн дьарыктанарбытыгар уураа. Ол иһин уруок таһынан үлэни үрдүк таһымнаахтык тэрийэн ыытара. Бу ыытыллар үлэлэргэ анардас культурология студеннара эрэ буолбакка, атын салаа оҕолоро эмиэ хабыллаллара, ордук филология салаатын студеннара.

Анастасия Афанасьевна студеннарга анаан кылаас таһынан тэрийэр үлэтин көрүгүнэрэ араас хайысхалаахтар, барыта студеннар айар талааннарын арыыыга, инники учуутал буолууларыгар сөптөөх хайысханы биэриигэ аналлаахтар. Ол курдук студеннар сыл аайы тиһигин быспакка театриализованнай предствалениелары, инсценировкалары, пьесалары үрдүк таһымнаахтык туруораллар, ырыа куттаах студеннар айар киэһэлэрин тэрийии, улуус ыһыағын сизрин-туомун ыытыы - бу барыта учуутал тэрийэр, көбүлүүр дьобура уратытыгар, үлэтигэр бэриниилээбэр, үөрэтэр оҕолоругар кыһамныылаах сыһыаныгар уонна биир улахан көдьүүһэ студеннары коллективизм тыһыныгар иитиитигэр сытар дии саныыбын. Онон бу театральнай педагогика нөнүө саха салаатын студеннара учуутал буолан иитиллэн тахсыыларыгар инники үлэлэригэр туһалаагы элбэҕи ингэриммиттэрэ.

Анастасия Афанасьевна колледжтан саҕалаан улууска тийэ сайыннарбыт биир ураты үлэтин хайысхатынан аагы театра буолар. Кини улууска уус-уран аагы жанр быһыытынан сайдыытын түстэспит киһинэн буолар. Бу аагы театрын иһинэн, кини биһигэр бигэнэн элбэх студент уһуйуллан учуутал буолан тахсыбыттара. Ол сыралаах үлэ үтүө түмүгүнэн сылын аайы ыытыллар «Гоголев аагыларыгар» кыттыы үгэскэ кубулуйбута буолар. Бу аагылар күрэхтэрин силиһэ-мутуга кэнээн, аны оскуолаларга иитэр-үөрэтэр оруолланна диэххэ сөп. Ол курдук оскуолаҕа үөрэнэ сылдьан «Гоголев аагыларын» күрэхтэр кыттыбыт, онно кыайыыны

ситиспит оҕолор педколледжка киирэн үөрэнэллэрэ эмиэ баар. Ол аата, студеннар учууталларын учууталыгар үөрэнэллэр — бу буолар учуутал үлэтин үтүө түмүгүн көрөрө. Анастасия Афанасьевнаҕа үөрэммит оҕолор, бары ханна да туора барбакка, республика араас улуустарыгар үрдүк таһаарыылаахтык учууталлыы сылдьаллар, кинилэр бары учууталларыгар махталлара, ытыктабыллара мунура суох.

Прокопьев С.Т.,
1996 с. выпускник.

Саха салаатын эбэрдэтэ.
Сал. А.А.Новгородова.

Үөрэммит, үлэлээбит училищем

Мин БПУ диэни быһа холуйан 1978 сылтан билэбин. Ол эбэтэр мин оскуолаҕа бииргэ үөрэммит кыргыттарым училище боруогун атыллаан учуутал идэтин баһылаары үөрэнэ киирбиттэриттэн буолар. Онтон бэттэх сыллар ааһан, аны бэйэм училище боруогун атыллыыр киһи буоллум, ити 1987 сыл санатыгар училище дириэктэригэр Н.П.Куличкинна электригинэн үлэлиэм этэ диэн көрдөһө киирэн олоруум буолар. Николай Петрович, электрик үөрэхтэ суоххун диэн үтэйбэккэ, миигин үлэхтэ ылбыта. Ол курдук 4 сыл электриктээн баран, төрөөбүт сирбэр Бөтүгүнэ учуутал оруолун толорон оҕолору үлэхтэ уонна

тракторы ыытарга үөрэтэ тахсыбытым. Ити үлэлии сырыттаһына, училище аны колледж буолбут диэн буолла. Үөрэххэ киирбиттэргэ бүтэрэллэригэр ситэтэ суох үрдүк үөрэхтэ биэрэр буоллулар. Кэргэним этиитин быһа гыммакка, учуутал идэтин баһылаары, колледжка үөрэх туттарса киирдим. Үөрэххэ туттарсарга үлэлиир хамыһыһа председателэ Евгений Романович эбит, мин санаам чэпчии түстэ уонна «Үөрэххэ туттарса кэллим», -диэн эттим. Онуоха Евгений

Романович: «Эн отуккун туолбуккун, онон ыларбыт саарбах» - диэтэ, ол эбэтэр, үөрэххэ отуттарыгар эрэ дылы саастаах дьону ылаллар эбит. «Бииргэ үлэлээбит киһибитин ылар инибит, докумуонун хааллар»- диэн, хата, үөртэ. Ити 1993 сыл сайына.

Училищеҕа үөрэммит сылларым миэхэ өрүү үчүгэй эрэ санаа быһыытынан киирэллэр. Өссө миигин «бу уруккуттан билэр уолбут» диэн өйөөн, саха салаатыгар лаборант быһыытынан үлэ биэрэн, хамнас ылар этим. Бу үчүгэйин, эмиэ да студент, эмиэ да училище үлэһитэ буола түстүм. Бу барыта саха салаатын сэбиэдиссэйэ Ульяна Федоровна улахан өнгөтө. Киниэхэ билигин да махталым улахан уонна кини үтүө санаатын умнуом да суоҕа.

Студент олоҕо саҕаланна... ырыа-тойук, сурук-бичик бөҕө . Кураторбыт, атыннык эттэххэ, биһиги курс салайааччыта Анастасия Афанасьевна Новгородова этэ. Кини баар буолан, мин үөрэхпин бүтэрэн, учуутал буолбут аналлаахпын. Санаан көрүн, орулуур отут саастаах уол оҕото сана оскуоланы бүтэрбит сүүрбэччэлээх кыргыттары уонна уолаттары кытта атах тэпсэн олорон үөрэни диэни.

Үс сыл ааста, «учуутал» диэн ааттанар, аны бэйэбит оҕолору үөрэтэр дьон буолар, Бүлүүбүт колледжын бүтэрэр кэммит бэлиэр кэлэ оҕуста. Бу кэм 1996 сыл сайына буолар.

Үөрэммит оҕолорбун, табаарыстарбын куруук саныбын, ахтабын.

БПК кэннэ, кэтэхтэн үөрэнэн, СГУ саха салаатын 1999с. бүтэрбитим. Бу сыл Бүлүүм педколледжыгар эргиллэн кэлэн, Саха салаатыгар учууталынан үлэлии киирэр дьолломмутум. Ити курдук училищевар, ол эбэтэр колледжка 4 сыл преподавателинэн үлэлээн ааспыттаахпын. Саха салаатын студенаарыгар «История прикладного искусства», «История ИЗО Якутии», «Этнология», «Религия» диэн предметтэри уонна «Руководитель кружка прикладного искусства по дереву» диэннэ маһынан уһанарга үөрэтэр этим. Училищени бүтэрбитим бэлиэр 10 сыл ааста.

Чочу орто оскуолатыгар директорынан үс сыл үлэлээбитим. Билигин быыбар үлэтигэр уокурук хамыһыйатын салайабын.

Учууталларбын, саха салаатын үлэһиттэрин кытта киирэ-тахса куруук кэпсэтэ, сүбэ-ама ыларбын, сэлэхэ түһэрбин билигин да ордоробун.

Бэйэм туспуна кэпсээтэххэ, баттах кырылар идэлээх Оксана Васильевна диэн кэргэннээхпин, үс оҕолоохпут.

Степанов Андрей Степанович,
1996 с. выпускник.

Улууска киэнник биллибит энтузиаст - учуутал

Ньургустаан Афанасьевич Попов 1947 с. кулун тутар 14 күнүгэр Мэҕэ-Хаҕалас улууһун Хара нэҕилигэр т^рр³³бүтэ. 1975 с. Намнааһы педучилищени бүтэрэн, черчение, млэ, уруу учууталын идэтин ылан, т^рр³³бүт дойдутугар Хараҕа айымныылаах млэтин саҕалаабыта.

1976 с. олоһун аргыа Анна Николаевна дойдутугар Бүлүүгэ кэлэн, куорат 2№-дээх оскуолатыгар бэйэтин идэтинэн салгыы үлэлээбитэ.

Кини кылгас олоһун биир кэрэ-бэлиэ кэминэн Халбаакы орто оскуолатыгар үлэлээбит сылларын бэлиэтиэххэ с³п. Оскуола художественнай-эстетическэй хайысханан үлэлииригэр эрэллээх т³үү күс буолбута. Оскуолаҕа национальной культураны үрээтинни би үрээбитэ, үрэтэр предметтэрин т³үт культураны кытта ситимнээн аттарара. Ньургустаан Афанасьевич куруук ооо, ордук уолаттар, ортолоругар сылдыар учуутал. Бэйэтэ этэринии, «хостоооо буоллар, оскуолаҕа да хонорун» сирбэт этэ. Сарсыардаттан ыкса кизэһэ дылы мастерскойун иэ толору ооо буолара: ким эрэ чеканкалыыр, ким эрэ маһы кыар, ким эрэ выжигайдыыр. Утумнаахтык дьарыктаабыт оолоро Алик, Спартак Павловтар, Сергей Иванов, Коля Васильев уо.д.а. олоххо оннуларын булуналарыгар тирэх буолбута. Дьарыгын быһыгар оолорун хомуйа тутан, залга таааран гиранан дьарыктыыра. Оолоро Томскай Вова, Володя, Вася Мандаровтар улуус куоталаһыларыгар, ыһахха миэстэлээн учууталларын үрдэллэрэ. Бэйэтин идэтин баһылаабыт ирдэбиллээх учууталы үрэтэр оолоро, биир идэлээхтэрэ, т³р³пүттэр олус убаастыыллара. Манна үлэлии сылдьан, РСФСР үрээриитин туйгуна знагынан бэлиэтэммитэ.

1991 с. Бүлүмтээни педучилищега ытырыллан, ойуулуур-дьүмүннүр искусство предметин преподавателинэн үлэлээбитэ. Кини кэчүмээнинэн уонна быаччы салайыытынан училище тизгэнигэр Саха олоһун кэрдэр комплекс тутуллубута.

Ньургустаан Афанасьевич ханнык баһарар быаарыылаах тыгэннэргэ, суолта биэрэн, айымныылаахтык сыһаннаара, үрэтэр оолорун, студеннарын ситиһилэриттэн оолуу үрэрэ. Сааттан-саа санаалары олоххо киллэрэр тобулу кэбэстик булара, онтон биир холобур: студеннар айар быыстапкаларын тэрийэн, «Кытыан» галерея тэрийбитэ. Хомойуох иһин, Ньургустаан Афанасьевич айар үлэтин үгэнигэр, үгэс элбэх былааннардаах сылдьан, 1996 с. ыарахан ыарыы дэгийэ тыһыраһыттан тэһүрүйбэчкэ, соһучу, хомолтолоохтук олохтон туораабыта.

Васильева М.С., СӨ култууратын туйгуна, үтүөлээх үлэһитэ.

Нь.А. Попов тэрийбит «Кытыан» галереята

Ырыа кэрэ эйгэтигэр угуйааччы

А.З.Павлова Н.Г.Чернышевской аатынан Бүлүүтээҕи педагогической колледжка 1993 сылтан музыка учууталынан үлэли кирибитэ. Үрдүк категориялаах преподаватель, ССРС културатын уонна Саха Республикатын үөрэҕириитин туйгуна.

Кини колледжка үлэлирин тухары икки выпустаах: 1998 с. - культурология уонна 2004 с. - оскуола салаатын курстара. Курс салайааччытын быһыытынан олус эппиэтинэстээхтик, үлэтигэр бэриниилээхтик, студеннарыгар ийэли амаархтык сыһаннаһан үлэлээбитэ.

Анна Захаровна уроктара үрдүк профессиональной таһымнаахтар, практической хайысхалаахтар. Хас биридии уроктар туттуллар үөрэтэр музыкальной матырыйаалын сатабыллаахтык талар, танар. Народнай, билинни, классической айымныылар репертуарын ис хоһоонун байыталлар.

2001-2002 сс. Максимов Граныгар «Лучшее практическое занятие» БПК преподавателлэрин ортолоругар ытыллыбыт күрэхтэһии кыттыылааҕа. Начальной оскуолаларга, оскуола иннинээҕи тэрилтэлэргэ музыка учууталларын, музыкальной салайааччылар, иитээччилэр ортолоругар үлэтин опыта тарҕана турар. Ол курдук 2003 с. улууска семинар-практикумна, 2004 с. «Современная школа и здоровье детей» эбии үөрэхтээһин уонна иитии үлэтинэн ытыллыбыт семинарга көхтөөхтүк кыттыбыта, 2003 с. «Далбар» дьахталлар вокальной ансамблын презентацията, айар концерда буолбута. Научнай таһымын үрдэтэр сыаллаах колледж иһинэн ытыллар педагогической семинардарга, научнай-практической конференцияларга тиһигин быспакка кыттар.

Үлэлээбит сылларыгар хас да ансамблы тэрийэн, ситиһилээхтик салайар. Оскуола салаатыгар үөрэнэр студеннары түмэн, «Кырыымпа» ансамблын тэрийбитэ, кэлин «Сайыына»,

«Далбар» вокальной ансамбллар үөскээбиттэрэ. «Кырыымпа» ансамбль Улуу Кыайыы 60 сылыгар анналаах республиканскай конкурска 2 степеннээх лауреат, региональной эстрадной ырыа конкурсугар лауреат үрдүк аатын ылбыта. «Сайыына» вокальной ансамбль I Республиканскай ыччат конгресһин кыттыылааҕа, улуустааҕы ырыа конкурстарын хас да төгүллээх лауреата.

«Далбар» вокальной ансамбль республикатааҕы дыхталлар ансамблларын көрүүгэ лауреат буолбута (2001 с.).

Анна Захаровна студеннар, преподавателлэр хордарын салайар. Хор үгүс юбилейнай мероприятиеларга тиһигин быспакка кыттар.

Бүлүү мелодистарын туһунан «Сырдыгы, кэрэни сыдыаайан» брошюра автора — 2000 с.

«Профсоюз - забота, защита, надежда» колледж профсоюзнай хамсааһынын туһунан брошюраны онорорго кыттыспыт.

Анна Захаровна преподаватель, көхтөөх общественник быһыытынан айымньылаах, үрдүк таһымнаах үлэтин иһин элбэхтик колледж, куорат, улуус администрациятыттан Почетнай грамоталарынан үгүстүк наҕараадаламмыта, биһирэммитэ. 2002 с. «Саха Республикатын үөрэҕириитин туйгуна» диэн үрдүк аат инэриллибитэ.

Семенова Р.,
БПК преподавателэ

Всегда в поиске

Во все времена глубоким уважением пользовались учителя-профессионалы, преданные своему делу, отдающие полностью себя любимой работе. К таким людям мы можем смело отнести Светлану Григорьевну Мытник.

Светлана Григорьевна начала свою педагогическую деятельность после окончания Благовещенского государственного пединститута в 1975 году учителем русского языка и литературы в Тасагарской школе Вилуйского улуса. Затем 14 лет проработала учителем в Вилуйской начальной школе № 1.

С 1998 года работает в Вилуйском педагогическом колледже в качестве преподавателя психолого-педагогических дисциплин, руководителя ансамбля «Айылгы», с февраля 2003 года была назначена на должность социального педагога, с сентября 2004 года - педагог - организатор колледжа. За период работы в должности социального педагога и организатора созданы условия для профессиональной адаптации студентов через реализацию программ «Педагогическая акция», «Студенческая семья», «Чочунская СШ - базовая школа ВПК».

Светлана Григорьевна четвертый год участвует в педагогическом эксперименте колледжа, проводимом по подготовке педагогов дополнительного образования через творческие студии. Содержание ее уроков всегда имеет практическую направленность. Она умело ориентирует студентов на составление и защиту различных проектов, рефератов, докладов.

Показателем эффективной деятельности Светланы Григорьевны являются: успешное участие на республиканской ярмарке экологических проектов «Северные просторы» с проектом «ВПК — педагогический экотехносоциум» с получением сертификата (г.Якутск, 2004 г.), успешное участие в семинаре-совещании, посвященном 10-летию Ассоциации социальных педагогов и социальных работников с опытом работы Центра «Ил-Турук» (г.Якутск, 2004 г.), I место на республиканском конкурсе КВН среди молодежных команд республики в с. Амга в 2002 г., успешное участие в конкурсе студенческих проектов в рамках республиканского семинара с проектом «Центр социально-психологической поддержки в ВПК», который в настоящее время реализуется на практике.

По инициативе Светланы Григорьевны организовываются многочисленные поездки студентов в сельские и городские школы, детский дом с целью пропаганды здорового образа жизни (уроки студентов, различные внеклассные мероприятия, «Веселье старты») с привлечением населения.

Летом 2001 г., после долгого перерыва в истории педколледжа возобновил работу студенческий строительный отряд под руководством Светланы Григорьевны. Здесь она проявила себя как умелый организатор производственной практики студентов. Отряд работал на строительстве нового учебного корпуса, выполнил большой объем работы. Светлана Григорьевна умело сочетала труд и отдых студентов. Опыт работы ССО «Хоһуун» распространён по республиканскому телевидению, освещен на

страницах улусной газеты «Олох суола», республиканской газеты «Эдэр саас». Разработанный бизнес-план экологического лагеря для студентов и детей работников ВПК по благоустройству в летнее время претворен в жизнь через работу летнего лагеря «Диантус», который стал победителем улусного конкурса летних лагерей «Бригантина-2004».

В рамках социальной программы колледжа, по ее инициативе организованы: поездка детей работников колледжа в Сочи для отдыха летом 2003 г., поездка технических работников колледжа с культурной программой в г.Якутск весной 2004 г., а также поездка ветеранов-преподавателей и работников колледжа по путевкам в оздоровительный тур в Китай летом 2004 года.

Каждый, кто сталкивается со Светланой Григорьевной по работе, отмечает ее огромные организаторские способности, неуёмную энергию, а также умение схватывать все новое, творчески осмысливать, и применять его в своей работе, как любит она говорить: «Творческое состояние — это тоже своего рода привычка. Его нужно в себе постоянно поддерживать и развивать».

Светлана Григорьевна является финалистом первого республиканского конкурса «Учитель года», обладателем номинации «Педагог-мастер» конкурса «Преподаватель года ВПК-2004», обладателем профессионального приза «Лучшие имена года ВПК-2004» в номинации «Лучший организатор».

За достигнутые успехи в работе ей присвоены звания «Учитель-методист», «Отличник народного просвещения РФ», Отличник молодежной политики РС (Я), Почетный работник СПО РФ.

Васильева У.А., замдиректора по научной работе.
Никифорова Л.К., методист ВПК. 2004г.

Ырыа куттаах учуутал

Республикаҕа байыаннай-патриотической ырыалары суруйарынан биллэр самодеятельнай композитор, Бүлүү педколлекһыгар ситиһиилээхтик үлэлээбит Владимир Васильевич Васильев 1946 с. Үөһээ Бүлүү оройуонун Нам нэһилиэгэр төрөөбүтэ. 1963 с. Нам 8 кылаастаах оскуолатын кэнниттэн Дьокуускайдааҕы культурнай-сырдатар училище хоровой - дирижерскай салаатын ситиһиилээхтик үөрэнэн бүтэрбитэ. Советскай Армия кэккэтигэр сулууспалаан баран, 1968 сылтан 1983 сылга диэри Бүлүү, Үөһээ Бүлүү культуратын тэрилтэлэригэр ылбыт идэтинэн үлэлээбитэ.

Аан бастаан учуутал идэтигэр сыһыарбыт уонна учуутал буоларыгар сүбэлээбит киһинэн оччолорго Халбааки орто оскуолатын директора, убаастанар учуутал И.П. Платонов буолар. Ити кэннэ, Бүлүү куоратын 2 №-дээх оскуолатыгар директор Н.П.Куличкин көбүлээн, музыка, үлэ уруктары учууталынан ананан, опыттаах, айымньылаахтык үлэлиир учууталлар ортолорутар сылдыан олус табыллан үлэлээбитэ.

Манна билиннэ диэри ыччат дьон ортотугар күндүтүк ахтыллар пионер баһаатайа Ф.И. Иванова салайытынан үгүс интэриэһинэй тэрээһиннэри ытталлара, ол кэлинни үлэтигэр олук буолбуттара чуолкай.

1984 сылтан Бүлүү улуһун Халбааки орто оскуолатыгар музыка учууталынан ананан учуутал идэтин баһылыырга бигэтик киирбитэ.

Манна хара маннайгыттан үлэтигэр айымньылаахтык сыһыаннаһан, музыка учууталын таһымын үрдэспитэ диир оруннаах буолуо. Бииргэ үлэлиир учууталларыныын үөрэтии санга методтарын киллэрэн, нуучча тылын уонна саха тылын литератураларын, ойуулуур-дьүһүннүүр искусство предметтэрин кытта силлеспит уруктары ытыты бастаки холонууларын көрдөрбүтэ.

1991 сыллаахха республика үөрэҕин министрствота тэрийбит айар бөлөбөр киирсэн оскуолаҕа сахалыы музыка уруктары программатын онорууга көхтөөхтүк кыттыбыта. 1992 с. Башкирияҕа Стерлитамак куоракка Бүтүн Россиятааҕы музыка учууталларын научнай-практической конференциятыгар оскуолаҕа саха музыкатын үөрэтии туһунан дакылаатынан кыттыбыта. Конференция кыттыылаахтара, учууталлар, дакылаакка бэлиэтэммит оскуолаҕа бэйэ төрөөбүт музыкатын үөрэтии методтарын уонна тэрээһиннэрин сэргээбиттэрэ. 1991 с. ылыллыбыт национальной оскуолалары сангардан үлэлэтии Концепциятын олоххо киллэрэргэ, биир идэлээхтэрин кытта художественнай-эстетическэй хайысхалаах оскуола моделин ыларга турууласпыта, национальной культураны диринэтэн үөрэтэр анал кылааһы астарары ситиспитэ. Оскуола үөрэҕин былааныгар киллэртэрэн, орто уонна улахан сүһүөх үөрэнээччилэргэ хор-кылааһы үлэлэтэн, оҕолор ырыаны сэргииллэригэр көхтөрүн күөдьүспүтэ. Республиканскай уонна региональнай курстарга, семинардарга оскуолаҕа музыканы үөрэтии проблемаларыгар, ол иһигэр, саха музыкатын программаҕа киллэрэн хайдах үөрэтэр туһунан тус санаатын үгүстүк эппитэ, музыка учууталларыгар анаан элбэх аһаҕас уруктары ыттан, үөрэтэр ньымаларын билиһиннэрэн опытын атастаспыта.

1995 сылтан, Н.Г.Чернышевскай аатынан педколледжка ынгырыллан, музыка преподавателинэн үлэлээбитэ. Үлэлии киириэбиттэн саха филологиятын уонна культурология салаатын студэннарыттан

тэрийбит «Сиккиэр» вокальной ансамбыла, салаа холбоһуктаах хора колледж иһинэн уонна улууска ытыллар үгүс тэрээһиннэргэ өрүү ситиһиилээхтик кытара. Кини үөрэтэригэр сүрүн болжомтотун: тыл суолтатыгар, ырыа ис хоһоонун арыярга, сахалыы ырыа төрүт доржонун, сахалыы иһилиитин тутуһан ылыырга уураар. Онон ырыа толорулларыгар ыраастык, сахалыы холкудук иһиллэрин ситиһэр. Кини ырыаны үөрэтиинэн эрэ мунурдаммат. Үөрэтэр оҕолоро сирдээх майгылаах, төрөөбүт дойдоларынан киэн туттар айылгылаах буолан тахсалларыгар болжомтотун уураар. Саха сиригэр хоровой ырыаны тэниппит, саха бастакы профессиональной хормейстера, РСФСР үтүөлээх, Саха АССР народнай артистката Ф.А.Баишева республикаҕа хоровой ырыа тэнийэригэр бүтүн олоһун анаабыт киһи быһыытынан, хору кытта үлэлиир дьону ааҕа билэр, ол курдук Владимир Васильевич хору кытта үлэлиирин өр сылларга кэтээн көрөн, үөрэтэр методикатын сэргиирэ, элбэх сүбэ-соргу биэрэрэ кини үлэтин сыаналыырын бэлиэтэ диэххэ сөп.

В. Васильев 70-с сыллартан сағалаан ырыа айарынан дьарыктанар. Кини суруйар сүрүн темата - байыаннай-патриотической, ол курдук аан бастаан суруйбут уонна биһирэммит ырыата С.Руфов тылларыгар «Биллибэт саллаат уңуоҕар» буолар. 1983 с. республикаҕа ытыллыбыт патриотической темаҕа ырыаны суруйуу конкурсулар И.Эртыков тылларыгар «19-с хайыһар биригээдэтэ» диэн ырыатынан кыттан 2-с миэстэни ылбыта. Маны таһынан, бу ырыата, республикаҕа сылын айыы ытыллар «Новая песня» фестиваль 2000 сыллаахха ытыллыытыгар «XX үйэ 100 чулуу ырыата» программатыгар киллэриллэн, эмиэ биһирэммитэ. 1994 с. «Ырыанан салама баайдарбын» диэн ырыаларын хомуурунньуга тахсыбыта. Хомуурунньукка байыаннай-патриотической ырыаларыттан ураты төрөөбүт дойду туһунан, лирическэй, оҕолорго аналлаах ырыалара киирбиттэрэ.

Хорга анаан аан бастаан П.Тобуруокап «Ким да умнуллубат, туох да умнуллубат» диэн хоһоонугар суруйбута. Ити кэнниттэн хорга элбэх ырыа айылынна. Ордук олохтоох автор Н.Гоголевы кытта айымньылаах үлэлэрин түмүгэр «Сир Ийэ баастара оспоттор» диэн Аҕа дойду Улуу сэриитин ыар сылларын көрдөрөр ырыаларын циклэ кэрэхсэниэн сөп. Кыайыы сылын көрсө бу ырыаларын циклын аатынан сана ырыаларын хомуурунньугун таһаартарда. Хомуурунньукка хорга аналлаах ырыалара эмиэ киирдилэр.

Кини сүрүн үлэтин таһынан Бүлүү куоратын ветераннарын народнай хорун салайар. Хор Улуу Кыайыы 60 сылын көрсө ытыллыбыт «Сверкай алмазами, Победа!» республикатааҕы фестиваль зонатааҕы көрүүтүгэр ситиһиилээхтик кыттан жюри биһирэбилин ылбыта.

Владимир Васильев «Сир Ийэ баастара оспоттор» диэн Кыайыы 60 сылыгар аналлаах айар түһүлгэтэ 2004 с. сэтинни 6 күнүгэр Дьокуускай куоракка ытыллан көрөөччү киэн биһирэбилин ылбыта.

В.Васильев саха профессиональной музыкальной искусствотын төрүттээбит, саха бастакы композитора М.Н.Жирков норуотугар хаалларбыт музыкальной нэһилиэстибэтин салгыы киэнник тэнитэн үөрэтэри туруулаһар. Ол курдук композитор 110 сааһын туолуутугар аналлаах дирин ис хоһоонноох аһаҕас уругу тэрийэн ыппыта биһирэммитэ. Бэлиэ күннэргэ эрэ буолбакка, студенттар колледжга үөрэнэр сылларын устата композитор чинчийэр уонна айар үлэтин кытта киэнник билсиргээригэр болжомтотун уураар. 2006 с. Дьокуускайга Арчы дьэтигэр М.Н.Жирков 115 сааһын көрсө уонна кини тэрийбит национальной хора 70 сылын туолуутугар анаан «Алыптаах доржон Добун аартыгар» диэн киэн ис хоһоонноох программалаах тийэн, салайар хоровой коллективын М.Н.Жиркову кытта бииргэ үлэлээбит, кини үлэтин чинчийбит саха музыкальной искусствотын корифейдарын: Г.М.Кривошапконы, Ф.А. Баишеваны, композитор айар үлэтин чинчийэр ученай Г.Г.Алексееваны, кэҕкэ сылларга республика хоровой обществотын ситиһиилээхтик салайан үлэлэппит Л.Е.Архипованы, Саха радиотыгар музыкальной редакторынан өр сылларга үлэлээбит Н.М.Желобцову көрүһүннэрэн, композитор киэн далааһыннаах айар үлэтин сонун өттүнэн билиһиннэрбитэ. М.Н.Жирков саха профессиональной музыкальной культуратын төрүттээбит киһи быһыытынан сыаналанан, кини аата үйэтитиллэригэр аналлаах бэйэтин кэҕкэ санааларын эппитэ. Бу көрсүһүүнү Г.М.Кривошапко: «Бу бэйэтэ научнай-практической конференция таһымнаах барда», — диэн үрдүтүк сыаналаабыта.

В.Васильев айар суолга үктэниитигэр олук уурбут дьонун: аан бастаан музыка кэрэ эйгэтигэр сыһыарбыт учуутала самодетельнай композитор М.И.Константинова, училищеҕа баянна үөрэппит учуутала С.С.Бельчусов, музыка теориятын кистэлэннэрин арыйбыт, соргулаах сүбэлэрин биэрбит композитор З.К.Степанов, ырыалара тарҕанарыгар болжомтотун уурбут, Норуот айымньытын дьэтин музыкаҕа методуһунан үлэлээбит А.Н.Семенов, хорга аналлаах ырыаларын тупсаран онгорор музыкант, колледж преподавателэ Э.В.Миронов көмөлөрүн сыаналыыр, өрүү махтана ахтар.

В.Васильев 2006 с. таһаартарбыт «Алааһым дьыргыл сытын ыймахтыы...» диэн оҕо сааһын доҕотторун, чугас дьонун-сэргэтин туһунан иһирэх ахтыыта аахпыт дьон биһирэбилин ылла. Кинигэ төрөөбүт сиргэ таптал, олох бараммат мындырдарыгар үөрэппит учууталларыгар, аймахтарыгар, аҕа табаарыстарыгар махтал ийиитинэн угуттаммыт. Оҕо-ыччат дьонно холобур буолар түгэннэринэн ситэриллэн ситилэммит.

Айымнылаах, таһаарылаах үлэтэ Үөрэх уонна Культура министерстволарын, элбэх фестиваллар, көрүүлэр Бочуотунай грамоталарынан, дипломнарынан бэлиэтэммиттэрэ.

2004 с. В.Васильев айымнылаах үлэтэ үрдүктүк сыаналанан, «Саха Республикатын култууратын үтүөлээх үлэһитин» аата ингэриллибитэ.

Васильева М.С., И.Ф.Захаров аатынан
хомус дьэитин дириэктэрэ,
СР култууратын туйгуна, үтүөлээх үлэһитэ.

Саха салаатын хора – Үөһээ Бүлүүгэ.
Сал. В.Васильев

Сахалы тын би'игэ

Мин 2000с. Н.Г. Чернышевской аатынан педагогической колледжка үлэлии кирибитим. Ол иннигэр, ПК «Мастаахха» кассир-делопроизводителинэн үлэлээбитим, идэбинэн – тутуу бухгалтера. Лаборанынан үлэтэ ылыахтарын, компьютеры билбэт буоламмын атын үлэм быы'ыгар, информатика преподавателэ Дмитрий Павлович үлэ'иттэри үрэтэригэр сылдыбытым. Ол кэмнэргэ элбэх да оҕо үрэнэрэ, араас студиялар үлэлиллэрэ, устудьуоннар кини-бы'а колледжка сылдыаллара, этэргэ дылы үлэ «күстүм оргуйара». 2001с. биирдэ, саха салаатын лаборана Туйаара Васильевна: «Ба'аалыста миигин солбуйууй, сессиям саҕаланна, эн компьютерга үрэнэргин кирбитүм», – диэтэ. Мин испэр салла санаатым, онтон компьютеры үчүгэйдик билиэхпин, үлэлиэхпин баҕарарым ба'йан сибүлэстим. Сэбиэдиһсэийинэн педагогической наука кандидата Марина Трофимовна Гоголева олороро. Бэйэм да ситүм и'ин, кини миигин ыларга түргэнник сибүлэстэ. Оччолорго кэтэхтэн үрэх Бүлүүгэ бэйэтигэр буолан, устудьуоннарга ордук табыгастаах этэ. Ити салааны Ульяна Федоровна Кондакова салайара. Элбэх учуонайдар, доктордар, профессордар кэлэн лексийэ ааҕаллара, эксээмэн туталлара.

Мантан саҕаламмыта, мин саха салаатын кытта билси'иим, үлэм. Этэргэ дылы, суот-отчуот үлэтигэр ололбут буоламмын ыарыҕаппытым. Испэр «аккаастаммыт да ки'и» диэн саныырым. Бу салаа эйгэтин тута сибүлээбитим, интэриэ'иргээбитим ба'йан, күстээх санаа ылынан уонна Марина Трофимовна бастакыттан миэхэ исти²ник сы'ыаннаспыта салгыы үлэлиирбэр ти'үм күс буолбута. Сахалы са²арар буоллум да, сахалы билэбин диэн ийдүбүл сыы'атын манна билбитим. Сорох тыллар ис хо'ооннорун ийдүбүппүн, билбэппин «кэриэстээн» олоруом дуо, а²ар кырытыттан ыйтан и'эбин. Дэлэтэ да, Ульяна Федоровна: «Эн сахалы үрэммити² дуу, суох дуу?», – диэр дылы. Компьютерга бытааммын, ол и'ин үлэ кэннэ хаала-хаала күннээти үлэбин бүтэрэн, син түргэтээтим. Лекция ааҕа кэлбит учуонайдар Герасим Герасимович Левин, Гаврил Гаврильевич Торотоев миигин компьютер араас ньыматын

билэрбэр, ба'ылырбар элбэхтик киміліспиттэрэ, үірэппиттэрэ. Кинилэргэ билигин да махтанабын, кини бы'а лекция аа'аллар уонна ха'ан да бокуойбут суох диэбэккэ, үірэппитинэн, киміліспиттинэн бараллар, бэйэлэригэр «эйги мин учууталларым буола'ыт» диирим. Кэлин Герасим Герасимович: «Мария, маладьыас презентация кытта о'орор буолбуккун, ба'ылаабыккын, бастаан хайдах этигиний, ийдиргин» - дии-дии килэрэ.

Саха салаатыгар филология уонна культурология баар буолан алта группалаа'а. Манна Ульяна Федоровна, Степанида Степановна, Розалия Степановна, Варвара Петровна, Алена Кирилловна, Мария Андреевна, Анастасия Афанасьевна, Марфа Спиридоновна, Владимир Васильевич, Алексей Васильевич, Григорий Егорович, Зоя Ивановна, Спиридон Трофимович, Андрей Степанович, Елена Семеновна бэйэлэрин идэлэрин ба'ылаабыт, бэриниилээх дьон үлэлииллэрэ. Бу улахан салааны Марина Трофимовна салайан, сүбэлээн, хас биирдиилэригэр кинилэр кыахтарын кирин мэлдьи сүбэ-ама, эдэр преподавателлэри салгыы үирэни² диэн сүбэлиирэ. Үирэх эйгэтэ олох атын эйгэлээх буоларын уонна сахалыы тыын диэн чакчы баарын манна билбитим. Хас биирдии устудью² а ийдирин-санааларын, билиилэрин ууран туран кы'аллаллара, тиэрдэллэрэ. Кинилэр биирдии бэйэлэрэ үирэтэрэллэригэр туспа ньымалаахтара. Бары олус иллээхтик-эйэлээхтик сүбэлэ'эн, кимілісү'эн үлэлииллэрэ. Хас биирдии о'о талаанын арыян, ону салгыы сайыннаран үирэтэллэрэ. Миигин уруккаттан билэр килэрин курдук ылынан сы'аннаспыттарыттан, тугу ийдиибитихпин бы'ааран-сүбэлээн биэрбиттэриттэн мэлдьи махтана саныбын.

Лекция аа'а СГУ саха салаатын факультетын преподавателлэрэ, бары да кэлэллэрэ. Бу сессията Багдарьын Сүлбэ кэлбитин кирин на'аа үирбүтүм, ол иннигэр кинини кинигэтэ эрэ киир, аа'ар этим. Барарыгар: «Миэхэ мэлдьи итии чаай и'эрдэр кы'ым ханна баарый?», - диэн ыйытала'ан, миигин кирсин илии туту'ан махтанан барбыта.

Уопсайынан, кэлбит учуонайдар, сахам салаатын преподавателлэрэ, устудьуоннара тэ² э сүбэлэ'э, кимілісү'э, хайдах эрэ бары биир дьие кэргэн курдук сы'анна'ан үлэлииллэрин, атын салаалартан ураты тыыннаахтарын бэлиэтии кирин сикпитүм уонна тириибүт тыл күү'э, сүмэтэ олох атын, ураты эйгэлээтин, чакчы да «Мин сахабын» диэн кизн туттуу баарын билбитим. Би'иги устудьуоннарбыт тутта-хапта сылдыаллара, са² алара-и² элэрэ барыта тириибүт ийэ тылбыт күү'үн, баайын сүрэхтэригэр-ийдирүгэр и² эрэн сылдыаллара харахха тутта быра'ыллар этэ.

Үирэтин быы'ыгар Туйаарам киирэн сүбэлээн-амалаан, кимілі'ин тахсар. Ити курдук, сессия бүтүр дылы үлэлээтим. Онтон саас Туйаарам: «Мария, солбук булуоххар дылы уопуска'ар барбаккын диэтилэр, ба'аалыста солбуйуо² дуо?», - диэн кирдиспитүгэр тутта сиблэстим. Судаарыстыбаннай эксээмэннэр, дипломнай үлэ кимскэниитин кэмэ буолан, үлэ элбэх этэ. Үлэм быы'ыгар устудьуоннарга бэчээттээн кимілі'ин, сыллаа'ы отчуоту туттаран, ити үирэх дьылын этэ² э түмүктээтим.

2002 сыл үирэх дьылыгар, колледж са² а дьие'э киирээри, сорох үлэ миэстэтэ былдыа'ык да бы'ылаа'а. Мин атын сиргэ үлэ кирдини сырыттаахпына, Марина Трофимовна: «Мария, эйигин саха салаатыгар лаборанынан үлэ'э ылабын, атыттар тыл үирэ'э суох, ылбаппыт диэбиттэрин, үлэ'ит бы'ытынан бэйэтин ичүгэй эрэ иттинэн кирдирди, үлэлиэ'э, үирэниэ'э диэбиппэр сиблэстилэр», - диэбитигэр үирэн, махтанан туран сиблэстим. Кини эппит тыллара, ханнык да хай'ал суруктаа'ар күүстээтин, киндүтүн, бу буолар салайааччы хас биирдии

млэ'итигэр, кини млэтин сыаналаа'ын, эрэнээ'ин, итэ'эйээ'ин буоларын. Мин кинини тү'эн биэрбэт ба'аттан уонна бэйэбин компьютер иттүгэр кыра да буоллар үрэхтээх буолуохтаахпын диэн, кууруска сылдьан үрэммитин ту'унан туо'улуур сертификат ылан, ол сыл саха салаатыгар, дьэ олохтоохтук млэбин са'алаабытым.

Са'а кабинеттары биэрэннэр млэлииргэ да, үрэнэргэ да олус табыгастаа'а, үчүгэйэ. Салаа млэ'иттэрэ са'аттан са'а сүрээһиннэри киллэрэн, олус та'арыһаахтык үлэлээбиттэрэ. Ульяна Федоровна 2002 сыллаахха педагогической наука кандидата, үксүлэрэ үрэх, култуура туйгуннара буолбуттара. Мин 2005 с. «Лаборант года» анал бэлиэ ылбытым. Маны ханнык да грамоталарбынаа'ар үрдүктүк туттабын. Бу би'иги үлэбит үтү'ү түмүктэрэ буолар.

Хас биирдии куурус, бэйэтэ туспа күүрүлээх, майгылаах, талааннаах буолаллар эбит. Ханнык да быраа'ыннык, тэрээ'ин буоллун «Айылгы» народной ансамбыл, норуот ырыалара, хор, хо'оон аатылары толоруутунан киирээтэрэ.

Мин 2005с. үлэлии-үлэлии салаабар, бииргэ үлэлиир дьонум үтү'ү сүбэлэринэн экстернаттын, салгы үрдэтинэн саха тылын уонна литэрэтиирэтин учууталыгар үрэммитим. Бу үрэхтим мин олохпор биир үрдүк сити'ии буолар. Махтанабын бары преподавателлэрбэр, кинилэр миигин ийиин-ийдиин, сүбэлээн-амалаан, ортотугар кыратык атаахтатан да ылан үрөппиттэригэр, инники олохпор, оло'у күүрүбэр, үлэбэр сити'иилэрбэр олук уурбуттарыгар.

2001 – 2009 лаборанынан үлэлиир сылларбар салаабыт 10 уонна 15 сыллаах үбүлүйдэрин үрдүк та'ым'а ыппыпыт. Элбэх о'о үрэнэн, үлэ'ит буолан инники олохторугар олук буолбут, үрэммит салааларыттан кынаттанан үлэлии сылдьаллар. Мин кинилэри хас биирдиилэрин күндүтүк саныбын, ахтабын. Үрэхтэрин да бүтэрэн баран, үрэх-күтү кэпсэтэллэриттэн үрэхбин.

Бииргэ үлэлээбит кэллиэгэлэрбэр, колледжа алтыспыт преподавателлэрбэр биэрбит билиигитин-күүрүгүтүн, исти² сы'а²ытын чи²этэн салгы ту'ана сылдьарбыттан ис сүрэхпиттэн махтанабын.

М.Е. Шумилова, 2001-2009сс.

саха салаатын лаборана

Сэмэй майгы – көтөр кынатын

Бүлүү училищетыгар саха салаата 1992 с. арыллыбыта. Бу кэмнэ Саха оскуолатын санардан сайыннарыы Концепцията ылыллан, (ааптар п.н.д. Е.П.Жирков) үрэх тэрилтэлэригэр «сага тыын» киирэн, сэргэхсийи, сахатыйы, төрүт култуураны тилиннэри, өр кэмнэргэ хаайтарбыт харанабыт сырдаан, саха сарданалаах аартыга арыллыбыта. Ыччаты норуот үгэстэригэр иити биһиги салаабыт, училище сүрүн үлэтинэн буолбута. Ол иһин үрэх бырагырааматыгар прикладной искусство көрүгүнэрин: ууһу, ийи, ырыаны-тойугу, саха үгүтүн, норуот ырыаларын маныаха дьобурдаах, сыһыанцаах преподавателлэри, маастардары түмэн, биир тыһынан иллээхтик, санаабытын түмэн үлэлээбиппит. Саха ыччатын норуот ойуулуур - дьүһүннүүр искусствотун, ийин -күүһүн үрэтээри иистэнэр хос тэриммиппит. Манна Розалия Юрьевна Самсонова, Татьяна Гаврильевна Алексеева, Зоя Ивановна Корякина ыңырыллан, саха тылыгар, төрүт култуураҕа идэтиэр ыччаттары бырагыраама иһинэн иис араас көрүгүнэр үрөппиттэрэ.

Саха салаата арыллаатын «Айылгы» диэн ааттаан, талба талааннаах ыччаттары түмэн, норуот ырыатын - үгүтүн ансамбылын тэрийбиппит. Ансамбыл «народной» ааты

көмүскээн, үөрүүбүтүн үрдэпитэ. Бу кэмнэргэ саха салаатыгар туспа хор (салайааччы В. Васильев), «Сайына» вокальный ансамбыл (салайааччы А. Захарова), тыл театра (салайааччы А. Новгородова), студтеатр (салайааччы Г. Васильев), прикладной искусство көрүннэригэр Нь. Попов, А. Степанов уолаттары дьарыктаан, оскуолаҕа тийэн үлэлииргэ эргиччи бэлэмнээх учууталлары таһаарары хаачыйбыттара. Салаа иһинэн «Муода театра», «Туос тойуга» куруһуоктар таһаарылаахтык үлэлээбиттэрэ.

Татьяна Гаврильевна салаа сабыллытыгар «Айылгы» ансамбыл иистэннэниэн хаалбыта. Салайааччы Г.И.Васильевалыын иис эгэлгэтин талан, таһас талбатын таналлар, ансамбылы аатталлар.

Татьяна Гаврильевна сэмэй майгытынан, дьонно эйбэс сыһанынан кэлэктиипкэ ытыктанар киһи. Кини саха салаатын устудьуона Алексей Сердцевкэ (Алексеевка) кэргэн таһсан икки сибэкки кыргыттардаах. Хомойуох иһин, Алексей эрдэ олохтон бараахтаабыта. Училищеҕа үөрэнэ сылдьан, Алексей үөрэбэр үчүгэй, билиигэ-көрүүгэ тардыһыта күүстээх буолара. Биирдэ Н.Золотарев 80 с. үбүлүөйүгэр анаан үс түһүмэхтээх тыл оонньоутун ыһпыһыт. Онно үһүс түһүмэх «Көмүс үлүскэнэ» диэн ааттанан, Н.Якутскай «Көмүстээх үрүйэ» сэһэнин билиигэ биирдиилээн устудьуоннар күрэхтэрэ буолбута. Онно Алексей Сердцев кыайан, сүрүн бириһи, кыһыл көмүс кулону ылан, үөрэн өрө ыстаналаабыта билигин да харахпар көстөр. Бу көмүһүн холоонноох доборугар Татьянаҕа бэлэхтээбитин күн бүгүннэ диэри үтүө өйдөбүннүк бэлиэтигэр кэтэ сылдьар. Алексей сүрдээх талааннаах уол этэ. Кыргыдайга сахалар кэлэн тонус урдустарын кытта кыргыһыларын көрдөрөн «Ойдуо» диэн үһүйээнинэн преподаватель Г. Е. Васильев бэртээхэй киинэни устубута. Онуоха сүрүн оруолга устудьуоннар А.Сердцев, А.Михайлова, Э. Яковлев оонньообуттара сонун, кэрэ этэ.

Татьяна Гаврильевна элбэхтик иистэнэрин сөбүлүүр, киһи көрдөһүүтүн быһа гыммат» толоругас хаачыстыбалаах. Куруутун күлэн-үөрэн мичилийэ сылдьар сырдык киһи. Кини сылаас мичээригэр угуттанан, бииргэ үлэлиир дьүөгэлэрэ тула көтөллөр, устудьуон кыргыттар кизгэнэллэр - симэнэллэр.

Татьяна Гаврильевна талба талаана таһса турарыгар саарбахтаабарынан, көмүс сүүтүк үйэлэргэ арчылыы, араначчылыы сылдьыаҕар эрэнэбин.

Күндү киһибит, өрүү күөбүнэн чэлгийэ, үүнэ-үрдүү тураргар баҕарабын, доруобуйаҕын көрүнэн, көмүс чыычаахтарын, кыргыттарын, олох киэн аартыгар атааран, ийэ уускутун тэнитэн, аҕа уускутун ханатан күнү көрсө айаннаан диэн, алыптаах алгыспын аныбын.

У.Кондакова, саха салаатын салайааччыта, п.н.к.

ҮӨРЭБИНЭН - ҮРДҮККЭ

У.Ф.Кондакова диссертациятын көмүскээбит
үөрүүлээх күнэ

Сайдыс номука түмсүүтүн
салайааччыта п.н.к. М.Т.Гоголева

Д.И.Чиркочева – БПУ преподавателэ – бастакы
филологической наука кандидата

А.К.Прокопьева – спортсменка, ученай,
кэрэ кыыс...

СГУ-БПУ ученай дьахталлара

ЧИРКОЕВА ДАРИЯ ИВАНОВНА

Филологической наука кандидата, доцент.

Саха салаатын 1985 с. Кыһыл дьупулуомнаах бүтэрбитэ, ол кэннэ биир сыл Чурапчы орто оскуолатыгар саха тылын уонна лимтературатын учууталынан үлэлээбитэ. 1986 с. Саха судаарыстыбаннай университетыгар Н.Д.Дьячковскай ыгырыытынан үөрэмсмит кафедратыгар үлэли кирибитэ., 1989 с. «Түүр тыллара» диэн идэҕэ аспирантураҕа кирибитэ. Салайааччыта – наука доктора, профессор Н.Д.Дьячковскай.

1998 с. «Категория принадлежности в современном якутском языке» диэн кандидатскай диссертациятын көмүскээбитэ.

Чиркoeва Д. И. саха тылыгар бас билии категориятын атын түүр тылларын кытта тэннээн чинчийэр. «Современные языковые процессы», «Современное якутское языкознание», «Сопоставительная грамматика якутского и русского языков», «Билинни саха тыла. Морфология», «Билинни саха тыла. Синтаксис», «Лингвострановедение», «Методы и приемы изучения языка» диэн биридимийэттэри устудьуоннарҕа үөрэтэр.

«Вопросы морфологии якутского языка» диэн устудьуоннар научнай куруһуоктарын салайар. Кини салайыытынан устудьуоннар араас таһымнаах наука конференцияларыгар кытталлар, кыайыыны ситиһэн, М.К. Аммосов аатынан ХИФУ ректорын истипиэндийэтин ылаллар. Өрөспүүбүлүкэҕэ үһүс сылын ытыллар судаарыстыба кэлим эксээмэнин (ЕГЭ) комиссиятын салайар.

Дария Ивановна саха тылын грамматикатын боппуруостарыгар анаан 40-ча научнай ыстатыйаны, 1 монографияны, 2 үөрэх кинигэтин суруйда.

СӨ анал үөрэхтээһинин туйгуна (2010), СӨ Үөрэҕин министиэристибэтин Бочуотунай грамотатынан (1998), «Университет бочуоттаах үлэһитэ» бэлиэнэн наҕараадалааммыта.

«Үтүө дьон ортотугар сылдыар, үлэлиир, алтыһар - ол олох дьоло буолар. Оннук биир кэрэ киһинэн Дария Ивановна Чиркoeваны ааттыбын. Кини үөрэҕэр да чаһылхай устудьуон этэ, үлэтигэр да кыайыылаах-хотуулаах саха мааны дьахтара. Үөрэтэн-иитэн таһаарбыт кыһата - Бүлүү педагогической коллеһа кининэн киэн туттар».

У.Ф. Кондакова, п.н.к.

«Дария Ивановна биһигини иккис кууруска үөрэппитэ, саха тылыгар куурустаабы үлэни суруйтарбыта. Үөрэтэр биридимийэтин үчүгэйдик билэрэ, уустук да тиэмэлэри биһиги тутатына өйдүүрбүт курдук сатаан быһаарара. Устудьуону үлэлэтэр дьобурдаах, олус ирдэбиллээх, үөрэххэ сыһыаны үрдүктүк тутар учуутал. Дария Ивановна тылы иһиттэн билэрин, учуонай быһыытынан дэгиттэр талааннаабын очоттон баччаҕа диэри сөҕөбүн- махтаабын».

М.П. Попова, ф.н.к.

УЧУУТАЛ – ҮӨРЭНЭЭЧЧИТИНЭН

ТОРОТОВЕВ ГАВРИЛ ГРИГОРЬЕВИЧ

Тыл үөрэжин хандьыдаата, дассыан.

1996 с. Бүлүүтээҕи учуутал кыһатын, 1999 с. Саха судаарыстыбаннай үнүбэрсиеэтин саха салаатын туйгуннук үөрэнэн бүтэрбитэ. Тута саха тылын истилиистикэтин уонна нууччалыы-сахалыы тылбаас хаапыдыратыгар үлэлии хаалбыта. 2006 с. «Функционально-стилистическая дифференциация определений в современном якутском языке» тиэмэҕэ хандьыдаат буолар диссэртээссийэтин ситиһиилээхтик көмүскээбитэ.

Саха Өрөспүүбүлүкэтин Билим Акадьыамыйатын судаарыстыбаннай истипиэндыйээтэ, “Бүлүүтээҕи учуутал кыһатын бастын выпускнига” уонна “Билим эйгэтигэр үтүөтүн-өнөтүн иһин” бэлиэлэр хаһаайыннара, Хотугулуу-Илинни бэдэрээлинэй үнүбэрсиеэтин иһинэн ытыллыбыт “Бастын манагыраапыйа”, “Бастын кураатар”, “Бастын дьарык” куонкурустар кыайыылаахтара.

2001-2005 сс. – саха билэлиэгийэтин уонна култууратын бакылтыатын устудьуоннарын, эдэр учуонайдарын чинчийэр үлэлэрин сүрүннүүр бэрэссэдээтэл; 2008-2010 сс. – бакылтыат үөрэх-мэтэдиичэскэй хамыһыйатын бэрэссэдээтэлэ, Саха судаарыстыбаннай үнүбэрсиеэтин Үөрэх-мэтэдиичэскэй сэбиэтин чилиэнэ; 2010 сылтан - Арасыйыа Хотугулуу-Илинни норуоттарын тылларын уонна култуураларын үнүстүүтүн дириэктэрин билим үлэтигэр солбуйааччыта, Хотугулуу-Илинни бэдэрээлинэй үнүбэрсиеэтин Билим-тэхиниичэскэй сэбиэтин чилиэнэ.

Сахалыы тыл-өс култуурата, нууччалыы-сахалыы тылбаас хаачыстыбата үрдүүрүн туһугар дьаныардаахтык үлэлиир. «Аман өс» эдэр араатардар өрөспүүбүлүкэтээҕи күрэстэрин дьүүлүүрү сүбэтин бэрэссэдээтэлэ.

100-тэн тахса бэчээттэммит үлэлээх. 30 кинигэ, ол иһингэр: 2 манагыраапыйа; 3 кыттыгас манагыраапыйа; 6 босуобуйа; 1 тылдыт; нуучча оскуолаларыгар аналлаах 2 үөрэх кинигэтин; нууччалыыттан сахалыы тылбаастаммыт 11 үөрэх кинигэтин; киэн эйгэҕэ анаммыт 6 кинигэ ааптара уонна хос ааптара.

«Исследование Г.Г. Торотовеа представляет собой полностью самостоятельный труд диссертанта, можно сказать, что это ещё один шаг по пути сохранения и активизации стилистических ресурсов нашего родного языка. Богатство якутского языка, с одной стороны, и большие возможности соискателя учёной степени, с другой, позволяют нам надеяться, что в перспективе автор будет дальше углублять эту благодатную тему».

Кандидат педагогических наук, профессор Т.И. Петрова

«Функционально-стилистическая роль и нагрузка определения в языке весьма огромны и исключительно разнообразны. Отрадно отметить, что данную сложную проблему успешно решил Г.Г. Торотов, работоспособный, перспективный член кафедры стилистики и перевода ФЯФК ЯГУ».

Кандидат филологических наук, профессор И.П. Винокуров

«Г.Г. Торотовеа является одним из самых творческих натур, одним из самых одаренных молодых сотрудников».

Академик АН РС(Я), доктор филологических наук, профессор П.А. Слепцов

«Г.Г. Торотовеа внёс серьёзный вклад в практику написания научных работ на родном якутском языке».

Доктор философских наук, профессор В.Д. Михайлов

«Г.Г. Торотовеа – творческий человек. В этом плане примечательна его книга «Поздравления на все случаи»... Эта книга учит нас сочинять поздравительные тексты».

НИКОЛАЕВА АЛЬБИНА МИХАЙЛОВНА

Н.Г. Чернышевской аатынан Бүлүүтээби педучилищени (1996), М.К. Аммосов аатынан СГУ Саха тылын уонна культуратын факультетын саха тылын салаатын (1999) бүтэрбитэ.

1996-1999 – Бүлүү улуунун Халбаакы орто оскуолатыгар саха тылын, литературатын учууталынан үлэлээбитэ.

2000-2005 сс. - СГУ Саха тылын уонна культуратын факультетыгар Экспериментальной филология уонна стилистика кафедратыгар лабораннаабыта, саха тылын элективнэй курстарын үөрэспитэ.

2006 с. «Средства выражения экспрессивности в якутском языке (лексико-семантический аспект)» диэн кандидатскай диссертацияны көмүскээбитэ.

Билигин РНА СС Гуманитарнай Чинчийии уонна Хотугу абыйах ахсааннаах омуртар проблемаларын институтугар Лексикология салаатын научнай үлэһитэ. «Средства выражения экспрессивности в якутском языке» (Новосибирск: Наука, 2014) монография ааптара.

Награды: Благодарственное письмо Президента РС(Я) Борисова Е.А. «За добросовестный труд, высокую ответственность и профессионализм при переводе текста Конституции РФ на язык саха» (2013 г.)

ИВАНОВА ИРИНА БОРИСОВНА

Н.Г.Чернышевской аатынан Бүлүүтээби педучилищени (1998), М.К.Аммосов аатынан СГУ Саха тылын уонна культуратын факультетын саха тылын салаатын (2001) бүтэрбитэ.

2011 с. Филологическай наука кандидатын аатын көмүскээбитэ.

Тиэмэтэ: Аффиксальное именное словообразование в современном якутском языке (на примере от глагольных имен существительных).

Билигин РНА СС Гуманитарнай чинчийии уонна Хотугу абыйах ахсааннаах омуртар проблемаларын институтугар грамматика уонна диалектология секторын научнай үлэһитэ. Саха тылын функциональной грамматикатын чинчийиигэ үлэлэһэр.

Тиэмэтэ: «Функционально-семантическая категория количественности в современном якутском языке».

НОЕВА САРГЫЛАНА ЕРЕМЕЕВНА

Родилась 1979 г. в Чурапчинском районе ЯАССР. 1996-1999 гг. училась в ВПУ им. Н.Г. Чернышевского, закончила по специальности «учитель якутского языка». В 1999 г. поступила в ФЯФК ЯГУ им. М.К. Аммосова. С 2002 г. – младший научный сотрудник в ИГи АН РС (Я). В 2006 г. защитила кандидатскую диссертацию по теме «Особенности хронотопа в романах И.М. Гоголева». С 2008 г. научный сотрудник сектора литературоведения ИГиПМНС СО РАН. Автор монографии «Поэтика времени и пространства в романах И.М. Гоголева» (Новосибирск: Наука, 2010), 50-и научных статей.

ПРОКОПЬЕВА АЛЕНА КИРИЛЛОВНА

Прокопьева А.К. родилась в с. Хампа Вилуйского улуса Республики Саха (Я).

В 1993-1996 гг. – училась в якутском отделении Вилуйского педколледжа им. Н.Г.Чернышевского. В студенческие годы ей была присуждена стипендия им. А.Е. Кулаковского. В 1996 г. с отличием окончила Вилуйский педколледж.

В 1996-1999 гг. училась в факультете якутской филологии и культуры Якутского государственного университета.

В 1999-2004 гг. – преподаватель якутского языка и литературы в якутском отделении Вилуйского педколледжа.

В 2004 г. поступила в очную аспирантуру ЯГУ.

В 2004-2013 г. – старший преподаватель кафедры якутского языка

Института языков и культур народов Северо-Востока Российской Федерации СВФУ имени М.К. Аммосова.

В 2013 г защитила диссертацию на степень кандидата филологических наук «Сложные предложения в текстах якутской художественной литературы». Научный руководитель – д.ф.н., проф. Г.Г. Филиппов.

С 2014 г. доцент кафедры якутского языка ИЯКН. Преподает дисциплины «Якутский язык. Морфология», «Якутский язык. Синтаксис», «Филологический анализ текста».

Имеет около 30 научных публикаций, из них 4 – статьи ВАК.

Круг научных интересов: морфология, синтаксис и стилистика якутского языка.

ПЛОТНИКОВА УЛЬЯНА РОМАНОВНА

Окончила ФЯФК ЯГУ в 2000 году. Училась с 1997-2000 гг. В 2000 году поступила работать на кафедру экспериментальной филологии якутского языка (ныне стилистики якутского языка и русско-якутского перевода) и работаю по настоящее время старшим преподавателем. 2005-2008 гг.– председатель профкома ФЯФК.

Преподаваемые дисциплины: «Якутский язык и культура речи», «Якутский язык и литература», «Якутский язык для начинающей группы», «Якутский язык для промежуточной группы», «Якутский язык для продолжающей группы», «Практикум по РЯП», «Функциональные стили якутского языка», «Спецкурсы по переводу: якутская и русская фразеология, язык эпоса олонхо, художественный перевод».

Учебные пособия: 1. «Эйигин таптыбын» (средства выражения чувств, эмоций в якутском языке) Якутск. 2008 г.; 2. «Кэпсэтии дэгэтин арааһыттан...» (разновидности разговора) Якутск. 2011. 3. “Сахалы сана култуурата. Салайар үлэһиккэ анаан ыйынньык кинигэ” Якутск. 2008. (соавтор) 4. “Саха тыла: тыл-өс култуурата. ХИФУ атын салааларыгар сахалы тыллаах устудьоннарыгар анаан үөрэх кинигэтэ” Якутск, 2012. (соавтор)

Учебные программы: 1.Язык саха как государственный: программа для общеобразовательных организаций Республики Саха (Якутия) с русским языком обучения, 2-9 классы / [С.С. Семенова, У.Р. Плотникова, Г.Г. Торотоев, С.К. Колодезников]; М-во образования Респ. Саха (Якутия). – Якутск: Компания “Дани-Алмаз”, 2014. – 144 с.

Аудио-пособия:

1. «Мин сахалы билэбин» «Я говорю по-якутски» аудиокурс разговорного якутского языка 1-й год обучения, Якутск. 2010;
 2. «Мин сахалы билэбин» «Я говорю по-якутски» аудиокурс разговорного якутского языка Серия: Отдых-Сынньалан. Якутск. 2010
- Около 10 научных статей, 2 статьи ВАК.

Работа с предприятиями по направлению кафедры: в 2006-2007 гг. в Верховном суде РС (Я), в Прокуратуре РС (Я) в следственном отделе в качестве переводчика, в 2008 году в Отчете Правительства за 2007 год в коллективе отдела перевода при Администрации Президента и Правительства РС (Я) в качестве переводчика, в 2009 году научный руководитель в творческом коллективе по разработке программы и учебных пособий для изучения якутского языка как государственного по заказу МО РС (Я) комплекта учебников «Саха тыла» для русскоязычных школ. 5-6 класс (2 учебника); с 2011 года по настоящее время переводчик и рецензент в коллективе комплекта учебников «Окружающий мир» и «Математика», «Музыка» по заказу МО РС (Я) и Национального книжного издательства «Бичик», рекламно- издательского центра «Офсет» (около 30 учебников) ; с 2008 года работаю с НВК «Саха».

Награды: почетная грамота ректора ГОУ ВПО «Якутский государственный университет имени М.К. Аммосова» Якутск, 2007; Благодарственное Письмо Саха (Якутская) республиканская организация профсоюза работников народного образования и науки РФ, Якутск, 2007; почетная грамота Министерства по молодежной политике РС (Я) Якутск, 2010 г.; Благодарственное письмо редакции газеты «Якутск вечерний» Якутск, 2010; Диплом I степени конкурса «Лучшие методические разработки по организации СРС» Направление – Гуманитарные-социальные науки (Лучшая инновационная педагогическая технология высшего образования) ЯГУ им. М.К. Аммосова, 2010; награждена нагрудным знаком «Юбилейная медаль» Государственное бюджетное учреждение РС (Я) НВК «Саха», 2013; Почетная грамота Министерства образования РС(Я), 2014; Благодарственное письмо НВК «Саха».

С 2009 г. член Общественного совета при НВК «Саха» РС (Я);

С 2013 г. Член Международной Федерации переводчиков «Союз переводчиков России».

САНА САҒАХТАРЫ АРЫЙЫ

Бүлүүтээҕи педколледж – СГУ - ХИФУ ситимнэрэ

Саҥа арыллыбыт саха факультета үлэтин араас хайысханан кэнэтэн испитэ Ол курдук Бүлүүтээҕи педколледжка саха филологиятын уонна культуратын салаата 1992 с. училище 75 с. туолар үөрүүлээх үбүлүөйүгэр түбэһиннээн республикаҕа саха оскуолатын санардан сайыннарыы Концепциятын олоххо киллэри чэрчитинэн арыллыбыта. СӨ бастакы бэрэсидьиэнэ М.Е.Николаев, үрдүк үөрэххэ суолта биэрэн, саха норуота үөрэхтэнэрин, науканы баһылыбын туһугар кыһамньытын ууран, улуус аайы СГУ бэрэстэбиитэлистибэлэрин арытарбыта. Бу саҕалааһыны СГУ салалтата оччотооҕу ректор и.н.д. профессор А.Н.Алексеев өйөбүлүнэн, СГУ саха филологиятын, культурологиятын бакылтыатын декана Г.Г.Филиппов идиэйэтинэн, У.Ф.Кондакова сүүрэн-

көтөн көнүллэтэн ол кэмнэргэ училище дириэктэринэн үлэлээбит Н.П.Куличкин туруорсуутунан арыллыбыта, 17 сыл үлэлээн атаҕар бигэтик турбутун кэннэ, орто анал үөрэх идэлэригэр гуманитарнай үөрэхтэри соппуттарын түмүгэр 2009 с. үөрэххэ ылыы тохтотуллубута. Дьининэн, бу тэрээһин 17 сыл орто анал уонна үрдүк үөрэҕи ситимниир үлэҕэ бастакы хардыы быһыытынан элбэх үтүө өрүттэри олохтообута:

Бэрэстэбиитэлэстибэ миэстэтигэр үлэлээн, 1000 кэринэ выпускник үрдүк үөрэҕи ылбыта. Колледж научнай таһыма үрдээбитэ, 6 преподаватель наука кандидатын истиэпэнин көмүскээбиттэрэ, 20-тэн тахса наука аспираннара, соискателлэрэ баар буолбуттара;

СГУ-БПК икки радыгар үлэҕэ-үөрэххэ бииргэ үлэлээһин саҕаламмыта: студеннар күрэхтэрэ, профессордар лекциялара, араас таһымнаах көрсүһүүлэр, үөрэҕи үрдэтэр куурустар, ученайдар авторскай семинардара, хардарыта СГУ-БПК күннэрин ытыты уо.д.а. тэрээһиннэр утумун быспакка ытытылларатара;

Саас аайы БПК гос. аттестациятыгар СГУ бэрэстэбиитэллэрэ ГАК бэрэсэдээтэллэринэн ананан үлэлииллэрэ, ол түмүгэр үчүгэй үөрэхтээх устудьуоннары III куурустан үөрэххэ быһа ылар үгэс олохтоммута олус көдьүүстээх буолбута: бастакытынан, идэлэригэр чинг билиилээх, бэриниилээх үрдүк үөрэхтээх каадырдары бэлэмнээһин саҕаламмыта, иккиннинэн, үөрэххэ эппиэтинэс, көх-нэм үрдээбитэ, атын салаалары көбүлээн, колледж - үрдүк үөрэх тиһигэ олохтоммута, үсүһүнэн, колледж инникитин СГУ филиала буоларыгар бигэ үктэл ууруллубута.

17 сыл үлэлээбит саха салаатын **776** устудьуон бүтэрэн, саха тылын уонна литературатын учууталлара буолан, өрөспүүбүлүкэ оскуолаларыгар үлэлии сылдьаллар. Кинилэртэнэ саамай чабылхайдара, үөрэххэ тардыһылаахтара Саха судаарыстыбатын үнүбэрситиэтигэр үргүлдүү киирэн, үөрэхтэрин салҕаабыттара. Университетке киирэн үөрэммиттэртэн Г.Г.Торотоев, А.М.Семенова, С.Е.Ноева, И.Б.Николаева, А.К.Прокопьева филологическай наука кандидатын истиэпэнин көмүскээн үөрэммит үнүстүүттэригэр, гуманитарнай чинчийэр үнүстүүккэ наука эйгэтигэр айымньылаахтык үлэлии сылдьаллар. Үнүстүүт иһинэн араас кэмнэргэ БПУ-ну бүтэрбиттэртэн ф.н.к. Д.И.Чиркочева, п.н.к. М.М.Атласова, З.П.Егорова, А.А.Степанова, А.Н.Атласова, У.Р. Плотникова, М.В. Трофимова, В.Ю.Ноговицина үрдүк үөрэх кыһатыгар таһаарылаахтык үлэлии сылдьаллар. 15 устудьуон үнүбэрсити кыһыл дипломуна бүтэрбиттэрэ.

Саха салаата арыллыбыт күнүттэн устудьуону үөрэнэр идэтигэр туһаайар, тус дьобурун салгыы сайыннарар, тыл, култуура эйгэтигэр киллэрэр, үөрэтии мэтиэдикэтигэр чугаһатар хайысханы тутуспута. Ол туһуттан сүрүн идэҕэ эбии Үрүн Уолан, Кыыс Куо, үнкүү куруһуогун салайааччыта, кылаас таһынан үлэни тэрийээччи, история учуутала, омук тылын учуутала, үөрэх тэрилтэтин салайааччыта курдук идэлэргэ үөрэппиппит бүтэрээччи үлэ булунарыгар көмө буолбута.

Бүгүңнү үөрэх ирдэбилигэр манньык тэрээһин олус наадалаах буолуохтаах этэ. 17 сыл салаа үлэтин салайбыттара: У.Ф.Кондакова, СӨ үөрэҕин үтүөлээх үлэһитэ, п.н.к., “Учууталлар

учууталлара”, РФ, СӨ үөрэжин туйгуна (1992-1997 сс.); Д.И.Чиркочева, ф.н.к. (1997-2000 сс.); М.Т.Гоголева, СӨ үтүөлээх учуутала, п.н.к. (2000-2005 сс.); С.Т.Прокопьев, культурология преподавателэ (2005-2009 сс).

Саха салаатыгар идэлэригэр бэриниилээх, үлэһит бэрдэ дьон түмсэн, биир санаанан салайтараан, саха ыччаттын сайыннараар туһугар санаабытын холбоон, өйбүтүн-сүрэхпитин биэрэн, күнүстэри-түүннэри күүрээһинээхтик үлэлиирбит түмүктэрдээх буолбута. Училище-колледж олоҕо, үлэтэ күөстүү оргуйара, үлэҕэ, үөрэххэ ыччат утаппыттыгы ылсыбыта. Үөрэнэргэ баҕа, интэриэс күүһүрбүтэ. Устудьуону бары өттүнэн эргиччи сайыннараарга күүспүтүн, кыахпытын ууран үлэлээбиппит. Ырыаҕа-тойукка, үнкүүгэ-битиигэ, иискэ-күүскэ, уһанарга, хомустуурга, сахалыы үгэстэри олохсатарга барытыгар үөрэппиппит. Өй-санаа, наука өттүнэн сайыннараар кулууптары, уопастыбалары тэрийэн үлэлэппиппит. Ол кэмнэргэ үлэлээбит ытык-мааны дьону бүгүн барҕа махталынан ахтан, кинилэргэ, үлэһит үтүөтэ дьонно, үстэ сүгүрүйэн, албан ааттарын ааттаан аһарыым: ф.н.к. Д.И.Чиркочева, п.н.к. Е.С.Сергина, биһиги кэксэбититтэн суох буолбут преподавателлэр Р.П.Яковлева, Нь.А.Попов, СӨ култууратын туйгуна А.А.Новгородова, СӨ култууратын үтүөлээх үлэһиттэрэ В.В.Васильев, М.С.Васильева, РФ үөрэжин туйгуна С.Г.Мытник, СӨ үөрэжириитин туйгуннара Р.С.Семенова, В.П.Николаева, Г.И.Васильева, А.М.Мойтохонова, преподавателлэр З.И.Корякина, Е.С.Васильева, С.Т.Прокопьев, А.С.Степанов, Р.Ю.Самсонова, Е.А.Манькина, А.З.Павлова, А.М.Иванова, Т.Г.Алексеева уонна бары идэҕэ сүрүн бэридимизтэри биэрбит преподавателлэр, педколледж салайар үлэһиттэрэ Л.К.Никифорова, Т.И.Волчок, У.А.Васильева, дириэктэр М.С.Томская, истин иэйиилээх иитээччилэр Д.Г.Протопопова, Г.Г.Кузьмина, К.М.Семенова, интернат эйэҕэс үлэһиттэрэ.

Бүлүү педагогическай колледжын таһымын үрдэтиигэ СГУ-ХИФУ преподавателлэрэ улахан күүс - көмө буолбуттара. Үөрэх таһымын үрдэтиигэ наука бэрэстэбиитэллэрэ: и.н.д. А.И.Гоголев, и.н.д. Р.И.Браваина, ф.н.к. И.П.Винокуров, ф.н.д. Б.Н.Попов, филог.н.д.: Н.Н.Тобуруокап, ф.н.д. Г.Г.Филиппов, ф.н.д. В.В.Илларионов, ф.н.д. И.Е.Алексеев, ф.н.д. З.К.Башарина, ф.н.д. В.Б.Огорокова, ф.н.д. Г.Г.Левин, п.н.д.: п.н.д. Е.М.Поликарпова, п.н.д. С.К. Колодезников, и.н.д. З.И. Иванова – Унарова, и.н.к. П.А.Слепцов, ф.н.к. Е.А.Архипова, ф.н.к. С.Г.Олесова, п.н.д. М.М.Атласова, Н.И.Илларионова, И.В. Покатилова, Г.Г.Торотоев, В.В.Протодияконов, З.П.Егорова бэйэлэринэн кэлэн конференциялары, айар куурустары ыытан, лекция ааҕан, үөрэтиигэ быһаччы кыттыбыттара. Декан ф.н.д. Г.Г.Филиппов үөрэтии хаамытын, хараҕын далыгар ылан, иилиир-саҕалыыр, хонтуруоллуур буолара. Маннык бииргэ үлэлээһин үөрэтии мэтиэдикэтин лаппа үрдэппитэ, элбэх методическай босуобуйалар, үөрэх кинигэлэрэ бэчээттэммиттэрэ, СГУ типографията Бүлүү преподавателлэрин методическай босуобуйаларын күн бүгүннэ диэри бэчээттиир. Ол түмүгэр 50-ча преподаватель автор буоллулар. Кинилэртэн У.Ф.Кондакова – 35, Т.И.Волчок – 6, И.И.Петрова -5, З.Н.Борисова – 6, Н.И. Егорова – 8, уо.д.а. аччыгыһа иккилии-үстүү босуобуйа автордара буоллулар.

Үлэлээбит кэмнэрбит чыпчаал ситиһиитинэн, сыллата ГАК чэрчитинэн ытыллар культурология идэтигэр үөрэнэр устудьуоннарга толорон көрдөрүү эксээмэнэ буолара. Бу эксээмэни айылҕаҕа, анал миэстэҕэ туспа сценарийынан ытыллар. Манна устудьуон үс сыл туохха үөрэммитин, тугу ситиспитин көрдөрөр түмүк үлэтин көрүүгэ таһааран сыана быһыллар. Бу үлэҕэ устудьуоннар олус эппиэттээхтик сыһыаннаһалара, үлэ түмүгэ улахан көрүү-бырааһыннык курдук тэриллэрэ, ыраахтан-чугастан дьүүлүү сүбэ мустара. Үлэлээбит кэммит устата эбии идэни ылар устудьуон сыл бүтүүтэ түмүк үлэтин көрүүгэ таһаарра эмиэ туспа сонун, кэрэ көстүү буолара. Сыл бүтүүтэ ааҕы тыйаатырын, студеннар үлэлэрин көрүү, бүтэрэр куурустар айар кизһэлэрин, биирдиилээн бүтэрэр талааннаах оҕолор айар биэчэрдэрин көрөөччү дьүүлүгэр таһааран көрдөрөн устудьуоннары олус интэриэһиргэтэр, эппиэтинэстээх буолууга үөрэтэр улахан суолталаах тэрээһиннэр этилэр. Кинилэр күн бокуойа суох дьарыктан-дьарыкка сүүрэ сылдьан үөрэнэллэрэ. Ол билигин үчүгэй өйдөбүл буолан, саха салаатын бүтэрбит устудьуоннарга өйдөрүгэр-сүрэхтэригэр чинник инмит буолуохтаах. Биир тылынан эттэххэ, саха салаата - Бүлүү училищетын устуоруйатыгар сайдыы биир тутуу кэрэһитэ, кэм-кэрдийи аастаҕын ахсын, үтүө өйдөбүл буолан, холобурга сылдьар. Чахчы даҕаны бу 17 сыллаах үлэбит - училище сайдыы кэрдийин дабайытын биир чабылхай туоһута. Мантан тирэх ылан,

колледж прикладной бакалавриаты арийан, инникитин ХИФУ састаабыгар киирэн үрдүк үөрэх тэрилтэтигэр кубулуйуохтаах этэ...

Биһиги сахабыт салаата ХИФУ саха тылын, култууратын Хотугуу-илинни норуоттарын үнүстүүтүн кытта биир кэмнэ арыллан, алтыһан үлэлээн, сайдар суолу тутуһан, биир санаанан салайтаран саха омугу сайыннарар, ыччаты төрөөбүт тылга, култуураҕа уһуйар кэскиллээх дыбаланы тэрийэн үлэлээбит кедьүүһэ өссө да көстөн иһиэбэ. Маны хайа эмэ суолунан салгыы сайыннарар, тилиннэрэр наада. Тоҕо сатамматый бу баай базаҕа, бэлэмнэ, саха төрүт ийэ култуурата бүгэн сытар Бүлүү сиригэр национальной академия тэрийэн үлэлэтэр?!

Оччоҕо дьэ мантан тахсыа этилэр буоллаҕа саха норуотун култууратын ис хаантан саҕааччылар, маны үөрэх, култуура миниистэристибэлэрэ кыттыһан, күүһү түмэн, ыччаттары анаан талан, үөрэтэн, күүстээх база оностуох этилэр. Дьэ оччоҕо инникигэ хардыы, сайдыы аартыга арыллыа этэ буоллаҕа.

У.Кондакова, п.н.к., саха салаатын тэрийээччи, СӨ үөрэбин үтүөлээх үлэһитэ, Бүлүү, Нам улуустарын ытык киһитэ.

Дьупулуон туппут үөрүүлээх күн

СГУ ГАК састааба

Үрдик м³рэби арийыха

Н.Г. Чернышевской аатынан Бүлүмтээҥи педколледж республика м³рэтин кы'аларыттан биир кырдыаҥастара, ол эрэн саамай туруктаахтара. 2017 сылга 95 с. туолуохтаах. Ол тухары 8 ты'бынча кэри²э учууталлары бэлэмнээн та'арда. Ұтм³ м³гэстэри сайыннанан, м³рэх хаачыстыбатын тупсаран, бигм²²м туругунан биэс идэ±э мрдэтиллибит м³рэх былаанынан учууталлары бэлэмниир. 2000 с. директор Томской М.С. м³рэх базатын тупсарыыга крцскэ м³лэлэ'эн, м³рэнэр корпус, 2001 сылга, Манчаары оонньуутунан сибээстээн студенттарга 200 миэстэлээх, 15 миэстэлээх профилакторийдаах толору хаачылыылаах уопсай дьэиэ, 100 ки'и биридэ олон а'ыыр остолобуой тутулунна. Онон устудьуоннар м³рэнэр усулуобуйалара ситэри-хотору тэрилиннэ. Аны м'мс учарат тутуллара былааннанар. Ол - физкультурнай саала уонна учууталларга уопсай дьэиэ. Маннык мчмгэй усулуобуйа м³рэх стату'а мрдмрүн эрэйэр. Училище - колледж - мрдик м³рэх. Бу ситими бмгмн олоххо киллэрэр кэм кэллэ. Саха государственнай университетын кытта бииргэ м³лэлээ'ин акылаата 1992 с. тмспмтэ. Оччотоо±у директор Н.П. Куличкин, СФКФ декана Г.Г. Филиппов колледжнай үөрэби киллэрэн, мрдик м³рэххэ бастакы хардыы о'о'уллубута. СГУ-БПУ үөрэбин былаана тииктээхтик оноһуллубутун түмүгэр бу о±олор м³рэхтэрин бмтэриилэригэр дуогабарынан мрдик м³рэххэ эксээмэнэ суох ылыллар усулуобуйа олохтоммута. Онтон 2000 с. СГУ представительства арыллан, университеты кытта бииргэ м³лэлээ'иммит чи²ээбитэ, училище колледж буолбута. Онон 2000 с. ыла бары идэлэргэ СГУ-ну кытта дуогабарда'ан, кэтэхтэн мрдик м³рэх киирбитэ, колледж - мрдик м³рэх ситимэ олохтоммута. Сылын аайы ГАК састаабыгар СГУ СФКФ декана ф.н.д. Г.Г. Филиппов, физкультурнай институт директоры научнай м³лээ±э солбуйааччы п.н.д. И.И. Портнягин, пединститут директора п.н.д. А.А. Григорьева, математика, информатика институтун бэрэстэбиитэлэ ф.м.н.к. Ю.С. Антонов кэлэннэр, государственнай эксээмэннэргэ председатель буолан, устудьуоннары мрдик м³рэххэ ылыыга мэктиэлээн бараллара. Бу м³лэ Бүлүмү улуу'уттан т'рмттээх, улууска Ил Түмэн депутатынан талыллан м³лэлээбит, СГУ ректора и.н.д., профессор А.Н. Алексеев бы'аччы салалтатынан тэриллэн испитэ. Университет преподавателлэрэ м³рэ-к³т³ кэлэн, м³рэх сессияларыгар лекция аа±ан бараллара, мрдик м³рэх сессиятыгар БПК-тан степеннээх, опыттаах преподавателлэр кыттыыны ылааллара, лекция аа±аллара. 2002-2009 с.с. хабаан барыта 926 училищени бмтэрбит о±о, государственнай эксээмэн түмүгүнэн сэ'эргэ'ии бэрээдэгинэн ылыллан, миэстэтигэр м³рэнэн, мрдик м³рэх дипломун тутан м³рбүттэрэ-к³ппүттэрэ. Хомойуох и'ин, уопсай бала'ыанньа±а оло±уран, 2004 сыл муус устар ыйга представительство сабыллан, 350 кэтэхтэн м³рэнэр устудьуоннар Дьокуускай куоракка баран м³рэхтэрин салгыырга кр'эллибиттэрэ. Били²²и мйэ±э, кириисис кэмигэр (мгмстэрэ Бүлүмү тү'лбэтин о±олоро), куорат сиргэ билэр-к³р³р ыаллара суо±унан, мп-харчы кырыымчыгыттан эрэй б³±³нү к³рбүттэрэ. Элбэх о±о академической уопуска ылбыттара, сорохтор үөрэхтэрин салжаабатахтара.

Бүлүмү тү'лбэтин олохтоохторо мрдик м³рэти туруорсубуттара ыраатта. Урукку ³ттүгэр м³рэх базата м³лт³±мнэн бу боппурус бы'аарыллар кыа±а суо±а. Оттон бмгмн мтм³ дьон ³й³бүлүмнэн, бу боппурус бы'аарыллыан с³п диэн санаанан салайтаран, би'иги бу са²а тэриллэр „Хотугулуу-Или²²и федеральной университет“ састаабыгар киирсэр кыахтанныбыт диэн, онуоха С£ вице-президентэ Е.И. Михайлова Манчаары оонньууларыгар кэлэ сылдьан „Би'иги Анатолий Николаевичтыын Бүлүмү педагогической колле'ыгар мрдик м³рэх кы'атын арийыхахпыт“ диэн мрдик трибунааттан эппитин норуот бэркэ сэргии истибитэ. Бүлүмүгэ мрдик м³рэх кы'ата арылларыгар би'иги маннык ³рмттэри бэлиэтиибит:

бастакытын, 1992 м³.с. училище±а „Колледж - Үрдик м³рэх“ бырагыраама м³лэлээн ааспытын.

икки'инэн, 2000 м³.с. колледжкэ кэтэхтэн мрдик м³рэх киирэн, университеты кытта бииргэ м³лэлээ'ин опыта оло±урбутун, вахтовай ньыманан м³рэтиигэ университет преподавателлэрэ м³рэммиттэрин.

мсм'мнэн, 2000 м³.с., СГПА састаабыгар киирсэн, колледж мрдэтиллибит м³рэх былаанынан м³рэтин стату'а мрдээбитин.

т³рдү'мнэн, 2013-2014 м³.с. педколледж обрнадзор аттестациятын сити'иилээхтик аа'ан, аккредитация сибидиэтистибэтин, 5 идэ±э лицензия ылбытын.

бэси'инэн, „Хотугулуу-Или²²и федеральной университет“ састаабыгар киирсэн, РФ Правительствотын 2009 с. №667 Уура±ар оло±уран, прикладной бакалавры тэрийэн, „Ұрхтээ'иннэ педагогика ирдэбиллэрин“ идэлэригэр экспериментээ киирсизэн с'бмн.

Бу бырайыагы толорууга би'иэхэ маннык усулуобуйалар олохтоннулар:

– материальной база т'рдиттэн тупсарылынна;

– 78 преподавателлэр бары мрдк м'рхтээхтэр, 3 педагогической наука кандидаттара, 17 ученай степе²²э соискателлэр м'лэлииллэрин;

– м'рэх методической комплекса толорутун;

– колле'ы б'тэрбиттэр м'лэ миэстэтинэн 98% хааччыллалларын, онуоха ту'аннаах м'лэ к'цмскэ ытытылларын;

– м'рэтии хаачыстыбата биллэ тупсубутун, кы'ыл дипломуна б'тэрэр о±о ахсаана элбээбитин;

– студеннар уонна преподавателлэр научнай-методической та'ымнара мрдүүрүн, т'м'лбэ, республика и'инэн научнай-практической конференцияларга сити'иилээхтик кыттар буолбуттарын;

– преподавателлэр м'лэ±э сити'иилэрин и'ин граннары ылаалларын, 12 преподаватель „Преподаватель года ССУЗ“ кыттан, мс преподаватель хотуу м'р'м'т'мн билбиттэрин.

Би'иги колледжпыт училище эрдэ±иттэн со±отох национальной кадрдары бэлэмниир м'рэх кы'ата этэ. Бигин да±аны республика±а сахалыы м'рэтэр оскуола±а начаалынай оскуола учууталларын с'нн'мнэн би'иги эрэ бэлэмниибит. Бу ту'унан т'р'мт олохтоох омуктары чинчийэр институт директора С.С. Семенова „Бигин сахалыы начальнай кылаастары Б'л'м'н'ц б'тэрбит учууталлар тутан олооролор“ диэн этиитэ оруннаах. Сахалыы кут-сир, култуура Б'л'м'н'ц т'м'лбэтигэр ордук олохсуйбута биллэр. К'цмстээх оло'хо'уттар, о'уокайдьыттар Сунтаар, Ньурба, Ұр'ээ Б'л'м'н'ц, Б'л'м'н'ц улуустарыгар с³²³н сыталлара биллэр. Онон сибээстээн ийэ тыл холобура, т'р'мт култуура көһөнө к'м'м'э бу т'м'лбэлэргэ с³²³н сытарын саха тылын, култууратын холбуу тутан м'рэтэр учууталы бэлэмниэххэ с'б' тахсан кэлэр.

Сахалыы детсаттарга иитээччилэри эмиэ би'иги м'рэхпит кы'атыгар анаан-минээн бырагырааматын тупсаран-чочуйан м'рэтэр буоллар, к'д'м'стээх, с'р'м'ннээх буолуох этэ.

Са²а тэриллэр м'н'бэрсиккэ, идэлэри хатылаабакка, идэтийиитин хааччыйыахха, ханна, хайдах, ханнык идэлэр бэлэмнэнэр кыахтарын учуоттуохха, географиятын к'р'м'ххэ. Хаадыр т^{3'3} наадатын аа±ан-суоттаан, сайаапкалары хомуйан, инникини т³ к'р³н м'лэлиэххэ. Кистэл буолбатах, Дьокуускайга м'рэммит устудьуон куоракка хаала сатыыр, тыа±а таласпат. Онон хаадырдары аттаран, ханна наадатынан к'р³н бэлэмниэххэ, сымыйа туолбат дуогабардары т'м'эрсиини тохтотуохха.

Б'л'м'н'ц м'рэ±ин кы'ата мрдк м'рэх буолар кэмэ кэллэ, дьон-сэргэ ону туруорсубута ыраатта. Ааа±ааччылар бу ыстатыйаны сэ²эрэн, бэйэлэрин санааларын этиэхтэрэ диэн эрэнэбит.

У.Ф. Кондакова, п.н.к.,БПК инф.техн. киинин эрдээктэрэ,
СӨ үөрэбин үтүөлээх үлэһитэ, Бүлүү, Нам
улуустарын бочуоттаах олохтооҕо.

Үүнэр-үрдүүр кыаххыт сайыннын

Биһиги Саха филологиятын уонна култууратын факультета уонна Бүлүүтээҕи педагогическай училище учууталлара, бииргэ үлэлээбиппит сүүрбэ сыла туолла. Быйыл училище үбүлүөйэ. Онон үйэлэргэ үбүлүөйдэринэн бэлиэтэнэр дьоро сылга түстэммит эбит ол үлэбит, доҕордоһуубут саҕаланыта.

Оччолорго училище директора Николай Петрович Куличкин мин саха тылын уонна култууратын бакылтыатын санга сэбиэдиссэйэ буолан олодохпуна, киирэн, саха тылын учууталларын бэлэмниир баҕалаахтарын эппитэ. Ол саҕана биһиги факультет буоларбыт оччо чопчулана илигэ. Онон кини этиитэ эргиччи кэрэхсэбиллээх этэ. Мин эппитим:

- Николай Петрович, Эн Министргин Е.П.Жиркову

кытта кэпсэт. Көнүллэ ыл. Мин бэйэм салайааччыларбын кытта сүбэлэһим. Уустуга орто үөрэхтээх төрөөбүт тыл учууталын стандарда суоҕар буолуоҕа. Чэ, холонон көрүөххэ.

Онуоха Николай Петрович эппитэ:

Егор Петрович көнүлү биэриэҕэ, эһиэхэ эрэнэбин.

Мин тута оччотооҕу бастакы проректорга А.Н.Алексеевка биһиги Бүлүүгэ саха салаатын тэрийэр баҕалаахпытын кэпсээбиппин биһирээбитэ уонна өйөөбүтэ. Сотору кэминэн ректор В.В.Филиппов дьаһалынан сана факультеты тэрийэр түбүгэр түспүппүт. Таарыйа биһиги бииргэ үлэлиир дьыалабыт сыарҕата хоннон, У.Ф.Кондакованы кытта үлэ “бытархайын” быһаарсан барбыппыт...

Билигин туох кистэлэ кэлиэҕэй, мин училищени Педагогическай институт буолар дьылҕатын түстүүр баҕалаабым. Кинилэр ол кэмнэ икки суолунан эриэккэстик үрдүк үөрэх кэриэстэтигэр кирибиттэрэ. Академия чэрчитинэн уонна Саха судаарыстыбаннай университетин эйгэтинэн. Онон икки “ийэ” эмийин эмэн ололбуттара.

Бу салааны 17 сыл устата үөрэнэн 767 студент эдэр ыччат үөрэнэн бүтэрдэ. Бүтэһик салайааччы Прокопьев С.Т. этэ. Бу кэскиллээх үөрэҕи салайбыттара: п.н.к. У.Ф.Кондакова, ф.н.к. Д.И.Чиркоева, п.н.к. М.Т.Гоголева уонна үнүбэрсит аспирана С.П.Прокопьев.

Урукку баһылык У.Ф.Кондакова кэтэҕинэн үрдүк үөрэх салаатын дьаһайбыт уон сэттэ сыллаах үлэбит түмүгүнэн саха салаатын 767 студент үөрэнэн бүтэрдэ, ол иһигэр 89 киһи кыһыл диплому ылла. Саха салаатын бүтэрбиттэр бары кэриэстэ салгыы үрдүк үөрэҕи бүтэрдилэр. Училищеҕа туйгуннук үөрэммит ыччаттартан бастыһынара биһиги үнүстүүппүтүгэр учууталлар (Г.Г. Торотоев, У.Р.Плотникова, А.К.Прокопьева), сорохторо чинчийэр институтка научнай сотрудниктар (И.Б.Николаева, С.Е.Ноева) өссө М.И.Ущ- ницкая - аспирант.

Саха салаата — училище мэтээлэ, көстөр күөн туттуута буолара: сахалыы тыһынын, ырыатынан-тойугунан, үнкүүтүнэн- битиитинэн, көбүнэн эрэ буолбакка, үүнэр-үрдүүр дьулуурдаах айымньылаах үлэтинэн-хамнаһынан. Саха салаата суох училище кэскилэ сатаан ыраламмат курдуга!

Үнүбэрсит саха салаата 75 с. урдүк үөрүүлээх үбүлүөйүнэн истинник эбэрдэлээн туран, кэнэҕэһин даҕаны Бүлүү училищета уонна Саха судаарыстыбаннай университетта бииргэ үлэлээһинин сөргүтүө, атаҕар туруоруо диэн эрэл санаабытын, баҕарарбытын этэбит. Университет уонна факультет салайааччылара, учууталлара инникитин даҕаны сүбэ-соргу быһыытынан училище сайдытыгар көмөлөһөр буолуохтара.

Коллективкыт иллээх, чөл уонна айар-тутар, үүнэр-үрдүүр кыаҕа өссө сайда, өрөгөйдүү туруохтун!

Саха филологиятын уонна култууратын үнүстүүтүн үлэһиттэрин,
студеннарын аатыттан, дириэктэр, ф.н.д. Г.Г.Филиппов.

Сотрудничество кафедры с другими учебными заведениями

Кафедра активно сотрудничает с Институтом гуманитарных исследований и проблем малочисленных народов Севера (ИГИ и ПМНС), имеет совместный диссертационный совет по защите докторских диссертаций по специальности 10.02.02 - «Языки народов РФ (якутский язык)». Членами спецсовета являются Н.Е.Петров, И.Е.Алексеев, Г.Г.Филиппов. Сотрудники института участвуют в совместном методологическом семинаре, читают лекции по различным аспектам якутского языка (профессора Слепцов П.А., Иванов С.А., Воронкина М.С., Ефремов Н.Н., Данилова Н.И., Оконешников Е.И., доценты: Алексеев М.П., Васильева Н.И., Попова Н.И., Иванов М.С., Монастырев В.М., Лиханов В.И., ст. преподаватель: Попова Н.С.).

Академик РС (Я) Слепцов П. А. и профессор Ефремов Н.Н. руководят научными работами аспирантов.

Кафедра также сотрудничает с научно-исследовательским Институтом национальных школ и Институтом повышения квалификации работников образования.

Кафедра вела тесное сотрудничество с Вилюйским педагогическим колледжем им. Н.Г.Чернышевского. С 1992 г. по 2010 г. кафедра и ВПУ совместно готовили учителей якутского языка. Благодаря усилиям директора ВПУ Куличкина Н.П. и зам. директора по заочному обучению Кондаковой У.Ф. собран высоко квалифицированный коллектив якутского отделения, который обеспечивает профессиональную подготовку специалистов по якутской филологии и культуре.

Кафедра с 1992 г. сотрудничает с Республиканским лицеем ЯГУ (директор Шамаев И.И.), преподаватели кафедры читают лекции и руководят научной работой учащихся, а также с Министерством образования и средними общеобразовательными школами республики.

Улуус киэн туттар киһитэ

Киһи сиргэ төрөөн, олох олон, муударай сааһыгар тийэн кэлиитигэр «туох-ханнык олобу олон аастым, дьоммор-сэргэбэр туох туһаны онордум, өссө тугу гыныахха» диэн үгүстүк толкуйдуур, ааспыт олобун ырытан көрөр. Ол эбэтэр Киһи мутугунан бырабар мунур үйэтин хайдах-туох олон ааспытынан сыаналанар. Өскөтүн эн «дьон киһитэ» дэтэр буоллаххына, «дьоллоох киһибин» дэнэбин, ол аата эн туох эрэ үйэлээби, умнуллубаты онордобун, дьон туһугар олордобун, ыччат махталын ыллабын. Биир оннук үтүө киһинэн мин ааттыахпын баҕарабын бүгүн 70 сааһын томточчу туолар саха саарынын, бүлүүлэр киэн туттар Улахан киһибитин, филологическай наука докторун, профессору, педагогическай уонна социальнай наукалар академияларын академигын,

РФ норуотун үөрэбин туйгунун, Бүлүү улуунун бочуоттаах гражданын, СВФУ Хотугулуу Илинни норуоттарын тылын, культуратын үнүстүүтүн дириэктэрин Гаврил Гаврильевич

Филипповы. Кини Саха государственнай университетыгар үлэлээбитэ орубуна 40 сыл буолла. Биһиги, кини биир идэлээхтэрэ, киниэхэ үөрэнэн, бииргэ үлэлээн, бу түөрт уон сыл устата саха сайдарын, саха тыла туругуларын, саха ыччата үөрэхтэнэрин туһугар туруулаһан охсуһар дьонун кининэн билинэбит. Кини майгытынан сэмэйэ, учуонай быһыытынан дирин толкуйдааба, киэн билиитэ, кэскиллээх көрүүтэ – үтүө - мааны көстүү, олоххо улахан холобур.

Гаврил Гаврильевич 1944 с. Бүлүү улуһун Тылгыны нэһилиэгэр колхозтаах дьэ кэргэнигэр төрөөбүтэ. Аҕата Гаврил Романович, сут дьылларга председателинэн үлэлээн, колхозун сатабыллаахтык салайан, дьонун аччыктыыртан быһаабыта, онон дьон махталын ылбыта.

Кини 18 сааһыгар «Мастаах» совхозка рабочайды сырыттабына, учуутал тийбэт буолан, дьобурдаах уолу Үгүлээт орто оскуолатыгар математика учууталынан ылбыттара. 1963-1966 сс. Советскай Армия кэккэтигэр ынырыллар. Эт-хаан өтүнэн биллэ-көстө сайдан, бойобуой-политическай буһууну-хатыны аһан, армияттан «Аҕа дойду сэриитигэр Кыайыы 20 сыла» бойобуой мэтээллээх дойдутугар этэннэ эргиллэн кэлэн, «Күүлэт» совхозка рабочайдыр. 1968 с. СГУ саха тылын салаатыгар үөрэнэ кирибитэ, 1973 с. кыһыл дипломуна бүтэрбитэ уонна төрөөбүт Тылгынытыгар аҕыс кылаастаах оскуолаҕа үс сыл саха тылын уонна литературатын учууталынан үлэлээбитэ. 1974 с. учуонай буолар дьылҕата тардан, үлэҕэ ылы конкурсуна аһан, профессор Н.Д. Дьячковскай салайар саха тылын уонна литературатын кафедратыгар ассистенынан тыл наукатын эйгэтигэр кирибитэ. Николай Демьянович ирдэбиллээх илиитигэр ытарчалы ылларан, төрөөбүт тыл сүөгэйн-сүмэтин утаппытты ыймахтаабыта, ийэ тыл илбиһин инэриммитэ, айар тыл алыбын анаарарга абылаппыта. Дьэ мантан саҕаламмыта учуонай унньуктаах олоҕо.

Университекка маннай үлэлиир кэмигэр Гаврил Гаврильевич «Билинни саха тыла (морфология)», «Саха тылын методиката», «Саха суруйааччыларын айымньыларын тыла - өһө», «Саха тылыгар предикативнай падежтааһын», «Саха тылын аат туохтуура», «Саха тылыгар кылаас таһынан үлэ» уо. д. а. курстары ааҕара, аспираннар, студеннар научнай үлэлэрин салайарын саҕалаабыта.

1987 с. Алма-Атаҕа профессор Е.И. Убрятова салалтатынан «Саха тылыгар - ыах аат туохтуур уонна - ыа халыып» диэн темаҕа кандидатскай диссертациятын ситиһиилээхтик көмүскээн салгыы кынат үүннэриммитэ. Онтон 1999 с. «Саха тылын аат туохтуура: суолтатын, туттулуутун тииптэринэн наардаан биир кэлимник чинчийии» диэн тиэмэҕэ докторскай диссертацияны чаҕылхайдык көмүскээбитэ.

Күн бүгүн профессор, академик Г.Г. Филиппов саха тылын аат туохтуурун диринник, киэнник ырытан, түүр тыллаах омуктар грамматикаларын чинчийиигэ, тюр-кологическай наукаҕа биллэр - көстөр кылааты киллэрбит, научнай эйгэҕэ сонун, кэрэхсэбиллээх, инникитин үөрэтиллиэн сөптөөх хайысхалары арыан биэрбит бөдөн учуонай буола үүннэ. Кини 130 научнай, научнай-методическай үлэни, ол иһигэр 17 кинигэни, монографияны, үөрэнэр пособиены суруйбута: «Саха тылыгар - ыах аат туохтуур» (1966), «Тыл - омук тыына» (1997), монографиялары, «Саха тылын методикатыгар лекциялар» (1982, 1987), «Саха тылыгар кылаас таһынан үлэ керун'нэрэ» (1982), «Саха тылын үөрэтии методиката» (1992), «Саха тылыгар предикативнай падежтааһын» (1989), «Саха тыла (Синтаксис)»—И.П. Винокуровы, М.Е. Филиппованы кытта (1998, 2003), «Саха тылын 7 кылааска үөрэтии» — М.А. Чооруосабы, С.Н. Тимофеевы кытта (1979), «Саха тыла (Синтаксис)» И.П. Винокуровы кытта (1995), «Саха тыла. Лексика, фонетика, морфология» — И.П. Винокуровы кытта (1995) уо. д. а. 1991 сылтан бу күннэ диэри Гаврил Гаврильевич саха тылын кафедратын иилиир —саҕалыыр дирин ытыктабыллаах салайааччыта.

Гаврил Гаврильевич Филиппов саха тылын государственнай тыл быһыытынан олохсугууга, сайыннарыыга быһаччы кыттар, киэн эйгэҕэ биллэр общественной деятель, Саха Республикатын Президенин Тыл политикатын сүрүннүүр сэбиэтин чилиэнэ, 2002 с. «Саха Республикатын наукатын сайдытыгар ситиһиитин иһин» диэн СР НА дипломуна уонна мэтээлинэн наҕараадалааммыта.

Г.Г. Филиппов СГУ-га саха филологиятын уонна культуратын факультетын төрүттээн, 1992-2009 сс. диэри салайан, сайыннаран кэлбитинэн историяҕа кириэр үтүөлээх. Бу салааны арыарыгар кини Бүлүү үөрэҕин кыһатын кытыран, манна саха тылын, култууратын үөрэҕин

киллэрэн, төрөөбүт улууһун, Бүлүү түөлбөтин ыччатыгар үөрэх аанын арыян, Бүлүүтээби педучилищени үрдүк үөрэх ситимигэр киллэрэн сайдыы суолугар таһаарбыта тугунан да кэмнэммэт үрдүк ситиһи, улахан үлэ. Колледж СГУ кэтэхтэн үрдүк үөрэби биэрэр бэрэстэбиитэлиститэ буолан, педагогическай институт иһинэн «начальной кылаас учуутала», «оҕо садын иитээччитэ», физкультурнай институт иһинэн «физкультура учуутала», СФКФ, ФИЯ иһинэн «саха тылын учуутала», «култуура историятын, теориятын учуутала» идэлэргэ 2-3 сыл үөрэнэн коллеһы бүтэрбит устудьуоннар 2000 – 2012 сылга диэри үрдүк үөрэби ылар буолбуттара. Маныаха биһиги чулуу дьоннорбут Ил Түмэн депутата, и. н. д. А.Н.Алексеев, ф.н.д. Г.Г. Филиппов өйөөбүллэрэ улахан оруоллаах буолбута.

Күн бүгүн Гаврил Гаврильевич Хотугулуу-илинни норуоттар тылларын, култуураларын үнүстүүтүн дириэктэрэ буола үүннэ.

Үтүөкэннээх үлэһити, улахан учуонайы улууһун дьоно сыралаах үлэтин сыаналыбыллар, ситиһиилэриттэн үөрөллөр, кэрэ бэйэтин кэрэхсиллэр. Инникитин даҕаны айа - тута турарыгар, үөрэх туһугар үлүмнэһэн үлэлэиригэр, төрөөбүт Бүлүүтүн ыччатын олобун ыпсарыыга өссө күүскэ туруулаһан үлэлиэ диэн эрэнэллэр. Тус олобор толору дьолу, кэнчээрилэргэр кэрэни, үтүөнү баҕараллар.

Ульяна Кондакова, СӨ үөрэбин үтүөлээх үлэһитэ,
Бүлүү, Нам улуустарын бочуоттаах гражданина.

Бүлүү училищетыгар сырыттым

БПУ баар эбит саха ыччата ичигэс, ыраас дьыбэ - уокка үөрэнэр, дуоһуя ыллыыр- туойар, музыкаҕа оонньоур, уһанарга үөрэнэр, спорт араас көрүннэринэн дьарыктанар оскуолата. Студеннар барыта бэлэм олоххо сылдьан, үөрэ-көтө үөрэнэ, дьоллоох эдэр саастарын эрчимнээхтик эрчийэ, эйэргэһэ, күлэ- үөрэ сылдьаллар. Училище үөрэнэр кылаастарыгар үөрэтэр предметтэригэр араас мэтириэттэр, чаҕылхай этиилэр, таблицалар, тэриллэр, прибордар ыйаммыггар, кэчигирэспиттэр. Улахан акто- вай уонна икки спортивной саалаларга оҕолор музыкалара дуорайар, ырыалара-тойуктара эйээрэр. мин баарбар Аҕа дойдуну көмүскээччилэр бырааһынньыктара буолла. Аҕа дойду сэриитин, Корея, Афганистан, Чечня сэриилэрин кыттыылаахтарын чиэстээһин буолла. Бэлэх туттардылар, кыргыттар ыллаан, үнкүүлээн, музыкаҕа оонньоон бэртээхэй концерт көрдөрдүлэр. Уолаттар Үрүн Уолан күрүбэр күөн көрүстүлэр. Буурга, ыстанаҕа Н.Сивцев, тутум эргиригэр А.Суздалов 40-на эргийэн, кэтэх тардыһытыгар Семенов Илья, кырынаастааһынна Семенов Илья сэттэ уонча метрэни кырынаастаан дьону олус сөхтөрдүлэр. Бэгэччэктэһии, мас тардыһыта эмиэ буолла. Тутум эргириэ, кэтэх тардыһыта, мас тардыһыта олус көрдөөх, күлүүлээх оонньоулар эбиттэр. Горнай улууһун уола Манькин Александр унуоһунан кыра буолан баран күрэхтэһиигэ кытаанаһын көрдөрдө. Кыайан тахсыбыттарга күргүөмнээх ытыс таһыны, ыһытаһы ортотугар бириистэри туттартаатылар.

Тюркология лекцияларыгар сарсыардаттан киэһээннэ диэри 70-ча оҕо чөрбөһөн олорон истэллэриттэн күүрэн сылайбышпын да билбэккэ хаалабын. Студеннары 10 тыһ. км усталаах Китай улуу таас истиэнэтэ олус сөхтөрдө. Дьокуускайтан Берлингэ тийэр усталаах уһун таас истиэнэ Хинган хайаларын арҕастарынан эрийэ-буруйа тардыллыбытын откриткалартан көрөн сөхтүлэр. Киин Азия, Сибиир норуоттара түн былыргы таас үйэтээби өбүгэлэрэ олус үрдүк сайдыылаахтарын, скифтэр культураларын айан төрүттэбит уонна тарҕаппыт дьоннорунан буолаллара, чугууну, ыстаалы онороллоро, алта баал кытаанахтаах пирит таастан алмаас төбөлөөх сверлонан миллиметр үс дэһээтэй кыараҕас үттээх дьахтар симэбэ буусалары эл- бэхтик, онорбуттарын көрөн сөхтүлэр. Орто Азия түрдүү норуоттар XI үйэбэ киһи аймах сайдытыгар төрүт буолбут математика, астрономия, философия, литература, медицина, о.д.а. үөрэхтэргэ улуу ученайдары уонна поэттары үүннэрэ сылдыбыттарын билэн, “Когда Европа

едва считала по пальцам, ...народы Востока уже оперировали в своих вычислениях бесконечно большими величинами. Кубические, биквадратные уравнения, отрицательные и трансцендентные числа, системы неопределенных уравнений, кривые третьего и четвертого порядков и т.п. — все это знали в Двуречье, Индии и Китае за тысячи лет до греков...” диэн суруйуулары ааҕаннар олус сөхтүлэр.

Тюрдуу норуоттар хонуу куйаар дойдуларын кураайыта, бэйэлэрэ түмсүүлэрэ суоҕа, майгылара өсөһө уонна хабыра кинилэр олохторун ыспыта кинилэри улаханлык хомотто. Китай улуу норуота түн былыргыттан билигин да үксүү-элбии, өрөгөйдүү олорор буоллаҕына, хаһан эрэ китайданы кытта күрэхтэспит улахан кыахтаах сайдыылаах тюрдуу норуоттар кэлин ыһыллан, кэхтэн, билигин тобохторо эрэ онно-манна тыыннаах эрэ үрдүнэн ээйдэнэ сылдьалларын билэн, кинилэр улаханлык хомойдулар. Инники өттүгэр норуоттарын өрүһүйэр, үксэтэр, өрө күүрдэр туһугар олохторун аныах буолар санааҕа киридилэр.

Түмүгэр училище библиотекатыгар туһааннаах литература олус кэмчитин үрдүнэн, үгүс бу предмети кэрэхсиллэрин, хасыһан билэ-көрө сатыылларын көрдөрдүлэр. Ордук үчүгэйдик Васильев Борис, Борисов Виктор, Кураева Людмила (Анаабыртан), Васильев Тимур, Николаева Ирина, Степанов Василий, Горохова МАтрена (Верхоянской), Иванова Варя, Иванова Аня, Барабанова Марина көрдөрдүлэр, туйгун сыананы ыллылар. Лекцияларым бүтүүтэ «Сыккыс» литературнай куруһуок кыттыылаахтарын кытта көрсүһүү буолла. Оҕолор хоһооннорун астына иһиттибит. Мин көрдөхпүнэ, үчүгэй баҕайы хоһооннору айар оҕолор баар эбиттэр. Биир олонхоһут кыыс баара, үнкүү тылын этээччилэр элбэхтэрэ сөхтөрдө. Уопсайынан, БПУ-га төрөөбүт тылларыгар, норуот уус-уран айымньытыгар ис дууһаларыттан бэриниилээх, айар дьобурдаах оҕолор үөрэнэн үүнэн иһэллэрэ киһини үөрдэр. Педучилищеҕа бэйэм үөрэнээччилэрим үлэлииллэр эбит: Кондакова У.Ф. - саха салаатын сэбиэдиһсэйэ, Р.П.Яковлева, Р.С.Семенова, Д.И.Чиркочева урукку бастын үөрэхтээх кыргыттарым үөрэ-көтө үлэли сыйдыаллар. Бары үчүгэй дьиэлээх, усулуобуйалаах, оҕолордоох эбиттэр. БПУ директора Куличкин Н.П. училищетын үлэһиттэригэр олус кыһанар эбит. Сорох преподавателлэр иккилии мэндимэннээх уонтан таһа хостоох туспа улахан дьиэлэрдээхтэр. Училищеҕа Михалев Б.А. немец тылын, история учуутала көрсөн кэпсэттэ. Мин тюркологияҕа кинигэбин, былыргы тюрк тыла кинигэбин аахпыт, сахалыы билэр, саха кэргэннээх, хас да оҕолоох, эйэбэс бэйэлээх.

Уопсайынан, БПУ-ну мин саха ыччатын үөрэнэр- үүнэр, үөрэр-көтөр түһүлгэтин курдук көрөн кэллим уонна бу курдук салгыы үөрэ-көтө, үөрэнэ-үлэли сыйдыалларыгар баҕарабын.

Н.Антонов, СГУ профессора, 1994.

Н.К.Антонов “Сыккыстарга” ыалдытыгыр

Герасим Герасимович Левин – түүр үөрэжин түстээччи

Быйыл сайын биһиги, сахалар, ыар сүтүктэннибит. Элбэҕи эрэннэрэр эдэр киһи, түүр үөрэжин сүрүннүөхтээх улахан учуонай, филологической наука доктора, ХИФУ дассыана, Хотугулуу Илинни норуоттар тылларын, култуураларын үөрэтэр үнүстүүт тутаах үлэһитэ Левин Герасим Герасимович биһиги кэккэбиттэн соһумардык сүппүтэ өйтөн-сүрэхтэн хайдах да тахсыбат. Алтай тылын чинчийэ командировкаҕа баран быстарда. Сайынны уот куйааска, бэйэтин харыстаммакка, суорума суолланна. Хайдахтаах эрэннибит этэй, тюркология үөрэжин учуутала Н.К.Антоновтан, эстафетаны ылан, салгыы барыахтаах этэ! Киһи сүрэҕэ кыланар, уйулҕата хамсыыр ынырык ыар сүтүк! Киһи итэҕэйиэ суоҕун курдук. Дьылҕа кытаанаҕа, тыйыһа сүрүн!!!

Герасим, дыһинэн, олус күүстээх санаалаах, кыраҕа бэриниэ суохтаах этэ. Сыһа туттарахтаатаҕа, ыарыы обургу ыйытыа баара дуо?!

Үлэтигэр олус бэриниилээбэ. Биридимэтин чопчу билэрэ, таптыыра, диринник хорутан чинчийбит тиэмэтэ дуоктар буоларга тириэрдибитэ. Чаҕылхайдык көмүскэммитэ. Үлэтин түмүгэ түргэнник быһаарыллан, дьупулуома эрдэ кэлбитэ. Хайдахтаах үөрүүнүй?! Өр сыллаах дьүккүөрдээх үлэ көмүскэниитэ, ситиһиитэ... Герасим Герасимович элбэҕи аахпыта, билбитэ, түүрдэр пааматынныктарын элбэхтик экспедицияларга сылдьан хаһан, көрөн бэйэтин тус көрүүлэрин, сабаҕалааһыннарын ырытан дакаастабыта. Олус умсугуйан туран дьарыктанара: кини элбэҕи билэрэ кэпсирииттэн, көрбүтүн – истибитин олус өйдөнүмтүөтүк, итэҕэтиилээхтик тиэрдэриттэн көстөрө. Устудьуоннарга ирдэбиллээбэ. Түүр тылын интэриэһиригир оҕолору ордук бэлиэтиирэ, умсугута сатыыра. Киниэхэ үөрэммит биһиги устудьуоммут Татьяна Кимовна Аммосова түүр тылыгар дьупулуомун Герасим Герасимовичка “туйгуннук” көмүскэбитэ. Интэриэһин үөрэтэр оҕолоругар сыһыаран, түүр тылын куруһуогун тэрийэн үлэлэтэр эбит. Оскуола оҕолоро бэркэ сэргийлэрин туһунан Кэбээиттэн иһитиннэрэр.

Герасим Герасимович Бүлүү училищетыгар элбэхтик сылдьара. Былыргы түүр тылыгар, тюркологияҕа кириини үрдүк научнай таһымнаахтык үөрэтэрэ. Биир дойдулааҕа П.А.Слепцовтуун иккиэн Намнар. Онон миигин «эдьий» оностон өрүү сылдьар, хонор-өрүүр, «атаахтыр» этилэр. Биһиги дьэ кэргэн кинилэри олус чугастык ылыммыппыт. Дьарааһыны билиитин-көрүүтүн, дьүккүөрүн иһин улаханник убаастыырбыт, Нам буоларынан киэн туттарбыт. Түүнү быһа кини сэхэнин-кэпсээнин истэр буоларбыт. Элбэхтик үлэлээн, түүр үөрэҕэр улахан суолталаах, наадалаах босуобуйалары бэчээттэспитэ, онтун аҕалан бэлэхтээбитэ.

Науканан дьарыктанарын ис-иһиттэн сөбүлүүрэ, олус бэриниилээх этэ. Түүр үөрэжин сайыннарыыга чачы сорунуулаахтык киирсэн докторскай диссертациятын ситиһиилээхтик көмүскэбитэ, түүр үөрэхтээхтэрин ортолоругар аптарытыаттаах, биллэр-көстөр буолан, докторын дьупулуома бэрт түргэнник кэлбитэ. Бэйэтин идэтин лаппа баһылаабыт, дирин көрүүлэрдээх ученай этэ. Түүр үөрэжин элбэх экспедицияларга сылдьан, мэнэ таастар руналарын үөрэтэн, түүр төрүттээх тыллар уратыларын, тэннии тутан чинчийбитэ. Бэйэтигэр бэйэтэ күөдүйэн кэпсээн киирэн бардаҕына, киһи эрэ интэриэһиргээн, тартаран истиэх курдуга. Бүлүүгэ кэлэн учуонайдар лекция эрэ ааҕынан мунурдаммат этилэр, колледж, куорат олоҕор билиилэрин-көрүүлэрин кэпсээн, кэмпириэнсийэлэри, сэминээрдэри, айар мастарыскайдары ытан иитэр-үөрэтэр үлэҕэ күүс - көмө буолаллара. Бөлөһүөк Б.Н.Попов, тыл үөрэхтээхтэрэ Г.Г.Левин, И.Е.Алексеев, Г.Г.Филиппов, историктар Р.И.Брагина, П.А.Слепцов Бүлүү ТВ-га ыалдьыттаабыттара. 17 сыл устата, саха салаата баарын тухары, колледж сайдар суолу тутуспута.

Герасим Герасимовичтыын быйыл сайын Дьокуускай куоракка Московскай универмаг таһыгар бириэмэ болдьоһоммут көрсүбүппүт. Бу биһиги бүтэһик көрсүһүүбүт буоларын хантан билиэхпитий?!

Олус уһуннук ыскамыайкаҕа олорон сэхэргэспиппит, субу Алтайга экспедицияҕа барарын туһунан иһитиннэрбитэ. Хайдах эрэ олус үлүһүйбүт, күүрбүт көрүннээбэ. «Дьэ туттумахтаан

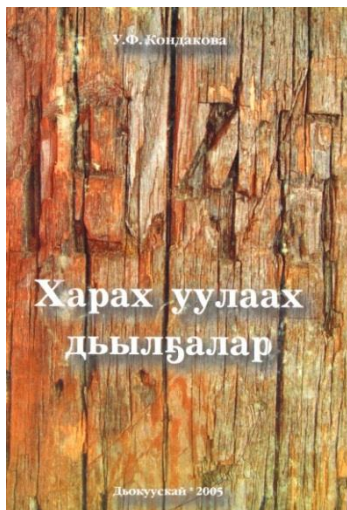
хаалбыт киһи» диэх курдук үлэтин-хамнаһын сээрэгээбитэ. Экспедицияҕа сылдыарын олус сөбүлүүр, тартарар эбит этэ. Ол курдук кини мэнэ таастар суруктарын хасыһар интэриэһэ күүстээх этэ.

Саас, Дьокуускайга, дуоктарын диссертациятын көмүскээбитин кэннэ, сурук музейын тэрийдим диэн, үлэлиир миэстэтин көрдөрбүтэ, монографиятын бэлэхтээбитэ. Онно музейын тэрилин, чуолаан суругу-бичиги үөрэтиигэ, наука сана прибордарынан хааччыйбытын, өссө да элбэҕи тэрийэр былааннаабын сиһилии кэпсээбитэ. Уопсайынан Герасим Герасимович тугу ылсыбытын тигэһэр тиэрдэр күүстээх санаалаах, дьүккүөрдээх киһи этэ. Ол да иһин наукаҕа хаалларбыт чинчийиилэрэ оруннаахтар, дакаастабыллаахтар. Онон түүр тылын наукатын салгыы сайыннарыыга кини көрүүлэрин, чинчийиилэрин, өр сылларга туһаныахтара, бэчээттэммит үлэлэрэ туһалыахтара диэн бигэ эрэллээхпин.

Эдэр киһи, хаарыан элбэҕи эрэннэрэр учуонайбыт, бэйэтин харыстаммакка, былаҕайга былдьанна. Баай лабаалардаах Нам хотун хатына быраайдаһан наскылдьыйар, абарбыт курдук тыал иһиэрэр, уулаах харана былыт саба халыйар. Халлаантан күүстээх тобурах, эрэллээх кэргэни, улахан ученайы аһыйан тохтообокко курулуур...

У.Кондакова, п.н.к., БПК информационной киинин эрдээктэрэ, Бүлүү, Нам улуустарын бочуоттаах олохтооҕо.

Иитэр суолталаах кинигэ

Сэри уонна ийэ кыайан дьүөрэлэспэт ис хоһоонноох тыллар. Ол гынан баран Бүлүүтээҕи педколледж доцена, педагогической наука кандидата У.Ф.Кондакова-Новикова "Харах уулаах дьылҕалар" (2006) диэн кинигэтигэр бу икки тылы алтыһыннаран, сэри алдьархайын модун санаатынан, олоххо дьулуруунан, оҕолоругар тапталынан кыайбыт саха дьахтарын дьылҕатын туһунан олус истинник суруйбут. Бу кинигэ бары ийэлэргэ ананар, тоҕо диэтэххэ, улахан иитэр суолталаах. Сэриини кинигэнэн эрэ ааҕан билэр, эйэлээх, байылыат олоххо улааппыт эдэр көлүөнэ кыргыттар дьиннээх ийэ хайдах буолуохтаабын бу документальной сэнэнтэн билэллэр. Онон мин бу кинигэни сэри кэминээҕи көлүөнэ дьон олоҕун-дьаһабын уонна ийэ обраһын үөрэтэргэ пособие быһыытынан туһанабын.

Кинигэҕэ биэс оҕолоох, тулаайах сэри огдооботун У.Ф.Новикова дьылҕата типичнэй образ быһыытынан арыллар. Кини төрүөбүтүн тулаайах дьылҕаланан, итиллибит дьонунан Ульяна Васильевна диэн суруллубут, онон араас докумуонна аҕатын аата араастаан суруллар эбит. Бу олоххо чаччы баар көстүү. Үөрэҕэ суох дьон докумуонна кинини талбытынан суруйаллара кэнники бутууру маһаарара баар суол. Ону автор сөпкө быһааран биэрэр.

Өссө үчүгэйэ диэн автор геройдар туһунан кэпсээнигэр түмүк онорон иһэр, ол характеры диринник арыарга көмөлөһөр. Холобур, ийэтин обраһын норуот оҕону иитэр үтүө үгэстэрин кытта алтыһыннаран саамай сөптөөх. Биһиги саха дьахтара мындыр өйдөөбүн, тулуурдаабын, үлэһитин, кэрэҕэ тардыһылаабын итэбэйэбит. Кинигэҕэ бастакы түһүмэххэ ийэ туһунан бэйэлэрэ ийэ дьолун билбит кыргытара У. Ф. Кондакова, үлэ, тыл ветерана, Нам бочуоттаах олохтооҕо, доруобуйа харыстабылын туйгуна М.М. Винокурова ахтыылара, үөлээннээҕин М.П. Мальцева истин - иһирэх тыла кирибиттэр. Иккис түһүмэххэ У.Ф. Новикова биэс оҕотун дьылҕатын туһуна кэпсээн көлүөнэлэр алтыһыларын, олох салҕаныытын, сайдыытын кэрэһэлиир. Кинигэҕэ үөрэх суолтата эмиэ арыллар, тоҕо диэтэххэ, ийэтин аатын толору хатылыыр, соҕотох үрдүк үөрэхтэммит кыһа У.Ф. Кондакова-Новикова ийэтин обраһын үйэтитиини ытык иһинэн ылынан, дьон-сэргэ сэнээриитигэр маһаарда. Кини дьохуннаах олоҕо, үлэтэ-хамнаһа ийэтэ барахсан ыарахан гынан баран сиздээх, чизинэй олоҕу олорутун

туоһута уонна дьоло. Түмүккэ Ульяна Федоровнаҕа чэгиэн доруобуйаны, үлэтигэр үрдүк ситиһиилэри баҕарабын.

З.Башарина, филологическай наука доктора,
СГУ профессора.

САЛАА КӨРДӨРҮҮТЭ

1992-2009 с.с. саха салаатыгар үөрэммит бөлөхтөр

№	Үөрэммит сыллара	Куурус салайааччылары	Оҕо ахсаана
1.	1992-1995 с. с.	Сергина Е.С. Яковлева Р.П.	23 20
2.	1993-1996 с.с.	Семенова Р.С. Новгородова А.А.	25 27
3.	1994-1997 с.с.	Попов Нь.А. Корякина З.И.	25 29
4.	1995-1998 с.с.	Чиркочева Д.И. Яковлева Р.П. Павлова А.З.	16 18 20
5.	1996-1999 с.с.	Семенова Р.С. Васильева М.С.	27 22
6.	1997-2000 с.с.	Новгородова А.А. Софронеева М.А.	29 20
7.	1998-2001 с.с.	Николаева В.П. Мытник С.Г.	24 28
8.	1999-2002 с.с.	Прокопьева А.К. Семенова Р.С.	35 28
9.	2000-2003 с.с.	Новгородова А.А. Прокопьев С.Т.	37 33
10.	2001-2004 с.с.	Николаева В.П. Корякина З.И.	28 37
11.	2002-2005 с.с.	Семенова Р.С. Прокопьев С.Т.	29 37
12.	2003-2006 с.с.	Софронеева М.А. Васильева Г.И.	22 36
13.	2004-2007 с.с.	Николаева В.П.	32
14.	2005-2008 с.с.	Семенова Р.С.	33
15.	2006-2009 с.с.	Николаева В.П.	36

Кинилэринэн киэн туттабыт Кыһыл дипломуна бүтэрбиттэр

Тыл үөрэбэ	Култуура үөрэбэ
1995	
Дмитриева Лилия Николаевна	Васильева Галина Ивановна Каратаева Күннэй Анатольевна Михайлова Анна Николаевна
1996	
Каратаева Варвара Васильевна Прокопьева Алена Кирилловна	

Стручкова Акулина Трофимовна Торотоев Гаврил Григорьевич	
1997	
Горохова Екатерина Егоровна Иванова Анна Даниловна Лазарева Ия Анатольевна Плотникова Ульяна Романовна	Семенова Матрена Викторовна
1998	
Игнатьева Лира Николаевна Кураева Людмила Владимировна Лазарева Чээнэ Анатольевна Николаева Ирина Борисовна Семенов Илья Владимировна Седалищева Наталья Афанасьевна	
1999	
Ноева Саргылана Еремеевна Степанова Туяра Николаевна Алексеев Иван Иванович	Суздалова Галина Алексеевна Кононова Варвара Даниловна
2000	
	Осипова Сардаана Алексеевна Охлопкова Вера Николаевна Тараярова Сусанна Николаевна Федорова Евгения Александровна
2001	
Дьяконова Лена Ивановна Иванова Наталья Иннокентьевна Семенова Аксиния Анатольевна	
2002	
Драгунова Саргылана Афанасьевна Иванова Татьяна Даниловна Семенов Василий Николаевич	Афанасьев Ньургустан Владимирович Афанасьев Петр Еремеевич Тистяхова Прасковья Романовна Чирикова Мария Аркадьевна
2003	
Неустроева Юнна Павловна Николаева Мария Валерьевна Николаева Ангелина Афанасьевна Татарина Ульяна Аркадьевна	Анисимов Альберт Леонидович Гоголев Василий Федотович Григорьева Саргылана Михайловна Евелева Юлиана Николаевна Чабыкина Наталья Степановна Чупрова Светлана Семеновна
2004	
Дмитриева Ольга Афанасьевна Замятина Анджеля Андреевна Жендринский Семен Александрович Семенов Василий Николаевич Тимофеева Светлана Ивановна	Каримова Камилла Борисовна Николаева Мария Анатольевна Федорова Оксана Федоровна
2005	
Борбуев Спиридон Олегович Иванова Екатерина Гаврильевна Гоголева Наталья Гаврильевна Николаева Мария Валерьевна Осипова Екатерина Иннокентьевна	Григорьева Айтилина Дмитриевна Лыткина Анна Егоровна Матвеева Елизавета Иннокентьевна Иванова Мария Мандаровна Петрова Татьяна Даниловна
2006	
Анемподдистова Александра Иннокентьевна	

Олесова Сардана Ивановна Пестрякова Туйаара Егоровна Скрябина Ольга Егоровна	
2007 с.	
Гоголева Евдокия Николаевна Васильева Анна Ильинична Егорова Анна Гаврильевна Павлова Марианна Николаевна Степанова Наталья Васильевна	
2008 с.	
Шамаева Сергей Сергеевич Осипова Саргылана Васильевна Дьячковская Валерия Сергшеевна Семенова Анна Александровна	
2009 с.	
Ботуева Нюргуяна Васильевна Горохова Ольга Егоровна Ноговицина Вера Юрьевна Ноговицина Надежда Аркадьевна Ощепкова Елена Иннокентьевна Семенова Сахалина Мироновна	

18 сүл устата 15 бөлөх ылыллан 28 группанан 767 устудьуон үөрэнэн бүтэрбит.

Үтүө аат үйэлэри унуордуур

Өксөкүлээх Өлөксөй аатынан стипендияны
ылбыт устудьуоннар:

Дмитриева Лия Николаевна, 1993-1994 үө.с.
Михайлова Анна Николаевна, 1994—1995 үө.с.
Прокопьева Алена Кирилловна, 1995—1996 үө.с.
Семенова Матрена Викторовна, 1996—1997 үө.с.
Горохова Екатерина Егоровна, 1997—1998 үө.с.
Лазарева Чээнэ Анатольевна, 1998—1999 үө.с.
Николаева Ирина Борисовна, 1998—1999 үө.с.
Ноева Саргылана Еремеевна, 1998—1999 үө.с.
Осипова Сардаана Алексеевна, 1999—2000 үө.с.
Донская Татьяна Александровна, 1999—2000 үө.с.
Дьяконова Лена Ивановна, 2000—2001 үө.с.
Семенов Василий Николаевич, 2001—2002 үө.с.
Петрова Айтилина Владимировна, 2001—2002 үө.с.
Неустроева Юнна Павловна, 2002—2003 үө.с.
Анисимов Альберт Леонидович, 2002—2003 үө.с.
Замятина Анджела Андреевна, 2003—2004 үө.с.
Каримова Камилла Борисовна, 2003—2004 үө.с.
Гоголева Наталья Гаврильевна, 2004—2005 үө.с.
Лыткина Анна Егоровна, 2004—2005 үө.с.
Пестрякова Туяра Николаевна, 2005—2006 үө.с.
Гоголева Евдокия Николаевна, 2005—2006 үө.с.
Осипова Саргылана Васильевна, 2006—2007 үө.с.
Степанова Наталья Васильевна, 2006—2007 үө.с.
Семенова Сахая Мироновна — 2007—2008 үө.с.
Осипова Саргылана Васильевна, 2007—2008 үө.с.

Ноговицына Вера Юрьевна, 2008—2009 үө.с.
Ощепкова Елена Иннокентьевна, 2008—2009 үө.с.

Г.И.Чиряев аатынан стипендияны ылла:

Охлопкова Вера Николаевна, 2000 с.

:

И.Е.Томской аатынан стипендияны ылла:

Борбуев Спиридон Олегович, 2004 с.

Н.П.Куличкин аатынан стипендияны ыллылар:

Федорова Евгения Александровна, 1999 с.

Дьяконова Лена Ивановна, 2000 с.

Иванов Савва Петрович, 2002 с.

Каримова Камилла Борисовна, 2004 с.

Егорова Анна Гаврильевна, 2007 с.

В.И.Санников аатынан стипендияны тутта:

Степанова Наталья Васильевна, 2007 с.

М.С.Иванов – Багдарыын Сүлбэ аатынан стипендияны тутта:

Катанова Фекла Прокопьевна 2008 с.

Н.И.Протопопова аатынан стипендияны ылла:

Шамаев Сергей Сергеевич, 2008 с.

М.С.Томскай аатынан стипендияны ыллылар:

Татаринова Ульяна Аркадьевна, 2003 с.
Никонов Евгений Сергеевич, 2004 с.

Б П У – Б П К

**«Сыл бастыг устудьуона»
күрэх кыйыылаахтара**

Васильев Борис Николаевич
– филология, 1998 с.

Степанова Валентина Владимировна
- филология, 1999 с.

Федорова Евгения Александровна
– культуuroлогия, 2000 с.

Анисимов Альберт Леонидович
– культуuroлогия, 2003 с.

Степанова Наталья
Васильевна – филология,
2007 г.

Шамаев Сергей Сергеевич
– филология, 2008 с.

Семенова Сахаяна
Мироновна
– филология, 2009 с.

Достижения студентов ВПК — "БЭСТ"

Руководитель Туласынов И.И., заслуженный работник культуры РС (Я)

1998 г. Студент 232 гр. Анатолий Еремеев — дипломант республиканского конкурса "Новая песня-98"

1998 г. Студентка 232 гр. Ньургюяна Степанова — лауреат 3 степени в улусном конкурсе "Молодые авторы песни-99"

1999 г. Студент 332 гр. Анатолий Еремеев — лауреат 1 степени в улусном конкурсе "Молодые авторы песен-99" 1999 г. Студенты ансамбля "Алгыс-"ВЭСТ" — лауреаты в городском смотре среди мужских ансамблей в г. Вилуйске

1999 г. Студенты ансамбля "Алгыс-"ВЭСТ" — дипломанты улусного смотра среди мужских ансамблей в г. Вилуйске

1999 г. Студенты ансамбля "Алгыс-"ВЭСТ" — дипломанты в республиканском смотре ССУЗ

2000 г. Студент 231 гр. Валерий Дьяконов — дипломант республиканского конкурса "Полярная звезда"

2000 г. Студент 231 гр. — специальный приз республиканского конкурса "Полярная звезда"

2000 г. Студентка 232 гр. Анастасия Охлопкова — лауреат 1 степени республиканского конкурса "Полярная звезда"

2000 г. Студент 232 гр. Анатолий Еремеев — дипломант 1 степени республиканского конкурса "Полярная звезда"

1999 г. Студент 231 гр. Ньургустан Афанасьев — дипломант 3 степени "Чинэкэ-2000"

2000 г. Студент 211 гр. Николай Томский — дипломант конкурса "Чинэкэ-2001"

2001 г. Студентка 232 гр. Ньургюяна Алексеева — специальный приз конкурса "Чинэкэ-2001"

2000 г. Студентка 232 гр. Наталья Чабыкина — специальный приз конкурса "Чинэкэ-2001"

2001 г. Студент 231 гр. Николай Никифоров — приз зрительских симпатий в с. Балаҕачча

2002 г. Студентка 331 гр. Ньургюяна Алексеева — номинант конкурс авторской песни "Экология природы" в ВПК

2003 г. Студенты 232 гр. Альберт Шумилов, Владимир Докторов, Николай Никифоров — лауреаты республиканского конкурса "Полярная звезда"

2003 г. Студентка 331 гр. Анджелика Замятина — Гран-при улусного конкурса "Чинэкэ-2002, 2003".

Студентка 231 гр. Вероника Тараховская — приз зрительских симпатий в улусном конкурсе "Чинэкэ-2003" 2003 г. Студент 232 гр. Николай Никифоров — лауреат 2 степени улусного конкурса "Чинэкэ-2003"

2003 г. Студентка 331 гр. Анджелика Замятина — дипломант республиканского конкурса "Эстрадная песня-2003" в с. Мукучу (Сайылык)

2002 г. Студент 232 гр. Николай Никифоров — приз зрительских симпатий в республиканском конкурсе "Эстрадная песня-2003" в с. Мукучу (Сайылык)

2003 г. Студент 311 гр. Виталий Харлампьев — лауреат улусного конкурса "Пою мое отечество"

2006 г. Студенты Сахая Семенова, 131 гр., и Василия Корякина, 171 гр., — лауреаты телевизионного конкурса "Полярная звезда".

2014 г. Выпускница ЯФ и К ВПК Камилла Семенова обладатель гран при конкурса «380 лет г. Вилюйску».

2014 г. Выпускник ЯФ и К ВПК Альберт Шумилов обладатель номинации «Музыка» в конкурсе «Серебряный звонок» Вилюйского улуса.

Анастасия Охлопкова

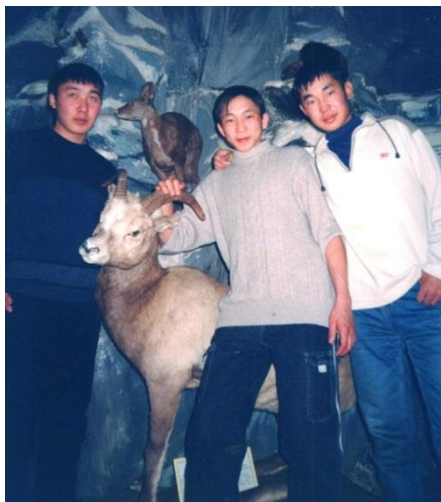
Камилла Каримова

Анджелика Замятина

Михаил Борисов

Ф. Дорофеев, В.Семенов,
Альберт Шумилов

Манчаары Трофимов

Сахая Семенова

Ансамбль «Алгыс – ВЭСТ»

“АЙЫЛҒЫ” ААТЫНАН

Ырыаныг ымыылааба, үгкүүһүт
үтүөтэ,
Хоһоонһуг хоһууна, талааннаах
талбата

Анастасия Охионкова

“Айылгы” аатынан
Айар түһүлгэбэ
Аатын – суолун хаалыаба,
Албан аатырыаба,
Айаныг аартыга
Арыллан иһизбэ,
Алгыстаах тылыннан
Ааттана туруоба.
Алынтаах талаангың
Аччыгый атастаргар
Айылгыларын арыһан,
Ахсаабакка иһэр.
Айар талааныг
Аһылан иһизтһин, онуоха
Айылгыг сиккиэрэ
Арчылаан биэрэһтһин !

САХА РЕСПУБЛИКАТЫН
ҮӨРЭҢИН МИНИСТЕРСТВОТА
САХА ГОСУДАРСТВЕННОЙ
ПЕДАГОГИЧЕСКОЙ АКАДЕМИИ
Н.Г. ЧЕРНЫШЕВСКОЙ ААТЫНАН
БҮЛҮҮТЭЭБИ ПЕДАГОГИЧЕСКОЙ
КОЛЛЕДЖ

**“Айылгы”
ААТЫНАН**

БҮЛҮҮҮ-2002

Үңкүү бастакы бөлөгө, 1992 с.

„Айылгы“ салайааччылары

Жиркова Е.С.

КОНДАКОВА
Ульяна Федоровна,
„Айылгыны“
тэрийээчи, 1998с.
салайааччы, билигин
ансамбыл сүбэһитэ, РФ
үөрэгин туйгуна,
методист-преподаватель

Мытник С.Г.

Шадрина В.М.

Васильева Е.С.

Новгородова А.А.

МОЙТОХОНОВА
Айталиа Михайловна,
„Айылгы“ фольклорнай
бөлөгүн салайааччыта,
билигин Үөһээ Бүлүүгэ оҕо
ансамбылын салайааччы

Васильева Г.И.

Иванова А.И.

Васильев Владимир Васильевич, самодеятельной композитор. СӨ культуратын үтүүлээх үлэһитэ, народнай хор салайааччыта

“Сиккиэр” ырыа бөлөгө. Салайааччы В.Васильев

“Сайыына” ырыа бөлөгө. Салайааччы А.З.Павлова

ПАВЛОВА
Анна Захаровна,
“Айылгы” иһинэн
“Сайыына” ырыа бөлөгүн
салайааччыта, ССРС
культуратын туйгуна,
педколледж преподавателэ

Мааппа - Т.Максимова,
Ылдьаа - А.Михайлов

“Хара кыталык” пьесаттан

“Төлөн” студтеатр, салайааччыта
Г.Е.Васильев

Васильев Григорий Егорович, “Төлөн“ драм. бөлөх салайааччыта, СӨ үөрэбин туйгуна.

„Көмүс сүүтүк” уһуяаччылар

Розалия Юрьевна
Самсонова

Зоя Ивановна
Корякина

Татьяна Гаврильевна
Алексеева

«АЙЫЛГЫ” ААТЫНАН

Үйэлэр үрдүк арбастарын туораан кэлбит буолан, норуот айымньыта күн бүгүнгө диэри дьону оботуттан улаханыгар, эдэриттэн кырдыаһаныгар диэри кэрэхсэтэр, сөхтөрөр күүстээхтэр, бары даҕаны “талбыт курдук” бэртэр.

Суорун Омоллоон.

Н.Г.Чернышевской аатынан Бүлүүтээби педагогическай колледж республикаҕа саха оскуолатыгар үлэлиир кадрдары бэлэмниир соботох үөрэх кыһатынан буолар. Урукку өттүгэр бу училище 70 сыл устата биир идэҕэ, начальнай кылаас учууталларын бэлэмниир хайысханан үлэлээн кэлбит буоллаҕына, 80 сыллааҕы үбүлүөйүн 7 салаанан 8 идэҕэ учууталлары бэлэмниир бөдөн үөрэх кыһатыгар кубулуйан көрсөрө кэнники 10 сылга училище биллэ-көстө сайдыбытын туоһулуур. Эбиитин үбүлүөйдээх сылыгар үс этээстээх 500 миэстэлээх сана үөрэнэр корпуһу республика бастакы президенэ М.Е.Николаев кэлэн, үөрүүлээхтик арыян, сизрин-туомун ситэрэн барбыта - колледж инники сайдыбытын биир чабылхай көстүүтэ.

80 сыл устата Бүлүү сүннүгэр учууталлары бэлэмниир соботох кырдыаҕас кыһа ааспыт аата-суола айхалынан ааттанар, инникитэ эрэллээх, сайдар - үүнэр кэскиллээх. Колледж республика иһинэн экспериментнэ киирсэн, оскуолаҕа эбии дьарык үлэһиттэрин бэлэмниир айар студиялары тэрийэн үлэлэтэрэ үөрэнээччини төгүрүччү сайыннарар кыаҕы биэрэр, дьобуруун-талаанын арыар суолу тобулуоҕа, эдэр учуутал үлэтигэр- хамнаһыгар ейөбүллээх буолуоҕа.

Манньык сырдык ыраны, инникигэ эрэли түстээн, училищеҕа саха салаата арыллыбыт сылыттан талба талааннаах ыччаттары түмэр “Айылгы” диэн аатынан ырыа-үнкүү бөлөбүн тэрийэн үлэлээбиппит оруобуна 10 сыл буолла. Ансамбылга бары салаалартан баҕаларынан киирэннэр, сөбүлүүр дьарыктарыгар: фольклор көрүннэригэр, үнкүүгэ, театрға, бөлөбүнэн уонна биирдиилээн ыллыырга үөрэнэллэр, талааннарын сайыннараллар. Ансамбыл хайа тэриллиэбиттэн сонун суолу тутуспута: үөрэх былаанын иһинэн фольклору чинчийэр экспедициялары тэрийэн, Бүлүү түөлбэтин ырыатын-тойугун хомуйан, ону үөрэтэн, дьон-сэргэ истиитигэр таһааран, биллэр-көстөр сэнээриини ылар. Билигин даҕаны норуот ырыата-тойуга өлбөккө-сүппөккэ, биирдиилээн дьонно инэн сылдыарын таба көрөн, устан, үөрэтэн норуокка таһаарыы - ансамбыл сурун соруга.

Ансамбылга бигэ акылааты түһэрбит киһинэн урут училищеҕа төрүт культура преподавателинэн үлэлээбит, билигин СГУ доцена п.н.к. Е.С.Жиркова – Сергина буолар.

Ансамбыл сүрүн репертуарын кини, бастакы экспедициялары тэрийэн, Орто Бүлүү, Мастаах, Чочу, Кыаданга, Бөтүн нэһиликтэрин кэрийэн, былыргы дьон оморбут миэстэлэрин чинчийэн, олохтоох дьонтон өбүгэ ырыатын суруйан, ыччакка тарҕатан дьонун үлэни онорбут үтүөтэ өрүү холобурга сылдьар. Евдокия Степановна чэхчы даҕаны ырыаны-тойугу этигэр-хааныгар ингэринэ сылдьар, бэйэтэ туспа буочардаах үөрэтээччи, иһиттэн ураты айдарыылаах учуутал.

Экспедицияҕа сылдыбат оҕолор анал соруудаҕынан дойдуларыттан фольклору хомуйан аҕалан көрдөрөллөр, иһитиннэрэллэр. Онтон эбинэн ансамбыл репертуара байар, санардыллар.

Фольклорнай бөлөх ырыата-тойуга көрөөччүлэргэ өрүү күндү кэһии, кэрэ бэлэх. Бииртэн биир күүстээх толорооччу, сонун норуот ырыата... Айталига Мойтохонова, Иван Попов, Вера Григорьева, Эльза Иванова, Галина Остобунаева, Анастасия Охлопкова, Татьяна Донская, Мария Никулина уо.д.а. кылыгырас кылыһахтара ансамбыл аатын араас улуустарга аатырдыбыттар. А.Мойтохонова устудьуон эрдэбиттэн учууталга уһуйан, фольклор преподавателинэн сүрэхтээбиһит.

Үнкүү састааба - бэйэтэ туспа суоллаах-иистээх бөлөх. Бастакы салайааччы Шадрин В.М. туруорбут “Ат сүүрдүүтэ”, “Дьол чорооно” сюиталара, “Эдэр саас”, “Ньургуннар”, “Сиэдэрэй сибэки” үнкүүлэрэ - умнуллубат үтүө өйдөбүллэр, кэпсээннэ сылдьар кэрэ көстүүлэр. Валентина Михайловна саха кыһыгар чэхчы кырасабай, толугу-мааны, киэн көбүстээх, мэлдьи үөрэн мичилийэ сылдьар баай фантазиялаах преподаватель. Кини туруорбут үнкүүлэрэ аатыгар сөрү-сөп түбэхэр, эдэр саас тапталын, эрчимин, саха ыччатын өйүн-санаатын, быһыытын-майгытын толору биэрэр үнкүүлэр.

Билигин үнкүү бөлөхүн преподаватель Е.С.Васильева салайар. Елена Семеновна ирдэбиллээх, ыраас буочардаах үлэһит. Кини туруорбут саха үгэстэрин арылар “Алгыс”, “Оһуор”, “Оһуокай” үнкүүлэрэ ансамбыл репертуарын чаһылхай көстүүтэ. “Алаас оҕолоро”, “Ыанньыксыт кыргыттар”, “Иэйии” киһи сүргэтин көтөбөр, дууһатын кылын таарыйар үчүгэй үнкүүлэр. Преподаватель норуот үнкүүлэрин сэргэ пластика хамсаныытынан поэзия тылын биэрэр, күннэ көстөр “күлүктэри” көрдөрөр сонун туруоруулар - үнкүүнү олоһу кытта тэннэ хардыылатар сонун көстүү. Үнкүү бөлөхөр үнкүүлээн ааптытын-суолбутун үрдэспит оҕолорбутун, лирическэй иэйиилээх үнкүүһүттэритин: Анна Михайлованы, Лина Михайлованы, Мотя Яковлеваны, Аня Москарованы, Таня Соловьеваны, Наташа Платонованы, Варя Иванованы, Гуля Слепцованы, Маша Седалищеваны, ис-иһиттэн нарын, ыраас хамсаныылаах Саргы Ноеваны, үнкүү иэйиитин минньигэс мичээрин бэлэхтиир Вика Заровняеваны, Саина Колосованы, үнкүүлээн өрө тэбэр уоланнарбытын Иван Попову, Эдуард Яковлевы, Гаврил Торотоевы, Аял Суздаловы, Иван Протопоповы, Роман Дмитриевы уо.д.а. өрүү ахтабыт, саныбыт.

Ансамбыл састаабыгар икки вокальнай бөлөх баара: “Сиккиэр” - салайааччы СР культуратын үтүөлээх үлэһитэ, самодеятельнай композитор, народной хор салайааччыта В.В.Васильев, “Сайыына” - салайааччы ССРС культуратын туйгуна, ырыа куттаах А.З.Павлова. Бу оҕолор үстүү сыл ыллаан, элбэх фестивалларга лауреат, дипломант аатын ылан, училище аатын үрдэспиттэрэ. “Сиккиэргэ” ыллаабыт кыргыттар, СГУ-га киирэн, Г.Г.Федорова бөлөхөр ыллаһан, Бүтүн Россиятааҕы көрүүлэргэ кыттан, кыайыы үөрүүтүн билбиттэрэ, самодеятельнай композитор Е.Д.Олбутцева ансамбылы кытта гастроллаһан, айар талааннарын норуокка билиһиннэрбиттэрэ ыччат дьонно өрүү холобурунан ахтыллар.

Ансамбыл биир дьонун көстүүтэ - студенческой театр. Салайааччы-режиссер Г.Е.Васильев. Театр бөлөхө И.Гоголев “Хара кыталык”, Н.Заболоцкай “Мааппа”, Эверстова-Обутова “Күөрэгэй” уо.д.а. пьесаларын туруоран, көрөөччүлэргэ умнуллубат уобарастары бэлэхтээбитэ. Театр артыыстара Григорий Васильев, Матвей Евсеев, Василий Никитин, Эдуард Яковлев, Александр Михайлов, Степан Яковлев, Евдокия Семенова, Татьяна Максимова, Айталига Михайлова, Анисия Львова оруолларын кыайа-хото толорбуттара. Григорий Егорович киинэ курдук уустук көрүүнэ холонон, кыргыс үйэтин үһүэйэннэринэн икки видео-киинэни устубута кэрэхсэбиллээх. Манна этнографической экспедиция оҕолоро А.Михайлова, А.Алексеева. Э.Яковлев, А.Сердцев кыттан, сүрүн оруолу толорбуттара. Бу киинэлэргэ

Кыргыдай нэһилиэгин олохтоохторо оҕолуун, оҕонньордуун бары турунан кыттыбыттара режиссер Г.Васильев дьону түмэ тардар дьобурун туоһулуур.

Ансамбыл тутуах кинитэ - режиссер. Хайдахтаах да үчүгэй программа туруорууттан тутулуктааҕын киһи барыта билэр. Ансамбыл режиссерунан СР культуратын туйгуна А.А.Новгородованы билинэбит. Анастасия Афанасьевна философскай анаарыылаах, психологическай туруктаах айымньылары туруорар дирин хорутуулаах режиссер. Кини улууска, училищеҕа туруорар программалара мэлдьи кинини толкуйдатар, туох эрэ ураты санааны үөскэтэр күүстээхтэр. “Айылгы” бөлөх оонньуутун кини сааһылаан, программатын онорон биэрээччи.

Ансамбыл тутуах дьонунан Р.Ю.Самсонова, Т.Г.Алексеева буолаллар. Розалия Юрьевна туйгун бэлиэлээх иистэннээн. Ансамбыл танаһын тупсаҕайдык, танас өнүн таба дьүөрэлээн тигии, сахалыы танас классическай истилин тутуһуу - кинилэр ситиһилэрэ. Розалия Юрьевна маны сэргэ студеннары туостан тигэргэ үөрэтэр, сахалыы истиллээх саналыы муода айан, көрөөччүлэр биһирэбиллэрин ылар.

Бастакы улахан ситиһиитинэн 1994 с. республикаҕа ытыллыбыт төрүт культураны билиини, толорууну тургутар Олимпиадаҕа I миэстэни ылыбыт буолар. Бу үөрүүбүтүн үйэбитигэр умнубаппат буолуо! Чахчы тэрээһиннээх улахан күрэх этэ. Жюри састаабыгар музыковедтар Ю.Шейкин, А.Решетникова, САССР үтүөлээх артыыһа Г. Колесов, ҮӨҮИҮИ тутуах үлэһитэ М.Попова уо.д.а. баалара күрэх таһымын лаппа үрдэспиттэрэ.

“Народнай” диэн үрдүк ааты республика бары үөрэҕин тэрилтэлэриттэн биһиги “Айылгыбыт” эрэ ылбыта биһигини үрдүккэ кынаттыыр, элбэххэ эбээһинэстиир. Ансамбылга “народнай” ааты биэриигэ өйөөбүт, үтүө сүбэлэрин тиэрдибит саха саарынарарыгар: ф.н.д. Н.Е.Петровка, ф.н.д. В.В.Илларионовка, ф.н.д. Г.Г.Филипповка, СР үтүөлээх учууталыгар М.С.Иванов-Багдарыын Сүлбэҕэ, СГУ доцена Г.Г.Федороваҕа, норуот айымньытын дьиэтин директорыгар Н.С.Толбоноваҕа махталбыт улахан, кинилэри чахчы норуот айымньытын тилиннэриигэ өйдөрүнэн, сүрэхтэринэн ыалдьар улахан дьонунан билинэбит. Кинилэр үтүө сүбэлэрин-амаларын, сыыска - буорга түһэрбэккэ, үлэбитигэр суолдьут сулус оностон, ыччат талаанын арыян сайыннарыыга бары күүспүтүн, кыахпытын ууран үлэлииргэ дьулуһабыт.

Ансамбыл тэриллиитигэр, матырыйаал хомуллуутугар урукку директорбыт - СР үөрэҕин үтүөлээх үлэһитэ Н.П.Куличкин өрүү өйүүр, өйдүүр этэ. Экспедициялары тэрийэргэ үбүнэн көмөдөһөрө, автобус биэрэн, сыл аайы гастроллатара, кыайдахпытына-хоттохпугуна олуһун үөрэрэ, ансамбыл чилиэннэрин мэлдьи бириэмийэлиирэ. Хаарыан директорбытын хара өлүү харбаан барбыта абаккатыан!

Республика бастакы президенэ М.Е.Николаев 2000 с. “народнай” коллективтарга 50.000 солк. көмөнү онорбута - норуот айымньытын сайыннарыыга болҕомтотун бэлиэтэ.

Бүгүн “Айылгы” бөлөх эмиэ сана састаабынан ситэриллэн үлэ үөһүгэр сылдьар. 1998 с. ансамбылга босхоломмут уус-уран салайааччы көрүллүбүтэ. Икки сыл С.Г.Мытник үлэлээн, элбэхтик гастроллаата, Дьокуускайга “Бүлүү күннэригэр”, Мэнэ-Ханаласка “Кылыһах” конкурска кыттан, лауреат аатын ылбыттара. Светлана Григорьевна ансамбыл чилиэннэригэр дирин ис хоһоонноох культурнай программаны былааннаан, “Манньыаттаах” сынныалан киинигэр, хореографическай училищеҕа, музыка үрдүкү оскуолатыгар, Саха театрын сана дьиэтигэр, “Самородок” спортивной комплекска сырытыннаран, үрдүк таһымнаах дьону кытта көрүһүнэрэн, хаартыскаҕа түһэрэн, студеннары духовнай өтүнэн байыппыта хайҕаллаах дьыала. 2000 с. “Айылгы” Кыайыы 55 сыла туолуутугар аналлаах студенческай фестивалга Бүтүн Россиятааҕы көрүү лауреата буолан, президент М.Е.Николаевы кытта хаартыскаҕа түһэн “тутум” үрдээн кэлбитэ.

2001-2002 үөрэх сылыгар “Айылгыны” бу ансаамбылтан тахсыбыт ырыаһыт, дорҕоонноох тойуксут Г.И.Васильева салайар эстафетаны тутта, “народнай” ааты бэлэмнээн бигэргэттэ.

Саҥа директор Томскай М.С. ансамбылга саҥа үөрэнэр корпуска туспа хос биэрэн, үлэлиир усуллубуйаны тэрийдэ, кылаабынай бухгалтер Тимофеева С.К. ансамбылы үп-харчы өртүнэн өйүүр. Биллэн турар, барыта эриэ-дэхси буолбат, үп-харчы кырыымчыга, ансамбыл састааба үс сыл буола-буола уларыта турара үлэҕэ үгүс ыарахаттары үөскэтэр. Ону аахсыбакка, ыччат, норуот культуратын туһа диэн, эппиэттээх үлэһиттэр, студеннар бэйэлэрэ айымньылаахтык үлэлиллэр, сонун суолу көрдүүлэр. “Айылгыга” дьарыктаммыт оҕолорбут

үгүстэрэ оскуолаҕа, культура эйгэтигэр таһаарыылаахтык үлэли сьылдьаллара биһигини үөрдэр.

“Айылгы” аана талааннаах ыччакка аһаҕас, норуот ырыата - тойуга ыччат көмөтүнэн ыраахха диэри дуорайыа, учуутал кыһамныытынан көлүөнэттэн-көлүөнэҕэ бэриллээ, айар бөлөх, республика улуустарыгар күүтүүлээх күндү ыалдьыт буолан, өр сылларга аата ааттана турдун диэн арчылаах алгыспын аныыбын. Бу алгыс хас саас айы училищени бүтэрээччилэргэ “Айылгы” аатыттан туттарыллар.

У.КОНДАКОВА,
“Айылгы” бөлөбү тэрийээччи,
1998 с. диэри салайааччы,
методист-преподаватель, ансамбыл сүбэһитэ, 2002 с.

«Айылгы» ансамбыл «Төлөн» студтеатра

“Телен” студенческой театр 1990-91 үөрэх сылыгар тэриллибитэ. Нам, Горнай, Кэбээйи, Үөһээ Бүлүү, Бүлүү оройуоннарыгар гастроллаабыта. 1991 сылтан 1994 сылга дылы 32 төгүл сыанаҕа тахсан көрдөрдө.

1991-1992 үөрэх сыла

1991 с. Ахсынны ый 28 күнэ. И.Гоголев “Хара Кыталык” диэн романыгар олобуран, 10 көстүүлээх “Хара кыталык” диэн инсценировка. Көстөр уһуна - 1 чаас. 30 мүн. 14 төгүл туруорулунна.

1992-1993сс.

Н.Заболоцкай “Мааппа”, Н.Габышев “Алаһыйга” диэн кэпсээннэригэр олобуран, 4 хартыыналаах “Туман буолбут хонуктар тумулланын кэтэбэр...” диэн инсценировканы абыс төгүл көрдөрүлүннэ. Көстөр уһуна - 1 ч. 20 мүн.

1993-1994сс.

“Биһиги олохпут очурдара-боллурдара” диэн инсценировка туруоруу.
Түөрт төгүл туруорулунна. Көстөр уһуна - 1 чаас.

1994-1995сс.

Эверстова-Обутова “Күөрэгэй” диэн 4 көстүүлээх пьесата биэс төгүл туруорулунна. Көстөр уһуна - 1 чаас.

“Бириигэбэр”, “Көйгө кыыс” диэн ааттаах биирдии көстүүлээх пьесалар, биир төгүл туруорулуннулар. Көстөр уһуна - 40 мүнүүтэ.

“Табыйык уонна Татыйык” - 2 көстүүлээх (быһа тарды), “Харах уута” - 2 көстүүлээх пьеса, биирдии төгүл туруорулуннулар.

Г.Е.Васильев, театр
салайааччыта, режиссера

САХАМ НАРЫН ҮНКҮҮТЭ – САХАМ СИРИН КЭРЭТЭ...

Акулина Михайлова
Анна Москарова

Айылгы Кыайыы күнүгэр иэйиитэ.

Алаас оҕолоро

Саха I президенэ М.Е.Николаевы кытта

Ньургунун

Индияба

“Айылгы” фольклорнай, бөлөх 1993-1995 сс. састааба, I республиканской олимпиада кыайыылаахтара

Салайааччылар: Кондакова У.Ф., Жиркова Е.С.

Ан Миша	ТК-93
Боронов Егор	ТК-93
Васильева Галина	ТК-92
Винокурова Майя	ТК-92
Дмитриева Наталья	ШО-93
Заровняева Виктория	ТК-93
Захаров Дима	СС-93
Григорьева Вера	ТК-93
Иванов Алик	ШО-92
Иванова Эльза	ТК-93
Каратаева Күннэй	ТК-92
Михайлова Айта	ТК-94
Михайлова Аня	ТК-92
Михайлова Акулина	ШО-92
Мойгохонова Айта	ТК-93
Москарова Анна	ШО-92
Остобунаева Галя	ТК-93
Попов Иван	ТК-92
Семенова Раиса	ТК-93
Суздалов Айаал	ТК-94
Торотоев Гаврил	СС-93
Яковлев Степан	ТК-93
Яковлев Эдуард	СС-92

1995 с. I-кы бөлөбө

Айылгы үһүс бөлөбө

1998 с. Дьокуускай к., А.Е.Кулаковскай - Өксөкүлээх аатынан “Народнай коллектив” аатын көмүскээбит студенттар

Салайар бөлөх:

Кондакова У.Ф. - тэрийээччи, салайааччы

Васильева Е.С. – хореограф

Иванова А.И. – фольклорнай бөлөх салайааччыта

Новгородова А.А. – режиссер

Варвара Бурнашова

- 1.Акимов Петр 132 гр
- 2.Борисов Михаил 232 гр
- 3.Бурнашова Варвара 332 гр
4. Васильев Борис 233 гр
- 5.Васильев Тимур 233 гр
- 6.Васильева Христина 232 гр
- 7.Гуляев Гаврил 132 гр
- 8.Дмитриев Роман 212 гр
- 9.Донская Татьяна 232 гр
10. Еремеев Анатолий 232 гр
11. Иванова Варвара 231 гр
- 12.Колосова Сaina 311гр
- 13.Лебедева Мотрена 232 гр
- 14.Никонова Паша 231 гр
- 15.Ноева Саргылана 231 гр
16. Охлопкова Анастасия 232 гр
17. Павлов Алексей 232 гр
18. Платонова Наталья 231 гр
19. Протопопов Иван 211 гр
- 20.Романова Виктория 232 гр
- 21.Семенова Дария 232 гр
- 22.Слепцова Гульнара 311 гр
- 23.Соловьева Татьяна 231 гр
- 24.Сыбахова Изабелла 232 гр
- 25.Тимофеева Владимир 232 гр
- 26.Федорова Евгения 232 гр

Анатолий Еремеев

“Народнай” ааты көмүскээбин үөрүүтэ. 1998с.

**“Айылгы” народной бөлөххө
туруоруллубут үнкүү репертуара (1992-2002 сс.)**

Үнкүү аата	Толорооччулар
1. Ньургу	8 кыыс
2. хуннар	6 кыыс, 6 уол
3. Ат сүүрдүүтэ	6 кыыс, 6 уол
4. Эдэр саас	7 кыыс, 7 уол
5. Дьол чорооно	8 кыыс, 1 солист
6. Бүлүү хотун	10 кыыс
7. Бүрят үнкүүтэ Тэгэтэ хадак	Солистар 1 кыыс, 1 уол
8. Сиздэрэй сибэкки	12 кыыс, 8 уол
9. Оһуоһай	10 кыыс
10. Этэрбэс үнкүүтэ	12 кыыс
11. Былыргы үнкүү	8 кыыс
12. Саламалаах үнкүү	12 кыыс
13. Эбэрдэ үнкүүтэ	1 солистка
14. Кырдал кыыһа	6 кыыс, 6 уол
15. Алгыс	2 солистка, 8 кыыс
16. Лаглайбаана	6 кыыс, 6 уол
17. Оһуор	6 кыыс, 6 уол
18. Алаас оҕолоро	3 кыыс
19. Кыталыктар	8 кыыс
20. Сайылык кыргытара	3 уол
21. Рэп үнкүү	4 кыыс, 3 уол
22. Современнай эстраднай үнкүү	1 солистка
23. Кэрэчээнэ	1 солистка
24. Дууһа мунчаарыта	6 уол
25. Хантыйскай үнкүү	
26. Марихуана	6 кыыс
27. Оһуокай	6 кыыс, 6 уол
28. Саарбахтааһын	6 кыыс, 1 уол
29. Ньизэпэлэр	6 кыыс
30. Сээдьэ	6 кыыс, 6 уол
31. Улардар	6 кыыс, 1 уол
32. Олох	4 кыыс, 4 уол
33. Күлүк буолбут дьоннор	6 кыыс
34. Дьол уонна сор	2 кыыс
35. Ийэ аһыта	7 кыыс
36. Иэйии (лирическэй үнкүү)	6 кыыс
37. Дьизэрэнкэй	

Норуот талба талаанын үйэтитэллэр

Билинни кэмнэ норуот тылынан айымньытын жанрдарын үйэтитии, тилиннэрии ыччакка, дьонно-сэргэбэ тиэрдэр сорук турар. Онуоха энтузиаст учууталлар, культура үлэһиттэрэ, норуот талааннаахтара миэстэтигэр үгүс үтүмэн үлэни ытталлар. Маныаха Бүлүүтээҕи педучилище преподавателлэрэ Е.С.Жиркова, У.Ф.Кондакова, В.М.Шадрин бэрт айымньылаахтык үлэлииллэрин, үөрэтэр студэннарын норуот айымньытын дыкти алыптаах эйгэтигэр уһуйалларын хайгыахха эрэ сөп.

Ансамбыл репертуарыгар фольклорнай экспедиция кэмигэр студэннар хомуйбут норуот ырыаларын айымньыларын холобурдара киллэриллибиттэрэ кэрэхсэбиллээх. Түөлбэ фольклор үгэстэрин хомуйан, үөрэтэн, ону толоруу - бу уус-уран самодеятельноска сана хайысха, сүүрэн быһыытынан көрүөххэ сөп. 1992-94 сс. преподаватель Е.С.Жирков салалтатынан студэннар “Сыккыс” фольклорнай-этнографической экспедициялара Мастаах эбэ тула сытар уонна Орто Бүлүү нэһилиэктэринэн үлэлээбитэ. Ол сылдьан норуот талааннаахтарыттан Прокопьев Е.Д., Степанов С.О., Яковлев Я.Я., Желтокоев В.С Григорьев Г.В., Волкова М.И. былыргы ырыаны-тойугу, алгыстары, үнкүү матыыптарын суруйталаабыттара, кырдыаҕастартан хайдах толорорго үөрэммиттэрэ. Ол түмүгэ фольклорнай ансамбль талааннаахтара кырдыаҕастар хайдах ылыылыларын сүһэн ылбыттара. Дьэ ол да иһин фольклорнай ансамбль толорууларыгар “Булуу түөлбэтин тойуктара”, “Игэйикпин ньии”, “Сирэм күөх отторбор”, ”Харытыана”, *Билбэтим-көрбөтүм” диэн курдук Алын, Орто Бүлүү ырыатын араас матыыптара уратытык иһиллэллэр. Бүлүүлэр чабырҕахтара эмиэ араас варианнардаагы фольклорнай ансамбль чилиэгтэрэ итэҕэтиилээхтик көрдөрөллөр.

Фольклорнай ансамбылга бэлиэ куоластаах, айылҕаттан баай кылыһахтаах Айта Мойтохонова, Эльза Иванова, Ньургуйаана Степанова, Галя Остобунаева. Вика Заровняева курдук элбэҕи эрэннэрэр эдэр тойуксуттар дьарыктаммыттара.

Ансамбыл үнкүүһүттэрин толоруулар профессиональной таһымна чугас: “Ат сүүрдүүтэ”, “Эдэр саас”, “Дьол чорооно” диэн үнкүүлэргэ сонун хамсаныылар киллэр иллибиттэр, үнкүү хамсаныыллара имигэстэр, тупсаҕайдар музыка доҕуһуолугар сөп түбэһэллэр.

Ансамбыл репертуара түөлбэ фольклор үгэстэриттэн ылыллыбыг буолан сонун, баай дэгэт кырааскалаах. Урут киэн эйгэбэ биллибит норуот айымньыларын холобурдарын уонна матыыптарын эмиэ туһаналлар. Бүлүү училищетын студэннарын фольклорнай концерттарын көрөн олодоххо, төрөөбүт норуоппут талба талаана кустук кэрэ өнүгүү толбоннура оонньуурун санатар. Билигин да биһиги кырдыаҕастарбыт былыр былыргыттан көлүөнэттэн көлүөнэбэ биэрэн испит баай үгэстэрэ умнулла илигин, ону аныгы техника ньымаларынан суруйан үйэтитэри бүлүүлэр курдук киэн эйгэбэ таһаарары эрэйэллэр.

Түмүктээн эттэххэ, “Айылгы” фольклорнай ансамбыл сонун сана хайысханы тутуспут, кинилэр үлэлиир үөрүйэхтэрин (опыттарын) үөрэтэн, холобур быһыытынан атын ансамбылларга тарҕатарга, олохтоох түөлбэ үгэстэрин тилиннэрэргэ, сөргүтэргэ олук охсубуттар. Ансамбылга народнай диэн ааты инэрии сөптөөх, салгыы айымньылаахтык үлэлииллэригэр олук уура, норуот айымньытын чинчийэр кыагы биэрэр.

В. В. Илларионов,
филологической наука доктора,
СГУ СФКФ деканы научна й улэбэ солбуйааччы.

Норуот айымньытын – ыччакка

“Айылгы” фольклорнай ансамбыл Бүлүүтээҕи педучилище студэннарыттан түмүллэн тэриллибитэ кэрэхсэбиллээх. Бу түмсүүнү көрөн, биһиги ыччаттарбыт бэйэлэрин норуоттарын фольклорун үөрэтэн билэллэрин уонна ис сүрэхтэриттэн дуоһуйан, сөбүлээн толороллорун көрөбүт. Репертуардара студэннар бэйэлэрэ экспедицияҕа сылдьан хомуйбут матырыйаалларыттан таһыллыбыта сонуннук иһиллэр. Хас биирдии кыттааччы бэйэтин ураты дьобурун арыян толоро көрөөччүнү астыннарар. Толорооччулар фольклор бары көрүннэригэр дьобурдаахтара көстөр. Бүлүү оҕолоро бэйэлэрин түөлбэлэрин ырыаһыттарын куоластарын, кылыһахтарын арааһын биэрэн толороллоро олус кэрэхсэбиллээх. Ол курдук А.Мойтохонова “Сирэм күөх отторбор” диэн норуот ырыатын толорбута кылыһаҕынан кылыгыраан истиэххэ олус кэрэ. Р.Иванова “Кыталык ырыатын” ураты куолаһынан толоро чахчы даҕаны кыталык ырыатыгар маарынныыр. Үнкүүлэртэн “Этэрдэс үнкүүтэ”, “Сарын үнкүүтэ” норуот ырыатынан толоруллара сонун көстүү. Бу коллективы норуот айымньытын тарҕатааччы, толорооччу, фольклору хомуйааччы курдук көрөн, үрдүктүк сыаналыыр наада. Бу бөлөх инникитин ыһыллыбакка үлэлээтэҕинэ, элбэҕи эрэннэрэр, ону өйдөөн, өйөөн салгыы сайыннарыахха, көмөлөһүөххэ, үлэлиир кыағы биэриэххэ. Бу коллектив “народнай коллектив” диэн ааты чиэстээхтик сүгэрэ үөрэх тэрилтэтин аатын үрдэтэр, норуот айымньыта ыччакка бэриллэригэр эрэли үөскэтэр.

*Г. Г. ФЕДОРОВА.
СГУ доцена, «Тойук» анс. салайааччыта,
республика культуратын туйгуна.*

ХИФУ тыл, култуура үнүстүүтүн
эбэрдэлэрэ

ХИФУ преподавателлэрэ -
кэмпириэнсийэҕэ

“Айылгы” аргыным

1993 с. армияттан кэлэн баран, Бүлүүтээби педагогической училищеҕа санардыы иккис сылын үлэлээн- хамсаан эрэр саха салаатыгар туттарсан киирбитим. Сана атаҕар туран эрэр тэрилтэ диэтэххэ, үлэтэ-хамнаһа күөстүү оргуйан олороро таһыттан да көстөр этэ: манна - чабырҕах, онно - тойук, итиннэ - эһиэкэй. Мин киирдэ - киирээт, итинник сонун сахалыы эйгэбэ үктэммитим.

Учууталларбыт барахсаттар оҕо дьобурун, сатабылын таба көрөн, ис сүрэхтэриттэн кыһанан-мүһэнэн туран такайан, эппиккэ дылы, суоҕу да баар гынар ураты талааннаах дьон. Дьэ, ол курдук, биирдэ өйдөөбүтүм: хаһан да үнкүүлээн көрбөтөх киһи сыанаҕа үнкүүлээн тэйэ сылдыабын, ырыаһыппынан аатырбатах бэйэм ыллаабыта буолар эбиппин.

Маннай утаа үнкүүлүүн соччо баҕарбат киһини үнкүү бөлөбүн салайааччыта Валентина Михайловна Шадрина оччолорго үнкүүһүт уол тийбэтэ бэрдиттэн күһэйэн туран, “Айылгы” ансамбылга киллэрбитэ. Манна дьарыктанан баран, кэлин хаһан да кэмсиммэтэбим, хата, таннарытын үнкүүгэ сылдыбыппын мэлдьи астына-дуоһуйа ахтабын. Аны кэлэн санаатахха, “Айылгы” ансамбыл мин олохпор умнуллубат үгүс үөрүүлээх түгэни, истинник саныыр доҕотторбун бэлэхтээбит эбит.

“Айылгы” ансамбыл 1994 с. республикатааҕы төрүт культура олимпиадатыгар I миэстэни ылбыта. Бу - биһиги бөлөхпүт аан маннайгы үрдүк ситиһиитэ этэ. Манна Афнасий Федоров бэйэтинэн баара. Күрэх түмүгүнэн кини үөрөспүт оҕолоро, култуура колледжын студенттара, төһө да иккис миэстэбэ тахсыбыттарын иһин, үтүө киһи Бүлүү түөлбөтигэр манник кыахтаах фольклорнай бөлөх үөскээбитин сэргии-кэрэхсии көрбүтэ диэн испэр сэрэйэ саныыбын.

“Айылгы” ансамбыл республика араас нэһиликтэрин кэрийэ сылдьан, саха омук баай фольклорун дьонно-сэргэбэ көрдөрөрө. Оҕолор сыанаҕа тахсан ыллаан-туойан, үнкүүлээн-битийэн бардахтарына, киһи эрэ көрөн олоруох курдук буолара. Айта Мойтохонова, Вера Григорьева курдук истиэхтэн эриэккэс куоластаах кыргыттарбытын хас концерт ахсын испититтэн тартаран туран истэрбит, оттон үнкүүһүт кыргыттарбыт кыталыктыы кынталдыһан киирдэхтэринэ, хайгыы-астына көрөрбүт.

1995с. саха телевидениетэ анаан-минээн, сыал-сорук оностон, Бүлүүгэ кэлэн, “Айылгы” бөлөх туһунан киинэ устан барбыта. Ол киинэ сыл ахсын телевизорга көстөр буолан, “Саха көрдөрөр-иһитиннэрэр компания” архивыгар билигин да “быыллыбакка” сытар.

Биһиги бөлөхпүт репертуура үгүс үлэттэн таньылан тахсыбытын ансамбыл кыттыылаахтара бары билэ-көрө сылдыар этибит. Евдокия Степановна Жиркова салалтатынан студенттэр сайын аайы экспедицияҕа сылдьан, фольклор араас жанрыгар баай матырыйаалы хомуйаллара. Ону Евдокия Степановна ырытан, чочуйан баран, сана нүөмэри толкуйдуура, ыллыах-туойуох оҕолору талан, дьаныһан туран дьарыктыыра. Үнкүүһүт буолар сыанан-арыынан аҕаабатын бэйэбитинэн илэ-чахчы билбиппит: күн аайы тиритэ-хорута үнкүүбүтүн үөрэтэрбит, эппитин-сииммитин эрчийэрбит. Сахалыы оһуордаах-мандардаах мааны танаспытын-саппытын училище кыргыттара иис үөрэбин уруогар тигэллэрэ.

Ити курдук үгүс түбүктээх үлэни барытын салайааччыбыт Ульяна Федоровна Кондакова иилээн-саҕалаан, сүүрэн-көтөн, тэрийэр үлэһит бэрдэ буолан, кыайа-хото тутара. Онно, биллэн турар, ытык-мааны директорбыт Куличкин Николай Петрович көмөтө-өһөтө, сүбэтэ-амата улахан тирэх буолара.

Саха салаатын биллэр ырыаһытара, араас таһымнаах куонкурустар, фестиваллар, көрүүлэр кыайыылаахтара

1. Айталиана Мойтохонова – норуот ырыаһыта
2. Иван Попов – норуот ырыаһыта
3. Вера Григорьева – норуот ырыаһыта
4. Петр Акимов – норуот ырыаһыта,
5. Мария Никулина – норуот ырыаһыта
6. Татьяна Донская – норуот ырыаһыта
7. Розанна Герасимова – оһуохайдыт
8. Борис Васильев – хомусчут, чабырбахсыт
9. Матрена Лебедева – норуот ырыаһыта
10. Анастасия Охлопкова
11. Галина Каменева
12. Оксана Кривошапкина
13. Анатолий Еремеев
14. Николай Никифоров
15. Дария Васильева
16. Василина Прокопьева
17. Степанида Павлова - Синильга
18. Анджела Замятина
19. Манчаары Трофимов
20. Альберт Шумилов
21. Егор Боронов
22. Иван Тимофеев
23. Сахая Семенова
24. Камилла Каримова
25. Дария Васильева
26. Галина Васильева
27. Майя Винокурова
28. Розалия Иванова
29. Ирина Степанова
30. Гаврил Торотоев
31. Галина Остобунаева
32. Степан Яковлев
33. Февронья Барамыгина
34. Антонина Васильева
35. Ульяна Павлова
36. Борис Васильев
37. Петр Акимов
38. Варя Бурнашова
39. Алексей Павлов
40. Изабелла Сыбахова
41. Владимир Трофимов
42. Наталья Новикова
43. Сахая Сидорова
44. Дьяконов Валерий
45. Вероника Тараховская

«Айылгы” ансаамбыл үнкүүһүттэрэ

1. Акулина Михайлова
2. Алексеей Кычкин
3. Анна Данилова
4. Анна Михайлова
5. Анна Москарова
6. Афанасий Степанов
7. Аял Суздалов
8. Валентин Слепцов
9. Варя Иванова
10. Василий Григорьев
11. Василий Семенов
12. Васмар Руфов
13. Вера Ноговицина
14. Виктория Заровняева
15. Виктория Романова
16. Гаврил Гуляев
17. Гульнара Слепцова
18. Дмитрий Захаров
19. Евгений Архипов
20. Елена Горохова
21. Иван Попов
22. Иван Протопопов
23. Күннэй Каратаева
24. Леонид Семенов
25. Люба Герасимова
26. Мария Былчахова
27. Мария Митрофанова
28. Мария Седалищева
29. Мария Юмшанова
30. Мотрена Яковлева
31. Надежда Яковлева
32. Надя Ноговицина
33. Надя Обутова
34. Наталья Дмитриева
35. Наталья Платонова
36. Нюргустан Афанасьев
37. Павел Николаев
38. Паша Никонова
39. Роман Дмитриев
40. Саина Колосова
41. Саргылана Ноева
42. Сардаана Иванова
43. Сардана Семенова
44. Семен Филиппов

45. Сергей Шамаев
46. Татьяна Соловьева
47. Тимур Васильев
48. Федор Дорофеев

49. Филипп Константинов
50. Эдуард Яковлев
51. Юрий Корякин

Саха үгэстэрин уһууу

- ❖ Саха саргыта кулууп – Кондакова У.Ф. (ыйдарынан туомнар)
- ❖ Кыыс Куо эбии идэ – Корякина З.И.
- ❖ Үрүн Уолан эбии идэ – Васильев Г.Е.
- ❖ Салама ыйыыр туом – Семенова Р.С. (сыл аайы ыам ыйын 21 күнүгэр оноһуулар)

ПОСТАНОВЛЕНИЕ коллегии Министерства культуры РС (Я)

от 21 мая 1998 г.

О присвоении звания
“Народный самодеятельный коллектив”

За достигнутые творческие успехи, вклад в развитии и пропаганде культуры республики, согласно Положения о народных самодеятельных коллективах, коллегия Министерства культуры РС (Я):

ПОСТАНОВЛЯЕТ :

1. Присвоить почетные звания "Народный самодеятельный коллектив" следующим:
 - драматическому коллективу Хатасского ДК г. Якутска - (2 ед. - режиссер, художник-оформитель).
 - Ансамблю песни и танца “Айылгы” Вилюйского педагогическлого училища им. Н.Г.Чернышевского (1 ед. - худ. руководитель).
 - Детской студии декоративно-прикладного искусства Центра культуры “Аартык” с. Игидей Таттинского улуса (1 ед. - худож. руков.).
2. Финансирование коллективов, штатных единиц согласно Положения предусматривается за счет средств ходатайствующих организаций.

Председатель коллегии,
министр культуры РС (Я):
А.С.Борисов

Норуот ырыалара “Айылгы” толоруутугар

М.Донская

С.Сидорова

М.Лебедева

М.Лебедева
П.Акимов

В.Трофимов
А.Охлопкова

Б.Васильев
П.Акимов

И.Сыбахова
В.Бурнашова

«Айылгы» алгыстаах түһүлгэтэ

Кэрэ хаһан баҕарар олус сэдэх уонна дэннэ көстөр. Ол иһин көмүһү кыһыл кумаҕы кытта булкуйбаккын. Син ол кэриэтэ ураты дьобурдаах дьоннор сиргэ - дойдуга олус аҕыйахтар. Сананы таһаар да олонхонут, дорҕоон быкта да тойук диэбэккэ, итинник уустук фольклор көрүҥнэрин табатык сыаналыахха сөптөөх.

Билигин кэмнэ норуот ырыатын, тойугу эдэр ыччакка үөрэтэр уустуктардаах. Ол эрэн сахалыы ис туруктаах оҕолор кэлэн үөрэнэ киирдэхтэринэ, кэрэбэ уһуяааччылар таба тайанан, үөрэттэххэ, хорутуулаах үлэ түмүгэ көстөр.

«Айылгы» фольклорнай бөрөбөр кэнники кэмнэргэ уһулуччу талааннаах, айылҕаттан айдарылааах ырыаһыттар дьарыктанан аастылар.

Ол курдук, «Северная радуга» Аан дойдутааҕы международнай фестивалга ситиһиилээхтик кыттан, «Сүрүн бириһи» ылан, үөрэн - көтөн кэлбиттэрэ. Ийэ кылыһахтаах ырыаһыттарынан, дьын сахалыы ырыаны баһылаабыт үөрэнээччилэрим Герасимова Марианна, Афанасьева Дария, Татаринова Алена, Сухомясова Алена, Ероскумова Татьяна буолаллар. Билигин кинилэр бэйэлэрин айымньылаах үлэлэригэр фольклорга дьарыктаммыттарын туһаналлар.

«Айылгы» үнкүүһүтүтэрин бөлөбөр 2013-2014 үөрэх сылыттан Кэрэ эйгэбитигэр үнкүү салайааччытынан колледж оскуола салаатын выпускнига Валерий Томский таһаарылаахтык үлэли сылдьар. Ол курдук, 2014- 2015 үөрэх сылыгар Аан дойдутааҕы үнкүү фестивалыгар 3 степеннээх лауреат аатын ылан кэлбиттэрэ. Ол биһиги улахан киэн туттар ситиһиит буолар. Быйылгы үөрэх дьылыгар Аан дойдутааҕы «Праздник Терпсихоры», 1 ст. «Бриллиантовые нотки» 1 ст. «Золотой олень» 2 ст. лауреат үрдүк аатын ылбытара.

“Айылгыга” дьарыктанар оҕо инники олоҕор толору бэлэмнээх буоларыгар улахан кылааты бизэрэр, сайыннарар. Олох араас кырааскатын, үтүөтүн, ыараханын атыннык сыаналыыр буолар. Кэрэ эйгэбэ иити оннук күүстээх, түһүлгэтэ киэн хабааннаах буолар дии саныбын.

Васильева Г.И., «Айылгы» народнай коллектив уус -уран салайааччыта

Наше самое большое достижение за 2014 год

ОЛОХ ҮӨНҮГЭР

Дьонун киһи дэтэргэр
үс суол ирдэнэр: толкуйун, майгын, үлэн!

К.Уткин

Саха салаатын арыллыта “Национальнай оскуоланы сангардан сайыннары” оччотообу үөрэх миннистирэ Е.П.Жирков Концепциятыгар сөп түбэхэн, саха тылын, култууратын үөрэбин төрдүттэн түөрэн үөрэтиигэ төһүү күүс буолбута. Салааны 17 сыл устата 27 бөлөбүнэн 767 устудьуон бүтэрэн, Саха сириг араас муннуктарыгар учууталлаан, үөрэби, иитэр үлэни салайан, тэрийэн үлэлээбиттэрэ номнуо 20 сыл буолла.

Кинилэр истэригэр улуус салайааччылара, оскуола дириэктэрдэрэ, завучтар элбэхтэр, элбэх оҕо учууталлаан буһа – хата сылдыбаллар, төрөөбүт тылларын, төрүт култуураларын кэнчээри ыччакка инэрэн, саха омук аатын үүннэрэ – сайыннара, аатырда сылдыбаллар. Кинилэр истэригэр үлэ үөрүүтүн билбит, үрдүк наһараадаба тиксибит учууталлар элбэхтэр. СӨ үөрэбин, култууратын туйгуна, Ыччат лиидэрэ, Ыччат политикатын туйгуна, бэлиэлээх эдэр үлэһиттэр норуот хаһаайыстыбатын бары салааларыгар бэйэлэрин идэлэринэн уонна араас эйгэбэ миэстэлэрин булан, үлэлии-хамсыы сылдыбаллар, ол быһыгар дьэ-уот тэринэн, оҕо-уруу төрөтөн сирдээби олохторун аналын эмиэ умнубаттар. Олох будулуйар муоратыгар буһан-хатан, санаттан-сага кирбиилэри ылан, инники олохторун сибэккинэн симииллэр, олох оһуорунан кизгэтэллэр. Ситиһии ситимин тигэннэр, үйэлээби, кэрэни саламанан симииллэр, үөрэллэр – көтөллөр, үчүгэйи түстүүлэр. Үөрэппит оҕолорбут биһиэхэ, үөрэппит учууталларга, күн курдук күндүлэр, ый курдук ыраастар.

Кинилэр үлэбэ ситиһиилэриттэн биһиги сырдыы – үөрэ сылдыабыт, киэн туттабыт, уос номоҕо оностобут “Учуутал – үөрэнээччитинэн” диэн, норуот муудараһа этэринии, оҕолорбут этэннэ сылдыан, үлэ үөрүүтүн билэн, биһигини үгүс үйэлэргэ үрдэтэ ааттата, салгыы сайыннара туруохтарыгар эрэлбит улахан.

Саха салаата тэриллибитэ 20 сылыгар оҕолорбут ситиһиилэрэ

Бу салаа 1995 сыллаахха тэриллибитэ. Республикаба биир биллэр-көстөр суолу тэлбитэ. Саха тылын, литературатын уонна култууратын үөрэбин Бүлүү училищетыгар директор Куличкин Н.П., салаа салайааччыта Кондакова У.Ф. тэрийэн арыйбыттара. Ол үөрэби бүтэрбит оҕолор билигин идэлэринэн үлэлии-хамсыы сылдыбаллар, дьонуннаах дьон буоллулар, үгүстэрэ бэйэлэрэ туспа суоллаах-иистээх айымныылаах үлэни өрө туппут дьон буола үүннүлэр. Бүлүү училищетыгар үөрэнии – үрдүк таһым уонна кэрин буоларын дакаастыы сатыыр оруна суох, училище аата-суола - бэйэтэ история.

Саха тылын салаатын бүтэрбит оҕолор үөрэммит кыһаларын, Бүлүү куоратын үтүө-мааны тылларынан ахталлар, ол эрэри ордук истинник сылаастык үөрэппит учууталларын, иитээччилэрин саныыллар, махтаналлар. Бу кыра суруйууга учууталлары барыларын ааттаахха, бэйэтэ кинигэ буоларыгар тийэр, онон үөрэммит оҕолор махталлара барыгытыгар ананар, күндү учууталлар, иитээчилэр.

Училищени 1998 с. бүтэрбиттэр үөрэбири, култуура, салалта, суут-сокуон бары эйгэтигэр үлэлииллэр. Кинилэр ситиһиилэрэ үгүс - үөрэбири, култуура туйгуннара, наука кандидата, науканы суруйа сылдыааччылар, грант кыайыылаахтар, бастын учуутал аатын сүгээччилэр. Биһиги, кинилэри үөрэппит-ииппит учууталлара, киэн туттабыт, сэмээр үөрэбит, испитигэр дьоллонобут. Барыларын түмэн кэриэтэ суруйуу буолан, сороҕор уопсай санаанан мунурданыллыан сөп.

Семенов Илья Владимирович – Өймөкөөн улуһун Үчүгэй оскуолатыгар саха тылын уонна литературатын учуутала, хас да грант кыайыылааба: Ыччат министерствотын грана

(2003), Тҕа хаһаайыстыбатын министерствота (2008), Саха республикатын Президенин грана (2012), Үөрэх министрвотын грана (2014). “Бастын учуутал” идэ конкурсун кыайыылааҕа (Горнай улууһа, 2004). "Мой край родной" Аан дойдутааҕы конкурс лауреата. "Рейтинговая технология деятельности учащихся" педагогической технология ааптара. "Педагоги Арктики и северных районов РС (Я)" Республикааҕы общественной холбоһук бэрэссэдээтэлэ. Хас да олонхо-поэма ааптара.

Иванова Ирина Борисовна – Гуманитарнай уонна Хотугу аҕыйах ахсааннаах омуктар кыһалҕаларын чинчийэр институт - ИГИиПМНС СО РАН научнай үлэһитэ, филология наукатын кандидата.

Заборовская - Соломонова Айталиа Валерьевна – Өлөөн улууһун Үөрэҕин салалтатын уопсай уонна алын саастаах оҕолор үөрэхтэрин салаатын салайааччыта.

Билюкина Лира Николаевна - саха тылын уонна литературатын учуутала. Коррекционной оскуолалар учууталларыгар “Бастын учуутал” идэ конкурсун “Бастын учуутал-наставник” аат кыайыылааҕа. Мэнэ Ханаласка олоһор, үлэһиир.

Афанасьева Наталья Афанасьевна - П.И. Кочнев аатынан Тулагы оскуолатыгар саха тылын уонна литературатын учуутала, гуманитарнай хайысхаҕа методическай холбоһук салайааччыта, Республикааҕы БКЭ хамыһыһыатыгар эксперт. Саха республикатын Үөрэҕириитин туйгуна. Саха республикатын Президенин гранын кыайыылааҕа, Осиповтар пед. династияларын бэрэстэбиитэлэ.

Андреева-Григорьева Наталья Владимировна – Ньурба к. "Аленушка" оҕо саадын иитээччитэ.

Анисимова Матрена Егоровна - саха тылын уонна литературатын учуутала, Мастаах орто оскуолата.

Борисов Виктор Борисович – култуура эйгэтин талан, айымньылаахтык үлэһиир. Ньурба к. К.Д. Уткин аатынан Норуоттар Доҕордоһуулар түмэлгэ салаа салайааччыта. «Утум» саха тыл уонна култууратын сайыннарсар көңүл түмсүү салайааччыта. «Уран тыл» сыл айы ытыллар уус тыллаахтар күрэхтэрин тэрийээччи.

Васильева Дария Алексеевна – Г.С. Донской аатынан Бүлүү к. 2 №-дээх оскуолатын методиһа.

Гаврильева Светлана Владимировна - Сунтаар улууһун "Крестяхская станция юных техников" оскуолаҕа директоры үөрэтэр-иитэр үлэҕэ солбуйааччы.

Иванова Варвара Николаевна – Дьокуускайдааҕы тыа хаһаайыстыбатын техникумугар кэтэхтэн салаа методиһа.

Катанова Лена Кимовна – Саха ресубликатын Анаабыр улууһугар судебнай приставтар салааларын начальнига. Юстиция 3 кылаастаах советнига.

Лазарева Чээнэ Анатольевна - М.Т. Егоров аатынан Үөһээ Бүлүүтээҕи 2 №-дээх оскуола саха тылын уонна литературатын учуутала. Үөрэх министрвотын махтал суругунан бэлиэтэммит.

Николаев Гаврил Иванович – салайар үлэ эйгэтин талбыт, И.С. Гаврильев аатынан Намнааҕы 1 №-дээх орто оскуола директорын солбуйааччы.

Николаева Наталья Анатольевна - Намнааҕы 2 №-дээх орто оскуола саха тылын уонна литературатын учуутала. "Саха сириин Эрэлэ-Надежда Якутии" бэлиэлээх.

Николаева Жанна Владимировна - Дьокуускайдааҕы 1 №-дээх орто оскуола саха тылын уонна литературатын учуутала. "Саха сириин Эрэлэ-Надежда Якутии" бэлиэлээх.

Протодьяконов Петр Юрьевич – салайар эйгэҕэ үлэһиир, Р.М. Дмитриев аатынан Олимпийскай эрэллэри бэлэмниир оскуолаҕа - ГБОУ РС (Я) РСС УОР директоры иитэр үлэҕэ солбуйааччы.

Саввинова Анжелика Николаевна –Мастаах орто оскуолатыгар Англия тылын учуутала.

Семенова Наталья Васильевна - Х.М. Николаев аатынан Өлөөн орто оскуолатын саха тылын уонна литературатын учуутала.

сылдыбытым, оскуола коллектива үөрэ-көтө көрсөөччү, үрдүк таһымнаахтык үөрэтэбит, устудьоннар практикаларыгар сыһыаннарын, үөрэтэллэрин, сүрдээбин кыһаллалларын тоһоҕолоон бэлиэтээччилэр. Маны таһынан, профориентационнай үлэни ытан, бүтэрээччилэри, төрөппүттэри, оскуола коллективын кытта көрсүһүү тэрийээччибин. Госпрактика отчуота уратытык ытыллааччы, бастакы, иккис куурус устудьоннарыгар, уһуяаччыларыгар көмүскээччилэр. Кыра куурус устудьоннара эрдэтэн боппурус бэлэмнээн кэлээччилэр, араас проблемнай, көрдөөх да түгэннэри кэпсэтиннэрэн, ситуациялары быһаартарааччылар. Отчуот бэрт сэргэхтик ытыллааччы, үгүс устудьон идэбин сөпкө талбыт эбиппин диэн, оскуола, сорохтор нэһилиэк аатыттан кытта махтал суруктаах кэлэннэр уһуяаччыларын үөрдээччилэр. Билигин сорохтор төһө да идэлэринэн үлэлээбэтэллэр, устудьоннаабыт кэрэ кэмнэрин умнубат буолуохтаахтар.

Куратор түбүктээх үлэтэ

Саха салаатыгар үлэлээммин түөрт кууруһу салайан таһаардым. Куратор буолар наһаа элбэх түбүгү, ирдэбили, билиини, сатабылы, эйбэс майгыны, истин сыһыаны эрэйэр. Группа старостатын сөпкө таларгыттан туох барыта тутулуктаах, кини эн туллар туттабын, ардыгар үтүө сүбэһитин да буолар. Бу түөрт выпуспар старостанан үөрэх бастыһынара, А.Е. Кулаковскай, Н.П. Куличкин, В.И. Санников аатынан стипендиаттар, араас көрүүлэр, күрэхтэр кыайыылаахтара, эппиэтинэстээх, бэйэлэригэр олус ирдэбиллээх, коллеһы бары кыһыл дипломуна бүтэрбит устудьоннар: Лена Дьяконова, Семен Жендринскэй, Аня Егорова, Сахаяна Семенова – талыллан үлэлээбиттэрэ. Кинилэр оҕолоругар бары өттүнэн холубур буолаллара, группаны кытта араас хайысхалаах үлэни тэрийэргэ сүрүн көмөлөһөөччүлэрим этилэр. Группа устудьоннара үөрэхтэригэр кыһамнылаах, түмсүүлээх, биир сыаллаах-соруктаах, бүтэллэригэр, бары өттүнэн сайдыылаах учуутал буолан тахсалларыгар аан бастакыттан үлэбин былааннаахтык ыппытым. Үөрэтэр преподавателлэрин кытта өрүү ыкса сибээһи тутуһабын, ким ханнык предмеккэ ыарыҕатарын, ситиһэрин, туох көмө оноһууларын быһаарсарбыт, уроктарга сылдьан бэлиэтээһиннэри онорооччубун. Ол тумугэр, учууталы кытта истин сыһыан, өйөбүл олохтонор. Биир улахан ирдэбил уроугу мээһэ көтүтүүгэ, хойутааһыннары суох онорууга уруллар.

Научнай таһымнара үрдүүрүгэр колледжка, республикаҕа тийэ араас таһымнаах конференцияларга кыттыылары буолар. Манна педагогической наука кандидата Марина Трофимовна Гоголева салайбыт «Сайдыс» научнай куруһуокка дьарыктаммыттара, кэлин, үрдүк үөрэҕи бүтэрбиттэрин кэннэ, аспирантураҕа үөрэниилэрэ улахан көмөлөөх. Салайааччыларын кытта бииргэ үлэлээһиннэрин түмүгэр дипломнай үлэлэрэ кинигэ буолан тахсыталаатылар. Давыдова Олимпиада филологической наука доктора Варвара Борисовна Окороковалыын «Алампа дьоло» серияҕа бэчээттэммиттэрэ. 331 группа устудьоннара Ульяна Федоровна Кондакова «Тыл оонньуута» кинигэтигэр санааларын холбообуттара, ыппыт уроктарын былааннара кирибиттэрэ. Розалия Степановна Семенова уһууутунан, колледж, улуус, республика хаһыаттарыгар элбэх ыстатыйа суруллубута, «Сыккыс» куруһуогар сылдыааччылар айар дьобурдара арыллан, үгүс кинигэ сүрэхтэниитигэр сылдыбыттара, араас суруйааччылары кытта көрсүбүттэрэ, бэйэлэрэ «Тэтим» диэн ааттаах уонтан тахса нүөмэрдээх хаһыаты таһаарбыттара.

Устудьоннар үөрэнэр кэмнэригэр аабы, үнкүү дьүөрэлэһэ сылдыбыттара. Үгүстэрэ «Айылгы» народнай ансамблга дьарыктаммыттара, элбэхтик улууска гастролга сылдыбыттара, народнай ааты ыларга, көмүскээһиннэ кыттыбыттара. Салайааччылар Анастасия Афанасьевна, Елена Семеновна, Галина Ивановна туох баар кыахтарын, сатабылларын анаабыттарын түмүгэр элбэх конкурстарга, концерттарга кыттыбыттара, лауреат, дипломант аатын ылбыттара. «Студенческая весна» фестивалыга Гран-При аатын ылбыттара, араас номинация кыайыылаахтара буолбуттара. Бу колледж үрдүнэн улахан ситиһии этэ.

Хаста да ааҕыылара НВК «Саха» биэриилэригэр бүтүн республика көрүүтүгэр тахсыбыта. Сорохторо билигин эбии идэлэринэн ситиһиилээхтик үлэлии-хамсыы сылдыаллар.

Саха тылын учуутала идэлээх буолан, үөрэхтэрин хайысхатынан экспедицияларга сылдыыылара буолар. Айан бөҕөнү айаннаан, сонун сирдэри көрөн, биллиилээх дьоннору кытта көрсөн, экспедицияҕа: Дьокуускайга, Тааттаҕа, Чурапчыга, Мэнэ-Ханаласка, Намна, Ханаласка, Кэбээйигэ, Бүлүү бөлөх улуустарыгар, нэһилиэктэригэр, Элгээйи мусуойугар сырыыларбыт умнуллубат кэрэ түгэnnэр буолаллар. Манньык айаннартан үгүскэ үөрэнэллэр, киһи быһыытынан майгыллара-сигилилэрэ олохсуйар, билии-көрүү өттүнэн биллэ сайдаллар. Библиотека үлэһиттэрин кытта маннайгы кууруска билиһиннэри, группаҕа библиотекарь дуоһунаһын талыы, аттестация кэмигэр хаста сылдыбыттара, төһө литератураны туһаммыттара учуоттанар. Үөрэхтэрин бүтэрэллэригэр бу түөрт кууруһум бары «Библиотека бастын ааҕаччыларын группата» диэн номинацияҕа тиксиилэрэ элбэҕи этэр.

Итэҕэһи-быһаҕаһы кытта эйэлэспэттэригэр, сөптөөхтүк кириитикэлэһэллэригэр, санааларын хаһан баҕарар аһаҕастык этинэллэригэр өрүү үөрэтээччибин, сүбэ-ама биэрээччибин.

Куратор быһыытынан сүрүн ирдэбилим – эппиэтинэс, бэйэҕэ ирдэбиллээх буолуу. Хас биирдии устудьуон баай ис-хоһоонноох портфолио оностор, онтун көмүскүүр, дьизэ-кэргэнин билиһиннэрэр, анал сибэккилээх буолар, ону 3 сылы быһа мэлдьи көрөр-харайар. Семестрҕэ хас биирдиилэрэ группаларыгар кылаас чаастарын ытталларын, научнай практической конференцияларга булгуччулаахтык кытталларын ирдээччибин. «Тыа оскуолата» педагогической акцияларга, экспедицияларга, айаннар, сырыылар... Бэйэни көрүнэ сылдыыыга, тагаска-сапка, культураны үрдэтиигэ болҕомтону уурааччыбын, төрөппүтү кытта ыкса үлэлээһин, суругунан, телефонунан билсии, кинилэргэ аһаҕас күннэри тэрийии үгэскэ кубулуйбута. Хас биирдии устудьуон дьобурун, талаанын таба көрөн сайыннараары, биллиилээх учуонайдары, артыыстары, суруйааччылары, политиктары, бэйэм салайбыт группам выпускниктары кытта көрсүһүүлэри тэрийээччибин, үһүс кууруска группаны илдээн, СВФУ-га эһиил бииргэ үөрэниэхтээх устудьуоннарын кытта ыкса билиһиннэрэн, күһүн тийэллэригэр улахан ыараханы көрсүбэппит диэччилэр.

Бастакы кууруһум 1998-2001сс. үөрэммиттэрэ, бастакы аата да бастакы

Бастакы кууруһум оҕолорун кытта аан маннай училищеҕа бэйэм эмиэ сана үлэлии кэлбитим, онон адаптацияны тэннэ ааспыппыт. 4 уол уонна 20 кыыс.

Бары бэйэ-бэйэбитин көрүү-истиэ бөҕөтө, барыта сонун. Уопсайга олоруу, библиотекаҕа сылдыы төлөбүрдээх. Маннайгы куурустар декадалара саҕаламмыта, куораты кытта билсии, мусуойдарга сылдыы, араас спорт күрээҕэ бөҕөтө. Биер күн кросс сүүрүүтэ буолар буолла, мин 2ч стадионна кэлэбит, 1000 – чаҕа сүүрэбит диэбиппэр, Тылгыныттан сылдыар сытыы-хотуу уол, Вася Петров, “онтускайбыт эмиэ харчылаах эбит дуу” диэбитин өрүү күлэ-үөрэ ахтабыт. Бу кууруһум оҕолоро училищеҕа ытыллар араас тэрээһиннэргэ көхтөөхтүк кыттыбыттара, көрөөччү да быһыытынан 100 бырыһыан сылдыааччылар. Саамай сөбүлээн «Тыл оонньуута» күрэх буолааччы, үгүстүк кыайыы өрөгөйүн билбиппит. Бастын спортсмен Гена Протопопов, ырыаһыттар Уля Постникова, Алена Филиппова, Таня Дьяконова, ункүүһүт кыргыттарбыт Мариша Юмшанова, Лена Горохова, Маша Седалищева, Маша Былчахова, акробатической этюдтары олус имигэстик онорор Кеша Васильев, хоһоонньуттар Ася Семенова, Алена Филиппова, үөрэх бастыгнара Лена Дьяконова, Липа Семенова, Ася Семенова, Алена Филиппова, Надя Васильева, Наташа Иванова о.д.а. Группаҕа аан бастакынан ийэ буолар үөрүүтүн билбит Вероника Васильева, онтон утуу-субуу Анжела Томская, Липа Семенова. Кинилэр бүтэрэллэригэр колледжка аан бастаан дипломнай үлэлэри суруйбуттара, дьэ ыарахан этэ, ааста эрэ диэн, илиинэн суруйар көнүллэнэрэ. Банкет сарсынны күнүгэр «Сордонноох» диэн күөлгэ, сөтүөлүү-сөтүөлүү, үчүгэй да кэмнэр ааспыттарын ахтан – санаан, дуоһуя сынньаммыппыт. Күндүтүк саныыр устудьуонум,

үнкүүхүт бэрдэ Елена Горохова дойдутугар Дьяаныга прокуратураҕа үлэли сьлдьан, ьар ьарыыга ьллара, бу орто дойдуттан суох буолбута олус хомолголоох, кинини билэр дьон бары курутуйабыт.... Билигин саха тылын учууталынан хоту Өлөөн Харыйалаааҕар Декабрина Тимофеева, Ньурба Хорулатыгар Липа Семенова, Кэбээйи Мукучутугар Татьяна Дьяконова, Чурапчы Мындаҕаайытыгар Надежда Прокопьева, Таатта Уус –Тааттатыгар Ульяна Постникова, Сунтаарга Анна Алексеева, Бүлүү Тылгынытыгар Елена Никифорова, Ньурбаҕа Иннокентий Васильев, Дьяаныга үөрэх управлениетыгар специалиһынан Мария Юмшанова, Муомаҕа физкультура, аэробика учууталынан Мария Былчахова, Чурапчыга иитээччинэн Ксения Новгородова, Сунтаарга иитээччинэн Надежда Васильева, Нам Модутугар детсад сэбиэдиссэйинэн Лена Дьяконова, аты –эргин эйгэтигэр Геннадий Протопопов, Василий Петров, Наталья Иванова үтүө суобастаахтык үлэли сьлдьаллар.

Бу группам үөрэххэ, спорка, НПК-ларга туохха барытыгар олус көхтөөх, күүстээх устудьуоннар этилэр, оһон бастакы оҕолорбун сайыһа, эрэнэ хаалбытым.

Иккис кууруһум 2001-2004сс. үөрэммиттэрэ,
барытыгар дьобурдаах оҕолор этилэр

2 кууруспун 2001 сьл күһүнүгэр, сайын абитуриент кэмигэр бэйэм тутар хамыһыһаҕа үлэлээн, үгүс туттарсар оҕоттон талааннаахтарын, үөрэххэ дьобурдаахтарын талан ьлбытым. Бииртэн биир бэрт курдуктара, ордук уолаттар, төлөбүрдээххэ кьтта киирбиттэрэ, ол курдук, бастаан 11 уол баара, бүтэрэллэригэр 10 уол буолан бүтэрбиттэрэ. Училище эргэ корпусугар 1 кабинекка маннайгы көрсүһүүбүт буолбута, сирэй – харах олоруутунан көрдөххөб, маннайгы кууруспунааҕар хайдах эрэ сытыы - хотуу көрүннээхтэрэ. Училище тэлгэһэтигэр турар балаҕанна аан бастаан бэйэни, дьиз-кэргэни билиһиннэри, портфолио, хаартыскалары көрүү дьоро киһэтэ ьытыллыбыта. Чинэкэбэ хортуоска хостооһунугар сьлдьан, чугастык билсибиппит. Хара маннайгыттан уолаттар баһылыыр-көһүлүүр орулу ьлбытгара, олус көхтөөх, туохха барытыгар кьттар устудьуоннар түбэһэн мин куратор быһыытынан олус абыраммытым. Ордук старостабар, Семен Жендринскэйгэ табыллыбытым, үс сылы быһа үтүө суобастаахтык, эппиэтинэстээхтик сьһыаннаһан, оҕолоругар холобур буолан, үгүстэригэр көмөлөһөн, үөрэхтэрин ситиһиилээхтик бүтэрбиттэрэ. Саамай үчүгэйэ диэн уолаттар уруогу көтүтүөхтээбэр буолуох, биирдэ да хойутаабат этилэр, сарсыарда ким эрдэ кэлэригэр миигин кьтта куоталаһаллара. Спорка сүрдээх интэриэстээх этилэр, футболга Японияҕа аан дойду чемпионата ьытыллыбытыгар ыйы быһа телевизоры манаһаммыт ким хоторун, бастыырын сакалаатһан, Сергей Гоголевка хотторон турардаахпын. Оҕолорбун кьтта үгүс тыа оскуолаларыгар ааксыйанан сьлдьыбыппыт, Нам, Ханалас, Мэнэ-Ханалас, Чурапчы, Таатта сирдэринэн сырыбыт умнуллубат кэрэ түгэһнэр. Колледжка ьытыллыбыт «Студенческая весна» фестивалыга Гран-при үрдүк аатын ьлбыппыт, үгүс оҕолорум араас конкурстар номинаннара, лауреаттара буолбуттара. Фестиваль туох баар бары көрүнэр кьттыбыппыт, оҕолор барыларыгар талааннаахтарын, дьобурдаахтарын көрдөрбүттэрэ. Хоһоон ааҕытыгар колледжка эрэ буолбакка, улууска кьттан Гран-при хаһаайыттарынан буолбуттара, өссө биир ааҕыылара, киинэ буолан уһулан, НВК көстүбүтэ. Группа иһинэн бэйэлэрэ хаһыат таһаараллара, устудьуон көрдөөх олобуттан сонуннары Света Тимофеева, Саня Афанасьева быыстала суох суруйаллара.

Бу группам оҕолоро өссө ордук научнай үлэбэ сьһыаннаах этилэр, үгүс ахсааннаах НПК-ларга, «Инникигэ хардыы» Марина Трофимовна Гоголева салайыытынан улууска, республикаҕа тийэ кьттан, бириистээх миэстэлэри ьлаттыыллара, колледжка ьытыллар «Номуука күнүгэр» группа устудьуона барыллара үс сылы быһа кьттыыны ьлбыта, үгүс оҕо миэстэбэ тиксэрэ: Женя Никонов, Света Тимофеева, Семен Жендринскэй, Вася Семенов, Оля Дмитриева о.д.а.

Улуус, колледж библиотекатыгар көтүппэккэ сьлдьаллара, библиотекарь дуоһунастаах оҕолор кьтаанахтык хонтуруоллууллара, бэл өрөбүл да күһнэ куорат библиотекатыгар сьлдьалларынан преподавателлэр үөрэ да соһуйа да кэпсээччилэр. Библиотека үлэһиттэрэ бу

оџолору олус сѳбүлүүлэрэ, бүтэрэллэригэр «Бастын ааџар группа» номинация анаабыттара, билигин да үтүѳ тылларынан ахталлар. Женя Никонов хоѳоон айара, Анджела Замятина кэрэ куолаһа, дьѳѳурдаах худуѳһунньук Петр Алексеев, үнкүүһүт бэрдэ Вася Семенов. Бүтэрэллэригэр үс сыл туохха үѳрэммиттэрин, ситиһиилэммиттэрин отчуоттаан, «Элэннээн аастаџа түргэнин» диэн ааттаах дьоро киэһэ ыһпыттара, уһуйааччыларыгар, үлэһиттэргэ махтал тылларын, кыра куурустарга холобур буолар дьоро киэһэ ыһпыттара үтүѳ өйдѳбүлүнэн ахтыллар.

Билигин оскуолаџа Чурапчыга Василий Семенов, Евгений Никонов, Семен Жендринскэй, Мирнэйгэ Зарида Иванова, Сунтаарга Лия Петрова, Ус –Алданга Ольга Дмитриева, Пелагея, Бүлүүгэ Мария Васильева, Мэнэ-Хангаласка Марианна Докорова, Александра Афанасьева, Дьааныга Мария Акимова, Намга Надежда Копырина, Кэбээйигэ Петр Габеевич, куоракка Светлана Тимофеева, Анджела Замятина, Евгений Буслаев, Сергей Гоголев, Сергей Кугасов, Виталий, Диана Николаевтар, Туяна Антонова ситиһиилээхтик үлэлии –хамсыы сылдыллар.

Үһүс кууруһум 2004-2007сс. үѳрэммиттэрэ,
эмиз сонун, түмсүүлээх куурус буолбуттара

Сайын эмиз тутар хамыһыһа үлэлээн, бастынтан бастыннара талыллан киирбиттэрэ, эрдэ портфолиоларын үѳрэтэн, ким туохха дьѳѳурдааџын билбитим. Дьэ, кырдык да талаан бѳѳѳтѳ мустубут оџолоро буолан биэртэрэ. Группа презентациятыгар актовай саала ханан да быһа суох гына устудьуон, уһуйааччы, үлэһит толору мустубут этэ. Фольклор жанрын чабырџабыттан саџалаан олонхотугар тийэ үрдүк таһымна толорбуттара, бастакы миэстэни ыһахтарын ылбыттара, кѳрѳѳчүлэр астынан, дуѳһуйан тарџаспыттара, үчүгэйэ диэн уолаттар олус талааннахтара. Чабырџахсыт, кэпсээннһит Конон Мандаров, олонхот Федя Петров, чабырџахсыт, үнкүүһүт Айаал Унаров, үнкүүһүттэр Сеня Аргунов, Гоша Томская, Гоша Никифоров, ырыаһыт Афанасий Прокопьев. Кинилэр үѳрэнэр кэмнэригэр колледж үбүлүөйэ буолбута, онно Маша Томская кѳбүлээһининэн, салайытынан Алампа Куораччыт диэн кэпсээнэ киинэ буолан тахсыбытын үбүлүөй ыалдытытыгар кѳрдѳрбүппүт, улахан сыанабылы ылбыпыт. Симон Николаев, Сеня Аргунов, Айаал Унаров, Гоша Никифоров оруолларын итэџэтиилээхтик оонньообуттара, биһирэбили ылбыттара.

Анастасия Афанасьева, Елена Семеновна салайытыларынан хоѳоон ааџытыгар улууска Гран-при аатын ылбыпытын НВК-нан кѳрдѳрбүттэрэ.

Тихонов Сергей, Тимофеев Миша, Попова Маша, Григорьева Лида, Данилова Аня, Чемчоева Сайына, Григорьева Маша группа саамай кѳхтѳѳх устудьуоннара этилэр. Үс сыл колледжка, улууска ытыллар араас таһымнаах күрэхтэргэ, кѳрүүлэргэ, спорка ситиһиилээхтик кыттыбыттара.

Сыл бастын устудьуона конкурска колледж үрдүнэн кыайыһа Наташа Степанова буолбута. Колледжка студсовет бэрэссэдээтэлинэн Федя Петров быыбарданан үлэлээбитэ. Бу группа оџолоро үгүс НПК-ларга колледжка, улууска, республикаџа Марина Трофимовна салайытынан ситиһиилээхтик кыттыбыттара. Фольклорнай, диалектологической экспедицияџа Тааттаџа, Үѳһэ Бүлүүгэ сылдыбыттара. Учебнай практикаџа Бүлүү тыаларынан хаста да сылдыбыттара.

Үѳрэх бастыннара староста Аня Егорова, Дуня Гоголева, Наташа Степанова, Маша Томская, Аня Васильева коллеһы кыһыл дипломунан бүтэрбиттэрэ. СГУ-га салгыы үрдэтинэ искэ 9 оџо ситиһиилээхтик үѳрэммитэ.

Билигин саха тылын учууталларынан Сунтаарга Наталья Степанова, Михаил Тимофеев, БПК - џа Мария Томская, Тааттаџа Конон Мандаров, Мария Григорьева, Аня Васильева, Намга Семен Аргунов үлэлии сылдыллар.

Тѳрдүс кууруһум 2006-2009сс. үѳрэммиттэрэ,
саха салаатын бүтэһик ыһуһа

2007 сыллаахха уһуйааччы Мария Андреевна Софронеева оҕолонон уопускаҕа барбытыгар төрдүс группабын ылан, бүтэтгэрбитим. Улахан буукубаттан суруллар устудьуонум, группа туллар туттааҕа Сахайаана Семенова үс сыл үөрэнэрин былаһын тухары үөрэх бастыҥа, А.Е.Кулаковскай, В.И.Санников ааттарынан стипендиат, 2009 сыл бастын устудьуона, кыһыл дипломуна бүтэрбитэ. Валентин Слепцов, Женя Архипов, Алеша Кычкин, Вася Григорьев, Вера Ноговицына, Надя Ноговицына, Катя Айылгы народнай ансамбль үнкүүһүттэрэ, үгүс гастролларга сылдыбыттара, колледжтарын аатын элбэхтик ааттаппытгара.

Үһүс кууруска үөрэнэ сылдьан СГУ-га саха факультетыгар, олимпиадаҕа, Тыл хонуутугар кыттан бастаабыппыт, оҕолорум олус үөрбүттэрэ, инники өссө үчүгэйдик үөрэнэллэригэр тирэх буолбута, салгыы искэ Ньургуйаана Ботуева, Вера Ноговицына ситиһиилээхтик үөрэнэн бүтэрбиттэрэ.

Билигин үөрэх эйгэтигэр Бүлүүгэ Сахаяна Семенова, Үөһээ Бүлүүгэ Туйаара Колтовская, Вера Павлова, Анаабырга Мариша Александрова, Өлөөннө Александра Афанасьева, атыттар үлэ миэстэтэ көстүбэтин иһин атын эйгэҕэ үлэлэттэллэр даҕаны, Бүлүүгэ ылбыт билиилэрэ, сатабыллара олохторугар өрүү көмөлөһөрө буолуо диэн бигэ эрэллээхпин. Бүтүн республика үрдүнэн иһиллэр саха араадыһыатыгар ытыааччы, биһиги бастын устудьуоммут Ньургуйаана Ботуева санатын да истэр олус күндү. Вера Ноговицыналыын аспирантураны ситиһиилээхтик бүтэрэн, номуука үлэһиттэрэ буолаллара буоллар диэн баҕа санаалаахпын.

Бу кылгас суруйууга барыта кыайан кирибэтэ, үгүс оҕолорум туһунан ахтыбакка да хааллым. Ол гынан баран, хас биирдиилэрэ миэхэ олус күндүлэр, чугастар. Кинилэр олоххо миэстэлэрин сөпкө булуулара, үлэттэн, дьиэ-кэргэнтэн дьоллонуулара, ситиһиилэрэ – бу буолар мин түбүктээх үлэм түмүгэ.

Варвара Петровна Николаева
Саха Республикатын үөрэҕириитин туйгуна,
РФ орто анал үөрэҕин кыһатын бочуоттаах үлэһитэ.

Ыра санаа ыллыгынан Култуура хонуутугар куорсун анньынан...

Бүлүүгэҕи педагогическай училищеҕа Саха салаата биһиги дойдубут атыһахтаах уу курдук дьалкылыбыт, урут олорбут идеологиябыт харан хаалан, хайдах дьаһаныахха диэн, иннин тымтыктанан көрө сатыыр, толкуйдуур дьалхааннаах, бутуурдаах кэмигэр патриоттар У.Ф.Кондакова уонна Н.П.Куличкин көбүлээһиннэринэн арыллыбыта. 1993 с. дойдубут Конституциятыгар коммунизм общественнай бас билиитин, капитализм чааһынай бас билиитин формациятыгар уларыппыппыт. Онон олохпут биир сыл иһигэр тиэрэ эргийбитэ уонна бу күнү диэри туох баар сокуон саҕаттан таньыллыыта дьон олоҕун оносторугар, оҕону иитиигэ, үөрэтиигэ охсуулаах уонна ыарахаттардаах буолбута саарбаҕа суох.

Культура историята кэпсиirinэн, былыр былыргыттан ханнык баҕарар культураҕа «возрождение» диэн ааттанар кэмнэр циклично кэлэн ааһаллар. Бу кэмнэргэ дьон-норуот урукку үйэлээх үөрэҕи сэгэтэн суолун ыйдарар. Онно тирэҕирэн, сананы арыһан, олоҕун сарсыннытын оностор. Биһиги, саха сиригэр олохтоох омуктара, төһө да ахсааммыт аҕыйаҕын иһин, атын цивилизациялартан ыраах олорор буоламмыт, төрүт түн былыргы үөрэхпитин ыһыктыбатах дьоллоохпут. Оччолорго саха салаатыгар үөрэнэ кирибит студенттар бэйэлэригэр чугастык ылынан, өбүгэ кистэлэнин сэгэтэн көрөр соруктаах уонна глобализация кимэн кириэр кэмнэр баттаһа сахалыы тыһыны инэринэн, үйэлэргэ тарҕатыһар аналлаах кирибиттэр диэтэхпинэ, сыыстарбатым буолуо.

Историяҕа "Уларыта тутуу", өссө атыннык кэлин "Лихие 90-тые" диэн ааттанар кэм оҕолоро ураты ыраас, сэмэй, билиигэ - көрүүгэ тардыһар, барыга бары дьобурдаах, талааннах

оҕолор кэлэн үөрэнэн ааспыттара. Саха салаатын культурология идэтигэр үөрэммит студенттарга «Национальное шитье», «Историческая этнография», «История культуры», «Теория культуры», «История изобразительного искусства» предметтэри биеэрбитим уонна 1993-97 сс. уонна 2001–2004 сс. куратордаабытым, онон бу дьон билигин тугу үлэли-хамныы сылдьалларын кылгастык тугу билэрбин билиһиннэриэм.

Бүлүүтээҕи педучилище “Төрүт культура” идэтин 1996 с. бүтэрбит оҕолортон улуустааҕы үөрэх управлениетын специалистарынан үлэли сылдьаллар Юлия Ананьева, Сунтаар улууһа уонна Антонина Прокопьева (Васильева), Бүлүү улууһа. Бу күннэ диэри үөрэммит идэлэрин өрө тутан саха тылын уонна культуратын, музыка учууталларынан Туйаара Монастырева (Пермякова), Прасковья Массеева (Аянитова) Эдьигээн орто оскуолатыгар Айталига Матвеева, Дьокуускай куорат 2 нүөмэрдээх оскуолатыгар Ольга Сивцева, Бүлүү улуунун Чочу орто оскуолатыгар Галина Егорова (Каменева), Бүлүүтээҕи Н.Н.Каратаев аатынан Тааһаҕар орто оскуолатыгар Ольга Каратаева ситиһиилээхтик үлэли сылдьаллар. Кулууп солбуллубат үлэһиттэрэ: Гульнара Алексеева (Осипова) Бүлүү улуунун Тааһаҕар КЦ «Эйгэ» музыкальнай салайааччы, улуустааҕы «Лучший организатор» конкурс дипломана, Степанова (Егорова) Айталига, Бүлүү улуунун Хаҕын кулуубугар специалист.

Иитэр үлэ уустук эйгэтигэр ылсан үлэлиллэр: Зоя Чорохоева (Николаева), Бүлүүтээҕи Н.Г.Чернышевскай аатынан педагогическай колледж тьютора; Анна Васильева (Михайлова) Ньурба Ханалаһыгар оскуолаҕа иитэр үлэҕэ директоры солбуйааччы; Николай Сивцев, Бүлүү улуунун Өкүндү кадетскай оскуолатыгар технология учуутала уонна иитээччи; Любовь Семенова, Үөһээ Бүлүүтээҕи Социально-реабилитационнай кииннэ иитээччи; Оксана Кривошапкина Бүлүүтээҕи С.Аржаков аатынан оҕо дьиэтигэр иитээччи; Ангелина Спиридонова, Ньурба Антоновкатын оскуолатыгар соцпедагог уонна психолог.

Хастыы да сыл оскуолаҕа үлэлээн баран, олох ирдэбилинэн идэлэрин уларытан, араас эйгэҕэ үлэли-хамсыы сылдьаллар: Мотрена Алемподистова (Семенова) - Саха сиригээҕи Россия пенсионнай фондатыгар отдел салайааччытынан; Марианна Афанасьева, экономист уонна управленец идэлэрин эбии баһылаан Дьокуускай куоракка Кадастровай палата ведущай инженеринэн; Марфа Березкина (Суздалова) Өймөкөөннө история, Намна начальнай кылаас учууталынан үлэлээбитэ, билигин улахан ыал ийэтэ. Любовь Унарова (Ноговицына) Кэбээйи улуунугар Сангар гимназиятыгар библиотека сэбиэдиссэйэ, Февронья Бочкарева (Барамыгина) - саха тылын, культуратын учууталынан үлэлээн баран, билигин Нам улуунугар библиотекарь, Слепцова Снежана - 7 сыл Муомаҕа идэтинэн үлэлээбитэ, билигин Якутскай куоракка киирэн юрист идэтигэр үөрэнэр, үлэлиир; Виктория Устинова (Алексеева) төрүт культура, музыка учууталынан, иитэр үлэҕэ директоры солбуйааччынан үлэлээбитэ, билигин ыал ийэтэ.

Предпринимательствоҕа айымньылаахтык ылсан Светлана Бястинова (Смирникова) Дьокуускай куоракка кэрэ эйгэтигэр салон арыян үлэлэтэр. Потапова Наталья, 11 сыл оскуолаҕа учууталынан үлэлээбитэ, билигин Намна сахалыы "Күн Эркин" маҕаһыыннаах. "Эһээ дьылга сурук" проект, "Дьоро күннэ эриэккэс эбэрдэ" кинигэ автордара уо.д.а сахалыы оноһуктарга айар талаан.

Бүлүүтээҕи педколледж Культурология идэтигэр 2001-2004 сс. үөрэммит выпускниктартан оскуолаҕа директорынан, организаторынан, иитэр үлэҕэ көхтөөхтүк ылсан үлэлиллэр: Васмар Руфов, Үөһээ Бүлүүгэ Харбалаах орто оскуолатын дириэктэрэ; Мария Митрофанова Бүлүүтээҕи Н.Г.Чернышевскай аатынан педколледжка тьютор; Луиза Николаева Таатта улуунугар Харбалаах №18 Профессиональнай лицейгар иитэр үлэҕэ дириэктэри солбуйааччы; Гаврил Спиридонов, Үөһээ Бүлүү улуунугар орто оскуолаҕа дириэктэри иитэр үлэҕэ солбуйааччы; Ньургуйаана Дмитриева Бүлүүтээҕи Г.И.Чиряев аатынан №1 начальнай оскуолаҕа тэрийээччинэн үлэлиир.

Саха культуратын, тылын, литературатын, музыка, фольклор учууталларынан, ансамбль салайааччыларынан үлэли сылдьаллар: Наталья Чоросова Үөһээ Бүлүү Дүллүкү орто оскуолатыгар, Елена Лукинова Нам улуунугар музыкальнай оскуолаҕа, Надежда Бетчитова Үөһээ Бүлүүгэ оҕо садыгар фольклор уһуйааччыта, Александра Васильева, Үөһээ Бүлүүтээҕи

Нам орто оскуолатыгар учууталлыырын таһынан 2008 с. Аан дойдутаабы Италияҕа ытыллыбыт «Вива-Италия-Россия» фестиваль 1 степенээх лауреата, элбэх конкурстар кыайыылаахтара буолбут «Саһарҕа» ансамбль салайааччыта, Любовь Никитина Булун улуһун Күһүүрүгэр кулууп үлэһитэ.

Аныгы олох сиэринэн идэлэригэр эбии историк, экономист, педагог-психолог, методист-организатор ДОУ идэлэрин баһылаан, үлэли - хамсыы сылдылар: Оксана Федорова, Бүлүүтээҕи Н.Г Чернышевкэй аатынан педколледжка история преподавателэ; Камилла Семенова (Каримова) Бүлүүтээҕи Г.И.Чиряев аатынан №1 оскуолаҕа история уонна обществознание учуутала. Россиятаабы «Историко-культурное пространство Якутии в первой трети 20 века» научнай конференция кыттылааҕа; Айыына Эверстова (Филиппова) Ньурба улуһугар Акана оскуолатыгар история, обществознание учуутала уонна психолог; Мария Михайлова (Семенова) Кэбээйи улуһугар Баҕады орто оскуолатыгар история учуутала уонна педагог-психолог, Оҕо «Айыы кыата» программа кыттылааҕа. Мария Гуляева (Николаева) Ньурбаҕа Хорула «Туллукчаана» оҕо садыгар иитээччи, Елена Кривошапкина (Винокурова), Нам улуһун Кириэс- Кытылыгар №2 «Кытылчаан» детсадка «Организация ноосферно-экологической развивающей среды в ДОУ» проекка киирсэн методист-организатор, нэһилиэк сэбиэтин депутата; Варвара Гаврильева, ОАО АКБ «Алмазэргиэнбанк» Бүлүүтээҕи филиалын сүрүн специалиһа. Саҥа кэм, саҥа олох ирдэбилинен предпринимательство уустук эйгэтигэр күргүөмнээхтик ылсан үлэли-хамсыы сылдыар Николай Васильевтан, Федор Дорофеевтан, Юрий Корякинтан, Александр Сивцевтэн, Надежда Харлампьеваттан (Прокопьева) элбэҕи эрэнэ күүтэбит.

Сахалар былыр да, аны да оҕолонууну үрдүк дьолунан, кэрээбэт кэскилинэн ааҕаллар. Билигин үс уонна онтон элбэх оҕолоох ыал государство нэһилиэнньэтин ахсаанын эбэринэн патриотическай дьэиэ кэргэн ахсааныгар киирсэр. Биһиги эмиэ, 1997 сыллаабы выпусктар, группабытыгар биэстии оҕолоох Березкиннар, Павловтар, Суздаловтар, түөртүү оҕолоох Аламподистовтар, Ананьевтар, Прокопьевтар, Семеновтар, үстүү оҕолоох Алексеевтар, Бочкаревтар, Бястиновтар, Васильевтар, Массеевтар, Матвеевтар, Слепцовтар, Унаровтар диэн элбэх оҕо күн күбэй ийэтэ, аҕата буолан олорор дьэиэ кэргэннэрдээхпитинэн киэн туттабыт. Колледжы 2004 сыллаахха бүтэрбиттэр, биэстии оҕолоох Харлампьевтар, түөртүү оҕолоох Буслаевтар, Кривошапкиннар, үстүү оҕолоох Григорьевтар, Гуляевтар, Дорофеевтар, Туласыновтар диэн элбэх оҕолоох ыаллар баар буолбуттарыттан үөрэбит, өссө да элбирибит буолуо диэн эрэнэбит.

Кылгас болдьохтоох үөрэххэ идэлэрин уларытан үөрэнэн үрдүк үөрэҕи ылбытара айылҕаттан айдарылаах П.Д.Ердашева, П.Ф.Осипов, М.С.Васильева, Г.Е.Васильев, З.М.Петрова уо.д.а.

Ханна да үлэлээбиттэрин иһин, эдэр саастарыттан үйэлээх үөрэҕи ылыммыт, Н.Г.Чернышевскай аатынан Бүлүүтээҕи педколледж саха салаатыттан куорсун анньыммыт оҕолор, саха культуурата өлбөт үйэлэнэригэр олохторун тухары элбэҕи оноруохтара, айыахтара - тутуохтара. Кэлэр кэнчээри ыччакка өбүгэ үгэһин тиэрдэр аналларын толорон, сахабыт сирэ силигилии сайдарыгар үлэлэһиэхтэрэ, сана олоҕу уруйдуу тутуохтара.

З.И.Корякина культуролог, юрист, үлэ бэтэрээнэ.

Олоххо миэстэбитин буллубут 2000-2003 сыллаахха бүтэрбит устудьуоннар (куратор Новгородова А.А.)

1. Архипова Марта Сергеевна – чааһынай предприниматель, кэргэннээх, үс оҕолоох
2. Горохова Любовь Григорьевна — Орто Халыма улуһун С.Н.Горохов аатынан Ойуһардаах орто оскуолатын саха, английскай тылларын учуутала, грамоталардаах, сертификаттардаах, кэргэннээх, оҕолоох

3. Григорьева (Кондратьева) Мариванна Ивановна — Кэбээйи улууһун «Мукучу нэһилиэгэ» муниципальной тэриллии сүрүннүүр специалиһа, кэргэннээх, икки оҕолоох
4. Егоров Герасим Александрович – Үөһээ-Бүлүү Маҥаас орто оскуолатын саха тылын уонна литературатын учуутала, 2 катег., кэргэннээх, 2 оҕолоох
5. Седалищева Нюргуяна Николаевна — Д.П.Коркин аатынан Чурапчытаабы республиканской спортивной олимпийской эрэл орто интернат оскуолатын саха тылын уонна литературатын учуутала, Чурапчы улууһун 2006 с. «Бастын ыччат лидерэ», СР ыччат политикатын миниистирин махтал суруга, республикатаабы уус-уран коллективтарын көрүүтүгэр «Бастын сценарий», кэргэннээх, оҕолоох
6. Иванова Наталья Анатольевна – Х.М.Николаев аатынан Өлөөн орто оскуолатын саха тылын уонна литературатын учуутала, 2 катег., үөрэх миниистирин махтал суруга, атын да грамоталардаах, сертификаттардаах, кэргэннээх, оҕолоох
7. Иванова Сахаяна Ивановна — Уус Алдан улууһун Уһун-Күөл «Чуораанчык» уһуйаан басытаатынан 9-с сылын үлэлиир, Өспөх нэһилиэгин «Социальной-экономической сайдытыгар кылаатын иһин» улуус знага, «Бастын сценарий» күрүбэр гран-при, «Төрөппүттэр биһирэбиллэрэ» улуустаабы номинация хаһаайката, ыччат миниистирин бэттигтэн грамоталаах, кэргэннээх, икки оҕолоох
8. Иванова (Баишева) Яна Дмитриевна – Нам улууһун Аппааны нэһ., дьиэ ис бараанын кизэргэтиинэн дьарыктанар (оформитель), кэргэннээх, икки оҕолоох
9. Ионов Семен Семенович – чааһынай тэрилтэбэ үлэлиир, оҕолоох
10. Колесова Туяра Васильевна – Эбээн-Бытантай улууһун, Саккырыыр сэл. култуура дьиэтин худоһунньуга, «Дьүкээбил алгыстаах оһуордара» (Дь., 2014) кинигэ, оһуор халандаарын (2012) ааптара, үс оҕолоох
11. Ксенофонтова Айталига Федоровна – Эдьигээн улууһун Бааһынай орто оскуолатын саха тылын, литературатын учуутала, грамоталардаах, сертификаттардаах
12. Кугасов Сергей Афанасьевич – тутуу маастара, оҕолоох
13. Кузьмина (Николаева) Ангелина Афанасьевна – «Кыым» хаһыат кэрэспэдьиэнэ, ХИФУ саха тылын уонна хотугу норуоттарын институтун аспирана, «Знак признания заслуг перед городом» Дьокуускай куорат Дууматын знагынан бэлиэтэммитэ, кэргэннээх, үс оҕолоох
14. Моякунова Августина Аркадьевна — Ст.Васильев аатынан Ньурба 1№ оскуолатын саха тылын, литературатын учуутала, «Надежда Якутии» знакаах
15. Неустроева Юнна Павловна – Верхоянскэй улууһун Баатабай орто оскуолатын төрүт културатын учуутала, үөрэх, ыччат миниистирин бэлэрин грамотатын, сертификаттарын, «Бардьарыы» пуонда грамотатын хаһаайката, оҕолоох
16. Николаева Августина Григорьевна – чааһынай тэрилтэбэ маникюр маастара
17. Петрова Надежда Захаровна – Сбербанк Дьокуускай куораттаабы салаатын контролера, кэргэннээх, оҕолоох
18. Петрова (Саввинова) Мария Иннокентьевна – Нам улууһун «Нам улууһа» муниципальной тэриллии опекаба уонна попечительствоба начальнига, СР ыччат министерствотын бочуоттаах грамотата, СР наукаба министерствотын диплома, РФ суруналыыстарын сойууһун чилиэнэ, кэргэннээх, оҕолоох
19. Протодьяконова Анастасия Анатольевна – Чурапчы улууһун Түөйэ сэл. оскуола-уһуйаан басытаатала, грамоталар, сертификаттар, махтал суруктар о.д.а., оҕолоох
20. Семенова (Татарина) Ульяна Аркадьевна — СР С.А. Новгородов аатынан «Бичик» кинигэ кыһатын аабааччы киэн аранатыгар туһуламмыт редакция редактора, Ньурба улууһун 2009 с. «Бастын эдэр ыччат лидерэ», ыччат миниистирин махтал суруктара, кэргэннээх, икки оҕолоох

21. Сергеева (Иванова) Нюргуяна Алексеевна – Эдьигээн улууһун Кыстатыам орто оскулатын саха тылын, литературатын учуутала
22. , 23. Сивцевтэр (Николаева) Мария Валерьевна — Е.С.Сивцев-Таллан Бүрэ аатынан Бөтүг орто оскулатын алын кылаастарга английскай тылын учуутала уонна Иван Николаевич – Нам нэһ. «Сервис-Ойл» ООО оператора, икки оҕолоохтор
24. Слепцова Лиля Христофоровна – Тикси улууһун Хара Уулаах орто оскулатын иитэр завуһа, грамоталар, сертификаттар, махтал суруктар, оҕолоох
25. Слепцова Марфа Николаевна – Верхоянскай улууһун Суордаах орто оскулатын саха тылын учуутала, грамоталар, сертификаттар, махтал суруктар, кэргэннээх, үс оҕолоох
26. Спиридонова Ирина Власьевна – Бүлүү улууһун Н.А.Алексеев аатынан Күүлэт орто оскулатын педагог-психолога, грамоталар, сертификаттар, махтал суруктар,
27. Спиридонова Татьяна Николаевна — Үөһээ Бүлүү улууһун Тамалакаан орто оскулатын иитии үлэтин завуһа, саха тылын уонна литературатын учуутала, РФ уопсай орто үөрэхтээһин бочуоттаах үлэһитэ, СР үөрэҕин туйгуна. Тахсыбыт кинигэлэрэ: «Ахтылҕаннаах оскуолам», «Төрөөбүт дойду С.Руфов айымньыларынан», «Кылам ҕыммыт кылгас олох» (А.Федоров олоҕунан уонна айар үлэтинэн), 3 оҕолоох, сиэннэрдээх
28. Степанова (Осипова) Шолпана Борисовна – Дьокуускай к. социальной харалтаҕа киинин социальной үлэһитэ, кэргэннээх, икки оҕолоох
29. Филиппов Алексан Александрович – Дьокуускай к. «Единый магистральный центр» ст.инспектора.
30. Филиппова (Захарова) Екатерина Ивановна — Уус Яна улууһун Депутатскай орто оскулатын саха уонна английскай тылларын учуутала, «Иргичээн» оҕо үнкүү коллективын салайааччыта, кэргэннээх, икки оҕолоох
31. Харитонова Луиза Лазаревна – Ньурба улууһун Хатыы орто оскулатын английскай тылын учуутала
32. Хартасова Клавдия Климентьевна – Дьокуускай к. «Брусничка» уһуйаан баспытаатала, кэргэннээх, икки оҕолоох
Монастырев Женьябытын ахтабыт, саныыбыт, бииргэ үөрэммит уолбут сүрэхпитигэр өрүү сырдык өйдөбүннүк буолан хаалыа.

Умнуллубат устудьуон сылларбыт

Мин, Игнатьева (Алексеева) Наталья Дмитриевна Н.Г. Чернышевскай аатынан Бүлүүтээҕи педагогическай училищеҕа 1995 сыллаахха үөрэнэ кирибитим. Курспутугар олус бэһиэлэй, бары талааннаах оҕолор мустан үөрэх, билии үтүө үс сыллара биллибэккэ ааспыттара. Билигин да оҕолор бэйэбитин кытта сибээспитин быспакка билсэбит.

Группабыт кураторынан СССР культуратын уонна Саха республикатын үөрэҕириитин туйгуна Павлова Анна Захаровна анаммыта. Музыка идэлээх буолан, курспут кыргыттарын ырыа алыптаах эйгэтигэр уһуйбута. Ол курдук группабытыттан 8 кыыс кыттыылаах “Сайыына” бөлөх тэриллэн үгүс күрэхтэргэ, Ыччат конгресһыгар тийэ кыттан кыайыы өрөгөйүн билэн кынаттанан кэлбиттэрэ. Кыргыттарбыт билигин да ырыа аргыстаах сылдыаллар. Меркурьева (Бурнашова) Варя, (Боронова) Петрова Сардана ырыа ансамблларыгар ылланылар.

Слепцова (Дьячковская) Марианна Михайловна Чурапчы улуугар Чурапчыга «Айгыл» фольклорнай бөлөх салайааччытынан, төрүт культура учууталынан үлэлиир, Саха республикатын үөрэҕириитин туйгуна.

Орлова (Софронова) Сахаяна Афанасьевна Нам улууһун культуратын салалтатын отделын сэбиэдиссэйинэн үлэлиир, Саха республикатын культуратын туйгуна.

Игнатьева (Алексеева) Наталья Дмитриевна Бүлүү куоратын «Кэскил» оҕону эбии үөрэхтээһин киинигэр методиһынан үлэлиир, Саха республикатын педагогической династия бэлиэ хаһаайката.

Үөрэммит кэмнэрбитигэр олус кыһаллан педагогика предметигэр Алексеев Евгений Романовичка, методикаҕа Кондакова Ульяна Федоровнаҕа үөрэммиттин талан ылбыт идэбитигэр олус туһалаагынан ааҕабыт. Ол курдук Васильева Катя, Бурнашова Варя, Окоемов Роман, Оленова Айта, Антонова Тоня, Егорова Наташа, Николаева Саргы, Петрова Яна, Боронова (Петрова) Сардаана, Герасимова Люба уо.д.а. учуутал идэтинэн олус таһаарылаахтык үлэлии-хамныы сылдьаллар.

Тус бэйэм Анастасия Афанасьевна Новгородованы олус истинник саныбын. “Сценическое мастерство” предметкэ бары ылларан туран дьарыктанарбыт. Түмүктүүр экзаменнытыгар олус табыллан спектакль туруорбуппутун бары истинник санаан ааһабыт.

Уһуйбут учууталларбытыгар, үөрэммит кыһабытыгар улахан махталбытын тиэрдэбит, инникитин да үлэбит таһаарылаах буолуохтун диэн, санаабыт бастынын аныыбыт.

Наталья Дмитриевна Игнатьева (Алексеева),
Н.Г. Чернышевской аатынан Бүлүүтээби
педагогической училище 1998с. выпускнига.

Дьылҕа быһаарыытынан

Саха салаатын 2008 с. бүтэрбит оҕолор

№	ФИО	Место нахождения	Место работы, должность
1	Кузнецова (Семенова) Анна Александровна	Амгинский улус, с. Соморсун	Учитель якутского языка и литературы, организатор детского движения «Кустук» в МБОУ «Соморсунская СОШ»
2	Васильева Анна Ивановна	г. Вилюйск	- Редактор в ГБУ НВК «Саха» Вилюйский филиал; - Главный редактор в ООО «Радио Вилюй fm»
3	Тимофеев Иван Николаевич	Вилюйский улус, п. Кысыл-Сыр	Заместитель начальника в ГБУ РС(Я) «ГПС РС(Я)» ОГПС РС(Я) 15 по МО «Вилюйский район» Пожарная часть-2 по охране п. Кысыл-Сыр
4	Прокопьева Варвара Николаевна	г. Вилюйск	Воспитатель общежития «Эрчим» ВПК
5	Макарова (Дьячковская) Валерия Сергеевна	Чурапчинский улус, с. Сылан	Учитель якутского языка и литературы в МБОУ «Сыланская СОШ им. профессора Г.П. Башарина», “Надежда Якутии” знак РС (Я)
6	Иванова (Саввинова) Любовь Егоровна	Нюрбинский улус, с. Егольжа	Учитель истории и обществознания в МБОУ «Егольжинская СОШ»
7	Каратаева (Николаева) Маргарита Алексеевна	г. Вилюйск	Не работает

8	Гаврильева (Попова) Мария Николаевна	Нюрбинский улус	Воспитатель в МДОУ ЦРР детский сад «Аленушка»
9	Спиридонова Мария Андреевна	г. Якутск	Специалист по обслуживанию частных лиц в ОАО «Сбербанк России»
10	Иванова (Алексеева) Мария Андреевна	г. Вилюйск	Методист информационно-методического центра в МКУ «Управление культуры и молодежной политики МР Вилюйский улус (район)» “Журналист года – 2013, 2014”
11	Аргунова (Дмитриева) Мария Константиновна	Усть-Алданский улус, с. Борогон	Воспитатель детского сада
12	Сергеева Оксана Владимировна	Намский улус, с. Тастах	Воспитатель в МКДОУ детский сад «Кэнчээри»
13	Григорьева Ольга Германовна	г. Якутск	Воспитатель в Республиканской специальной коррекционной школе-интернат I вида
	Егорова (Николаева) Ольга Михайловна	Нюрбинский улус	Воспитатель в МБОУ детский сад
15	Аввакумова Сардана Леонидовна	Верхневилуйский улус, с. Нам	Учитель якутского языка и литературы в МБОУ «Намская СОШ»
16	Захаров Степан Степанович	Кобяйский улус, п. Сангар	- Учитель якутского разговорного языка в МБОУ «Сангарская СОШ №1»; - Руководитель отдела ИМЦ в МКОУ ДОД «Центр детского творчества»
17	Андреев Анатолий Анатольевич	г. Вилюйск	Электромонтер 5 разряда в ОАО «Ростелеком» филиал «Сахателеком» ЛТЦ №9
18	Шамаев Сергей Сергеевич	г. Якутск	Заместитель директора по воспитательной работе в ГБОУ РС(Я) «Якутский колледж культуры и искусств»
19	Прокопьев Борис Николаевич	г. Якутск	Инструктор-брифингист в семейно-развлекательном центре «Планета Кидс»
20	Федотов Кирилл Кириллович	г. Якутск	Слесарь контролер в ОАО «Сахатранснефтегаз»
21	Кузнецов Афанасий Ильич	Вилюйский улус, с. Югюлятцы	Землеустроитель в с. Югюлятцы
22	Евстафьев Павел Васильевич	Хангаласский улус	Заместитель директора по воспитательной работе в МБОУ «Бестяхская СОШ»
23	Габышев Гаврил Гаврильевич	г. Вилюйск	Учитель физической культуры в МБОУ «ВСОШ №3 им. Н.С. Степанова»
24	Осипова Саргылана Васильевна	г. Вилюйск	И.о. заместителя директора по УВР в МКОУ «Вилюйский

			детский дом им. С.М. Аржакова»
25	Степанова Акулина Михайловна	Сунтарский улус	Учитель якутского языка и литературы в СОШ им. С.А. Зверева
26	Павлова (Петрова) Дарина Ксенофоновна	Верхоянский улус	Учитель якутского языка и литературы в МБОУ «Сарганская средняя общеобразовательная аргошкола»
27	Тимофеева (Яковлева) Оксана Алексеевна	Вилуйский улус, с. Тылгыны	Учитель якутского языка и литературы в МБОУ «Тылгынинская СОШ»
28	Сергина (Дохова) Евгения Валерьевна	Нюрбинский улус	Педагог-организатор в Центре научно-технического творчества

УЧУУТАЛ - ҮӨРЭНЭЭЧЧИТИНЭН

Киһи үйэтин тухары үөрэнэр
Ол үрдүнэн билбэтэ элбээн, тihэбэр
тугу да билбэт курдук сананара тийэн
кэлэр. Эмиэ дьэ дыкти...
К.Уткин

Учуонайдар, соискателлэр, аспираннар

Ботуева Нюргуяна Васильевна, 2009 с., магистр
Николаева Ангелина Афанасьевна, 2003 с., аспирант
Николаева Ирина Борисовна – 1998 с., ф.н.к.
Ноговицина Вера Юрьевна , 2009 с., магистр
Ноева Саргылана Еремеевна – 1996 с., ф.н.к.
Плотникова Ульяна Романовна – 1997 с., соискатель
Прокопьева Алена Кирилловна – 1996 с., ф.н.к.
Самсонова Альбина Михайловна – 1996 с., ф.н.к.
Семенов Илья Владимирович – 1998 с., соискатель
Семенова Евдокия Павловна, 1995 с., И.Бараховка аналлаах Государственной музей
научнай сотруднига
Торотоев Гаврил Григорьевич – 1996 с., ф.н.к.
Ушницкая Марина Ивановна – 1996 с., аспирант

Бүгүнгү эдэр учуутал сарсынны
күн баайа – дуола

Ф.Тумусов

РФ уопсай орто үөрэхтээһин Бочуоттаах үлэһитэ

Спиридонова Татьяна Николаевна

СӨ култууратын үтүөлээх үлэһитэ

Васильева Марфа Спиридоновна
Васильев Владимир Васильевич

СӨ үөрэбин туйгуннара

Абрамова Дарья Семеновна – 1995 с.
Ан Михаил Васильевич – 1995 с.
Бабаранова Марина Петровна – 1998 с.
Баишева Мидена Гаврильевна – 1995 с.
Васильева Лена Васильевна – 1995 с.
Винокурова Майя Алексеевна – 1995 с.
Каратаева Варвара Васильева – 1996 с.
Кляус Марина Ивановна – 1995 с.
Мойтохова Айталига Михайловна – 1996 с.
Петрова Зоя Марковна – 2012 с.
Саввинова Анна Ефремовна – 1995 с.
Седалищева Наталья Афанасьевна – 1998 с.
Спиридонова Татьяна Николаевна – 1995 с.
Юмшанова Анна Павловна – 1995 с.

СӨ култууратын туйгуннара

Васильев Григорий Егорович, 1996 с.
Васильева Галина Ивановна, 1995 с.
Васильева Марфа Спиридоновна, 1996 с.
Дмитриева Лилия Николаевна, 1995 с.
Мойтохонова Айталига Михайловна, 1998 с.
Попов Иван Иванович, 1995 с.
Софронова Сахаяна Афанасьевна, 1998 с.

СӨ физическэй култураҕа уонна спортка туйгуннара:

Васильев Григорий Егорович, 1998 с.
Жданов Леонид Александрович, 2001 с.

СӨ идэлээх үөрэбин туйгуннара:

Алексеев Иван Иванович, 1999 с.

СӨ президенын Гранын ыллылар:

Гольдерова Любовь Васильевна, 1995 с.
Каратаева Ирина Степановна, 1995 с.
Кляус Марина Ивановна, 1995 с.
Седалищева Наталья Афанасьевна, 1997с.
Семенов Илья Владимирович, 1998 с.
Семенова Раиса Степановна, 1997 с.

Дьин киһи – бэйэтинэн сылдыар.
Аата ааттанар.
Дьон да ону ордук сыаналыыр
К.Уткин

Өйдөбүннүк Знактарынан бэлиэтэннилэр:

Ан Михаил Васильевич - Россия ДОСААФ-ын 85 с. үбүлүөйдээх мэтээлэ, «Росток»
Бочуоттаах бэлиэ, 1995 с.

Борбуев Спиридон Олегович – «Ыччат политикатын туйгуна», 2005 с.

Гольдерова Любовь Ивановна – «XX үйэ учуутала» бэлиэ, 1995 с.

Иванова Сахаяна Ивановна – «Уус – Алдан улууһун сайдытыгар кылаатын иһин», «Улуус төрөспүттэрин билиниитэ» бэлиэлэр, 2003 с.

Каратаева Күннэй Анатольевна – «Сыл бастын мецената – 2009 с.», 1995 с.

Маякунова Августина Аркадьевна – «Саха сириг эрэлэ» бэлиэ, 2003 с.

Михайлова Айталига Петровна – В.П.Ларионов аатынан эдэр учуонай – специалист айар форумнарын Гран - при бэлиэтэ, 1996 с.

Мойтохонова Айталига Михайловна, «Норуот талаана» бэлиэ, элбэх кнкурстар лауреатта, кыайыылаахтара, 1996 с.

Николаева Ангелига Афанасьевна - «Дьокуускай куорат сайдытыгар киллэрбит кылаатын иһин» бэлиэ, 2003 с.

Николаева Жанна Владимировна «Саха сириг эрэлэ» бэлиэ, 1998 с.

Платонова Наталья Анатольевна, «Саха сириг эрэлэ» бэлиэ, «Колми» стипендиата, 1998 с.

Саввинова Анна Ефимовна – «Сыл бастын учуутала – 2014», 1995 с.

Седалищева Нюргуяна Николаевна – «Чурапчы ыччатын лидерэ – 2006».

Семенов Илья Владимирович, СӨ үөрэбин миниистэристибэтин, Ыччат миниистэристибэтин, Тыа хаһаайыстыбатын миниистэристибэтин Граннара, «Бастын учуутал» идэ күрэбин кыайыылааҕа, Аан дойдутааҕы «Мой край родной» конкурс лауреата, 1998 с.

Татарина Ульяна Аркадьевна – «Ньурба улууһун ыччатын лидерэ – 2009 с.»

Филиппова Валентина Дмитриевна, «Саха сириг эрэлэ» бэлиэ, норуот маастара, 2003 с.

Чупрова Татьяна Семеновна – Ыччат политикатын туйгуна, “Саха сириг эрэлэ” бэлиэ

Шумилов Альберт Эдуардович – «Бүлүү улууһун үөрэбин управлениетын «Үрүн көмүс чуораан» күрэбин 2014 с. лауреата, 2005 с.

Яковлева Надежда Валентиновна – «Саха сириг эрэлэ» бэлиэ, 2000 с.

Дьоһун дьон олохторун
Уһаталлар онорбут дьыалаларынан
К.Уткин

Улуус, оскуола, оҕо тэрилтэлэрин салайааччыллара

Алексеев Иван Иванович – БПУ № 1 дириэктэрэ

Алексеева Виктория Петровна – дириэктэри иитэр үлэбэ солбуйааччы.

Алексеева Наталья Дмитриевна – Бүлүү к. “Кэскил” оҕо киинин методиһа, СӨ пед.династия чилиэнэ.

Ан Михаил Васильевич – Үөһээ Бүлүү баһаарынай чаас начальнига.

Ананьева Юлия Михайловна – Сунтаар улууһугар үөрэх управлениетын специалиһа.

Афанасьев Ньургустан Владимирович – Халбаакы орто оскуолатын дириэктэрэ.

Березкина Наталья Евгеньевна – Орто Халыма улууһун Сылгы Ыытар орто оскуолатыгар дириэктэри иитэр үлэбэ солбуйааччы.

Борбуев Спиридон Олегович – Үөһээ Бүлүү администрациятын салайар үлэбэ специалиһа.

Васильева Антонина Николаевна – Бүлүү улууһугар үөрэх управлениетын специалиһа.

Васильева Варвара Васильевна – Үөһээ Бүлүү улууһун оскуола – сад дириэктэрэ

Васильева Марина Гаврильевна – методическай холбоһук салайааччыта

Власьева Любовь Васильевна – Хабын орто оскуолатын дириэктэрэ, Бүлүү улууһа.

Дмитриева Лилига Николаевна – ДьТХХА эстетическэй киинин дириэктэрэ

Дмитриева Ньургуйаана Алексеевна – Бүлүү к. № 1 нач. оскуолаҕа тэрийээччи.

Дьяконова Люция Ивановна – Нам улууһун Модут нэһилиэгин детсадын сэбиэдиссэйэ

Дьяконова Татьяна Кимовна – Кэбээйи улууһун Танара орто оскуолатын дириэктэри научнай методическай үлэбэ солбуйааччы.

Еремеева Сардана Михайловна – Бүлүү к. Староватово оҕо дьааһыла садын сэбиэдиссэйэ.

Иванов Прокопий Прокопьевич – Үөһээ Бүлүү Балаҕаннаах орто оскуолатын дириэктэрэ
 Иванова Варвара Николаевна – ДьТХ колледжын кэтэхтэн үөрэтии методиһа
 Кондратьева Мариванна Ивановна – Кэбээйи улуунун “Мукучу” нэһилиэгин администрациятын сүрүннүүр специалиһа.
 Михайлова Анна Николаевна - Таатта улуунун үөрэбин управлениетын тутуу специалиһа.
 Николаева Луиза Яковлевна – Таатта Харбалааһар № 18 проф. Лицейгэ иитэр үлэбэ дириэктэри солбуйааччы.
 Петрова Мария Викторовна – ХИФУ саха салаатын кэтэхтэн үөрэтии методиһа
 Руфов Васмар Анастасович – Үөһээ Бүлүү Харбалаах орто оскуолатын дириэктэрэ
 Саввинова Мария Иннокентьевна – Нам улуунун опекаҕа уонна попечительствоҕа салаатын дириэктэрэ
 Семенов Василий Николаевич – Тааттатааҕы гимназия дириэктэри үөрэх чааһын солбуйааччы
 Семенова Матрена Викторовна – Саха сиринээҕи Россия пенсионнай фондатын отделын сэбиэдиссэйэ.
 Осипова Раиса Степановна – Бүлүү улуунун Тааһаҕар нэһилиэгин баһылыгын солбуйааччыта
 Сивцев Андрей Ильич, Сунтаар улуунун Аллана нэһилиэгин социальнай – культурнай киинин дириэктэрэ.
 Слепцова Лилия Христофоровна – Булуун улуунун Хара Уулаах орто оскуолатыгар дириэктэри иитэр үлэбэ солбуйааччы.
 Спиридонов Гаврил Анатольевич – Үөһээ Бүлүү орто оскуолатын дириэктэри иитэр үлэбэ солбуйааччы
 Шамаев Сергей Сергеевич – Дьокуускайдааҕы култуура колледжын дириэктэри иитэр үлэбэ солбуйааччы.
 Юмшанова Мария Ионовна – Дьааныга үөрэх управлениетын специалиһа.

...Кыаллыбат диэн суох. Уустук эрэ...
 Эргитэн – урбатан син биир ыпсыытын –
 хайаҕаһын булуох тустааххын
 Н.Лугинов

Суруналыыстар, суруйааччылар, үөрэх босуобуйатын ааптардара

Аргунов Семен Максимович – Нам “Энсиэли” хаһыатын үлэһитэ
 Ботуева Ньургуйаана Васильевна – Саха НВК араадыһатын кэрэспэндиэнэ
 Васильева Елена Александровна – “Бичик” кинигэ кыһатын верстальщица.
 Васильева Лена Васильевна, оҕо садын иитиллээччилэригэр аналлаах босуобуйалар ааптардара
 Колесова Гуйаара Васильевна – худоһунньук, кинигэ ааптара
 Кузьмина Ангелина Афанасьевна, “Кыым” хаһыат кэрэспэндиэнэ
 Николаева Саргы Егоровна – Күн Күбэйэ, суруйааччы
 Петров Петр Христофорович – “Кыым” хаһыат кэрэспэндиэнэ
 Петрова Мария Иннокентьевна, РФ суруналыыстарын сойууһун чилиэнэ

Семенов Илья Владимирович – Өймөкөөн улуунун Үчүгэй орто оскуолатын саха тылын, литературатын учуутала, олонхо-поэма автора.
 Спиридонова Татьяна Николаевна – А.Федоров Тамалаканскай туһунан 3 кинигэ ааптара.
 Татаринова Ульяна Аркадьевна – СӨ “Бичик” кинигэ кыһатын үлэһитэ
 Тимофеева Светлана Ивановна – “Кыым” хаһыат кэрэспэндиэнэ
 Антонова Алена Анатольевна – Саха НКИК диктэрэ

СҮРЭХТЭН ТАХСАЛЛАР НАРЫН ТЫЛЛААХ АХТЫЫЛАР

Ахтан – санаан аастахха...

Киһи олоҕор саамай чаҕылхай, умнуллубат түгэннэр эдэр саас, ордук устудьуон сыллара буолар. Мин Бүлүү коллеһыгар, саха уонна национальной культура салаата арылларыгар, бастакы хараначчылар кэккэлэригэр киирэн үөрөхпин саҕалаабытым. Саха сиригэр бары муннуктарыттан мустубут араас дьобурдаах оҕолору кытта билсэн, үөрэммит 3 сылбыт кыл түгэнэ күлүм гынан түргэнник ааһа охсубутун бэйэбит да билбэккэ хаалбыппыт. Үөрөххө киирээпитин сайынны практикаҕа Чочуга Сымалыыр диэн сиргэ оттоото ыһыттарыттан бастакы билсипти, үөрүү-көтүү, мүччүргэннээх түгэннэр, ырыа-тойук мантан саҕаланна. Үөрөҕүм бастакы күнүгэр, урокулар хойутаамаары, тиэтэйэ-саарайа хааман тийэн кылааспын арыя баттаан, биригэ үөрэнэр доҕотторум сэргэх сирэйдэрин көрөөт, сэгэс гынан, учуутал иннигэр ордон хаалбыт миэстэҕэ олохпун булуна олоорооппун устудьуон сылларым саҕаланнахтара. Үөрөхпит чааһа олус астык, олус сонун, тугу барытын билэр курдуккун эрээри, экзаменнар тирээн кэллэхтэринэ, билбэтин элбэҕэ, салыбыраһы, уопсай хоско муста түһэн, ким тугу билэрин үллэстэн кэпсэти, стратегия оностуу, кириигэ уочараттаһы. Ол да буоллар этэннэ экзаменнар кыл мүччү ааһан, «һуу» гынан, аныгыскы сессияҕа дылы улахан кыһалҕата суох кэмнэрин элэстэнэн ааһаллар.

Биһиги курспут кураторынан дууһалыын, көрүнүүн олус кыраһыабай Евдокия Степановна Сергина анаммытынан олус диэн астынабыт. Айылҕаттан бэрдэриилээх кыһахтаах кэрэ куоластаах учууталбыт, ыллаан - туойан бардаҕына, сатыырдыын-сатаабаттыын бары тэннэ үтүктүһэн, ыллаһан, саха тэннэ сананаһын. Бастакы үөрэх сыла түмүктэниитэ учууталбытын кытта сирдэйттээх, утуйар - таннар таһаһытын, иһиппитин-хомуоспутун сүкпүтүнэн, үксүн сатыы Чочунан, Кыаданданан, Чыбыыданан экспедицияҕа турунубут. Үрүксээкпит ыарахана, суолбут уһуна, айаннаатахпыт күн элэ-была тыллар этиллэллэрэ элбээтэ, онтон улам-улам үөрэнэн, кэлэрбит саҕана таах ойуоккалаһы буолла. Ытык кырдыаҕастар сэхэннэрин сэргии истэн, дыккити өтөхтөр, сирдэр тыастарын түүннэри иһиллээһин, икки харах көрбөтөбүн көрбүттүү сананан, кутталбытыттан сырсы-куотуу. Өбүгэлэр туһуту тутууларын арааһын, тулар хайысхаларын, миэстэлэрин, аналларын көрөн-истэн, тутан -хабан онно ордук биллибит. Чыбыыда биэрэгэр кырдыаҕас суолун көрөн, сиспит кэдэриннээһин, күн анарын сулбу хааман, суолга таһсан дуоһуя сөтүөлээн, күлүү-үөрүү, куттаммыппыт начаас умнулунна. Полевой практикаҕа хомуллубут матырыйаалбыт училищебыт архыбын байыттаҕа. Учууталларбыт, салайааччыларбыт Евдокия Степановна,

Розалия Прокопьевна барыбытыгар кыһаллар, уопсай биир тылы булар, түгэн көһүннэр сүбэлиир-амалыыр, биһиги олохпут кэрчик кэмин киэргэспит чугас дьоммутугар махталбыт улахан.

Училищебыт аанын сабан таһсыбыппыт номнуо 20 сыла буола оҕуста. Биригэ үөрэммит оҕолорум эһигини кытта алтыспыт мааны сылларбын олус истинник саныбын, ахтабын. Биһиги олус

Үнүбэрсит бастакы хараначчылар. 1995 с. бэртээхэй педагогическай коллектив

илиитин иһинэн киирэн үөрэммитинэн киэн туттабыт уонна махтанабыт. Ол курдук директор Куличкин Николай Петрович, ийэбит тэннэ киһи, Саха салаатын салайааччыта Кондакова Ульяна Федоровна, учууталларбыт Евгений Романович, Розалия Степановна, Анастасия Афанасьевна, үлэ, иис учууталлара уо.д.а. Эһиги сыраҕыт сахалыы куппун туруругрпуга, учуутал идэбинэн олох аартыгар үктэннэрибитэ.

Докторова Анисия Егоровна, Бүлүүтээби колледж саха салаатын национальной культура үөрэҕин устудьуона, 1995 с.

Бастакы олугу уурбута

Мин Н.Г.Чернышевскай аатынан Бүлүүтээби педагогическай училищеҕа оскуола кэнниттэн 1992 сыллаахха киирбитим. Бу сыл саха салаатын колледжнай группата саа арыллыбыта, би'иги курс бастакы харааччылар буолбуппут. Икки группа этибит.

Бастаан бука бары т'ртт культура салааларын кытта биир группа буолбуппут. Евдокия Степановна Жиркова куратор буолбута. Онтон кэлин саха салаата т'ртт культураттан арахсан туспа бөлөх буолбута. Би'иги кураторбыт Розалия

Прокопьевна Яковлева этэ.

Ұрэммит сылларбытыгар би'игини барыбытын муммут кус оолорун курдук дьону Ульяна Федоровна Кондакова уонна Розалия Прокопьевна ийэли сыйаннаан, к'м'л'н, кыра да боппуроска сибэ-ама буолан, мксб'т'н уопсайдаан (главной корпуска), иитэн, м'рэтэн, ону та'ынан дьон буоларбытыгар улахан суолга мктэннэрэн ыппыттара.

Бүлүү училищетыгар, кэлин колледж буолбута, би'иги колледжнай группа оолоро бары мероприятияларга кыттан, кэнсиэр б'н'н' к'рд'р'н, гастролларга сылдьан, барытыгар баар буолар этибит. Би'игиттэн ирдэбил куруук мрдк курдук этэ: «Э'иги бастакыгыт, э'игини к'р'н м'т'кт'хтэрэ.» Оскуола оотун м'рэтэр ньымалары, оооо сыйаны, ооо м'рэххэ к'рс'р ыарахаттарын уо.д.а. методиканы ымпыгар-чымпыгар тийэ м'рэтэр этибит. Ұрэххэ ханан да к'т'мэх сыйан суоҕа, хас биирдии студентан күүскэ, толору ирдииллэрэ. Бастакы курс т'мгэр фольклорнай-этнографическай экспедицияа, «Сыккыс» б'л'х ааттанан, Евдокия Степановна салалтатынан сылдыбыппыт, онтон иккис курска диалектологическай практикаа би'игини кураторбыт Розалия Прокопьевна бэйэтин дойдутугар ырыаа ылланар, хо'оо'о хо'улар Сунтаарыгар илдьибитэ. Сунтаарга ытык кырдыааастарга, Элгэйигэ музейга сырытыннарбыта.

Бүтэрэр сылбытыгар государственнай экзаменнары саха тылыгар уонна литератураа туттарбыппыт, ону та'ынан английскай тылга училище историятыгар аан бастаан государственнай экзамен туттарбыппыт.

Би'иги 8 кыыс салгыы Саха государственнай университеттыгар саха уонна культура факультетыгар саха салаатыгар м'с курска бы'алыы киирэн м'рэнэ кэлбиппит. Би'игини филологическай наука доктора, профессор Гаврил Гаврильевич Филиппов баты'ыннаран аалбыта, саха факультетын студентара буолбуппут.

Идэбитинэн учуутал буолар дьо'о бастакы олугу Бүлүү училищетыгар м'рэммит сылларбыт, барбыт практикабыт биэрбитэ. Онно би'игини чахчы идэлэрин ба'ылаабыт, м'рэтэр, сайыннаран идэлээх учууталлар м'рэппиттэрэ би'иги олохпугар улахан м'рэх буолан хаалла. Университетка салгыы би'игини бэйэлэрин илиилэригэр ылбытара. Салгыы мрдк м'рэх кы'атыгар тыл с'мэтин билбитим. Идэтийбит профессордар, доктордар, кандидаттар а.э. саха филологиятын наукатын 'р' туппут, тутар дьон наука эйгэтигэр киллэрбиттэрэ.

Ки'и олоор бэйэтэ толкуйдаах, туспа санаалаах, санаатын м'лэстэр буолуохтаах. Ки'и бэйэтин иннигэр бэйэтэ с'мрбэтэаинэ-к'пп'т'унэ, ким да с'мр'с суоа. Маннык курдук олох

быраабылаларын и²эринэргэ, туттарга би¹иэхэ, мин санаабар, училище учууталлара улахан к³м³л³³хт³р.

Билигин мксмбүт ыал буолан, ким үлэлээн, ким салгыы ү³рэнэн республика араас улуустарыгар тар±а¹ан үлэлии сылдыабыт. Мин билэрбинэн, улахан а²арбыт учуутал идэтинэн үлэлии сылдыаллар, онтон а²арбыт син биир учууталга сы¹ыаннаах, чугас идэлэргэ үлэлии-хамныы сылдыабыт.

Билигин студент сылларбытын санаатахха, ки¹и³үцгэр тийэн кэлэллэр учууталларбыт Ульяна Федоровна, Розалия Прокопьевна, Евдокия Степановна, Лилия Кирилловна, Анастасия Афанасьевна у.о.д.а. Кинилэргэ итии-исти², бар±а махталбытын тиэрдэбит.

Мария Трофимова, 1995 с. выпускник

Сырдык аартык

Н.Г.Чернышевской аатынан Бүлүүтээби педучилище саха салаатын бүтэрбиппит быйыл номнуо 20 сыла буолар. Эмиэ да үһүн кэм ааспыт курдук, эмиэ да соторутаабыта курдук. Биһиги оскуоланы бүтэрэр сылбытыгар училищеҕа аан бастаан саха салаата арыллар үһү диэн сурабы сүрдээҕин сэргии истибиппит. Дьиэбиттэн чугас үөрэнэриттэн төрөппүттэрбит да үөрбүттэрэ. Кирии эксээмэннэ тыл, литература эйгэтигэр билии таһынан миэхэ саамай ыарахан соҕус тургутан көрүүнэн талааны көрдөрүү буолбута. Улахан талаана суох да буолларбын, үөрэххэ киирэр баҕаттан сатыырбын – сатааппын барытын көрдөрөн, үңкүүлээн, хомуска оонньоон, оҕо эрдэспиттэн баайбыт баайыларбын, быысыбай малларбын түмэн, быыстапка онорон, санаабын сааһылаан, кирии эксээмэннэри барытын үрдүк баалга туттаран, устудьуон үрдүк аатын сүгэн, училищебар устудьуон буолбутум.

Республикабыт араас муннуктарыттан

мустан, сана тэриллибит саха салаатын устудьуоннара буоларбытыттан, биһиги отделениебыт инники кэскилэ биһиги үөрэхпиттэн тутулуктаабын, сүрдээх эппиэтинэстээҕин бастакы күннэриттэн өйдүүр этибит. Училищеҕа үөрэммит кэмнэрим, устудьуон олоҕум - саамай сырдык бастын күндү уонна хаһан да хатыламмат көмүс сылларым. Ол кэмнэргэ үөрэспит – такайбыт, үөрэх сырдыгын биэрбит учууталларбын барыларын билигин да сүрдээх сылаастык, истинник саныбын.

Учууталларбыт бары даҕаны бииртэн биир дирин билиилээх, үрдүк култууралаах,

киэн көбүстээх дьон этилэр. Кинилэр билиини биэрэр ньымалара, тутта – хапта сылдьаллара биһиэхэ холобур буолара. Биһиги бары кинилэр курдук учуутал үрдүк аатын сүгүөхпүтүн баҕарарбыт.

Биһиги бары өттүнэн үрдүк сайдыылаах, дэгиттэр талааннаах буолан тахсарбытыгар үгүс үлэ ытыллара, кыһамны ууруллара. Араас куруһуоктарга, спортивной секцияларга сылдьарбыт. Розалия Степановна Семенова тэрийбит “Сыккыс” литературнай куруһуогар дьарыктанарбыт. Ол иннигэр хаһан да хоһоон, кэпсээн айбатах буоламмын буолуо, миэхэ ыарахан этэ. Ол да буоллар син аҕыйах хоһоону айбыттаахпын.

Семенов Василий Ивановичка баян куруһуогар дьарыктанан иһэн, мээчиктиир баҕам күүһэ бэрт буолан, баскетбол, волейбол секцияларыгар дьарыктанар буолбутум. Үс сыл үөрэммит сылларбар Мария Ивановна Абрамова, Василий Николаевич Николаев салайааччылаах сүүмэрдэммит хамаандаларга оонньоон, араас таһымнаах күрэхтэһиилэргэ кыттарым устудьуон кэминээҕи умнуллубат сырдык түгэннэрбинэн буолбута. Иллээх хамаандабыт үксүн инники миэстэлэри ылар. Республикагаҕы орто анал үөрэх кыһаларын күрэхтэһиилэригэр 1,2 миэстэ буоларбыт. Улуус баскетболга күрэхтэһиитигэр икки төгүл “Бастын оонньооччу” анал бириийин ылбытым.

Биир саамай умнуллубат, чаҕылхай түгэмминэн 1994 сыллаахха Саха Сириг устудьуоннарын 4 киһилээх делегациятыгар киирэн, Великобритания Лондон куоратыгар устудьуоннар бүтүн Аан Дойдутааҕы конференцияларыгар “Сэргэлэр” диэн дакылаатынан кыттыбытым буолар. Ол конференцияҕа дакылааппын бэлэмниирбэр Кондакова У.Ф., Яковлова Р.П., Жиркова Е.С., Никифорова Л.К. көмөлөрө улахан этэ. Корякина З.И. сахалыы көстүүм тигэн, Шадрин В.М. сахалыы үнкүү туруоран, хомуска оонньооммун ол конференцияҕа атын оҕолору кытта сахабыт култууратын үрдүк таһымнаахтык көрдөрөн, ситиһиилээхтик кыттыбыппыт. Кэлин санаан көрдөххө, наһаа эппиэтинэстээх, долгутуулаах, хаһан да умнуллубат чаҕылхай түгэн эбит. Маннык таһымнаах конференцияҕа кыттар чиескэ тиксибиһпэр учууталым Ульяна Федоровна өгөтө улахан дии саныбын, миигин талан, эрэнэн ыһпыттарыгар мэлдьи диринник махтанабын.

Бу кэмнэргэ биир эмиэ саамай улахан ситиһиинэн А.Е.Кулаковскай аатынан бастакы стипендиатынан талыллыбытым буолар. Мантан ыла сүргэм көтөбүллэн, учууталларым миигиттэн үрдүк ирдэбиллэрэ, миэхэ эрэбиллэрэ инники олохпор үрдүккэ кынаттаабыта. Кинилэр эрэбиллэрин хаһан да түһэн биэриэ суохтаахпын, толору эппиэтинэстээх буоларбын бигэтик өйдүүр этим. Ол саҕана бэрт симик, кыбыстынньан киһиэхэ бэйэм кыахпар эрэбил кымын умаппытара диэхпин сөп.

Үөрэхпэр күнтэн күн кыһамныылаах буолбутум. Хас күн аайы араас куруһуоктар, эрчиллиилэр кэннилэриттэн сылайары умнан туран, түүннэри уруок аахтарым.

Учууталларбыт биһиги билиибитин ханатаары, тылы диринник өйдүүрбүтүн ситиһэргэ араас таһымнаах тэрээһиннэри ытталлара. Ол курдук Дьокуускай куораттан университет саха салаатын саамай билиилээх профессордара илэ бэйэлэринэн кэлэн, биһиэхэ, ыраах Бүлүү куоратын устудьуоннарыгар, олус кылгас бириэмэ иһигэр бэрт дирин ис хоһоонноох, баай историялаах төрөөбүт тылбыт киэн куйаарыгар биһигини угуйбуттара. Антонов Н.К., Алексеев М.П. – Дапсы, Винокуров И.И. курдук саха чулуу учуонайдар ааттарын биһиги кинигэбэ эрэ көрөрбүт. Кинилэр умнулһаннаах кэпсээннэрин инники эрээккэ олорон, хас биирдии тылларын көтүппэккэ, долгуйан, умсугуйан туран, утаппыттыы истибиһпит. Бу барыта төрөөбүт тылбыт куйаарыгар харахпытын аспыта, ыырбытын кэнэппитэ, тыл үөрэбэр билиибитин ханаппыта. Сахалар баай историялаах, киэн уруулаах норуот буоларбытын итэбэһпитэ. Антонов Н.К.”Дьахтар анала – оҕо – уруу төрөтөн, ыал ийэтэ буолан олоруу”

диэн этиитин ол саҕана биһиги бэрт муодаргыы, күлэ истибиппит. Билигин санаан көрдөххө, кини этиитэ киһи – аймах олобун дьиннээх суолтата эбит. Кэлин бу учууталларбытыгар университетка киирэн баран, салгыы үөрэмиппит. Ити курдук тыл үөрэбэр үйэбэ биирдэ көстөн аһар сүдү дьонно үөрэмиппитинэн дьоллоохпут.

Училищебын кыһыл дипломуна бүтэрэн баран, университет саха салаатын 3 кууруһугар 7 устудьун буолан быһалыы киирэн үөрэмиппит. М.К.Аммосов аатынан Саха государственнай университетын саха салаатын кыһыл дипломуна бүтэрэн, биир сыл оҕобун кытта олорон баран, 1999 сыллаахха Саха государственнай тыа хаһаайыстыбатын академиятыгар эстетическэй киин дириэктэринэн бу күннэ диэри үлэлии сылдыабын. Үлэм ситиһиилэринэн туппут махтал

суруктарым, наҕараадаларым туоһулууллар. Ол курдук 2004 с. Саха Республикатын култууратын туйгуна буолбутум, Российской Федерация, Саха сириг тыатын хаһаайыстыбаларын миниистирдэрин, Саха сириг Вице – Президениг, саха сириг култууратын миниистирин, Дьокуускай куорат аҕа баһылыгыг, Саха государственнай тыа хаһаайыстыбатын академиятын ректорыг, Автодорожной уокурук салалтатыг махтал суруктарынан наҕараадаламмытым. Дьокуускай куорат общественной олоҕор көхтөөхтүк кыттабын. Төһө даҕаны үөрэммит идэбинэн үлэлээбэтэх буолларбын, училищебар ылбыт билиим, сатабылым билигги олохпор, айар үлэбэр – хамнаспар сүрдээбин көмөлөһөр. Үлэбэ эппитинэстээх буолуу, дьонно истиг сыһыан, эппит тылгыг толоруу, олоххо активной позициялаах буолуу, кыра кыһалҕаттан чаҕыйбат буолуу – бу барыта үлэбэр ситиспит ситиһиилэрбэр онкулунаг буолбута дии саныыбын.

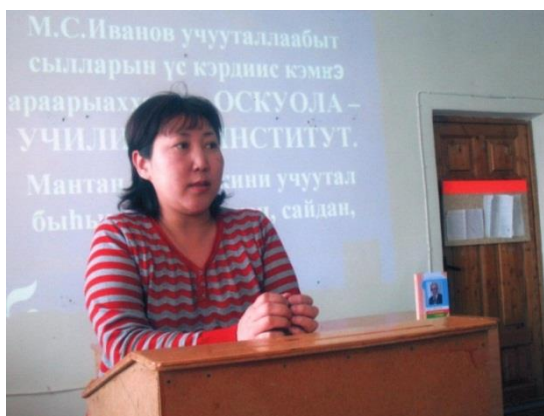
Саамай дириг истиг мкахталбыг тиэрдиехпиг баҕарабыг күндү учууталларбар Кондакова ульяна Федоровнаҕа уонна кураторбар Яковлева Розалия Прокопьевнаҕа.

Бэйэм дьиг кыахпиг билинэрбэр, күүстээх санаалаах буоларбар, санаа өттүнэн сайдарбар элбэх үлэни ытыхтаахпиг дьиннээхтик кинилэр толкуйдаппытара, итээппиттэрэ. Ульяна Федоровна куоракка командировкаҕа бардагына, бэйэтиг оннугар устудьоннарга лекциялариг аахтарара кини миэхэ эрэнэриг, элбэги миигиттэн эрэйэриг туоһулуур дии саныыбын. Хас биирдии оҕоҕо ийэлиг истиг сыһыаннара, билиибит дириг олохтоох, туруктаах буоларыг туһугар кыһаллан, үөрэтэн-такайаг, киһи гынаг таһаарбыттарыгар махталым мунура суох. Кинилэр сүбэлэрэ – амалара, көмөлөрө биһиэхэ эрэбил биэрэрэ. Олобу көрүүгэ, дьиг сахалыы сиэри-майгыны тутуһарга, дьону кытта сыһыанна, киһи киһитэ буоларга иппиттэрэ, үөрэппиттэрэ.

Дьыл – хонук аастагыг аайы, ол саҕанаагыг кэмнэриг, бииргэ үөрэммит күндү дьүөгэлэриг, табаарыстарыг өссө күндүтүэйг иһэр курдуктар. Сахаг салаатыг үөрүүлээх үбүлүөйүнэн, араас кэмнэргэ үлэлээбит учууталлары, үөрэммит устудьоннары истигник эбэрдэлиибиг. Төрөөбүт тылга тапталы бэлэхтээбит, ийэ тыл истиг иэйиитиг игэрэр билииги биэрбит училищем улахан коллективыгар эдэр ыччаты иитэн-харайаг, үөрэтэн-такайаг, киһи – хара буоларга уһуйбут уһараабат дьобургутуг, кыһамныгытыг ыһыктыбакка, сиэрдээх – майгылаах, чөл куттаах, дириг култууралаах устудьоннары өссө да таһаара туруг диэн баҕа санаабыг тиэрдиехпиг баҕарабыг. Доруобай эрэ буолуг. Биһиги, араас кэмнэ бүтэрбит выпускниктар, мэлдьи өйдүү – саныы, ахта, киэн тутта сылдыахпыт, сырдыкка угуйбут күндү училищебытыг, учууталларбытыг.

Лилия Дмитриева – Калачикова, 1995 с. саха салаатыг выпускнига.

Дьэ кэргэнинэн үрэммит

Киһи үүнэн сааһыран иһэр да, соччонон оҕо сааһа, үрэммит оскуолата, идэ ылбыт үрэтин кыата ордук ахтылланнаах, чугас буолар эбит. Мин аһыс кылаастаах оскуоланы бүтэрэн баран, Кэбээйи орто оскуолатыгар үрүт буолан үрэнэ барбыппыт. Ол саһана эн ханнык идэни талан үлэһит буоларыҥ улаханньык суолтаһа ылыллыбат этэ. Мин оскуоланы бүтэрэрбэр учуутал эрэ буолар баһа санаалааһым. Баһа

санаабын ханна тийһэн толоруохпун соччо билбэт этим. Куокуй совхоһугар ыанньыксытынан биир сыл үлэлээбитим кэннэ, Бүлүү педагогическай училищетын бүтэрбит бииргэ үрүтүт эдьийим Евдокия Бүлүүгэ баран үрэнэрбэр сүбэлээбитэ.

Онон мин 1993 сыллааһа суос-соһотоһун Бүлүү куоратыгар айаннаабытым. Тийһээт, 1992 сыллааһа сана аһыллыбыт саха тылын салаатын интэриэһиргээн, онон туттарсыбытым. Саха тылын салаатыгар икки идэ баара: саха тылын уонна литературатын учуутала уонна үрүт культура учуутала. Мин ордук үрүт культура учуутала буолан тахсар идэни интэриэһиргээн, талан ылбытым. Оччотоһу кэмэһа саха тылын салаатын сахалы куттаах, үрүтүт үрүт тыл, литературата сайдарын туһугар ис сүрэхиттэн кыһаллар Ульяна Федоровна Кондакова салайбыта. Үрүтүт тийһээт, үрүтүт идэм олус ыараханын, уратытын бэлиэтээбитим. Биһиги эдэр кыһыһа норуоппут ырыатын- тойугун, сиэрин-туомун, үгэһин билбэппит сүхтүрүтэ. Мин үрүтүт кэммэр бастакы Президент талыллан үлэтин саһалаабыта, Саха Советскай Социалистическай Автономнай республика Саха Республикаһа буолбута, суверенитет ылыллыбыта. Ол кэмтэн ыла саһалаан саха оскуолаларыгар үрүт культура, Кыыс Куо, Үрүт Уолан диэн саһа предметтэр кирибиттэрэ.

Ол иһин биһиги үрүтүт кэммитигэр «мин сахабын» диэн тыл элбэхтик иһиллэр этэ, училищеһа үрүтүт предметтэрбитин сахалы тылынан үрүтүтүтүтэ. Ордук мин математика предметин ыарыһаппытым. Математика терминнэрин нууччалы эрэ эттэхтэринэ үйдүрүтүт этим. «Нууччаһыт да кыыс» диэн куурсум оһолоро киллэллэрэ. Саха тылын эмиэ нууччалыһыттан тылбаастыһыт этим. Холобур, туохтуур, ол аата глагол. Бу мин сахалы - нууччалы буккуллуум, араһа, Сангаар дьайыһыта буолуон сүп. Саха тылын уонна үрүтүт культура предметин учууталлара ыллыһыт буолуохтааһыт диэн элбэхтик этэллэрэ, ол иһин бастакы кууруска ыллыһыт - ыллаабат оһону барытын ырытаһа - тойукка уһуйбуттара Миигин саһарар дьоһурдаах диэн концерттарга, ытыллар бары мероприятиеларга, суруйааччылары кытта кыһыһытүтүтүт дикторынан ылбыттара. «Сыккыс» диэн ааттаах (салайааччы Р.С. Семенова) литературнай куруһуокка сылдыһыбытым. Онон үгүс суруйбут хоһооннорум Бүлүү кырылас кумаһар олорон суруллубуттара. Иккис кууруска үрүтүт сырыттаһытына, режиссер идэлээх Новгородова Анастасия Афанасьева кураторынан үлэһии кэлбитэ. Режиссер буолан,

са²а предметтэри киллэрбитэ: актерское мастерство, культура якутской речи, сценарное мастерство, основы режиссуры массовых культурных мероприятий. Ити сыл аан бастакынан училише историятыгар бииргэ ү³рэммит Спиридон Прокопьев диэн уолбут «Айыыты кэлэтии» айымнытын туруорбуппут. Үарахан баҕайы ис хо^оонноох, кыыс Үарахан буолбут саатыттан, и^игэр сылдыар о^ототун л³р³р³ү гыммытыгар, о^ото аймаммытын, ийэтиттэн күн сириҥ к³рд³р³үгэр к³рд³ү³н, ытаабытын-со²ообутун ту^уунан кэпсэнэр айымны этэ. Ол кэм²э бу саамай сонун тема этэ. Онон би^иги куурус аан бастакынан Анастасия Афанасьевна к³м³түнэн к³р³ччүлэргэ кистэнэ сылдыбыт проблеманы сцената к³рд³р³үпүт. К³рд³р³ү бүтэн тахсыбытыгар элбэх баҕайы о^ото ытаабыт харахтарын к³р³үпүт, «о^ото кырдык ийэтэ кинини т³р³ү³н баҕарбатын билэр, айманар, ытыр дуо?»- диэн ыйытылар киирбиттэрэ. Училищени бүтэрэр сылбытыгар саха салаатын о^олоро Бүлүү ы^ыаатын сиэрин-туомун арийбыпыт. Мин онно к³р³үтүм, дьи²нээх ы^ыах диэн хайдах буоларын, күнү к³р³үү сиэрэ-туома баарын. Бу мин саамай умнубат түгэним буолар. Иккис кууруска суруйааччылары кытта к³р³үү элбэхтик тэриллибитэ. Ол курдук билигин о^олорбор элбэхтик кэпсиир Суорун Омоллоону, Даланы, С. Руфовы, Иван Гоголев т³р³үт дойдутун Сыдыбылы, П. Тобуруокабы, Умсуураны кытта к³р³үүпүт. Тыннаах суруйааччыны к³р³ү олох атын буоларын өйдөөбүтүм.

Бүлүү педагогическай училищетын Үчүгэйэ - о^отону ту^уулаан ү³рэтэллэрэ, туох баар кыатын барытын арийаллара. Бастакы ү³рэх күнүн уруога буочартан саҕаланара, туох-баар ү³рэтэр предметин ымпыгын-чымпыгын барытын ү³рэтэллэрэ. Ол и^ин да буолуо, ЯГУ-га ү³рэнэр кэмнэрбэр «Оо, Бүлүүлэр. Олус да үйд³үхт³р», - диэн этиини преподавателлэртэн да, о^олортон да элбэхтик истибитим. Бүлүүм биэрбит билиитэ дири² буолан, ЯГУ-ну кы^ыл дипломуна бүтэрбиппиттэн олус ү³рэбин.

Маны та^ынан олоҕорбүт иэриҥ дьиэбин солбуйбут «Главка» уопсайбыт үйдүтүттэн - санаабытыттан ха^ан да умнуллубат. Иитээччилэрбит да исти²нэрэ бэрт этэ. Ол курдук ийэлии амарах санаалаах К.М. Семенова, студэннары барыларын нууччалыы ыраастык са²арарга ү³рэппит Г.Г. Кузьмина. Би^иги ү³рэнэр кэммитигэр Чурапчы улуу^ун Одьулуун ПТУ о^олорун олоҕор уопсайдара умайбыта. Бу кутуртан түбэлтэ барыбытын аймаабыта. Ити түбэлтэттэн буолуо, би^иги уопсайбыт о^олорун кытта на^аа исти²ник сана^ар буолбуппут. Ханнык да улуус о^ото буоллун, к³м³т³ бастакынан илии уунарга ү³рэммит. Студеннаабыт кэмнэрбэр саамай үйд³үн хаалбытым училищем, уопсайым.

Би^иги дьиэ кэргэ²э Бүлүү педагогическай училищета улахан суолталаах. То^оо диэтэххэ, манна би^иги үс бииргэ т³р³үт кыргыттар идэбитин ылбыпыт. Евдокия (1986 сыллаахха бүтэрбитэ) Сииттэ¹э алын сү^үүх учуутала, Сардаана (1996 сыллаахха бүтэрбитэ) Куокуй орто оскуолатын саха тылын уонна литературатын учуутала, Антонина (2002 сыллаахха бүтэрбитэ) Сииттэ орто оскуолатыгар история учуутала, бииргэ т³р³үт убайбыт кэргэнэ Аксинья Ивановна Борисова - Яковлева (1986 сыллаахха бүтэрбитэ) «Ача» о^ото тэрилтэтин салайааччыта, балтыларбыт-Нария-2 куурус-устудьуона, Рая - 1 куурус устудьуона. Онон би^иги дьиэ кэргэнтэн б ки^и бу ү³рэх кы^ыатыгар ү³рэнэн идэлэрин чи²эттилэр, педагогическай үлэ¹э ү³рэннилэр.

Сардаана Васильева, БПУ 1993-1996

җйт³н сиппэт итм³ зйд³блцм - Блцмтээи училищем

Бу бэээ'ээ курдук харахпар к³ст³н кэлэр, эдэр саа'ым к³рд³³х к³ннэрин, ааспыт кэрэ кэмнэрин киэргэппит, Блцмтээи педагогической училищем барахсан. Аан ма²най арыллыбыт саха салаатыгар би'иги «ма²найгы хара²аччылар» экзамен бары долгугуулаах т³гэннин эппитинэн-хааммытынан билэн, тиритэ-хорута туттаран м³рэххэ киирбиппит.

Аан бастаан барыта сонун, дьикти этэ. Кырдыа±ас «корпус» аанын тэлэ баттаан киирдэххэ, у'уун-у'ун коридор т³ннцк диэки ха²ас з³т³гэр кэккэлэ'э турар, кичэллээх илии б³бэйин билбит сибэккилэр би'игини хас сарсыарда аайы айхаллыы к³рс³лл³р³. Манна са²а, аан ма²най дьизэлэриттэн тэйэ сылдьар о±олорго учууталларбыт Ульяна Федоровна Кондакова, Евдокия Степановна Жиркова, Розалия Прокопьевна Яковлева, Розалия Степановна Семенова ийэли исти² сы'ыаны бэлэхтээбиттэрэ. Ол м³рэммит сылларбыт хас биирдии к³ннэрин сорох т³гэннэрэ харахпар бу баардык к³ст³р: музыка уроугар Елена Олбутцева кэрэ ырыалары м³рэтэрэ, Марк Михайлович кы'аллан-м³эллэн эппиэттээбит кэннэ мичээрдии-мичээрдии «маладьыас, икки» диирэ, омок тылын учуутала Лилия Кирилловна барахсан, ОМХК-ны м³рэтэр Нина Ильинична, Анастасия Афанасьевна композиция туруорарга, хомо±ойдук са²арарга, туттуу-хаптыы албастарыгар у'уйбута, Спиридон Терентьевич аа-дьуо, ол эрэн чи²-чи²ник лекциятын аа±ара, Евгений Романовичка педагогика±а дидактиканы з³р да туттара сатаабыппыт, онтон да атын урооктар, лекциялар умнуллубаттар б³±³ буолла±а дии.

Ғсс³ ахта саныбын намыын-намыыннык сыыйан са²арар Розалия Степановна салайбыт «Сыккыс» куру'уогун - айар куттаахтар т³мсэр сирбитин, манна мэник тыллар мээне этиллибэттэрэ, бары оттомноохтук, бэйэ-бэйэбит айбыт хо'ооннорбутун дьо'уннана олон кириитикэлэ'эрбит. Ұчүгэйдик да айар о±олор баар буолааччылар, холобур: Эдик Яковлев, Августина Артемьева, Саргы Николаева - Күбэйэ Сайдам, онтон да атыттар ис-и'иттэн тахса турар курдук хо'ооннору суруйаллара. Ону та'ынан, саамай с³блээн сылдыбытым Григорий Егорович салайбыт на'а мчүгэй «Т³л³н» драмкружогар, манна би'игиттэн мин, Дуня, Эдик уонна атын курс о±олоро кэлэн араас сыанкалары, драматтан бы'а тардыылары туруораары илтү к³лэн, мэнигилээн, дьээбэлээи-хооболоо±у кэпсэтэ-кэпсэтэ быарбытын тыыттарбыт. Григорий Егорович бэйэтин о±олорун курдук сы'ыанна'ааччы, оруолбутун к³рд³р³ сыана±а бу тахсаары туран к³лэн-к³лэн баран тахсарбытыгар эрэммэтэх харахтарынан к³р³н хаалааччы. Онтон бэркэ оонньоон баран та±ыстахпытына, м³рэн сэгэйэн турар буолар.

Оо, уонна хайаан да ахтан аа'абын сылаас уйабытын, иккис дьизэбитин, уопсайбытын «Главнай» корпу'у. Бу корпуска ололорбут о±олор бары да суохтууллара буолуо, эдэр сааспыт биир умнуллубат кэрдиис кэмэ манна ааста±а - бу уопсайга. Би'иги 36 хоско ололорбут. Икки Ленскэй кыргыттар: Ленка, Оксанка уонна би'иги ис Хоролор, Саргы, Маринка, мин.

На'аа табыллан, биир санаанан, иллээх ба±айытык ололорбут. Киэ'э буолла да лигиччи ас астанан баран остуол тула олон, ону-маны кэпсэтэ-кэпсэтэ, к³лэ-сала у'ун т³нн ололор буоларбыт. Ол тухары сонуммут б³ппэтэ. Хас сарсыарда аайы аллара этээстэн эргийэ барыбытын у'угуннарар Галина Геннадьевна барахсан «Тридцать шестая» диир са²ата, бэйэ-

бэйэбитигэр хосторунан ыалдьытта'ыы, уроок аахтыыта, элбэх-элбэх, ахтыахха диэтэххэ...

Саха салаатыгар киирэн м³рэммит сылларым ту'унан ахтар буоллахха олус элбэх. Бу манна саамай умнуллубат кинди кэмнэрим ааспыттара. Би'игини м³рэппит, идэ ыларбытыгар кцмс-к³м³ буолан, итии сы'ыаннарынан бм³бэйдээн мгскэ у'уйбут Учууталларбытыгар махталбын тирдэбин.

Саввинова (Назарова) Анна Ефимовна,
1995 с. выпускник.

Истинник саныыр кыһабыт...

Эдэр сааһым үөрэн – көтөн ааспыт, билии – көрүү ылбыт, уһуйулан, сайдан тахсыбыт тапталаах кыһабыт Н.Г.Чернышевской аатынан Бүлүүтээҕи педагогической училище – саха салаата, быйыл үбүлүөйдээх сыла. Төрөөбүт кыһам олохпор элбэх билиини, киһи быһыытынан уһуйулан тахсарбар олук буолбутун махтана, сылаастык ахта саныыбын. 1994 с. оскуоланы бүтэрэрбин кытта, Аммаҕа, Бүлүү училищетыттан үөрэххэ тута кэлбиттэрэ. Мин, тутгарсан үөрэххэ киирэн, күһүн, балаҕан ыйыгар, ырыаҕа ылламмыт кырылас кумахтаах Бүтэй Бүлүү куоратыгар көтөн кэлбитим. “Училищеҕа үөрэнэ кэллим”, диэбиппэр миигин уопсайбар илдьэн биэрдилэр. Ийэбит кэриэтэ, сылаас, истин сыһыаннаах Галина Геннадьевна үөрэ-көтө көрсүбүтэ. Ити курдук, үөрэҕим кыһатыгар үктэммит бастакы күнүм буолбута.

Үөрэммит кыһам, Саха сиригэр биир кырдыаҕас кыһатынан буолар. Киниэхэ үөрэнэн тахсыбыттара үгүс үтүө биллиилээх учуонайдар, суруйааччылар, учууталлар, иитээччилэр. Тапталаах сахам салаатын уһуяаччылары салайааччы Ульяна Федоровнаны, Евгений Романовиһы, Анастасия Афанасьевнаны, Евдокия Степановнаны, Розалия Степановнаны, Розалия Прокопьевнаны, Ньургустан Афанасьевиһы, Владимир Васильевиһы, Марфа Спиридоновнаны о.д.а. истинник ахта саныыбын. Кинилэр миэхэ үрдүк билиини-көрүүнү, олоҕу өйдүүргэ сатабылы инэрбиттэрэ. Саха салаата үрдүк биллиилээх, үөрүйэх өттүнэн сатабыллаах, күүстээх уһуяааччылары иитэн таһаарбыта. Ол курдук киэн нэлэмэн Сахам сиригэр оскуолатыгар үгүс элбэх саха тылын, төрүт култууратын учууталлара үлэли сылдьаллар. Биһигини иилээн – саҕалаан, оҕолорун курдук илдьэ сылдьыбыта Зоя Ивановна Корякина. Салаабыт салайааччыта Ульяна Федоровна хас биирдии оҕо туһугар кыһаллара, болҕомтотун уурара.

Үөрэх таһынан эбии дьарыктар, үгэс буолбут тэрээһиннэр олус элбэхтэрэ. Ураһаҕа, балаҕанна сэргэх уһуяаннар ааспыттара. Тойуктуурга, оһуохайдыырга, чабырҕахтыырга, хомустуурга, ыллыырга-үнкүүлүүргэ, сиэр-туом толорорго үөрэнэрибит. Нэдиэлэ ахсын, оскуолаҕа баран, практической уроктары ытарбыт. Саас, ыам ыйын 22 күнүгэр, «Салама ыйыыр» сиэрин – туомун толорон, сынньанан, сүүрэн-көтөн, оонньоон киирэрбит. ”Айылгы” – фольклорнай – үнкүү бөлөҕө, “Сиккиэр” – вокальной бөлөх, “Сыккыс” – литературнай куруһуок, театральнай куруһуок үлэлииллэрэ. Ол курдук, биһиги курс кыргыттарынан, Владимир Васильевич түмэ тардан, иилээн-саҕалаан “Сиккиэр” ансамблы тэрийбитэ. Учууталбыт биһигини куолаһынан арааран ыллыырга, олоххо үтүө сыһыаны иппит эбит. Олус сэргэхтик Евдокия Степановна уроктара ааһаллара. Кини үгүс элбэххэ үөрэппитэ, экспедицияҕа илдьэ сылдьыбыта., поляк Роберт Завишаны кытта көрүһүннэрбитэ.

Билии – көрүү ылыммыт, элбэҕи эбиммит, тапталаах Сахам салаатын үбүлүөйүнэн ис-сүрэхтэн эбэрдэлиибин. Төрөөбүт кыһабыт уһун үйэлэргэ үүнүүнэн суолланнын, сайдыынан аартыктаннын!. Үөрэппит учууталларбар кытаанах доруобуйаны, дьизэ кэргэннитигэр дьолу-соргуну!. Үлэбит түмүктээх буоллун, сыраҕыт ситиһиилээх буоллун, үйэлээх өттүн үксэтин, утумнаах өттүн тутуһун, ситиһиигитин чингэтэн иһин, табыллыыгытын бигэргэтэн иһин диэн, алгыс тылын этэбин.

Виктория Устинова, Бүлүүтээҕи педколледж
саха салаатын 1997 с. выпускника.

Умнуллубат училищебыт, таптыыр-ахтар эдэр сааспыт

Убаастанар, ытыктанар биир саамай кырдыаас куораппыт кы'ата, Н.Г.Чернышевской аатынан Билдэтээни педагогической училище, аанын т³'л³³х элбэх о±о тэлэйэ а'ан ³р³ кыырайбыта буолуой? Манна млэлиир кы'амныылаах учууталлар бары кцмстэрин, сыраларын ууран туран, м³рэппит о±олоругар билии т³рдн и²эрэн, кынат анньан, ийэли долгуйан, алгыс басты²ынан арыаллаан ыппытара му²ура суох.

Са²а м³рэ±и бцтэрбит устудьун о±олор, Республика араас мунуктарыгар билбит билиилэрин, ылбыт м³рйэхтэрин эдэр ыччакка тиэрдэн, сити'иилээхтик млэлиир буолан, училище аата ааттанар, мц³нэн сура±ырар.

Мин эмиэ Билдц училищетыттан у'уйуллан, т³р³³бцт т³рцт буорбар млэлээбитим номнуо 15 сылыгар барда.

Устудьуоннаабыт сылларбын ахтан-санаан аастахха, ол ааспыт 15 сылы хат эргитэн ылыахпын ба±арабын. Араас-араас дойдуртан, улуустартан бииргэ м³рэммит о±олорбун, учууталларбын, м³рцмлээх- к³тцмлээх тцгэннэрбин, кцргц³мнээх уопсайын оло±ун.

Бары биир интэриэстээх, биир ыал о±олорун курдук, бэйэ-бэйэбитин ³й³'н-³йд³'н, «ар-бур» дэ'испэккэ, ки'и ³йдцц-саныы сылдыарын курдук мцмгэйдик да бцтэрбиппит. Манна улахан сабыдыаллаах, мц³ ³²³л³³х, би'иги кууру'у салайан илдэ сылдыбыт Алена Кирилловна Прокопьева.

Кини эдэр, талааннаах учуутал. Са²а университеты бцтэрэн, би'игини, ма²найгы хара²аччыларын, ыты'ын мрдигэр тц'эрэн ылбыта.

Сорохпутун кытта эт саасты буолан, тута тапсан, биир санаа±а кэлэн, млэтин са±алаабыта. Би'иги да±аны эдэр диэн сэнээбэккэ, уопута суох диэн туораппакка, тута с³бмлээбиппит.

«Кылаас салайааччыта хайдах да, о±олор эмиэ оннук буолаллар» диэн этиини кытта с³бмлэ'эбин. Алена Кирилловна - активистка, спортсменка, барытыгар бастакы буолан, би'иги эмиэ ол суолунан бардыбыт диэххэ с³п.

Алена Кирилловна аспирантура±а м³рэнэн, диссертациятын сити'иилээхтик кэмүскэммитинэн киэн туттабыт, кинилиин тэннэ үөрөбит.

Тцмцкпэр этиэхпин ба±арабын, Саха тылын дири² тцгэ±ин к³рд³рбцт, уус-уран литература тылын баайын и²эрбит учууталбытыгар Ульяна Федоровна Кондакова±а, Розалия Степановна Семенова±а, Алена Кирилловна Прокопьевна±а, Мария Андреевна Софронеева±а, уус-уран аа±ыы аптаах кцм'мгэр у'уйбут Анастасия Афанасьевна Новгородова±а уо.д.а. учууталларбытыгар махталбыт му²ура суох.

д³рэммит кы'абытыгар, училищебытыгар, уопсайбытыгар эрчимнээх эдэр саа'ы, мэник-тэник студент оло±ун, ма²найгы тапталы биэрбитигэр ис сцрэхпититтэн дири² махталбытын тиэрдэбит.

Айаал Саввинов. педучилище саха салаатын выпускнига, 2000 с.

Сүрэхпэр сөнгөн хаалбыт үтүө, сырдык түгэннэр...

Мин Бүлүүтээни педагогической колледжка, оскуолабын бүтэрээт, туттарсан киирбитим. Бастаан утаа хайаан да ЯГУ-га юрист идэтигэр кириэхтээхпин диэн сыаллаах, ыраалаах сылдыбытым. Баалларым хапсыбакка, бу идэҕэ кыайан киирбэтэбим. Онтон сахам тыла бэйэбэр чугас дии санаан ФЯФик-ка туттарсан көрбүтүм. Ол сырыттахпына, Бүлүүтээни колледж эрдэ тутар үһү диэни истэммин, аны онно ойбутум. Туттарсааччы элбэх буолан, төлөбүрдээх үөрэххэ киирэр буолбутум. Бэйэм саастыылаахтарым, бары үрдүк үөрэххэ киирэн үөрүү-көтүү бөбөлөр. Мин төлөбүрдээххэ киирбиппин кистээн эппэтим. Бэйэбэр чопчу сыал туруорунан, хайаан да үөрэхпэр кыһаллан, бары тэрээһиннэргэ көхтөөхтүк кыттан түргэнник төлөбүрбүттэн босхолонуом диэн кытаанах санааны ылыммытым. Аны чугас улуустан сылдыабын диэн, уопсайга ылымаары сор, хата, кыбытан абыраабытара. Икки этээстээх «Главнай»

курпус 21 хонугар яруснай оронно бэһис киһинэн киллэрбиттэрэ миэхэ улахан дьол этэ. Бу курдук мин устудьуон олоҕум саҕаламмыта.

Колледжка үөрэммит сылларбын наһаа сылаастык уонна истинник саныбын. Группабытыгар 17 араас улуустан 40 буолан киирбиппит уонна 34 буолан бүтэрбиппит. Элбэх да эбиппит. Барыта сонун, саҕа, интэриэһинэй. Киһи хараҕар быраҕыллар оҕолор: бэйэтэ кинигэлээх, ураты баҕайытык таннар Таня Лазарева, барыларын кытта билсэ охсубут, сангалаах-ингэлээх Андрей Сивцев, үнкүүһүт, кырасаабай уол Алеша Кычкин. Бастагы кураторбыт Мария Андреевна Софронеева бачча элбэх оҕону бэйэтин эппиэтинэһигэр ылан, сылаас хонноҕор уктубута, биһигини ийэли амарахтык көрсүбүтэ. Үөрэх бастагы күннэриттэн саҕалаан бары бэркэ кыһаллан үөрэнэрбит. Бастагы умнуллубат түгэммит “Посвящение в первокурсники” этэ. Бастагы кэнсиэрбитигэр бука бары биир сомоҕо буоламмыт күннэтэ бэлэмнэнэрбитин өйдүүбүн. Манна дьэ талба талааннаахтар, ырыаһыттар, үнкүүһүттэр, артыыстар көстүбүттэрэ. Кэнсиэрбит бэркэ диэн табыллыбыта. Бэйэбит санаабытыгар саамай чаҕылхай оҕолор биһиэхэ баалара. Биһиги группабыт биир сүрүн уратыта – олус эйэлээх, барыга көхтөөх этибит. Ол биир сүрүн төрөтүнэн старостабытыттан тутулуктааҕа диэтэхпинэ сыыспатым буолуо. Саамай үчүгэй староста - Сахаайа Семенова. Группа туһугар ис сүрэхпиттэн кыһаллар, ким эрэ буруйданнаҕына, ону кистии-саба сатаан, мөһөөччүктээх стипендиябытын кэмигэр түнэтэлээн, көмөлөһөн, сүбэ-ама биэрэн бэркэ дьаһайара.

Үөрэммит учууталларбынан киэн туттабын. Ульяна Федоровна Кондакова үрдүк үөрэх бырагырааматынан үөрэтэр киэн матырыяаллара, «Тыл хонуута», «Тыл ооньуута» учебнай босуобуйалара биһиэхэ күн бүгүнүгэр диэри туһалыыллар. Розалия Степановна Семенова кабинекка киирдэ да, чуумпура түһэрбит. Түһүктэри үөрэтэрбитигэр «эһиги утуйа да сытангыт түһүктэри билиэхтээххит, араары түһүк кимнэ? Туохта?» диириттэн, билигин түһүктэри нойосуус билэбин. Дипломнай үлэбитин суруйарбытыгар сарсыарда 5 чаастан уочараттаан дьиэтигэр тийэн сүбэлэттэрэрбит. Розалия Степановна бастаан көрөргө наһаа кытаанах диэн салларбыт, онтон кэлин билбиппит олус бэһиэлэй, дьээбэлээх, киһини өйдүүр-өйүүр эбит. Биир дириг билиилээх, убаастыыр, сөбүлүүр учууталбыт Марина Трофимовна Гоголева. Кини биһиэхэ саха литературатын таптыырга, айымньыны ааҕан баран ис хоһоонун, идеятын толору этэргэ үөрөппитэ. Кини пааралара уратыта диэн хас биирдии бэйэбитигэр бланкалаах буолааччыбыт. Ол бланкабыт хас да колонкаҕа арахсара, холобура суруйааччы олоҕун, айар үлэтин туһунан проработка, айымньыны ырытыы, аннотация, айымньы идеятынан уруһуй, хоһоон үөрэтии, срс уо.д.а. Бу соруудахтары хас паара аайы биир-икки соруудаҕы толордохпутуна сыана ыларбыт. Марина Трофимовна үөрэтэр ньыматын бары да олус астынарбыт, бэйэ-бэйэбитин кытта күрөстэһэ-күрөстэһэ толорорбут. Иккис тапталлаах кураторбыт Варвара Петровна Николаева буолар. Кини биһигини иккис куурустан иилээн-саҕалаан илдэ сылдыбыта. Варвара Петровна өрүүтүн ырааһы, бэрээдэги уонна биирдии бэйэбитигэр сибэккилээх буоларбытын ирдиирэ. Үүннэрбит сибэккилэрбит кимиэнэ эрэ үүнэн чэлгийэрэ, кимиэнэ эрэ кууран-хатан, тонон өлөрө. Миэнэ өлбүтэ. Биир ураты учуутал Анастасия Афанасьевна Новгородова буолар. Кини пааратыгар артыыстыырга, дорҕоонноохтук, иэйиилээхтик хоһоон ааҕарга үөрэммиппит. Араастаан үөрэнэрбит, ооньуур аҕалан баран, ол ооньуурбутун тыыннааҕымсытан, бэйэбит сюжет онорон артыыстыырыбыт. Үөрөҕи таһынан мин, Сахая Семенова-Варламова, Вера Ноговицына-Андылырова уонна Надя Ноговицына-Сметанина буолан хоһоон, поэма ааҕарга дьарыктанарбыт. Күрөстэргэ кыттааччыбыт, биирдэ Мэнэ-Ханалас Майатыгар республиканскай таһымнаах Д.Ходулов ааҕыларыгар кыттар чиескэ тиксибиппит, университет ааҕыларыгар бастаан турардаахпын. Мин И.Гоголев-Кындыл «Аал луук аман өһө» поэматыттан быһа тардан үөрөппитим, билигин да билэбин. Көрсүһүүлэргэ сылдьан ааҕабын. Анастасия Афанасьевна миигин бэлиэтээн көрөн, айымньыны ааҕарга, ылынарга үөрөппитигэр ис сүрэхпиттэн махтанабын. Биир сөбүлүүр учууталбыт Татьяна Ильинична Михалева буолара. Кини өрүүтүн үөрэтэрин быһыгар сынньатар сыаллаах психологическай трениннээх буолааччы. Хас биирдиитин кытта оҕолуу эйэбэстик сыһыаннаһара. Өрүүтүн үөрэ-көтө, мичилийэ сылдыра, хайдах сылдыарбытын туоһулаһара. Кини паараларын бары наһаа күүтээчибит. Татьяна Ильинична курдук дириг өйдөөх, бастын педагогка үөрэммиппиттэн киэн туттабын. Биһиги туспутугар кыһаллар, эйэбэс майгылаах, өрүүтүн үөрэ сылдыар Мария Егоровна Шумилова буолар. Мария Егоровна оҕолору барыларын биэс тарбах курдук билэттиир. Төһө да үлэ үөһүгэр бүрүллэн олордор, биһиги көрдөһүүбүтүн алы гыммакка, кыах баарынан көмөлөһөөччү. Хас нэдиэлэ ахсын бээтинсэбэ Владимир Васильевичка хордуу тахсарбыт эмиз үтүө өйдөбүл быһыгынан хаалбыт. Дьып-дьап курдук музейга былыргы паарталарга олорон лекция сурунарбыт, иккилии группа буолан, бастагы-иккис-үһүс куоласка арахсан Алампа “Саргылардаах сахалара” гимнын ыллаан дьиэрэтэрбит. Бүөтүр Тобуруокап үбүлүөйүн көрсө ырыаларын попури гынан Үөһэ Бүлүү Намыгар толору саалаҕа долгуйан туран байааммыт быата быһа барыар диэри дорҕоонноохтук ыллаабыппыт.

Хас биирдибитигэр эппиэтинэс уонна киэн туттуу баара. Бу барыта Владимир Васильевич сыралаах үлэтин түмүгэ буоллаҕа.

Университеты кытта колледжпын тэннээтэхпинэ, колледжка устудьуон быдан көхтөөх уонна ол талаанын арыарыгар, эргиччи сайдарыгар кыах бэрриллэр эбит. Тоҕо диэтэххэ, биһиэхэ хас нэдиэлэ ахсын араас тэрээһиннэр, суруйааччылар үбүлүөйдэрэ, конференция, күрэс уо.д.а тэрээһиннэр быстыбакка буолаллара. Онно биһиги хайаан да кыттыахтаахпыт уонна кыайахтаахпыт диэн сирдьиттээх буоларбыт. Ол аата биһиги бэйэбит да билбэппитинэн бары өттүнэн сырдыкка, үтүөбү талаһар эбиһипит. Уонна бэйэбит оҕолорбутугар кыһаллар, көмөлөһөр буоларбыт. Бу аата колледжпыт, сахабыт салаата биһигини үөрэҕи таһынан киһилии сизэргэ-майгыга уһуйбут, үлэбү тэрээһиннээх буоларга үөрэппит.

Устудьуоннуу сылдыар кэммитигэр колледж үбүлүөйэ буолбутугар иккис идэбитинэн журналистаабыһпыт. Розалия Степановна салайытынан үбүлүөй буола турар кэмигэр ыалдьыттартан интервью хомуйан, тутатына «Тэтим» диэн хаһыаппытын түүн 2 чааска дылы бэчээттээн, редакциялаан сарсыннытыгар ыалдьыттарга түнэппипит. Үчүгэй да кэмнэр этилэр! Билинни идэбин таарыйаммын буолуо дуу? Дьонтон интервью ылбыһпын, үлэбит үтүө түмүктэммититтэн наһаа дуоһуйбутун өйдүүбүн.

3 сыл наһаа түргэнник ааспыта. Бастагы сылбытыгар «Главнай» корпуска онтон «Дабаанна» үөрэн-көтөн аҕай көспүһүт. Уопсайга олоҕорбут буоламмыт устудьуон олоҕун бэркэ билбиппит. Уопсайдарбытыгар эмиэ нэдиэлэ ахсын тэрээһиннэр быыстала суох ытыллаллара. «Главнай» куорпуска Галина Геннадиевна кэллэ да бэрээдэк уонна интэриэһинэй тэрээһиннэр буолаллара. Кини оҕолору олус өйдүүрү, көмөлөһө сатыыра. Биһиги кинини эмиэ олус сөбүлүүрбүт. Уопсай үлэһиттэригэр барыларыгар махтанабын. Саха салаатын бүтэһик выпустара буоламмыт, сана тутулан эрэр уопсайы ааттыыр чистэммиппит. Бары группанан субэлэһэн баран, өрүүтүн да үөрэ-көтө сылдыар, инникилээх, сыаллаах-соруктаах, эрчимнээх оҕолор үөрэнниннэр, кэллининнэр диэммит «Эрчим» диэн ааттаабыһпыт. Саатар биир сыл санга уопсайга олоҕорбут диэн, хом санаалаах этибит да буоллар, бүтэн барар буоллаахпыт дии.

Бүлүүтээҕи колледжка саха салаатыгар үөрэммиппинэн киэн туттабын. Үгүс ааттаах-суоллаах суруналыыстар, учууталлар учууталлара, атын да эйгэбү таһаарылаахтык үлэлиин сылдыар дьон биһиги идэбитин бүтэрбит буолаллар. Кинилэр Бүлүү училищетын туһунан бары киэн туттан, астынан этэллэр. Мин саха салаатын бары үлэһиттэригэр, үөрэппит учууталларбар, уопсай үлэһиттэригэр мунура суох махталбын, убаастабылбын тиэрдэбин уонна оскуолабын бүтэрээт, юридическайга барбатабым сөптөөх суол эбит дии саныыбын. Бүлүүгэ барбытым туохха да тэннэммит «Олох оскуолата» диэн сыаналыыбын.

Норуот поэта П.Н.Тобуруокап суруйбут гимн ырыата уонна Ульяна Федоровна таһаарбыт кинигэтин аатыны колледжпыт кырдык да «Сылаас уйа, сырдык кыһа» эбит ээ...

Коллеһы бүтэрээт, тутатына Дьокуускайга (оччотообуга Саха государственнай университетыгар) билиннитэ Хотугулуу - Илинни Федеральнай Университетка литературнай үлэһит салаатыгар киирбитим. 2012 сыллаахха ситиһиилээхтик бүтэрбитим. Салгыы магистратураҕа үөрэнэ сылдыабын, быйыл бүтэрэбин. Устудьуоннуур сылларбар Национальнай көрдөрөр-иһитиннэрэр хампаанньа иһинэн үлэлиир Саха араадыатыгар практикаланан баран онно үргүлдүү үлэлиин сылдыабын.

Ньургуйаана Ботуева, 2009 с. бүтэрээчи.

Уһуйааччыларым уурбут онкулларын тутуһан

Майаҕа оскуоланы бүтэрбитим кэннэ, Бүлүү педучилищетыгар үөрэххэ тутта кэлбиттэрин истэн, туттарсарга быһаарынным. Никифорова Лия Кирилловна кэлэн туппута. Миигин саха тылын, литературатын экзаменын уонна туох талааннаахпын көрөн-истэн, национальнай культура салаатыгар үөрэххэ ылбыта. Үөрэх саҕаланыыта, Бүлүү диэн хаһан да үктэммитэх сирбэр самолетунан көттүм. Киин сиртэн тийбит киһи, бу аата куорат дуо

диэн, соччо астымматым. Куорат, мин санаабар, Дьокуускай курдук элбэх таас дьыэлээх, улахан буолуо диэн этэ. Хата, онно аймахтардаах буолан, син эрэх-турах сананан тийбитим. Сарсыныгар училищеҕа тийбиппэр Тарагаева Степанида Степановна диэн кураторым көрүстэ. Эн бастакы кэлин диэн, старостанан анаан кэбистэ. Улахан испиһэк туттарда уонна бу оҕолору булаттаан, уопсайга хосторунан үллэртээ диэн улахан дьаһал биэрдэ. Уопсайга тахсан Галина Геннадьевналыын билистим, кини ханнык хосторго биһиги курспут оҕолорун киллэриэхтээхпин көрдөрдө. Ол испиһэкпин туппутунан, уопсайга үлэм курдук син икки-үс күн сырыттым. Хата ол сылдьан барыларын кытта билистим. Кэнники, бииргэ үөрэммит дьүөгэлэrim күлэллэр ээ, миигин бастаан үлэһит курдук санаабыттар үһү. Аан бастаан алаһа дьыэттэн тэлэһийэн ити курдук олоҕум иккис-бэйэни бэйэ дьаһаныыта диэн олуга саҕаламмыта.

Уопсайга олорбут сылларбар Галина Геннадьевнаҕа улахан махталлаахпын. Биһиэхэ наһаа истин сыһыанын иһин, домоводство араас куруһуоктарыгар үөрэбин иһин, дьыэтигэр кытары тийэн ас арааһын астаан аһаан, арааһы бары сэхэргэһэн, үөрэн-көтөн хоспутугар кэлээччибит. Устудьуонна сылаас ийэлиин сыһыан, минньигэс ас туохтааҕар да күндү курдук буолара. Галина Геннадьевнабыт барахсан билигин бу күннэ суох. Эһиэхэ сылаас, истин санаабыт хаһан да уостубат... Саха салаатыгар үөрэнэр кэмнэрбэр "Айылгы" үнкүү ансамбылыгар, "Төлөн" драматическай куруһуокка дьарыктаммытым. Үнкүүгэ бастаан Шадрина Валентина Михайловна үөрэппитэ. Кэлин Васильева Елена Семеновна салҕаабыта. Автобуһунан сылдьан араас нэһиликтэргэ гастроллаан астынан-дуоһуйан кэлээччибит. Дьокуускайга баран, орто үөрэхтэр икки ардыларынааҕы күрэхтэргэ кыттан, наар миэстэлэһэн, үөрүүбүт үрдүк буолааччы. Оҕо эрдэһпиттэн үнкүүлүүрбүн сөбүлүүр буоламмын, эбии идэтиийи диэн, сана сүүрэн киллэрбиттэригэр, толкуйдаабакка үнкүүһүт идэтин талбытым. Онтум кэлин олохпор туһалаабыта - оҕо киинигэр үнкүү туруорааччынан үлэлиин сылдыбыттаахпын.

Драмкуруһуокка салайааччыбыт Васильев Григорий Егорович быллыгы сэхэннэртэн инсценировкалары туруорааччы. Ол курдук "Күөрэгэй", "Суоһалдьыйа толбонноох" сценкаларга оонньоон көрөөччүлэр киэн биһирэбиллэрин ылбыппыт. Фольклорга Жиркова Евдокия Степановна араас экспедицияларга сылдьан хомуйбут материалларыттан норуот араас матыыбыгар, сиэригэр-туомугар, үнкүүтүгэр тийэ уһуяаччы. Ол түмүгүнэн, 1995 сыллаахха саас, саха национальнай көрдөрөр иһитиннэрэр киин режиссера Эллэй Иванов кэлэн киинэ устубута. Кэлин ол киинэбитин Саха сириин телевидениетыгар хаста да көрдөрөн тураллар. Новгородова Анастасия Афанасьевна диэн куораттан сана уһуяаччы кэлбитин, биһиги курспутугар кураторынан анаабыттара. Бастаан көрдөххө, ураты көрүүлээх, кытаанах ирдэбиллээх, суон куоластаах, киһи толлор киһитэ курдук буолан баран, олус уйан дууһалаах, оҕо курдук барыбытын тус-туспа бүөбөйдээн бүтэһик курска тийэ иилээн-саҕалаан илдэ сылдыбыт, ийэбит кэриэтэ киһибитинэн буолбута. Училищени бүтэрээт, СГУ СФТКФ үһүө буолан киирэн олус диэн үчүгэйдик үөрэнэн бүтэрбиппит. Онно улахан өгөнү онорбут эмиэ биһи кураторбыт - Анастасия Афанасьевна буолар, киниэхэ итии-истин махталбын тиэрдэбин!

Күүстээх, хорсун санааны ылынан бу төрүт сахалыы салаа арылларыгар сыратын биэрэн, олоҕун онкулун онно анаабыт Ульяна Федоровнаҕа, киниэхэ сүгүрүйэн-махтанан туран, дирин убаастабылбын тиэрдэбин! Бары үөрэппит уһуяаччыларбар истинник махтанабын, бары кэрэни, үтүөнү баҕарабын!

Ильина (Заровняева) Виктория Викторовна
1996 с. выпуск.

Үөрэммит сылларбын күндүтүк саныбын

Мин, Иванов Прокопий Прокопьевич, Үөһээ Бүлүү улуунун Тамалакаан орто осколатын 1993 с. бүтэрэн баран, Бүлүүтээби пед.училищеҕа төрүт культура салаатыгар үөрэнэ кирибитим. Бастаан утаа хаһан да дьиэттэн ырааппатах оҕо, саҥа сиргэ кэлэн муммут кус оҕотун курдук сылдыбытым. Балаһан ыйын 1 күнүттэн үөрэх саҕаланан кириэн барбыта, кураторынан Тарагаева Степанида Степановна анаммыта. Кэлин кураторынан ананан Анастасия Афанасьевна Новгородова үөрэхпитин

бүтэриэхпитигэр дылы салайбыта.

Үөрэнэ кэлэн баран, аҕыйах күн Конюховтар диэн ыалга олорбутум, училищеттан чугас олороллор этэ. Онтон уопсайга миэстэ тахсыбытыгар «главка» диэн дьонуннаах дьиэҕэ 1 хоско кирибитим. Уопсай олоҕо диэн туспа бэйэтэ номохтордоох, үгэстэрдээх этэ. Биһигини, оройдорунан көрбүт мэник - тэник уолаттары, көрөн - иитэн таһаарбыттара уопсайбыт сэбиэдиссэйэ Галина Геннадьевна, иитээччилэрбит Дария Григорьевна, Ксения Максимовна, кинилэргэ мунура суох махталбын биллэриэм этэ. Аһардас остолобуойбут аһылыга минньигэһэ, тотоойута сөхтөрөрө. Уопсайга олоруу, аһылыкпыт - барыта босхо этэ. Уопсайга кириэн баран, кууруһум оҕолорун кытта дьэ үчүгэйдик билсэн барбыппыт, бииргэ кыттыһан кизһэ аайы чэйдиир этибит, төрөөбүт күннэрибитин ылааччыбыт. Доҕор –атас элбээбитэ. Билигин даҕаны ол доҕотторбутун кытта сибээһи быспакка алтыһабыт.

Үөрэх өттүн кэпсиир буоллахха, манньк этэ. Биһи саха салаата саҥа 2-с сылын арыллан үлэлиирэ. Сэбиэдиссэйинэн Кондакова Ульяна Федоровна үлэлээбитэ. Саха салаата буоламыт, сайын аайы ыһахтыырбыт, салама ыйыырбытын өйдүүбүн. Сатаан ыллаабат - туойбат буолан, элбэх эрэйи көрсүбүтүм. Ону таба көрөн, Евдокия Степановна миигин битиһиттэр бөлөхтөрүгэр киллэрбитэ. Битиһит буолан, нэһилиэк ыһахтарын арыйар этибит, Тобус нэһилиэгэр бара сылдыбыппын наһаа өйдүүбүн.

Кураторбыт, режиссер идэлээх буолан, театральнай постановка туруоран, биһиги артыыс оруолун элбэхтик билбиһпит, ким от-мас, кыыл-сүөһү да буолан ылааччыбыт. Кизһэ хойукка дылы репетиция бөҕө буолааччы. Биирдэ автобуһунан Якутскай куоракка ол постановканы туруора барбыппыт, хомойуох иһин, ол постановка аатын умнан кээспиппин, ис хоһоонун эрэ өйдөөн хаалбыппын: ыт уонна киһи куһаҕан олохторун туһунан быһыылааҕа, Яковлев Степа ыт оруолун бэркэ оонньообутун өйдөөн хаалбыппын.

Үөрэҕим таһынан өссө биир сөбүлүүр дьарыгым волейбол этэ. Кизһэ аайы залтан арахпат этим, ол саҕана волейболга тренеринэн Василий Николаевич үлэлиирэ. Училище сборнайыгар кириэн, элбэх күрэхтэргэ кыттааччыбыт. 1995 сыллаахха Якутскай куоракка ССУЗ-тар ыккардыларыгар күрэххэ, чемпион аатын ылан, үөрүү – көтүү буолбутун хаһан да умнубаттык өйдүү, ахта саныбын.

Өссө биир өйдөөн хаалбыт түгэним манньк баара: үөрэхпин 1996 сыллаахха бүтэрэн, дьиэҕэ барыы буолла, порка кириэхтээхпин, ол саҕана такси диэн суоҕа. Ыксааммын училище директорыгар Куличкин Николай Петровичка кириэн, миигин порка киллэриэн дуо диэн, көрдөстүм. Сөбүлэстэ, мин илдьэ барар сээкэйбин хомунан, бортовой уазигынан илдьэн биэртэ. Ол кэргэним дьонун кытта билсээри Сунтаарга айанныр быһыым.

Олоҕум, дьылҕам уларыһыта училищеҕа үөрэнэр кэммэр буолбута, ол курдук сүрэҕим анаарын, тапталбын, кэргэммин кытта манна Бүлүүгэ билсэн, үөрэхпин бүтэрээт, 1996 сыл сайыныгар уруу бырааһынньыгын тэрийбиһпит.

Төрөөбүт төрүт дойдубар Тамалакааммар үөрэммит идэбинэн үлэбин саҕалаабытым.

1999 с. кураторым Анастасия Афанасьевна ынырытынан Бүлүүгэ заочнай үөрэх аһыллыбытыгар кэлэн үөрэхпин үрдэтинэргэ санаммытым. 2002 с. оччолорго СГУ-га культуролог идэтин бүтэрэн, күн бүгүнүгэр дылы үлэли - хамсыы сылдыабын.

Мин өйбөр – сүрэхпэр иитийиэхтии сылдыар махтал тылларбын миигин үөрэппит училище бары преподавателлэригэр, ордук тоһоһолоон махтаныам этэ саха салаатын төрүттэспит, заочнай үрдүк үөрэҕи арыттарбыт саха салаатын сэбиэдиһсэйигэр Кондакова Ульяна Федоровнаҕа уонна кураторбар Новгородова Анастасия Афанасьевнаҕа.

Онтон ыла элбэх кэм - кэрдии, үгүс сыл –хонук ааста. Билигин Сунтаарга алаһа дьыэ тэринэн олоробут, 2 кыыс амарах аҕатабын. Кэргэним Татьяна Октябриновна Сунтаардааҕы техническэй колледжка социальнай педагогунаан үлэлиир. Бэйэм Илимнирдэҕи сүрүн оскуолаҕа директорынан үлэлээбитим номнуо 5-с сыла буолла.

Бүлүүтэҕи педучилищеҕа үөрэммит сылларбын наһаа үчүгэйдик ахта саныыбын, эдэр саас кэрэ кэмнэрэ мин өйбүттэн - санаабыттан хаһан да суураллыа, симэлийиэ суоҕа.

Прокопий Иванов, саха салаатын 1996 с. выпускник, Сунтаар улуунун Илимниир сүрүн оскуолатын дириэктэрэ.

Билиим – көрүүм, мин барҕа баайым!

Бүлүү, Бүлүү эбэкэбин,
Бүгүн санаан кэллим мин...

Кырылас кумахтаах Бүтэй Бүлүү биэрэгэр «Заря» трамвай тохтообута. Мин икки бэйэм саҕа улахан суумкалаах эдьийбин кытары кэллибит. Санаабар, хаһан да итиччэ элбэх кумаҕы көрбөтөх буолан, дыктиргээтим аҕай. «Новай» диэн студеннар уопсай дьыэлэригэр киридибит. Арай дьыэбит аата эрэ «новай», түннүк анарыгар диэри синнэн түспүт эргэ да эргэ дьыэ. Хайдах эрэ, «өтөбүттэн өннүбэтэх, алааһыттан арахпатах айыы кыһын кутурҕан санаата кууспута». Ол эрэн мин аттыбар бииргэ төрөөбүт эдьийим Донская – Реева Мотя, оччолорго кини эмиэ бу үөрэх салаатын бүтэрэн ЯГУ-га үөрэнэ сылдыар кэмнэрэ этэ, сүбэ – ама биэрэн, син санаам сайҕанна. Эн дьыэ тас бараанын манаама, бу училище элбэх биллиилээх дьону үөрэтэн таһаарбыта, преподавателлэр даҕаны сыһыаннара үчүгэй, хас биирдии оҕо ураты кыһамныыны уураллар, чин билиини биэрэллэр диэтэ. Онтон экзаменнарбын эрэллээхтик туттаран,

саха салаатыгар киридим.

Үс сыл үс хонук курдук, сэлиик ат сиэлэ тамайан ааһарыныы, түргэн үлүгэрдик ааспыта. Кураторбыт Анастасия Афанасьевна, билигин санаатахпына, мин аанһалым эбит. Этэргэ дылы, бутуурдаах олоххо мунга – тэнэ сылдыар оҕону сырдык суолга салайбыта. Кини эппит – тыыммыт тыллара, мин санаабын өрө көтөбүллэрэ. Мин оскуолаҕа ортотук үөрэммитим, сытыы – хотуу буолан, үгүс дьоннуун тыл тылга да кирибэт түгэннэрим элбэх этэ. Ол эрэн Анастасия Афанасьевна миигиттэн наһаа элбэҕи күүтэрэ, миэхэ эрэнэрэ. Ол иһин үөрэхпэр эрэ буолбакка, барытыгар наһаа кыһаллар буолан барбытым, оннооҕор үөрэхпин кыһыл дипломунаан бүтэрбитим.

«Айылгы» фольклорнай ансамбльга ырыаһыт, тойуксут быһыытынан сылдыбытым, салайааччылар: Акулина Иннокентьевна Иванова, Галина Ивановна Васильева, Айтилина Михайловна Мойтохонова этилэр. Олортон ордук А.И. Ивановаҕа куоласпынан табыллан үөрэммитим. Элбэхтик гастролларга сылдыбыппыт, «Айылгы» народнай ансамбль аатын Дьокуускай куоракка көмүскээбиппит, ону сэргэ Бүлүү күннэрин салайан быппытыттан, билиннэ диэри киэн тутта ахта саныыбын. Ол быһыгар Зоя Ивановна Корякина уруктарыгар сахалыы кэтэр танаһарбытын тигэрбит. Хас биирдии преподаватель бэйэтин кыһамныытын, сүдү кылаатын киллэрбитэ.

Анастасия Афанасьевна элбэхтик театризованнай көстүүлэри туруорар этэ. Онно истин ийиилээх, дирин өйдөбүллээх, хомоҕой хоһооннору ааҕар этибит. Кини наһаа ирдэбиллээх, хас биирдии хоһоону эт мэйиигинэн эргитэн, дууһан, кылын таарыйан, бэйэ нөнүө таһаарары кэтэхэрэ. Ол барыта эдэр ыччаты өйбүтүн – санаабытын сайыннарара, тылбытын – өспүтүн, дууһабытын байытара.

Билигин бу үлэлээбит оскуолаларбар уһуйуллубут билиим - көрүүм миэхэ туһалыыр. Ньурба улууһун Хатыы орто оскуолатыгар элбэх оҕону фольклор, искусство кэрэ эйгэтигэр сыһыардым дии саныбын. Үгүс элбэх ситиһиилэрдээхпин, билигин ол үөрэппит оҕолорум эмиэ бэйэлэрэ учууталлар. Бүлүүм үөрэҕин кыһата биэрбит бэттибэт билиитэ, ырыата – тойуга көлүөнэттэн көлүөнэҕэ бэриллэн иһэр дыкти дыһылаах, дыһун дыһылаах эбит.

Билигин төһө да үс үөрэҕи бүтүрдүбүн, Бүлүү училищетыгар үөрэммит кэмнэрбин наһаа күндүтүк саныбын. Улахан махталбын тиэрдүбүн. Үүнэр кэлэр көлүөнэни, үрдүккэ көтүтэр аналлаах үөрэх – билии кыһатыгар сомсубут билиим – көрүүм, мин барҕа баайым буолар!

Татьяна Александровна Донская – Матвеева.
Дьокуускай куорат 1 көрүннээх коррекционной
оскуолатын учуутала, 1999 с. выпуск.

Күндүтүк саныыр Бүлүүгэ үөрэммит сылларым ...

Аан бастаан бары сана билсигиһит хортуоска хостоһунун практикатыттан сағаламмыта. Кураторбыт Анастасия Афанасьевна бастакыттан кытаанахтык, ол эрэн истинник сыһыаннаһан салайар үлэтин сағалаабыта. Ол сағана оҕо буолан буолуо, учуутал буоларга анаан үөрэнэ кирибит курдук санаммакка, мэниктии кэлбит киһи курдук сананарым, оҕо эрэ үксэ оннук. Училищеҕа үөрэммит бастакы чиэспэрбититтэн улам арыллан хайдах эрэ уруккубунааҕар тосту уларыйан, дуоспуруннанан бартым. Ийэм ону элиэтии көрбүтэ.

Анастасия Афанасьевна барыбытын олус бүөбөйдээчи. Хас биирдии оҕо ис туругун, үөрэҕин барытын хонтуруоллуура. Салайааччы быһыытынан, бэйэм санаабар, холобур буолар. Коллективизм үлэтэ биһиэхэ күөстүү оргуйара. Элбэх буоламмат биир киһи курдук дыһыһан элбэх айар үлэни училищебыт сыанатыгар онорбуппут. Ол биһи олохпутугар олус туһалаабыта. Театр, драма уонна айымньы өйдөбүллэрэ сүрэхпэр олус чугас буолтара. Киһи элбэхтэ ааҕар, көрөр буоллаҕына саныыр санаан, өйдүүр өйүгү бекатын күөскэ сайдар эбит.

Ол сағанааҕы хамнас суох кэмнэригэр дьоммутуттан ас да, харчы да кэлэрэ ыарахан этэ. Аһаҕастык эттэххэ, аччыктыыр кэмнэр үгүс буолааччылар. Анастасия Афанасьевна оннук ыарахан кэмгэ олус да ис сүрэҕиттэн кыһаллан биһиэхэ хортуоска, саахар, ас арааһын бэрсэн абырааччы. Билигин санаатахха аччык норуоту өрөһүйүү курдук. Куһаҕантан киһи да күлэр. Афанасьевна биһигини куруук образно «Народ!» диэн ааттааччы. Арыт учууталлыы да сылдыаммын, салайар да кэмнэрбэр, оннооҕор оҕолорбун иитэрбэр даҕаны Анастасия Афанасьевна уу иһинээҕи күлүгэ буолан ылааччыбын. Ол мин эрэ буолбатах, мустан кэпсэттэхпитинэ барыбытыгар баар «закалка» эбит. Иитии - үөрэтии удьуор курдук куустээх буолар эбит.

Үчүгэй да учууталлар биһигини үөрэппиттэрэ, уһуйбуттара. Саныбын хаһан даҕаны кыһырбат, өрүү эйбэс, сүбэһит – аһаһыт Ульяна Федоровнаны. Кинини көрөөт, оҕо эрэ

барыта сүргэтэ көтөбүллэрэ. Саха тылын уруктары умуугутан туран олус үчүгэйдик үөрэтэрэ. Кини уруктарыгар «Саха буоларбынан киэн туттабын!» диэн санаа киирэрэ.

Нина Ильинична өрүү искусство эйгэтигэр интэриэһинэй уруктара мин өйбөр хатаммыттар. Ис дууһатыттан иэйэн туран биир да оҕону улаханлык санарбакка эрэ набыллык умуугутуулаахтык кэпсиирин олус да дуоһуя истэрим .

Биһиги группа культурология салаата буоламмыт үксүн бэридимиттэрбит балаһан уонна Ураһа корпустарыгар буолааччылар. Онон ол корпустар икки ардыларыгар иһирдьэннэн – таһырдьаннан көнүл тыыммыт тахсыар диэри ыллаан - туойан, үнкүүлээн, күлэн-салан, үөрэнэн ис дууһабыттан сынһанар да, сылайар да этибит. Билигин санаатахпына, биһиги курдук өрө оргуйа сылдьар темперамменнаах дьонно олус да сөптөөх корпустар эбит диэн, испэр күлэбин. Атын группалардааһар биһиги олус чабылхай, аймалһаннаах, киириилээх - тахсыылаах буолааччыбыт. Онон биирдэ эмит главнай корпуска үөрэнэ киирдэхпитинэ, энергиябытынан быдан баһыйан, сылаталаан тахсарбыт.

История, археология уруктары Кондаков Алексей Васильевич ытыгары ханан даһаны умнубаппыт. Кини олус кытаанах уонна кыһамныылаах учууталлартан биирдэстэрэ. Урук кэмигэр күлэри, кэпсэтэри отой көнүллээбэт, сөбүлээбэт этэ. Ол курдук элбэхтэ ахтылар түгэннэртэн биирдэстэрэ маннык: Кыргызтар, мөрүөммүтүн тардан биир сиргэ олон үөрэнэрит, биирдэ урук кэмигэр күлэн ыгданһа олодохпутуна, арай доһоор, анаар хоннохпуттан ким эрэ харбаан эрэрэ да, биирдэ балаһан ортотугар сэргэттэн тутуһан хаалбытым. Арай өйдөммүтүм, балаһан иһэ уу - чуумпу, 30 - ча киһи баара да, бары тыыммакка миигин көрөн ололорло, Алексей Васильевич кыһыһыран кытарбыт сирэйдээх эрээри, бэрт набыл куолаһынан «Аан ол баар!» - диэтин кытта, таһырдьаны былдьаһар аакка бартым. Онтон ыла олус кыһанан ахан үөрэнэр буолтум, биир да паараны көтүппэтэҕим. Хойут саныы - саныы ол күлсүүтэ.

Устудьуон барахсанна уопсайга ололор саһа күндү кэмнэр суохтара буолуо. Мин главкаһа бастаан 25 хоско Охлопкова Настялыын, Степанова Ньюккуулуун ололорбутт. Онтон кэлин «Дабаан» уопсайга көһөн баран, эмиэ итинник састааптаах алтыс хоско алта буолан ололорбутт. Степанова Ньюккуум барахсан чачы даһаны хоту дойду хоһуун кыһа, киирэн тахсан, сүүрэн – көтөн, сытыы - хотуу киһибит, билигин да бары көрсө - билсэ доһордоһо турабыт. Олус чугастык Настялыын ис сүрэхпититтэн дьүөгэлэһэн, күн – дьыл баччатыгар дылы оһололорбутун бодоруһуннаран, биир да күнү көтүппэккэ өрүү өйөһө – өйдөһө сылдьарбытыттан мунгура суох дьоллоохпут. Мин дьылһабар, олохпор улахан суолтадаах дьолоу бэлэхтээбит Бүлүүм училищета буолар диэтэхпинэ сыыспатым буолуо...

Изабелла Петровна Саввинова (Сыбахова), 2000 с. выпускнига.

Умнуллубат устудьуон сылларым

Оскуолаһа үөрэнэ сылдьар кэмнэр: «Улааттаххына ким буолуоххун баһараһын?» – диэн ыйыттаһтарына, мин бэрт быһаччы «учуутал» буолуом диэн хоруйдуур этим. Ол санаабын улаатан да баран, уларыппатаһым. 1997с. оскуоланы бүтэрээт, Н.Г.Чернышевскай аатынан Бүлүүтээҕи педагогическай училищетаһа саха салаатын культурология отделениетыгар туттарсан киирбитим.

Устудьуоннаабыт сылларбын туохтааһар да күндүтүк саныыбын. Манна мин дьиннээх доһотторбун, инники үлэм хайысхатын, олоххо оннубун булбутум. Бастакы кууруска биһиги 36 буолан үөрэхпитин саһалаабыппыт. Бу кэмнэ саха салаатын салайааччытынан олус айымныылаахтык Ульяна Федоровна Кондакова үлэлиирэ. Кууруспут кураторынан Новгородова Анастасия Афанасьевна ананан бэрт кыһамныылаахтык үлэлээбитэ. Кини биһиги инники олохпутугар, үлэбитигэр-хамнаспытыгар үтүө холобуру көрдөрбүтэ. Ол курдук, хара киириэхпититтэн, устудьуон уустук олоһор төбөбүт оройунан түспүспүт. Үөрэнэр сылларбыт

устатыгар, таах халтай, тугу да гыммакка мээнэ сылдыбыт күммүтүн өйдөөбөппүн, куруук биһиги куурус араас кэнсиэртэргэ, конкурстарга, күрэхтэһиилэргэ бэрт көхтөөхтүк кыттарбыт уонна санаабытын ууран туран бэлэмнэнэрбит. Киэһэ бүтэн баран булгуччу уруоктарбытын аахтанарбыт, бэйэ-бэйэбитигэр сүрдээбин көмөлөсүһэрбит. Эксээмэннэр саҕана олорор уопсайбытыгар бары куурсунан мустан бэлэмнэнэрбит. Хас биирдии билиэтинэн үллэстэммит ылбыт боппуроспутун бэлэмнэнэн баран кэпсирибит уонна булгуччу сурунарбыт. Кэнники санаатахпына, маннык бэлэмнэнэрбит кууруспут түмсүүлээх буоларыгар тирэх буоллаҕа. Уруокпутун аахтарбытын кураторбыт Анастасия Афанасьевна бэркэ хонтуруоллуур этэ. Ол иһин бэйэ-бэйэбитигэр сүрдээбин көмөлөһөрбүт, сороҕор уолаттарбытыгар кытта суруйан биэрэрбит.

Биһиги кууруспутугар талааннаах устудьуон олус элбэх этэ, араас идеялаах оҕолор бааллара. Ол иһин ытытар мероприятияларбыт сүрдээх ис хоһоонноох, саҕа хайысхалаах буолааччылар. Ол онно иилээн-саҕалаан үөрэппит-ииппит, холобур оностор учууталларбыт өнөлөрө улахан буоллаҕа.

Үөрэммит кыһабыт сүрдээх күүстээх методикалаах этэ. Ол, биллэн турар, үлэлэригэр бэриниилээх, айымныылаахтык үлэлиир преподавателлэр элбэх буоланнар, кырдыаҕас үөрэхпит кыһата күн бүгүннэ диэри республикаҕа тарбахха баттанар үөрэх кыһатын ахсааныгар киирсэр. Үөрэхпин бу училищетаан саҕалаабыппыттан олус астынабын. Манна үөрэнэн үгүс элбэх билиини ылан, учуутал уустук идэтин баһылаан тахсыбыппыт.

Үлэбин аан бастаан төрөөбүт дойдубар Ньурба улууһун Чуукаар орто оскуолатыгар төрүт культура учууталынан саҕалаабытым. Хас биирдии уруоктарбын олус кыһаллан туран түүннэри олорон сурунарым. Оччоҕо уруоктарым олус интэриэһинэйдик ааһаллара. Үөрэтэр предметтин оҕолор хара бастакыттан сүрдээбин интэриэһиргээбиттэрэ, ол онтон сиэттэрэн учуутал киһи үлэбэр умсугуйан киирэн бардаҕым. Онтон үһүс сылбар дириэктэри иитэр үлэбэ солбуйааччынан анаммытым. Үлэлиирим тухары үөрэппит учууталларбын мэлдьи холобур оностон үлэлиибин. Түгэн эрэ көһүннэр, кинилэр тустарынан хайаан да оҕолорго кэпсээн ааһабын, үөрэммит кыһабын сырдатан ылабын.

Олох сайдыытын тэтимэ балысханлык сайдар, үөрэххэ ирдэбил күн-түүн уларыһар: сана хайысха, сана ирдэбил, сана методика. Олох хаамыытыттан хаалсыбакка, педагогтарбыт биэрбит билиилэринэн сирдэтэн айымныылаахтык үлэли сырыттаһыт.

Үөрэхпит кыһата хас биирдии киһи олоҕор сырдык, кэрэ эрэ өйдөбүлү хаалларара буолуо диэн бигэтик эрэнэбин. Олох хас биирдии олуга туох эрэ сабыытыһаны, киһи олоҕор тахсар суолталаах уларыһыыны хаалларар. Онон мин үөрэммит училищем туһунан олус сылаас, истин өйдөбүллээхпин.

Семенова Анна Николаевна, 2000 с. выпускник.

Кэрэ кэскилэ ынырар

Үс оҕо тапталлаах ийэтэбин, улахан кыыс Ангелина – 9 кылаас, орто кыыс Алиада – 4 кылаас, кыра уол Арчын 2 саастаах оҕо саад иитиллээччитэ.

2000 – 2014 сс. Мииринэй улууһун Таас-Үрэх орто оскуолатыгар төрүт культура, саха тылын уонна литературатын II категориялаах учууталынан үлэлээбитим.

2014с. – Нам улууһун 11 №-дээх “Сулусчаан” оҕо саадыгар воспитателинэн үлэлээбитим.

Билигин Нам улууһун эдэр ыччат уонна дьэиэ кэргэн социальнай-психологической өйөбүлүн киинигэр социальнай педагогунан

үлэлиибин.

Хас биирдii киһи олоҕор, ис сүрэхэр үтүө өйдөбүлү хаалларбыт кэрэ түгэннэрдээх буолар. Оннук истинник саныыр кэмнэриҥ кылыгырас кумахтаах Бүтэй Бүлүү куоратыгар ааспыттара...

1997 сыллаахха оскуолабын бүтэрээт, Н.Г. Чернышевскай аатынан Бүлүүтээҕи педагогическай училищеҕа саха тылын уонна культурологиятын салаатыгар учуутал идэтин баһылаары үөрэнэ кирибитим. Оччотооҕуга кафедрабыт салайааччытынан Ульяна Федоровна Кондакова иилээн-саҕалаан үлэлээбитэ. Кини элбэх, кинигэ буолан тахсыбыт үлэ автордара, айылҕаттан айдарыылаах үтүө киһи. Куруук сырдыгынан эрэ сыдыайар, үөрэн мичилийэ сылдьар күндүтүк саныыр учууталбыт биһигини саха тылыгар үөрэппитэ. Сахабыт баай, кэрэ, хомоҕой тылын баһылырга, имитэ-хомута туттарга уһуйбута. Саха тылын сөбүлээн, иккис эбии үөрэхпэр талан үөрэммитим, учууталынан үлэлиирбэр олус көмөлөспүтэ. Күндүтүк саныыр учууталбар, Ульяна Федоровнаҕа, махталым мунура суох!

Биһиги куурус олус бэһиэлэй, көхтөөх этибит. (орой мэник да диэтэхпинэ сыыспатым буолуо) Анастасия Афанасьевна Новгородова ийэбит кэриэтэ күндү киһибит, биһигини салайан үөрэнэн бүтүөхпүтүгэр дылы илдэ сылдьыбыта. Кини режиссерскай талааннаах буолан куурсунан араас концерттары, представлениялары тэрийэн ытарбыт, Бүлүү бэйэтигэр даҕаны, тыаларынан даҕаны сылдьан гастроллуурбут. Бары кэриэтэ кистэнэ сылдьар талааммыт арыллан, олохпутугар элбэҕи туһалаабыт буолуохтаах. Анастасия Афанасьевна, хас биирдiiбитигэр бэйэтин оҕотун курдук кыһамныылаахтык сыһыаннаһара, сүбэлиирэ, туох баарынан көмөлөһө, өйүү сатыыра. Билигин даҕаны билсэбит, сонуммутун кэпсэтэбит, ыарахан түгэннэ түбэстэхпитинэ сүбэлэттэрэр чугас киһибит буолар. Кини курдук баай дууһалаах, үлэтигэр бэриниилээх, үтүө майгылаах киһини кытта алтыспыппар дьылҕабар махтанабын!

Бүлүүтээҕи педагогическай колледж учуутал идэлээх тыһыынчанан ыччаты иитэн-үөрэтэн таһаарбыт, өрөспүүбүлүкэҕэ биир биллэр-көстөр үөрэх кыһата буолар. Олус да элбэх кэрэ-бэлиэ түгэннэр өйбөр-сүрэхпэр хаалбыттар. Ытыктабыллаах учууталларым Ульяна

Федоровна, Алексей Васильевич, Анастасия Афанасьевна, Марфа Спиридоновна, Владимир Васильевич, Розалия Степановна, Августина Дмитриевна, Анна Захаровна, Нина Ильинична, Марк Михайлович, Борис Александрович, Евгений Романович уо.д.а., эһиги үлүскэннээх үлэбитинэн-хамнаскытынан, киэн билиигитинэн-көрүүгүтүнэн биһигини уус тылга уһуйан, культура киэн эйгэтигэр угуйан, үөрэтэн сайыннаран таһаарбыккытыгар ис сүрэхтэн махтанабын! Бүлүүбүт үөрэҕин кыһата өссө да элбэх эдэр көлүөнэ ыччаты үөрэх-билии аартыгар үктэннэрэн, кэскиллээх суолга мэлдьи ыныра-угуйа туруо диэн эрэнэбин!

Еремеева Сардаана Иннокентьевна, 2000 с. выпуск

Эдэр саас кэрэтэ

Мин, Тимофеева Наталья, Бүлүүтээҕи педколледж саха салаатыгар 1999 с. киирэн үөрэммитим. Кууруспутун 35 буолан бүтэрбиппит. Биһиэхэ эдэр эмиэ бу салааны бүтэрбит Прокопьева Алена Кирилловнаны кураторынан анаабыттара. Үөрэхпитигэр да, училище олоҕор да син барсар этибит, иллээх – эйэлээх баҕайытык үөрэммитим. Үчүгэйдик үөрэнэр оҕолор элбэхтэр этэ: Драгунова Саргы, Иванов Савва, Кривошапкина Иванна, Николаева Мария, Саввинов Аяал, Семенов Василий уо.д.а. Уолаттарбыт спордунан умсугуйан дьарыктаналлара: И.Тобонов, А.Степанов, В.Семенов уо.д.а.

Салайааччыбыт Алена Кирилловна эдэр да буоллар,

ирдэбиллээбэ. Кэлэктиби тутара, походтарга, айылжаа сынньанарбытын сөбүлүүр этибит. Бэйэтэ бэртээхэй спортсменка баскетболистка, волейболистка буолан, оҕолору спорт өттүгэр көбүлүүр этэ. Иванова Таня республикаҕа бастыыр дуобатчыт, Иванов Савва олус дириг толкуйдаах, киэн анаарыылаах устудьун этэ. Араас кэмпириэнсийэлэргэ элбэхтик кыттааччы, санаатын үллэстээччи. Уус-уран ааҕы театрыгар Егорова Варя, Николаева Мария, Саввинов Айаал дьарыктаммытара.

Училище кэнниттэн бары үнүбэрсиккэ кириэн үөрэхпитин үрдэтинэн, Сахабыт сириг араас мунуктарыгар, олоххо миэстэбитин булуна үлэли – хамсыы сылдыабыт. Семенов Василий, Саввинов Айаал оскуола дириэктэрэ буоллулар, Иванов Савва салалта үлэһитэ, Егорова Варя, Кривошапкина Иванна, Иванова Анна, Третьякова Марианна, Тимофеева Декабрина – учууталлар, Филиппова Айна – сбербанк үлэһитэ. Ити курдук үгүспүт ыал – күүс буолан оҕо – уруу төрөтөн сирдээҕи аналбытын толорон үлэли – хамсыы, үөрэ-көтө олох хараабылынан устан иһэбит. Бэйэм кэргэннэнэн, икки кыыстанан сөбүлүүр үлэбин булан үлэли сылдыабын. Училищебыт ыйан биэрбит суолунан сөптөөхтүк тэринэн, киһи – хара буоларга бары күүспүтүн уурабыт. Бииргэ үөрэммит доҕотторбутун өрүү саныыбыт – ахтабыт, эдэр саас кэрэтэ үйэбэ умнуллубат.

Наталья Тимофеева, 2002 с. бүтэрээччи

Киһи буолун, кэрэни өйдөөн, кэскили санаан...

Опыттаах, дириг, киэ билиилээх, ирдик культуралаах, ирдэбиллээх, идэлэрин толору баһылаабыт учууталлар: саха тылыгар У.Ф. Кондакова, саха литературатыгар Р.С. Семенова, педагогикаҕа уонна психологияҕа Е.Р. Алексеев, А.Д. Петрова, культурологияҕа, режиссураҕа А.А. Новгородова, фольклорга уонна тэриг культураны тэриг методикатыгар М.С. Васильева уо.д.а. тэригпиттэрэ. Биһигини тэригтэн, такайан, олох киэ аартыгар бигэтик иктэннэрбит учууталларыбытын мэлдьи саныыбыт, ахтабыт, тылынан кыайан этиллибэт барҕа махталбытын аныыбыт.

Билдиртээһи педучилище учууталлары бэлэмниир буолан, бары тэригэн сайдыылаах буолуохтаах диэн программанан тэригтэллэрэ. Онон араас факультативтар, кружоктар буолааччылар: хомус тардыыта, ырыа, тойук, тэригкүм, маска уһаныы.

Билдиртээһи педагогической училище тэригтэй тэригтэн буолар - студены теория эр тэригтэн буолбакка, практика тэригтэн кэригкэ сайыннарыы. Биһиги группа практикатын Билдиртээһи №2 орто оскуолатыгар ааспыта. Бу оскуолаҕа маһнайгы уруоктарыбытын долгуйа-долгуйа ыппыппыт, учуутал идэтэ хайдах курдук ыараханан онно билбиппит.

Группабыт старостатынан биэс оһо амарах ийэтэ Ньурба Хорулатыттан сылдыар Варвара Кононова этэ. Кини оһолоруттан, кэргэнигтэн ыраах да сылдыан, санаатын тэригбэккэ, барыга бары кэригтэриг кыттара, тэригтэр олус кыһамныылааҕа, БПУ-ну кыһыл дипломунан бүтэрбитэ, группа, училище биир киэн туттар студена этэ. Ол да курдук СГУ-ну кэтэхтэн тэригтэн эмие туйгуннук бүтэрбитэ, билигин кини тэригтэриг Хорулатыгар оскуола директорын тэригтэн чаһын солбуйааччынан таһарыылаахтык үлэли олорор.

Куурус биир чаһылхай студена Нам кыһа Галя Суздалова этэ. Кини барытыгар бары дьэһурдааҕа, кыһамныылааҕа. Куурус бастыг уруһуйдута, тойуксут туйгуна. Сэригтэриг дьарыктарынан дуобат, шахмат буолаллара. Кини тэригтэн кыһыл дипломунан тэригтэригтэ. БПУ кэнниттэн СГУ-га салгыы тэригтэнэр чиескэ тиксибитэ. Онон тэригтэнэ сылдыан, олоһун саамай кэрэ кэмиегэр ыарахан ыарыыттан олохтон туораабыта барыбытын соһуппута. Күн сириттэн кэригтэригтэ биһиэхэ, доһотторугар, тугунан да толуйуллубат сүтүк буолар.

Группабыт иһигэр талааннаах оһо элбэһэ. Ырыаһыт бэрдэ биһиэхэ баара: Катя Артемьева, Таня Иванова, Аня Никифорова, Таня Павлова, Снежана Руфова гитаранан ыллаан, ырыа бэригтэриг айан „былааһы ылааччылар“. Саргы Николаева, Сеня Комаров, Алина Николаева эстраднай ырыаларынан кэригтэригтэриг биһирэбилин ыллаллара. Мотя Лебедева, Таня Егорова, Вероника Васильева, Дуния Аммосова кыһахтаах куоластарынан норуот ырыатын

толорооччулар. Лена Кузьмина бэлиэ куоластаах, айыл+аттан баай кылы'ахтаах о'уокай тылын этэн киирэн барда+ына, о'уокай алыптаах эйгэтигэр киирэн хаалары². ¥²күм'үттэрбит: Надя Яковлева, Вика Романова, Паша Богдокумова, Паша Нестерова, Нида Ботуева, Айыыла Сивцева, Люба Алексеева, Саша Портнягин к³р³ччүлэр куттарын туталлара. Ис-и'иттэн нарын хамсаныылаах Надябыт кыталык м²күмтүн м²күмлээн барда+ына ки'и сиргэтэ к³т³±мүлэрэ. Имигэс да имигэс хамсаныылаах Айта Алексеева акробатическай этюдтарын ким умнуо±ай? Уру'уйдүт бэртэрэ: Тикси кыы'а Даша Горохова, Мэ²э Ха²алас кыы'а Катя Артемьева тупса±ай уру'уйдара та'аарар ха'ыаттарбытын, кабинет, сыана киэргэтиилэрин кэрэхсэтэллэрэ, сэргэхситэллэрэ. Варя Кононова, Сеня Комаров, Андрей Сергеев хомо±ой тыллаах хо'ооннору айан м³рдэллэрэ. Курспут биир басты² артыы'а Петя Акимов бары³ттүнэн талааннаа±а: к³рд³х сценкаларга оонньоон күллэрэрэ, фольклор бары к³рү²нэрин сатабыллаахтык толороро, хомуска у'улуччу мчүгэйдик тардарынан кимиэхэ да иннин биэрбэтэ, м²күм'үттүнэн да сирдэрбэтэ. Кини сцена±а тахсыа эрэ кэрэх, о±отуттан кырдыа±а'ыгар диэри барыларын долгутара, куттарын тутара.

Группабыт и'игэр „Сиккиэр“ диэн вокальной б³л³хт³³х этибит. Уонча кыыс буолан мс куола'ынан араас лирическай, патриотическай ырыалары ылыырбыт. Би'иги б³л³хчүтүн Саха Республикатын культуратын туйгуна, үтүөлээх үлэһитэ, самодетельнай композитор Владимир Васильевич Васильев салайара. Училищебыт и'игэр да±аны, куоракка да±аны ытыллар тэрээ'иннэргэ сити'иилээхтик кыттарбыт.

Би'иги группаттан: Петр Акимов, Виктория Романова, Матрена Лебедева „Айылгы“ ансамбылга утумнаахтык дьарыктаммытара. 1998 сыллаахха Дьокуускайга ытыллыбыт к³рүмүгэ кинилэр ансамбыл „Народнай коллектив“ аатын к³мүскээбит студэннарын буолаллар.

Т³рүт культура студэннара буоларбыт бы'ытынан, чугастаа±ы нэ'илиэктэргэ гастроллуу сылдьарбыт, „Тыа оскуолата“ акция±а кыттан оскуолаларга уроуктары, араас тэрээ'иннэри ытарбыт, учууталлар опыттарын билси'эрбит. Ол курдук Бүлүмү Халбаакытыгар, ¥³'ээ-Бүлүмү Оро'утугар баран кэлбиппит умнуллубат түгэннэринэн буолаллар.

Би'иги м³рэммит сылларбыт дойдубут кризискэ киирбит кэмигэр түбэспитэ. Онон би'иги м³рэнэрбитигэр эмиэ уустуктардаах этэ. Ол эрэн, училищебыт мс студэннары интернатынан хааччыйарга кы'аллар буолан, ити ыарахаттары туораабыппыт. Онон күсүбүт уопсайга босхо олорон, босхо а'аан-сиэн абыранан сылдьыбыппыт. Воспитателлэр, интернат м³'иттэрэ Галина Геннадиевна, Дария Григорьевна, Клавдия Марковна, Зинаида Егоровна, Людмила Васильевна, Галина Романовна бэйэлэрин о±олорун курдук би'игини бм³бэйдээн, к³р³н-истэн сылдьыбыттарыгар махтана саныыбыт.

Студенческай олох диэн ки'и оло±ор саамай умнуллубат кэм буолар. Бу кэм²э эдэр саас кэрэтин, таптал исти² иэйиитин билэ±ин. Би'иги группабытыттан хас да кыыс студэнны сылдьан, олохторун а²арын булсан ыал буолбуттара: Люба Алексеева, Вика Романова, Мотя Лебедева, Катя Артемьева.

Би'иги группабыт салайааччытынан Марфа Спиридоновна Васильева анаммыта. Кини би'иги м³рүмүтүн, хомолтобутун тэ²²э мүлэстэрэ. Хас биирдии о±о туох дьонноо±ун-сэргэлээ±ин, туох кы'ал±алаа±ын барытын аахтара билэрэ. Туох эрэ буруйдаах буоллахпытына, кылаас чаа'ыгар киирэн баран: „Кургут быата эмиэ с³ллүмүт...“ – диэн кэпсэтиитин са±алыыра. Кы'ал±абытын³йд³н, ону бы'ааран-бы'аарсан баран биирдэ тэйэрэ. Бу м³рэммитин мс сыл тухары Марфа Спиридоновна би'иэхэ ийэлии исти² сы'яннаа±а, м³рэхпитин бүтэрэн да баран, кинини кытта ти'игин быспакка сибээстэ²э турабыт. Билигин да±аны кини би'иэхэ сүбэлии-амалыы сылдьар, күс-к³м³ буолар. Марфа Спиридоновна±а махтал тылларын этэбит:

Саныыбыт м³рэх ма²найгы күнүн
Учууталбыт кэрэ, эйэ±эс м³ссү³нүн,
Саныыбыт күм³±э м³рэппит тылларын
¥³рэххэ, олоххо у'уйбут сылларын.

Иккис кндү ийэбит
Сайа±ас мтм³ санаатынан,
Итии-исти² сы'ыанынан
Олох киэ² аартыгар атаарбыт
Алгыстаах ара²аччылыыр тыллара,
Аргыста'ан ³рм арыаллыы сылдыбаллар.
Махтанабыт айымныылаах млэ±эр,
Айыы сырдыгын тар±аппыт сыра±ар,
Махтанабыт алгыстаах тылларгар,
Бм³бэйдээн м³рэппит сылларгар,
Ба±а санаа басты²ын анааммыт
Ұлэ±эр мрдүк мктэллэри,
Ұгүс мтм³ м³рэнээччилэри,
Хагдарыйбат ч³л туругу,
Дьоллоох толору оло±у,
Ба±ардахпыт буолуохтун!

Е.Артемяева (Григорьева), 2002 с. выпускник.

Сылаас тыын угуттуур...

2000 сыл, балаҕан ыйа. Н.Г. Чернышевская аатынан Бүлүүтээби педагогической колледж сана үөрэх дьылын көрсөр. Республика араас муннуктарыттан оскуоланы сана бүтэрбит, төрөөбүт түөлбэлэриттэн тэлэнийэн, учуутал идэтин баһылыы кэлбит оҕолор...

Төрдүс аудитория иһэ «оргуйан» олорор. Ити – үөрэххэ сана киирбит «ЯФ-131» диэн сүрэхтэммит саха салаатын устудьуоннара бэйэ-бэйэлэрин кытта билсир «айдааннара». Ааны сэгэтэн көрүүххэйин эрэ:

- Тыый, 28 кыталык кыргыттар уонна «бачча элбэх кыыһы кытта үөрэнэбит дуо?» диэх айылаах соһуйбут харахтардаах алта туруйа уолаттар.

Устудьуон көрдөөх олоҕо ити курдук саҕаламмыта...

34 оҕо оҕо ийэли истин, аҕалы амаарах сыһаннаах олус күндүтүк, убаастабыллаахтык сыһаннаһар киһибит – кураторбыт Анастасия Афанасьевна үс сыл тухары оҕолуу сылаастык бүөбэйдээн илдьэ сылдыбыта.

Үөрэммит кэмнэрбитин ахтан-санаан аастахпытына, туох эрэ биллибэт дыкты сылаас тыын угуттуурга дылы буолар. Олус махтана, киэн тутта Ульяна Федоровна, Розалия Степановна, Марина Трофимовна, Алена Кирилловна, Мария Андреевна курдук ийэ тылбыт сүмэтин чахчы сүрэхтэригэр-быардарыгар инэриммит, чинг билиилээх, салайар сатабыллаах преподавателлэргэ үөрэммиппитин кэпсибит. Төрөөбүт төрүт тыл, сахалыы сурук-бичик күнүгэр Ульяна Федоровна «Тыл оонньуута», Ньюкулун күнүгэр салама ыйааһына о.д.а. тэрээһиннэр умнуллубаттык өйбүтүгэр-санаабытыгар инэн хаалбыттар.

Бастагы курска сылдьан «группа сүрэхтэниитэ» диэн ааттанар концерпытын хаһан да умнубаппыт эрэбил. Кураторбыт Анастасия Афанасьевна хас биридирбитигэр ким-туох талааннааһын таба көрөн, ону арыан, үс түһүмэхтээх концерт туруорбуппут. Билигин санаатахха, олус да улахан үлэттэн, сыраттан тахсыбыт концерт буоллаҕа дии. Кэлин ол концерпытынан Бороҕонно, Тааһаҕарга гастроллуу бара сылдыбыппыт.

Сана корпус тутулуутугар субботниктарга олус бэһиэлэйдик үлэлиирбит. Группабыт олус эйэлээх, түмсүүлээх буолуута – кураторбыт улахан өнөтө.

Хас сыл айы араас хабааннаах практикалары оскуолаҕа барарбыт: кылаас чаастарын, кылаас таһынааһы мероприятиелары, уроктары ыытарбыт. Биһиги үөрэнэрбит саҕана эбии идэ (дополнительная специальность) диэн баар буолбута. Иннэ гынан фольклорга, английскай тылга эбии идэлэнэн тахсыбыппыт олус көдьүүстээх.

Преподавателлэрбит Елена Семеновна, Спиридон Трофимович, Саргылаана Алексеевна, Григорий Егорович, Василий Иванович о.д.а. биһиэхэ диринг билиилэрин биэрбиттэрэ, сатабылларын инэрбиттэрэ.

Отут үс устудьуон оѳолор, үс сьл устата буһан-хатан, оѳо бэйэлэрэ боччумуран, Учуутал үрдүк аатын сүгэн, ким үлэлии, ким үөрэнэ – Бүлүүтээѳи пед.колледжтан куорсун анһынан көшүпүт.

Бүлүүгэ үөрэммит сьлларбыт тус бэйэбитигэр Дьылѳабыт бэлэхтээбит кэмнэрэ дэһэбит. Тоѳо диэтэххэ, бу группаѳа энсиллэр Энциэли хочотуттан төрүттээх, чоѳулуччу көрбүт харахтардаах, кытыгырас түргэн атахтардаах, сьтыы-хотуу уолчаан Иван Сивцев; группа саамай кыра унуохтааѳа, сааһынан да балыстара «Кыра Маша» диэн ааттамьыт Бүлүү улууһун Чочутуттан төрүттээх Мария Николаева, туохха да тэннэммэт дьикти иэйиигэ ылларан, үөрэх сьллара түргэнник элэннэн ааспыттарын билбэккэ да хаалбыпыт. Ити курдук, сүрэхпитинэн сөбүлэһэн, харахпытынан хайѳаһан Нам улууһун Бөтүгн нэһилиэгэр Сивцевтар диэн ьал буолан, уоллаах кыыс оѳолонон этэннэ олоробут.

Иван, Мария Сивцевтар, 2003с. выпуск.
Нам улууһа, Бөтүгн с.

Дьиэ кэргэн сьрдык уота

Мин, Комаров Семен Игоревич, 1976 сьллаахха балаһан ьйын 8 кинигэр Кэбээи улууһун сайылык нэһилиэгэр т³р³бүтүм. Улааппыт, м³рэммит сирим Мастаах нэһилиэгэ. Оскуоланы ортонон м³рэнэн түмүктээбитим.

Совхозка бостуугунан, рабочай быһытынан үлэлээбитим.

1996 сьллаахха Бүлүү педагогическай училищетыгар культурология салаатыгар туттарсан киирбитим. Мин иннибинэ бииргэ т³р³бүт эдьийим Оксана, убайым Александр Бүлүүнү туйгунук түмүктээбиттэрэ. Мин кэннибиттэн быраатым Гаврил м³рэнэн бүтэрбитэ.

Биһиги саһана педучилище директорынан Н.П.Куличкин үлэлиирэ. Кураторбыт Марѳа Сипридоновна Васильева олус эйэһэс, ийэбит тэ²э киһи этэ. Хас биирдибитин бэйэтин оѳолорун курдук бүбэйдиирэ, күс-к³м³ буола сатыра. Олус үчүгэй оѳолору кытары билсиһэн, эн-мин диэн атааннаспакка, бэркэ даһаны м³рэммиппит. Преподавателлэр наһаа даһаны биһиэхэ сыраларын барьыллар эбит. Бүлүү кэннэ, СГУ-га тийһэн баран, муммут кус оѳолорун курдук сьлдьарбыт: ким да эйиэхэ наадыбат, хайдах да буол, бэйэ² сүрэн-к³т³н сору к³р³түн. Бүлүүм преподавателлэрин наһаа да суохтаабытым! Булан аһалан, ыстаан-ыстаан баран, ьйыһыннарар эбиттэр. Оннук бэлэмтэн тотон, тиэрэ нальйарбыт. Преподавателлэрбэр улахан махталбын тиэрдиэм этэ. СГУ-ну дьон сиэринэн, дипломмун к³мүскээн, 2002 сьллаахха «Культуролог. Преподаватель истории и теории культуры» идэтин баһылаабытым. Кэргэннээхпин, үс оѳолоохпун. Кэбээи Куокуйугар олохсуйдум. Син барыта кэмминэн, оннун булан иһэр.

Семен Комаров, 2002
сьллааһы выпускник.

Сүрэхпэр инмит кэрэ сылларым

Айылгы ансамбль солистара В.Семенов, С.Семенова

Хас биирдии киһи устудьуон кэмнэрин сүрэхпэр сөнгөрөн сылдьан өрүү ахтар-саныыр. Мин олохпор кырылас кумахтаах Бүлүү куоратын Н.Г.Чернышевской аатынан педагогической коллеһыгар үөрэмиппиттэн киэн туттабын. Ол 2001 сыл сайына этэ. Оччолорго биир кэлим эксээмэн буолбакка, абитуриент бэйэти билиитинэн эксээмэн туттаран киирэр этэ. Мин, ол сайын эксээмэннэрбин үчүгэйдик туттаран устудьуон үрдүк аатын ылбытым.

Кууруспутугар аан маннай 40-тан тахса Сахабыт сириҥ араас улуустарыттан, эдэр-сэһэ

дьон киирбиппит. Кураторбыт Варвара Петровна, күн маннайгыттан бэйэлэрин оҕолорун курдук көрөн-истэн, үөрэтэлээн, биһигини үлэһит дьон буола үүнэрбитигэр билии-иити кылаатын укпугар куруук ахта-саныы махтанабыт.

Учуутал буолар үрдүк эппиэтинэстээх идэҕэ киирбит дьон, күн маннайгыттан үөрэхпитигэр кыһаллан, быыс көһүннэ эрэ библиотекаҕа эбии дьарыктана сүүрэрбит.

Колледж биир саамай киэн туттар салаата саха тылын, культурологиятын кафедрата этэ. Колледж ытар тэрээһиннэригэр саха салаата ситиһиилээхтик кытара. Мин «Айылгы» народнай ансаамбылга үнкүү бөлөбөр дьарыктаммытым, салайааччым, Елена Семеновна Васильева, бу идэҕэ үөрэммитим кэлин оскуолаҕа үлэлиирбэр олус туһалаах буолбута.

Саха салаатын преподавателлэрэ бары да айылҕаттан ураты талааннаах, иити үлэтин табан тэрийэр дьон этилэр. Ол курдук, учууталым Розалия Степановна, эйбэс, элэккэй майгылааҕа, Ульяна Федоровна - тыл оонньуутун маастара, Марина Трофимовна - олонхо улаҕалаах тойугун киэн эйгэҕэ тарҕатааччы. Алена Кирилловна, Мария Андреевна – тылы ырытыы маастардара, Анастасия Афанасьевна - тыл күүһүнэн театр быһыһын сэгэтээччи, мээчик тэнэ тэннэ тэйэр Григорий Егорович. Ити курдук хас биирдии учуутал. Миэхэ олохпор сөптөөх суолу таларбар үөрэппит учууталларым, бэйэлэрин күүстэрин, сэниэлэрин аахсыбакка, иппиттэрин, үөрэппиттэрин иһин сиргэ тийэ сүгүрүүрүөбүн, махтанабын.

Биир түгэни ахтан аһарыым. Иккис курска пассивнай практика кэмигэр Бүлүү 2 №-дээх орто оскуолатыгар 11 кылаастарга саха литературатын уруогун биэрэр буоллум. Уруокпут темата Далан «Дьикти саас» айымньыта. Долгуйа-долгуйа уруокпун ыта бардым. Уруогум бириэмэтигэр саҕаланна. Уруокпун Далан туһунан кэпсээһинтэн саҕалаатым, арай өйдөөн көрбүтүм: биир кыыс хараһын кырааскалана олорор эбит. Кыратык болҕомто ууран сэрэтии биэрдим да, туһа суох. Хата, ол кыыстан саҕалаан, кылаас оҕолорун санааларын түмэн, уруокпар айымньыны ааһыыга түргэн баҕайытык киирэн хааллыбыт. Бу мин учууталларым ситиһиилэрэ, онтон – мантан иннэн турбакка, быыс-хайаҕас булан, уруок тематыгар оҕолору түмэ тардыы хас биирдии учууталга табыллыбат. Онон, билигин учууталлыырбар, уруок былаанын, ньыматын таларбар, санга сүүрээни киллэриигэ колледжка үөрэппит билиим миэхэ күүс-көмө буолар.

Түгэнинэн туһанан учууталларбар барҕа махталбын тиэрдэбин. Үрдүктэн үрдүк ситиһиилэри, кытаанах доруобуйаны, үтүө үөрэнээччилэри баҕарабын. Үрдүгүтүтэн үргүөр үргүйбэтин, анныгытыттан аргыар аргыйбатын диэн алгыспын аныыбын.

Семенов Василий Николаевич, Чурапчы, 2005с. бүтэрээччи.

Моей жизнью руководит творчество

Я всегда тянулась к творческим людям. С раннего детства. Выросла в семье, где всегда творили, учили этому подрастающее поколение, служили верой и любовью культуре и искусству. Поэтому мной всегда руководило творческое сознание создать прекрасное, необыкновенное, непременно радующее и вдохновляющее...

Всё это явилось мотивацией продолжить дело жизни моих родителей и поступить в Вилюйский педагогический колледж на специальность "Культурология" после школы в 1998 году.

В начале учебы, нас, в 132-й группе, было много. Как и все первокурсники, были по-детски чисты, наивны, суетливы. Нас всех сплотила осенняя практика в с. Староватово. Мы веселились, играли, пели, между тем, успевая собирать картошку. Потом начались занятия, будни. Адаптацию каждый проходил по-своему. Кому-то удавалось собрать силы и мысли на учебе, кому-то сложнее приходилось с этим. Поэтому отсеивать было заметно ощутимым. Уходили очень талантливые ребята. Не выдерживали.

Надо признать, что во время учебы в колледже я настолько была погружена учебным процессом (выходные проводили над неподдающимися конспектами, рефератами, поиском терминов в словарях, энциклопедиях) что не смогла найти время в полной мере открыть свой творческий потенциал, организаторские способности. Жаль, что не могу похвастаться участием в песенных или танцевальных коллективах, успехами организации студенческих мероприятий. Но сколько сил и энергии вкладывали в нас наши преподаватели, люди с большой буквы. Буквально выложили по кирпичику базу для восприятия дальнейших знаний в жизни.

Я говорю огромное искреннее спасибо нашему незаменимому куратору Светлане Григорьевне Мытник, которая своим бесконечным трудолюбием, профессионализмом, стремлением к самосовершенствованию завоевала уважение и авторитет среди студентов, коллег. Умелый творческий организатор, всегда современный педагог, идущий в ногу со временем. Весь наш курс помнит, как Светлана Григорьевна учила нас отстаивать свои права, конкретизировать свои мысли, желания, доводить начатое дело до конца, быть конкурентноспособными на современном рынке труда... И так могу я очень многое перечислять, чему у нее научилась.

На первый взгляд строгий, непоколебимая, сколько в ней теплоты, чувства сострадания, умения сопереживать, сравнима только материнской любви. А сколько она выручала материальной помощью ребят из общежития. В трудную минуту всегда находила слова поддержки, могла подшутить над ситуацией, тем самым давала понять, что не всё потеряно. В холодные зимние дни, отвозила, на своей машине, нас до дому. Приглашала чаевничать в себе домой. Вела интересные беседы. Я благодарна ей за самые светлые, добрые и бесценные воспоминания...

Также признаю свою любовь к Ульяне Федоровне Кондаковой, я преклоняюсь ее оптимизму, в веру во всё хорошее, и самое главное, я благодарю ее за привитие любви и уважения к родному якутскому языку. Вспоминаю, как воодушевленно мы на ее занятиях делали разбор слов, как говорится, лопали как орехи. На протяжении всей учебы, Ульяна Федоровна с уверенностью и оптимизмом много рассказывала нам об окончании строительства нового учебного здания, с гордостью называла имена своих выпускников - продолжающих ее дело. После ВПК, я с ней еще 5 лет работала в приемной комиссии в г. Якутск. Принимали абитуриентов из центральных и северных районов, поступающих в родной колледж. Многому у нее научилась, вплоть до ведения документаций.

На последнем курсе в ВПК, наравне со сдачей гос.экзаменов, мы сдавали еще экзамены для поступления с III-го курса в ФЯФиК ЯГУ им.М.К.Аммосова. По результатам экзаменов, предусмотрели 4 очных места, куда успешно поступили Аня Федорова (Дьяконова), Лена Соловьева (Вензель), Шура Необутова (Васильева) и я.

Учеба в ЯГУ поддавалась нам значительно легко. После приобретенного багажа знаний и умений в колледже, мы отличались от сокурсников уверенностью в прохождении педпрактики в школе, с легкостью выполняли отчеты. Зачеты получали автоматом. В парах всегда сидели на первом ряду. Кандидат исторических наук, доцент Платон Алексеевич Слепцов, наш преподаватель, называл нас "Виллойчанками". Может отмечал и потому, что держались все вместе, зачарованно слушали его интересные лекции, не пропускали.

После окончания ЯГУ поехала просветлять свой северный край, с девизом "где родился, там и пригодился". Предложили должность заведующей филиалом ГУ "Центр социально-психологической поддержки молодежи" и я согласилась, проработала год с небольшим. Активная студенческая жизнь и работа председателем верхоянского молодежного землячества в г. Якутске, наверное, сподвигнули меня взяться за эту работу.

Встретив своего спутника жизни, в 2006г. переехала в Эвено-Бытантайский национальный район, теперь уже с девизом "Кыыс омум анала".

3 года заведовала новым открывшимся филиалом ГУ «Центр социальнопсихологической помощи для несовершеннолетних». С 2010 года работаю директором Районного детского центра. Веду молодым творческим коллективом. В прошлом году защитились на статус Опорного учреждения дополнительного образования РС(Я). Имеем достижения в республиканских, всероссийских и международных конкурсах, фестивалях.

В семье у нас сын и дочка. Мужественный Эрхан и Прекрасная Кэрэл. Кроме того, занимаюсь общественными делами. Депутат наследного Совета.

В последнее время много обучилась во всевозможных курсах, семинарах по менеджменту, ведению организационной работы, но те первые и самые важные ЗУН, которые мы получили от нашего куратора Светланы Григорьевны и педагогов родного колледжа, несравним ни с каким образованием. Благодарю Вас за всё, за критику и похвалу, за незачеты и зачеты... За привитие чувства гордости за свою нацию и за уверенность в будущее.

С уважением, Анна Слепцова (Потапова)

выпуск - 2001г.

п.Батагай-Алыта Эвено-Бытантайский район

Учууталбын, куурусун өрүү ахтабын

Төрөөбүт сирбиттэн-уоппуттан тэйэ үөрэммэтэх хоту дойду оҕото кырылас кумахтаах дойдуга Бүтэй Бүлүү диэн ааттанар олох билбэт дойдубар кэлэн, ийэбин-аҕабын суохтаан-ахтан, мунаахсыйар-соҕотохсуйар курдугум. «Дабаан» уопсайга 6-с нүөмүрдээх хоско алта буолан олорубуппут. Төрөппүт бэлэммиттэн санардыы тэйбит оҕолорго студент олоҕор киирэргэ кэккэ ыарахаттардаах этэ. Светлана Григорьевна бу кэмнэ олус да тирэх буолбута. Оннооҕор Бүлүүгэ баар аймахтарбытын туоһулаһан, булсуннартаан, уруг билсибэтэх дьоммутун кытары 3 сылы быһа ыкса сибээһи тутуһарбытын олохтообута. Отучча оҕону дьиэтигэр ынырара, түмэрэ, эчэкийэ аһа - үөлэ элбэбэ, бүппэтэ, тотоойута, минньигэһэ. Аны ол кэнниттэн Светлана Григорьевна массыынатынан уопсайбытыгар илдьэттиир, дьэ оччоҕо отой толору дьоллонорбут. Иккис кууруска медиуммутугар эмиэ кини дьиэтигэр мустубуппут. Наһаа да үчүгэй тэрээһин буолбута. Концертка Соловьева Лена «Баҕа санаам» ырыанан «Бастын дебют» буолбута, «Минута славы» күрэххэ Федорова Аня тэннээҕин булбатаҕа, Прокопьева Василина «Хотой» диэн ырыатынан бастаабыта. Биһиги куурус

оҗолоро бука бары дэгиттэр талааннаахтара. Хаҗын, Балаҗаччы диэн өрүс унуор ыраах сытар дэриэбинэлэргэ гастроллаан кэлэрбит. Биир оннук концертка Хаҗын сыанатыгар сыанкаҗа оонньуу сылдыан, оруолбар аһара турукка киирэн, көрүдьүөскэ киирбиттээҗим. Оҗолор мань аахтаатарына, бары санаан кэлиэхтэрэ. Ол онно Светлана Григорьевна соһуйан хаалан, кип - киэнник көрөн турара харахпар билигин да баар. Бүтэрэритигэр банкеппыт иккис күнүгэр «Хомустаахха» тийэн күнү быһа былыргы сахалыы оонньууларга дуоһуйа, астына күөн былдыаспыпыт. Марфа Спиридоновналыын, Владимир Васильевичтыын Хомустаах хонуутугар хаама-хаама баянынан ырыа бөҗөнү ыллаабыппыт. Светлана Григорьевна Уазигар «Скрытай камера» үлэлээбитэ, мин онно уолаттарбытын Филиппов Сеняны, Жданов Леняны иэйиилээхтик, итэҗэтиилээхтик тургутан, ууга-уокка киллэртээн турардаахпыт. Ити курдук биһиги тапталлаах учууталбыт Светлана Григорьевна биһигини олуһун түмпүтэ, билигин бары бэйэ-бэйэбитин кытары чугастык билсэбит, сибээспитин быспаппыт, ыалдыыттаһабыт. Оттон билигин ыал, икки оҗо ийэтэ буолан олорон, уустук түгэннэрбэр Светлана Григорьевна мань хайдах гыныа, быһаарыа этэй, туох диэн этиэ этэй диэн, куруук ахта саныбын. Учууталбыт киирэн - тахсан, нууччалыы - сахалыы дорҗоонноох саната, билэрэ-көрөрө үгүһэ, күүстээх санаата, дьонно-сэргэҗэ элэксэйэ, истин сыһыана биһиэхэ итэҗэтиилээх холобур, ити курдук саамай ыраас уонна күндү өйдөбүл барыбытыгар хаалбыт. Бүгүңнү айымньылаах үлэтин истэбит уонна өрүү буоларын курдук киниттэн наһаа үөрөбит уонна астына махтанабыт.

Эдыгээнтэн Жигалена Алексеева (Винокурова)

Бүлүүгэ үөрэммит дьоллоохпун

Мин Никулина - Слепцова Мария Пахомовна хаардаах хайа чыпчааллардаах, кэрэ «Ю» хайалаах, балкыырдаах сүүрүктээх Индигир өрүстээх Муома сириттэн хоту кыһа, ырааҗы ыраах диэбэксэ, кырылыы тохтор кыһыл көмүс кытыллардаах ырыаҗа-хоһоонно хохуйуллубут Хотун Бүлүү эбэлээх Бүтэй Бүлүү сиригэр Н.Г Чернышевскай аатынан педучилищеҗа 1998 сыллаахха саха салаатыгар төрүт культураҗа үөрэнэ киирбитим. Сахабыт сирин араас улуустарыттан бастаан 40 этибит.

Хотуттан: Жигалена Винокурова - Эдыгээнтэн, Верхоянскайтан - Аня Потапова, Өлөөнтөн - Степанида Павлова - Синильга этибит. Элбэх оҗо Илин Энээртэн, Бүлүү бөлөх улуустарыттан бааллара. Бу кэлбит оҗолору көрөн-истэн биһиги туспутугар элбэхтик түүңнэри - күнүстэри сүүрбүт - көппүт ийэлээтэр ийэбит Светлана Григорьевна Мытник буолар. Ким ыарыйдын, ким харчыта бүттүн, үөрэҗэ кыаттарбатын барыбытыгар өйөбүл-тирэх буолара, онон биһиги өрүү санаабыт бөҗөх, эрэллээх буоларбыт. Кууруспутугар олус иллээх этибит. Училищеҗа буолар тэрээһиннэргэ барытыгар көхтөөхтүк уонна ситиһиилээхтик кыттарбыт. Өйдүүбүн, бастакы кууруска презентация буолааччы, ол онно дьэ ханнык куурус хайдаҗа - туоҗа көстүөхтээҗэ. Биһиги өр да өр бэлэмнэммит уонна наһаа үчүгэй «Мисс мира» диэн шоу көрдөрбүппүт. Актотай зал тобус толору этэ, учууталларбыт биһиги шоубутун көрө-көрө күлэн охто сыталлара харахпар бу баар курдук. Ол онно Филиппов Семен, старостабыт, Саха сирин кырасаабыссата «Гуйаарыма Куо» буолбутун билбэтэхтэрэ, арай санардаҗына көмүс тийһэ кылабычыйарыттан билбиттэр этэ. Дьяконов Валера Японияттан сылдыар «Кулахари Куо» буолан, Светлана Григорьевна платьетын кэтэн тахсан соһуппуга, Мылахов Спартак Африка кыһа «Черная Роза Куо» оруолун олус

табыллан оонньообута, Семенов Леня Индия аатыттан «Радна Куо» этэ. Уолаттар оонньоуур омулгарын тылынан бэйэлэрин билиһиннэрбиттэрэ, ол норуот үнкүүлэрин, ырыаларын итэҕэтиилээхтик оонньообуттара, бары наһаа астыммыпыт. Үөрэхпит олус интэриэһинэй этэ, учууталларбыт Ульяна Федоровна Кондакова, Айтилина Михайловна Мойтохонова, Марфа Спиридоновна, Владимир Васильевич о.д.а. олус талааннаах дьон биһигини үөрэспиттэрэ, кэрэҕэ культуураҕа уһуйбуттара олохпутгар, үлэбитигэр күн бүгүннэ дылы улахан көмө буоларын бигэтик этэбит. Светлана Григорьевналыын бу сыллар тухары өрүү сибээстэһэбит, билигин группалаахпыт, иннэ гынан колледжпытыгар туох сонун баарын истэ-билэ сылдыабыт, астынабыт, учууталларбытынан, колледжпытынан киэн туттабыт.

Саас уонна күһүн үгэс быһытынан хас биирдии пара кэнниттэн балаҕаммытыгар табыстыбыт да 20 мүнүүтэ сынналанмытыгар эбээни эбэнкилии һээдэлээн, саха оһуохайын оройуттан тутарбыт, ырыа бөҕөнү ыллыырбыт. Оҕо сааспыттан ырыаны аргыс оностубут буолан, ыллыыр дьобурбун таба көрөн Айтилина Михайловна «Айылгы» ырыа-тойук бөлөҕөр дьарыктаабыта, миигин лаппа сайыннарбыта, ол курдук норуот ырыаларыгар, оһуохай араастарыгар уһуйуллан барбытым. Ансаамбылга сылдьан Г. Колесов кэриэһигэр Мэнэ-Ханаласка Майаҕа дэгэрэн ырыаларыгар республиканскай күрэххэ кыттыбытым. Ырыам тыла өйбөр кыайан киирбэккэ, Светлана Григорьевна түүн 4 чааска дылы утуппакка үөрэспитэ. Иннэ гынан тылбын чуолкайдык билэн буолан, күрэххэ отой эрэллээхтик ыллаабытым уонна 2-ис миэстэ буолан үөрүү бөҕө этэ. Светлана Григорьевна элбэх гастролларга сырытыннарбыта. Ол курдук Хатаска, Нам улууһугар «Модут» нэһилиэгэр хоно сытан 6 дэриэбинэҕэ концертаабыппыт. Канадскай дэриэбинэҕэ директор Босиков В.Е., сана арыллыбыт Саха театрыгар министр Борисов А.С., хореографическай училищеҕа директор Посельская Н.С. кытары көрсүһүннэрбитэ - эмиэ саамай эмиэ астыммыт түгэннэрим буолаллар. Куоракка, улууска, араас концерттарга, тэрээһиннэргэ мэлдьи кыттарбыт. 3 кууруска үөрэнэ сылдьан Бүлүү оһуохайдыттарын кытары кулуупка күнүс 12 чаастан киэһэ 9 чааска диэри тохтоло суох эдэрдиин - эмэнниин оһуокайдаабыппыт. Оттон Уһууан экзаменныт диэн «Кустаахха» бэйэтэ улахан ыһыах буолара, сүүрүү - көтүү, түптэ - буруо, ырыа - тойук, ас бөҕө, саныахха наһаа да үчүгэй.

Биһиги «Дабан» уопсай бастакы олохтоохторо этибит. Иитээчилэрбит Дарья Григорьевна, Венера Петровна, Людмила Васильевна, Раиса Васильевна, Зинаида Егоровна кыһамныларынан уопсайбытыгар наһаа үчүгэйдик олохтоһуппут, адьас дьэбит курдуга, каникултан ахтан ахан кэлэрбит. Бииргэ олохтор дьүөгэлэрбин кытта эн - мин дэһэн олус эйэлээхтик, үөрүүбүтүн, хомолтобутун тэннэ үллэстэн олохтоһуппут. Уопсайым туһунан наһаа үчүгэй, истин өйдөбүл хаалбыт.

Ол кэннэ университетка 5 сыл учуутал идэтигэр уһуйуллан, үрдүк үөрэҕи бүтэрэн, төрөөбүт дойдубар В. Д. Лебедев аатынан Орто Дойду оскуолатыгар үлэбин саҕалаабытым. 2007 сыллаахха ыал буолан, кыыс оҕолоохпут. Төрөөбүт дойдубар 10 сыл үлэлээн баран, билигин кэргэним дойдутугар Абыйга Кэбэргэнэ нэһилиэгэр «Эдек» этно-культурнай кииннэ уус-уран салайааччынан үлэлибин. Бэс ыйын саҕатыгар Абыйга сольнай концерпын онороору бэлэмнэнэ сылдыабын.

Үөрэммит кыһам учууталларыгар, салайааччыларбар таһаарылаах үлэни үрдүк ситиһиилэри, саха талба талаан дьоннорун уһуйар үрдүк дьобургут уҕараабатын, тус олоххутугар дьолу-соргуну баҕарабын. Саха салаатын кинигэтэ тахсарын истэн олус үөрдүм уонна долгуйа кэтэһэбин.

Никулина - Слепцова Мария Пахомовна,
Кэбэргэнэ, Абый улууһа.

Олоҕум аартыгын булларбыта

Бүлүүтээҕи педагогическай колледж элбэх киһини үөрэхтээх онорбут кырдыаҕас үөрэх кыһата буолар. Бу колледжка мин эмиэ үөрэнэр үрдүк чиескэ тиксибитим.

2000 съл. Оскуолабын бүтэрбит сайыммар Бүлүүтээҕи педагогическай училищеҕа, (оччолорго училище диэн ааттанара) күүстээх конкурсу ааһан, студент үрдүк аатын ылбытым. Маннай утаа аймахтарбар олорон үөрэммитим. Уопсайга олорор оҕолорго ымсыыра санааччыбын.

«Якутская филология» диэн саха салаатын бастакы курсун студенттара буоллубут. Группабытыгар республика араас муннугуттан 30-ча буолан үөрэнэрбит. Группа салайааччытынан Новгородова Анастасия Афанасьевна анаатылар. Кураторбыт биһиги иннинэ элбэх учууталы иитэн таһаарбыт кэрэхсэнэр киһи эбит. Бу үс сылы быһа, биһиэхэ иккис ийэ кэриэтэ буолан, бүөбөйдээн ильдэ сылдыбыта. Группа оҕолорун сорохторун, абитуранттан билэр буолан, тута доҕордоһон барбыппыт. Училище территориятын ыраастыыр субуотунньугу үчүгэйдик өйдөөн хаалбыппын. Онно, арааһа, группа оҕото барыта баар быһыылаах этэ. Онтон ыла бары алтыһан, доҕордоһон бииргэ үөрэммитим.

Миигин сотору уопсайга ылбытара. Уопсайбыт икки этээстээх "Дабаан" диэн ааттаах эргэ мас дьэ этэ. Бу уопсай элбэх студент олоҕор эдэр сааһын умнуллубат түгэнэ буолан сүрүбэр сөнөн сырыттаҕа. Оҕо-оҕо курдук араас түрүлүөңнэ да түбэхэрбит, элбэх көрүдүөс да түгэннэр бааллара.

Үөрэнэр кэммитигэр учууталларбыт олус истинник сыһыаннаһаллара, төһө кыалларынан көмөлөһө сатыыллара. Бэйэбит да библиотекаҕа эгин сылдьан кыһалларбыт. Ульяна Федоровна, Розалия Степановна, Марина Трофимовна, Елена Семеновна уонна да атын учууталлар биһиги үөрэхтээх буоларбытыгар болҕомтолорун уураллара. Бу истинник саныыр дьоннорбор, чуолаан кураторбар Анастасия Афанасьевнаҕа, үөрэхтээх киһи онорбуккутугар махталым мунгура суох. Дьэ кэргэннэригэр доруобуйаны, үлэлэригэр ситиһиилэри, нус-хас олоҕу баҕарабын.

Бүлүүтээҕи педагогическай училищеҕа үөрэммит сылларбын туохтааҕар да күндүтүк саныыбын. Хаһан да умнуом суоҕа учууталларбын, иитээччилэрбитин, бииргэ үөрэммит доҕотторбун. Салама ыйааһына, арааһынай тэрээһиннэр, тыһааһыннаах күрэхтэһиилэр, интэриэһинэй көрсүһүүлэр, түбүктээх гастроллар, ыһыахтар эдэр сааһым чаҕылхай кэмнэринэн буолуохтара. Мин билигин республика араас муннугар элбэх доҕоттордоох дьоллоох киһибин дии сананабын.

Сырдыгыттан бэрситбит үөрэҕим кыһатыгар олоҕум аартыгын буларбар төһүү күүс буолбутугар барҕа махталбын биллэрэбин. Өссө да кэлэр көлүөнэ ыччаты сайыннарарга ситиһиилэри баҕарабын. Республика биир кырдыаҕас тутаах үөрэҕин кыһатыгар үөрэммитпинэн киэн туттабын.

Егоров Герасим Александрович,
саха салаатын 2003 сыллааҕы выпускнига.
Үөһээ Бүлүү, Манаас орто оскуолатын саха
тылыгар уонна литературатыгар
учуутала, 2015 с.

Колледжка үөрэммит кэрэ кэмнэrim...

Мин, 2004 с. Герой Н.С.Степанов аатынан 3 № орто оскуолатын бүтэрэн баран, ол съл Бүлүүтээҕи Н.Г.Чернышевскай аатынан педагогическай колледжка, саха салаатыгар үөрэнэ киирбитим. Бу колледжка үөрэнэ киирэрбэр миэхэ элбэх көмөнү биэрбитэ кылааһым салайааччыта Муксунова Мария Касьяновна. Бастаан үөрэнэ киирэрбитигэр группабыт салайааччыта Николаева Варвара Петровна этэ, группабытыгар республика араас муннуктарыттан элбэх оҕо буолан бары түмсүүлээх эйэлээх баҕайытык үөрэммитим. Үөрэхпит таһынан отделенияларыгар араас эбии үөрэхтээһиннэр бааллара. Ол курдук мин оскуолаҕа үөрэнэ сылдьан «Үрүччэ» оҕо образцовай ансамбылыгар дьарыктаммыт буоламмын эбии үөрэхтээһиннэ ырыа өтүн талбытым. Эбии үөрэхтээһин музыка салайааччыта Римма Васильевна этэ, киһиэхэ эмиэ улахан махталбын тиэрдирдипин баҕарабын. Бу үөрэммит кэмнэrim билигин даҕаны олус истинник саныыбын, ахтабын. Биһигини үөрэппиттэрэ ийэли истин сыһыаннаах, истинник саныыр учууталларбыт: Кондакова Ульяна

Федоровна, Семенова Розалия Степановна, Марина Трофимовна. Саха салаатын устудьуоннара буоларбыт быһыытынан сахалыы сизргэ-туомна ордук болҕомто уураллара, ол курдук холобура саас аайы үөрэх дылыла бүтүүтүгэр айылҕаҕа тахсан ыһыах ыһарбыт бу баарга дылы. Колледжка буолар араас таһымнаах тэрээһиннэргэ олус көхтөөхтүк кыттарбыт. Үс сыл үөрэх олус да түргэнник ааспыт эбит. Билигин бииргэ үөрэммит оҕолорбун хас биирдиилэрин ким ханна, тугу дьарыгыра, үлэли сылдыарын билиэхпин баҕарабын. Бэйэм үөрэхпин бүтэрэн баран, кэргэн тахсан ыал буолан, үс оҕолонон кэргэним дойдутугар Тылгыныга 8 сыл олобуппут, ол кэмнэ идэбинэн саха тылын уонна литературатын үрдүкү кылаастарга биэрбитим.

Бииргэ үөрэммит оҕолорбун Николаева Оля, Егорова Анна, Осипова Лана, Колесова Тая уо.д.а күндүтүк саныыбын, бииргэ үөрэ - көтө сылдыбыт кэмнэрбитин ахтабын.

Түмүкпэр ис сүрэхпиттэн махтанахпын баҕарабын үөрэппит учууталларбар: Кондакова У.Ф., Семенова Р.С., туспа улахан махталбын тизрдиэхпин баҕарабын Марина Трофимовнаҕа!

Оксана Яковлева, БПК саха салаата, 2008 с. выпускник.

БЭЧЭЭЖЭ БЭЛИЭТЭНЭН, ХАҢЫАККА ХАЙҢАНАН

Синильга: «Ыра санаабын олоххо киллэрэри ордоробун»...

Ийэм Валентина Прокопьевна Павлова иистэннэн. Билигин бөһүөлэгэр “Дьүөгэ” иистэннэннэр кулууптарын салайар. Улуус уопсастыбаннай олоһор көхтөөх кыттытын иһин соторутаабыта абыайах ахсааннаах хотугу норуоттар денартаменнарын грамотатынан наһараадаланна. Аһам Николай Саввич Павлов өрөспүүбүлүкэбэ биллэр кадровой булчут, киисчит этэ. Бастын үлэтин иһин эдэр сылдьан Кубаҕа ыччат уонна устудьуоннар аан дойдутаабы бэстибээллэригэр кыттан турар. Верховнай Сэбиэт дьокутаата этэ, хаста даһаны Москваҕа Бүтүн сойуустаабы Норуот Хаһаайыстыбатын Быыстапкатыгар (ВДНХ) кыттыбыта. 1980 сыллаахха Москваҕа олимпиадаҕа ынҕырылаах ыалдыт быһыытынан сылдыбыта. Аһам айылҕаттан олус эйбэс, санаҕа, билиигэ-көрүүгэ күүстээх тардыһылаах этэ. Хомойуох иһин, билигин кини биһиги кэккэбитигэр суох. Мин алта оһоттон улаханнарабын. Ийэм да, аһам да өттүнэн

күүтүүлээх бастакы кыыс, сиэн буолан, мааныланан улааппытым.

Эбэнки оһото буолан, бука, оһо сааһын ыстаадаҕа аастаҕа?

Биллэн турар, биһиктээх эрдэспиттэн дьоммун кытта мас ыстаадатыгар улааппытым. Мас ыстаадата диэн кэтэх табалаахтары ааттыллар. Эһэм 500 – чэкэ табалаах оройуонна ытыктанар кырдыаһас этэ. Ыстаада оһото буолан, кырабыттан түүлээби танастыы, иистэнэ, оһуруонан оһуор анһа үөрэммитим. Оһо эрдэспиттэн “сатаан иистэммит буоллаххына дьиннээх эбэнки дьахтара буолбатаххын” диэни истэ улааппытым. Төрүттэрбин ситэри кэпсээтэхпинэ, ийэм өттүбүнэн эһэм Бүлүү эбэнкитэ Кыһыл Тонус Мэхээлэ Дьөгүөрөп уола Борокуоппай Дьөгүөрөп номоһо киирбит ырыаһыт эбитэ үһү.

Ол аата ырыаһыт дьөбурун бүлүүлэртэн утумнаатаҕын?

Оннук. Оһо эрдэспинэ Виталий Андросов “Күн бытархайа” ырыатын ыллыырбын өйдүүбүн. Билигин сүрүннээн эбэнкилии ыллыбын. Ордук сөбүлээн биир дойдутаабым, Өлөөнтөн бастакы композитор Надежда Докалова ырыаларын толоробун.

2011 сыллаахха Москваҕа «Сокровища севера» аан дойдутаабы бэстибээлгэ кыттыбытым. Онно аан дойду араас муннугуттан кэлбит хотугу норуоттар бэйэлэрин быыстанкаларып туруорбут этилэр. Мин ону көрөн, кыттарга быһаарынным. Тоһо диэтэххэ балайда көстүүммүн, оноһукпун илдэ барбыт этим. Эбиитин бэстибээл бырагырааматыгар дефиле баарын көрөн, аны онно суруйтардым. Тыва, чукча кыргыттарын кэпсэтэн, таһастарбын кэтэрдэн, Анна Мыреева “Песня мастериц” ырыатын ыллаан хаамтардым. Көрөөччүлэр сэнээри бөбө. Мин танаһым барыта сарыы, киис, кырса, оһуруо уонна бүтүннүү илии үлэтэ буоллаҕа дии. Инһэ гынан бу бэстибээлтэн ырыабар I степеннээх лауреат, тикпит таһастарбынан, оноһуктарбынан ВДНХ Кыһыл көмүс мэтээлин хаһаайына буолан кэлбитим. Саамай үөрбүтүм диэн, олус элбэх талааннаах, айар куттаах дьону кытта билсибитим. Ол курдук, Бурятия эбэнкилэрин “Арун” ассоциациятын салайааччыта Надежда Шеметованы

кытта билсэн, кини ынырыгытынан аны Улан - Удэ куоракка “Ожерелье России” бэстибээлгэ, салгыы “Принцесса Севера” куонкурууска кыттар чизскэ тиксибитим.

Биир бөдөн бырайыаккынан Кытай эбэнкилэрин ырыаба - тойукка үөрэппитин буолар. Ол туһунан кэпсээ эрэ.

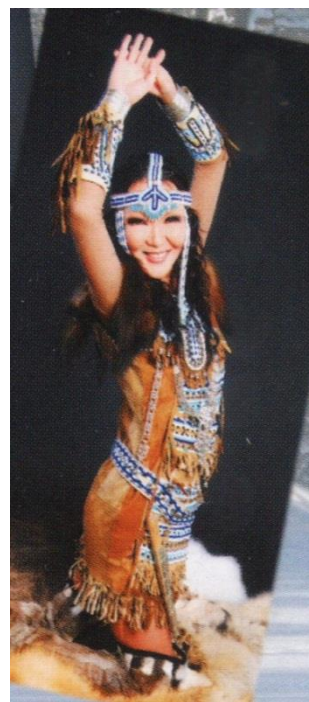
Ааспыт сылга Бурятия аатырбыт “Байкал” үнүкүү ансаамбылын салайааччыта, аан дойдуга биллэр хореограф Дандар Бадлуен ынырыгытынан аан дойдутаабы бырайыакка үлэлээбиппит. Судургутук быһаардахха, байкаллары кытта Кытай эбэнкилэрин ырыаба, үнүкүүгэ үөрэппиппит.

Биһиэхэ майгынныылларын ааһан, тылбыт, үгэстэрбит үүт-үкчү. Биһиги курдук табалаахтар, бэл, ыллыыр ырыабыт биир. Холобура, Красноярскэй эбэнкитэ суруйбут ырыатын Бурятия, Кытай, Саха сириин эбэнкилэрэ бары билэбит. Абыһах диалект тылы аахсыбатахха, холкутук өйдөһөбүт.

Кытай эбэнкилэрэ аһаардас биэнсийэлэрэ биһиги харчыбытынан 30 тыһыынчаба тэннэхэрэ элбэҕи этэр. Ону сэргэ, талааннаах дьоннорун таһаарарга үбү – харчыны кэрэйбэттерин, эбэнкилэригэр буор босхо бүтүн микрооройуон туппунттарын сөбө иһиттим. Ол эрэри биһиги дьоммут, ити эбэнкилэрбин этэбин, айылба оҕолоро буолан ол толору хаачылыылаах дьиэлэргэ хааллан олороллорун сөбүлээбэт эбиттэр. Кэргэним Альберт миигин олус өйүүр, өйдүүр, көмөлөһөр. Мин онтон олус үөрэбин. Дьон иккиэн бииргэ, биир санаанан олоҕу олодоххутуна, ситиһиигит икки бүк кэлиэбэ дииллэригэр итэҕэйэбин.

Мин санаабар, киһи ыраланыахтаах. Туолбат да ыраны ыраланыахтаах. Оччоҕо олоҕо интэриэһинэй, баай ис хоһоонноох, суолталаах буолар. Тус бэйэм ыраналарбын олус сөбүлүүбүн, оннооҕор улаханнык ыра санаабын, ол эбэтэр туруоруммут сыалбын - сорукпун олоххо киллэрэрбин ордоробун. Холобур, билигин инники былааным элбэх; бастатан туран, сайынны оҕо лаабырын арыһан, эбэнки норуотун үгэстэрин билиһиннэриэхнин баһарабын. Онтон атынын олох бэйэтэ көрдөрөн иһиэҕэ.

Ида, маннайгы ыраас хаар кэриэтэ сырдык санаан хаһан да саппабырбатын, ыра санааларын кырыа курдук кытаатан, эттэнэн-сииннэнэн, олоххо киирэн истиннэр.

Синильга – эбэнки културуатын тарҕатааччы

Галина Новикова.

өрөспүүбүлүкэбит талба талааннаах суруналыыстарын дьоьурдарын көрүөхпүт, этэр - тынаар сангаларын истиэхпит турдаба. Сахабыт сириин саамай бастын суруналыыһын аатын билэрбит аьыйах күн хаалла!

Бүгүнкү нүөмэргэ сорох кыттааччылар “Леди СМИ”, олох, үлэ, таптал туһунан санаа үллэстэллэрин ааьыаьын.

Суруналыыс куруук үөрэнэр:

Светлана Тимофеева, «Кыым» хаһыат:

- Айар куттаах дьон бырааһынныыга. Былырыын көрбүтүм, сэргээбитим, сэнээрбитим. Манна суруналыыстар айар үлэһит эрэ курдук буолбакка, атын өтүнкэн эмиэ арыллаллар. Үнкүүлүүр, ыллыыр диэн кыра, йоганан кытта дьарыктанар кыргыттар бааллара.

Суруналыыс киһи мэлдьи үөрэнэр эбит. Кэпсэппит киһин билиититтэн бэрсэр. Ол курдук хас күн аайы санаттан сананы билэн иһэбин. Ити иһин үлэбин олус сөбүлээтим. Куонкуруска кыралаан бэлэмнэнэ сылдыабын. Наһаа долгуйбаппын.

Жданов Леонид Александрович

Бүлүүтээьи педагогической колледж 2001 сыллааьы саха филологиятын уонна культурологиятын салаатын выпускнига Ньурба оройуонун Николай Иннокентьевич Кочнев аатынан 1 Ханалас орто оскуолатын физической култуураба уонна Үрүн Уолан дисциплиинэьэ учуутала. Саха Өрөспүүбүлүкэтин физической култуураба уонна спортка туйгуна

1998 сыллаахха Ньурба улууһун Ханалас орто оскуолатын ситиһиилээхтик түмүктээн баран, Леонид Жданов кырылыыр кумахтаах Бүлүү куоракка үөрэххэ туттарса барбыта. Оьо эрдэьиттэн спортка дьоьурдаах буолан, Бүлүү колледжын физкультурнай салаатыгар киирэр баьалааба. Ол эрэн ол сыл ити салааба оьолору тутуу буолбатаба. Үөрэххэ син биир киририэхтээхпин диэн санаанан салайтара, Леонид ааттаах-суоллаах саха тылын культуратын салаатыгар, үрдүк куонкурсу ааһан, устудьуон үрдүк аатын ол сыл сүкпүтэ. Үөрэммит сылларыгар Леонид бэьэтин эйэьэс майгылаах, үлэтин, эбээһинэһин толоругас, киэн билиилээх, үрдүк култууралаах киһи быһыытынан көрдөрбүтэ. Кини ити кэмнэ спордуна утумнаахтык дьарыктаммыта уонна кэккэ ситиһиилэрдэммитэ.

Үөрэнэр кэмнэригэр Бүлүү оройуонун хас да төгүллээх волейболга, национальной атах оонньууларыгар, наартаны ойууга призерун уонна чемпионун аатын сүкпүтэ. Бу көрүнкэргэ Бүлүү колледжын сборной хамаандатыгар киирсэрэ. Үөрэьин түмүктүүрүгэр колледж 10 бастын спортсменнарын ахсааныгар киирбитэ.

Киэн билиини биэрэр, ааттаах-суоллаах Бүлүү кыһатыгар үөрэнэр кэмнэригэр Леонид Жданов араас куруһуоктарга дьарыктаммыта: декоративнай-прикладной искусствоба, Иванов Владимир Иванович, Васильев Григорий Иванович салалталарынан волейбол, национальной спорт көрүнкэрин секцияларыгар.

Студент научнай үлэнэн дьарыктаммыта, этнографической ис хоһоонноох «Ханалас нэһилиэгин олонхоһуттара уонна тойуксуттара», «Акана нэһилиэгин «Уккаачаах» диэн сиргэ былыргы тутуулар» диэн курсовой үлэлэри суруйбута. Манна кини нэһилиэгэр олохтоох норуот ырыаһыттарын кэрийэн ырыаларын-тойуктарын устан туһалаах чинчийэр үлэ суруйбута уонна Акана нэһилиэгин ытык кырдыабаһа Николаев Василий Николаевич – Куххата билиитин-көрүүтүн, ахтыытын сурукка тиспитэ. Чинчийэр үлэтигэр кинини, бүлүүтээьи учууталлара сүбэлээн, Моякунов Аркадий Спиридоновичка сирдээбиттэрэ. Онон, билигин биһиги кэккэбитигэр суох эрэри элбэх үлэни суруйан хаалларбыт энтузиаст –

учуутал, этнопедагог кинини кытта алтыһан турардаах. Кини Леонидка элбэх сүбэни-аманы биэрбитэ, элбэхтэ сэлэргэспиттэрэ.

Леонид Жданов государственнай практикатын төрөөбүт дойдутугар үөрэммит оскуолатыгар Ханаласка ааспыта. Кылааһы салайан, уолаттары дьарыктаан дипломнай үлэтигэр бэлэмнэммитэ. Дипломнай үлэтин «Үрүн Уолан» үөрэбэр, физкултуура учуутала Васильев Григорий Егорович салалтатынан «*Уол оҕону норуот үгэстэригэр олобуран ийтии*» диэн тиэмэбэ суруйбута уонна «*туйгун*» сыанаба көмүскээбитэ.

2001 сыллаахха Леонид Бүлүү педагогической колледжын ситиһиилээхтик бүтэрбитэ. Үөрэх программатыгар баар бары дисциплиналары «үчүгэй» уонна «туйгун» сыананан түмүктээбитэ. Эдэр саас уйата, билии-көрүү кыһата - Бүлүү колледжа умнуллубаттык өйгө-санааба, сүрэххэ ингэн хаалбыта. Республика араас улуустарыттан кэлбит оҕолорго 3 сыл тухары иккис ийэ буолбут куратордара Мытник Светлана Григорьевнаны наһаа истинник саныыр уонна маннык ахтар: «Кини куруук субэли-амалыы сылдыарын, уустук боппууостарга хаайтара сырыттааха, «Аата, доҕоор, ол онно эн кыаттарбат буоллабын дии, ол ону маннык гынаахха сөп», - диэн сүрдээх судургутук күлэ-үөрэ быһааран кэбиһэн соһутара. Үөрэхпитин түмүктүүр банкеппытын отой юбилей курдук тэрийбитэ, колледж учууталлара бары да биһиэхэ киирэн олобуттарын өйдүүбүн, ас бөҕө, махтал тыл элбэх этиллибитэ. Сарсыннытыгар Хомустаахха ыһахтыы барбыппыт. Биһигини кытары Марфа Спиридоновна, Владимир Васильевич Васильевтар барсыбыттара. Оо, ол онно былыргы саха оонньууларын оонньоон да биэрбиппит! Владимир Васильевич олон эрэн остуолбаны кууспутун биһиги, уолаттар кинини туура тардан ылбатахпыт, онно соһуйуу, сөбүү бөҕө. Светлана Григорьевна биһиэхэ барыбытыгар тэнник сыһыаннаһара, биһигини кытары мэниктээн да ылааччы. Оччолорго кини, арааһа, Бүлүүгэ соҕотох «Узигынан» сылдыар автоледи этэ, массыынатыгар элбэхтик олорсубуппут. Ол ыһах бириэмэтигэр массыынатыгар Винокурова Жигаленалыын «скрытая камера» онорбуттар этэ. Светлана Григорьевна массыына иһигэр саһа сытан камеранан устар эбит, оттон Жигалена миигин уонна Филиппов Сеняны дьээбэлээн соһуппттара, дьээбэбэ түбэспэтэхтэр үөрүү бөҕөлөрө. Бары үөрөспит учууталларыгар олохпор сөптөөх суолу тутуһарбар, үлэм ситиһиилээх буоларыгар олук уурбуттара диэн өрүү махтанабын.

Леонид Александрович, үөрэбин түмүктээн, төрөөбүт нэһилиэгэр физкультура уонна «Үрүн Уолан» учууталынан үлэли киирбитэ. Ол кэмтэн ыла номнуо 13 сыл ааспыт. Леонид Бүлүү педколледжын бүтэрэн баран, салгыы СГУ-га саха салаатыгар кэтэхтэн бэйэтин идэтин үрдэтиммитэ. Платон Алексеевич Слепцов диэн учуонай салалтатынан «*Уол оҕо – омок көмүскэлэ*» диэн сахалар байыаннай дьыалаларын туһунан дипломнай үлэ суруйан үөрэбин ситиһиилээхтик бүтэрбитэ.

Онтон ыла харыс да халбарыйбакка, Хангалаһыгар үлэли сылдыар. Оскуола оҕолорун чөл олоххо сыһыаран, чэгиэн эттээх-сииннэх буолалларын ситиһээри, утумнаахтык үлэлиир. Ньурба оройуонун оскуола үөрэнээччилэрин комплекснай спартакиадатыгар кыра оскуолалар группаларыгар хаһыс да төгүлүн чемпион аатын сүгэллэр. Спорт араас көрүнгүнэрин барытын хаһан үөрэтэллэр уонна кэккэ ситиһиилэрдээхтэр, ордук волейболга, ыстаныы көрүнгүнэригэр, национальной көрүнгүнэргэ, хайыһарга. Оскуолаба өр кэмнэргэ, тиһигин быспакка, остуол тенниһын секцията үлэлиир. Маны ытар кырдыаба, опыттаах энтузиаст-учуутал Иванов Василий Тимофеевич. Кэлинни кэмнэ утумнаахтык оҕолору буулдьанан ытыга дьарыктыыр оскуола физкультураба учуутала Васильев Александр Краснославович.

Сүрүн үлэтин таһынан Леонид спордунан, спорт тэрээһиннэринэн тохтообокко дьарыгыра сылдыар. Ньурбатын араас күрэхтэһиилэригэр ситиһиилээхтик кыттар. Кыанар-хотунар буолан, спорт элбэх көрүнгүнэрин боруобалыыр (теннис, буулдьанан ытыы, хабылык, хаамыска). Ньурба оройуонун комплекснай спартакиадатыгар Хангалас нэһилиэгэ өрүү инники күөнгэ сылдыар. Кыра нэһилиэктэр истэригэр, чемпион буолан, хаһыс да сылын араас сыаналаах бириистэринэн, инвентарынан наһарадаланар. Манна Леонид кылаата кырата суох. Кини улуус волейболга сборной хамаандатыгар киирсэр этэ. «Нюрбинка» диэн волейбол

хамаандатыгар оонньуу сылдыбыта. Ол эрэн менискатын уонна связкаларын травмалаан улахан таһымнаах спортан тохтоон, сыратын оҕону ийтиигэ-үөрэтиигэ аныыр.

Кини – олус үчүгэй лектор. Билинни оҕо оҕо сыһыан ураты буолуохтаах, онон Леонид Александрович кинилэргэ дирин ис хоһоонноох, үөрэтэр суолталаах бэсиэдэлэри ыытар, араас холобурдары аҕалан, лекция ааҕар. Ону оҕолор олус сэнээрэн истэллэр уонна ылыналлар.

Профсоюз хайысхатынан сылын аайы үөрэҕири үлэһиттэрин уонна отраслевой оройуоннааҕы, регионааҕы күрэхтэһиилэригэр ситиһиилээхтик кыттар. Ону таһынан, Ньурба оройуонун депутаттарын волейбол хамаандатыгар киирсэр. Кэлин буулдьанан ытыгыга хаста да оройуонга призердаан, чемпионнаан турар.

2005 сыллаахха Леонид олоҕун анаарын, кэргэнин Наталияны көрсөн ыал буолаллар. Наталия Владимировна омук тылын учуутала, онон Ждановтар дьиэ кэргэн – педагогическай дьиэ кэргэн

буолаллар. Кинилэр үс оҕолоохтор – икки кыыс, Анжелина, Эвелина уонна биир уол, Александр Жданов. Онон кинилэр өссө – элбэх оҕолоох эдэр ыал буолаллар. 2013 сыл түмүгүнэн «Ньурба оройуонун бастын эдэр ыала» аатын инэрбиттэрэ. Онтон бэйэлэрин нэһилиэктэригэр «2014 сыл бастын ыала» ааты ылбыттара.

2014 сыллаахха Дьокуускай куоракка ытыллыбыт республикатааҕы профсоюз эдэр ыалларын «Аба, ийэ, оҕо» күрэхтэһиитигэр кыыстара Анжелиналыын ситиһиилээхтик кыттыбыттара. Биир эрэ баалынан Дьокуускай куорат эдэр ыалыгар баһыйтаран иккис бочуоттаах миэстэни ылбыттара. Онон Ждановтар көхтөөх, спортка дьобурдаах ыал буолалларын өссө төгүл дакаастаабыттара.

Леонид физкультура эрэ учуутала буолбатах. Кини авторскай «Баай Байанай ыллыгынан», «Уол оҕо – омук кэскилэ» диэн программалары суруйан уолаттары тыа сиригэр үлэтигэр, үөрүйэхтэригэр, саха омук үгэстэригэр, булт ньымаларыгар уонна сизиригэр-туомугар үөрэтэр. Бу манна киниэхэ Бүлүү колледжыгар «Үрүн Уолан» кууруска үөрэммитэ, практикатын ааспыта, дипломнай, курсовой үлэлэри суруйбута олус көмөлөспүтэ уонна туһалаах буолбута.

Кэлин кини педагогическай ааҕыларга кыттан үрдүк ситиһиилэрдээх. Ол курдук, 2014 сыллаахха региональной Мойокуун ааҕыларыгар «Чөл олох иитиһи төрдө» тиэмэнэн II бочуоттаах миэстэни ылбыта. Төрөппүттэргэ уонна педагогтарга аналлаах Егоровскай ааҕыларга аҕалар секцияларыгар I миэстэ буолбута. 2015 сылга I республикатааҕы Мойокуун ааҕыларыгар «Баай Байанай ыллыгынан» тиэмэтинэн I миэстэни ылары ситиспитэ.

Оҕолор научнай үлэлэригэр кэлин сыстан үлэлэнэ сылдьар: 2014 сыллаахха 5 кылаас үөрэнээччитэ Аммосов Саша оройуоннааҕы «Инникигэ хардыы» НПК-ҕа «Теннис – сатабыл биһир көрүнгэ» үлэнэн II миэстэни ылбыта. Быйыл «Өлбөт өрөгөй» диэн кыайыы 70 сылыгар аналлаах конференцияҕа эмиэ бу оҕо «Фронтовик, селькор, буйун-учуутал Максимов В. Е.» диэн үлэтинэн I бочуоттаах миэстэни ылбыта.

Этнопедагогика, национальной оонньуулар Леонид Александровичка олус чугастар. Кини быйылгыттан остуол оонньууларынан дьарыктанан эрэр уонна номнуо үрдүк ситиһиилэрдээх. Ньурба оройуонун комплекснай спартакиадатыгар «Хабылыкка», «Хаамыскаҕа» чемпион буолбута. Өссө оҕолору талан дьарыктыы сылдьар. Сылын аайы ытыллар оройуоннааҕы «Өбүгэлэр оонньуулар» уолаттарга аналлаах күрэхтэһиигэ оҕолору кытыннарар.

Ханалас нэһилиэгин спортивной, массовой тэрээһиннэрэ кинитэ суох ааспаттар. Ытытылар бары күрэхтэһиилэргэ, оонньууларга кыттааччы да буолбаттар, тэрийээччи, судьуйа эбэтэр комментатор буолар. Ыһыах тустуутун, уоланнар күрэхтэһиилэрин олус үчүгэйдик комментарийдыыр. Концертарга, торжественнай тэрээһиннэргэ ытытааччы-конферансье быһыытынан, эбэтэр ыллаан-үнкүүлээн кыттыыны ылар.

Леонид Александрович Жданов сыралаах үлэтин түмүктэрин ылбыт наһараадалара туоһулуулар: *«Почетная грамота за успешную реализацию политики здорового образа жизни и активную пропаганду физической культуры и спорта*

в Республике Саха (Якутия), 2005 г. (Госком РС (Я) по ФК и С)», «Почетная грамота за вклад в развитие государственной молодежной политики Республики Саха (Якутия), 2009 г. (Мин. Молодежи)» уонна быйыл, 2015 сылга ылбыт «Саха Өрөспүүбүлүкэтин физической култуураҕа уонна спортка туйгуна» бэлиэ. (Отличник физической культуры и спорта Республики Саха (Якутия) Мин. спорта и молодежной политики 2015г. »

“Ньурба уоттара” хаһыаттан

Саха салаата үөрэххэ ынырар

Саха оскуолатын сангардан сайыннарыы Концепциятын олоххо киллэриинэн уонна училище сайдар - үүнэр кэскилин учуоттаан, 1992 с. “Саха филологията, культурата” колледж - салаа арыллыбыта. Саха салаата маннык сыалы-соругу туруорунан үлэтин айымньылаахтык тэрийэр: үөрэх ыччатын билии - көрүү, өй-санаа өттүнэн сайыннарыы; үөрэх үлэтин уруок таһынан үлэнэн байытыы, кэнэтии, диринэтии; сүрүн идэҕэ эбии идэни киллэрии; методиканы үчүгэйдик билэр толору бэлэмнээх учууталы таһаарыы.

Бу эппиэттээх соруку тоҕус киһиттэн састааптаах методическай холбоһук иилиир-сабалыыр, быһаарар, толорор. Председатель эрчимнээх эдэр үлэһит Р.С.Семенова.

Саха салаатын преподавателлэрин холбоһуга 1996 с. республика орто аналлаах үөрэбин тэрилтэлэрин методическай холбоһуктарынын үлэтин көрүүгэ ситиһиилээхтик кыттыбыта, сэнээриини ылбыта.

Саха салаатыгар алта кабинет сыһыарыллыбыта, олортон балаҕан, ураһа кабинеттар преподавателлэр күүстэринэн тутуллубута. Балаҕан - кабинет (сэб. Попов Нь.А.) 1996 с. кабинеттары көрүүгэ бастабыта. Преподаватель Попов Нь.А. таһаарыылаах үлэлээх, дэгиттэр дьобурдаах, ыччат дьон ытыктыыр, сыстан үгүскэ үөрэнэр үтүө киһи этэ. Кини кэриэһигэр быйыл бу балаҕанна “Кытыан” диэн этнографическай музей-кабинеты астыбыт. Саха салаата СГУ саха филологиятын, культуратын факультетын кытта ыкса сибээстээхтик үлэлиир. Үөрэх былаана университеты кытта биир ис хоһоонноох, онон студеннар училищени бүтэрэн баран, СГУ саха салаатыгар күнүскүгэ 3- с кэтэхтэн 4-с курстан үөрэхтэрин салгыыр

кыахтаннылар. СГУ СФК факультета биһиги үлэбитигэр дьоһуннаах көмөнү онорор. Былаан быһыытынан университет преподавателлэрэ кэлэн лекциялары аабаллар, семинар ыыталлар. Биэс сыл иһигэр академиктар и.н.д. А.И. Гоголев, ф.н.д. Н.К. Антонов, ф.н.к. П.А. Слепцов, ф.н.к. И.П.Винокуров, ГЧИ научнай үлэһиттэрэ М.С.Иванов-Багдарыын Сүлбэ, М.П.Алексеев-Дапсы, ст. преподаватель Ф.Титов, искусствовед З.И.Иванова, ст. преподаватель Е.С.Жиркова диригин ис хоһоонноох лекциялары аахтылар. Декан, ф.н.к. доцент Г.Г.Филиппов сыллата кэлэн лекция аабар, гос. экзаменна сылдьан сүбэ-ама биэрэр, курстары тэрийэр. Студены дьин-чахчы өйүүр, олус туһалаах уонна кэскиллээх сибээһи олохтооһун - университет уонна училище, саха салааларын үлэлэрин биир чабылхай көстүүтэ.

Саха салаата арыллыабыттан училище үлэтэ биллэ-көстө сэргэхсидэ. Элбэх ученайдар, суруйааччылар, араас интэриэһинэй дьарыктаах дьон кэлэн, студеннары билии-көрүү, өй-санаа өттүнэн байыталлар.

Билигин учуутал дэгиттэр дьобурдаах, үөрэнээччини тус билиитинэн, дьобурунан, талаанынан тардар буолуохтарын учуоттаан үөрэх таһынан анал дьарыктары ыытабыт. Бүгүндү туругунан 12 анал дьарык үлэлиир. Ордук таһаарыылаахтык Тыл театра, Сыккыс литературнай түмсүү, Айылгы фольклорнай ансамбль, Телен студенческой театр, икки хор, ырыа ансамбллара, биридиилээн ырыа дьарыга, “Сир түннүгэ”, “Тыл хонуута” интеллектуальной оонньуулар, СГУ - БПУ икки ардыларыгар “Идэ күрэбэ” у.д.а.

Студены научнай үлэбэ тардар куруһуок тэриллэн, саха тылын диригэтэн үөрэтэр анал курс арыллан, сыл аайы студеннар чинчийиилэринэн тылга научнай - практической конференцияны тэрийэн ыытар буоллубут. Научнай куруһуок салайааччыта - идэтигэр бэриниилээх, диригин билиилээх, ирдэбиллээх эдэр кэскиллээх преподаватель Д. И. Чиркоева. Студент аабар дьобурун сайыннарар анал предмети киллэрэн, Тыл театрын тэрийэн үлэлэтэрбит студенна тыл күүһүн, айымныы ис хоһоонун диригинник өйдүүр кыабы биэрэр. Сылга иккитэ аабыыга интэриэһинэй спектаклары таһаараллар. Салайааччы анал үөрэхтээх, бу үлэни чахчы кыайа-хото тутар кыахтаах, талааннаах режиссер, культурология преподавателэ А.А.Новгородова.

“Айылгы” ырыа-үнкүү бөлөбө орто аналлаах үөрэх тэрилтэлэрин бастакы олимпиадатыгар 1 миэстэни ылбыта, Итэбэл I конференциятыгар кыггытыбыта, “Күөх экранга уһуллубута НКИК көмүс фондатыгар кирибитэ. Ансамбль репертуара фольклорнай экспедиция булумньуларыгар тирэбэрэ сонун көстүү. Манньык экспедицияны училищеба бастакы тэрийээчи – Е.С.Сергина, билигин Арктической институт преподавателэ. Кинини утумнаан, үөрэнээччилэрэ А.Мойтохонова, Г.Васильева үлэлэрин айымныылаахтык саҕалаатылар.

Үрдүк квалификациялаах кадрдар – бүгүндү үөрэх сүрүн көрдөбүлэ. Саха салаатын преподавателлэриттэн 3 киһи СГУ кэтэхтэн аспирантуратын үөрэнэн бүтэрэн, кандидатскай диссертацияларыгар үлэли, 2 киһи соискателлии сылдьаллар. Биһиги салаабыт преподавателлэрэ СГУ-ну кытта кыттыһан улуус саха тылын учууталларын үөрэтиигэ туруммуттара – туһалаах дьыала, СГУ преподавателэ п.н.к. доцент Е.М.Поликарпова, п.н.к. доцент С.К.Колодезникова авторскай семинардары ыыттылар. Саха салаатын преподавателлэрэ учууталларга лекциялары аабаллар, практической дьарыктары көрдөрөллөр, үөрэх программатын онорууга холонолор, оскуола оҕолоругар анаан пособиелары оноролор. У.Ф. Кондакова – элбэх кинигэлэр автордара, танааччылар.

Биэс сыл устата саха салаатын 144 студент үөрэнэн бүтэрдэ. Кинилэртэн СГУ-га III-с курска күнүскүгэ - 18 оҕо, ол иһигэр 4 оҕо туйгун, 14 оҕо үчүгэй сыаналарга үөрэнэллэр. IV-с курска кэтэхтэн 40 студент ситиһиилээхтик үөрэнэ сылдьаллар.

Бүгүн саха салаатыгар 170 оҕо үөрэнэр. Кинилэртэн 10-на туйгун, 50-на үчүгэй сыанаба үөрэнэллэр. Үбүлүөйдээх сылга М.Семенова, Е.Горохова А.Е.Кулаковскай аатынан стипендияны ылаллар.

Биэс сыл устата салааба үгүс үтүө үгэстэр олохсуйдулар. Үлэ таһаарыылаах буолууга - преподаватель сыралаах үлэтин түмүгэ. Ыччаты кытта ылсан туран, бириэмэни кэрэйбэккэ элбэхтик эрчийдэххэ, үөрэттэххэ эрэ дьиннээх ситиһии кэлэр. Манньык үлэһиттэринэн саха

тылын, литературатын преподавателлэрин Р.С.Семенованы, Д.И.Чиркочеваны, иискэ З.И.Корякинаны, Р.Ю.Самсонованы, музыкант В.Васильевы, үнкүүгэ Е.С.Васильеваны, хомуска Е.А.Манькинаны, эдэр кэскиллээх преподавателлэри А.М.Мойтохонованы, Г.Е.Васильеваны уо.д.а. ааттыахха сөп.

Тус кыабы айымныылаахтык туһанан, ыччаты элбэххэ үөрэтэн, сайдыылаах “сага саханы” үүннэригэ үлүмнэһэн үлэлии сылдыаллар сага салаатын уһууааччылар - учууталлара.

У. КОНДАКОВА, сага салаатын сэбиэдиссэйэ,
РФ норуотун үөрэҕириитин туйгуна, методист-преподаватель, 1997 с.

Сайда, үүнэ тур, сага ыччата!

Н.Г.Чернышевскай аатынан Бүлүүтээҕи педучилищеҕа “Сага филологията, културата” колледж-салаа аһыллыбытын биэс сылын бэлиэтиир “Сага салаатын күннэрэ” үрдүк таһымнаахтык ытытылыннылар. Бу күннэр студенттар да, преподавателлэр да өйдөрүгэр умнуллубаттык хатанан хаалаллара буолуо дии саныыбын. Ол курдук, училище сага салаатын студенттара Сага госуниверситетын сага салаатын студенттарын, преподавателлэрин кытта көрсөн, билсэн астынныбыт, үөрдүбүт.

Бастакы күн аһаҕас уроктарга сылдыынан саҕаланна. Эбиэт кэнниттэн “Сага салаатын күннэрин” бэлиэтиир үөрүүлээх мунньах ытытылынна. Онтон сүрүннээн манньыктары бэлиэтиэҕи баҕарылар: 5 сыллаах сага салаатын үлэтин салайааччы У.Ф. Кондакова билиһиннэрдэ. Сага салаатын преподавателлэрэ, студенттара ордук орто үөрэх тэрилтэлэрин икки ардыларынааҕы олимпиадаларга ситиһиилэрдээхтэр эбит. Ону таһынан араас темалаах

конференцияларга кыттыылар, сылын аайы ытытылар “И. Гоголев ааҕыларыгар”, “СГУ - БПУ-96” икки ардыларынааҕы олимпиадаҕа бүтэрэр курстар кыайыылара - бу барыта сага салаатын үрдүк ситиһиилэрэ.

“Сыккыс” түмсүү оҕолоро сага салаатын преподавателлэригэр анаан айбыт хоһооннорун аахтардылар, таайтардылар.

Бу мунньах биер кэрэхсэбиллээх өрүтүнэн бүтэрэр студенттар СГУ III курсун студенттарын кытта үөрэхтэрин, проблемаларын, итэҕэстэрин ырыттылар, кэпсэтиилэр, санааларын атаастадылар.

Факультет үлэтин - хамнаһын филологическай наука кандидата Г. Г. Филиппов билиһиннэрдэ. Субу үлэттэн саҕалаан пединститут аһылларыгар эрэнэрин биллэрдэ. “Онон, - диер кини, - студенттар үчүгэйдик кыһанан үөрэниэхтээххит”. Гаврил Гаврильевич училище үгүс үтүө үгэстээҕин бэлиэтиир. Училищени бүтэрбиттэртэн 2 сыл иһигэр 44 оҕо киирэн үөрэнэ сылдыарын эттэ - 18 оҕо күнүскүгэ, онтон атыттар - кэтэхтэн. Күнүскүгэ үөрэнэр оҕолортон 4 туйгун, 14 оҕо үчүгэй көрдөрүүлээхтэр эбит. Кинилэр сайдалларыгар элбэх үлэ барарын сөпкө бэлиэтиир, ол да иһин салаа кэскиллээҕин көрөр. Түмүгэр ситиһиилэри баҕаран туран, эбэрдэ суруктары училище директора Н.П. Куличкинна, сага салаатын “ийэлэригэр” У.Ф. Кондаковаҕа, Р.С.Семеноваҕа, А.А.Новгородоваҕа сэмэй бэлэхтэрин туттарда.

Бу кэнниттэн сага салаатын доцена С.К. Колодезников тыл эттэ. Училище сыралаах үлэтин түмүктэрин истибитин биллэрдэ: “Учуутал идэлээхтэри бэлэмнээһингэ бэрт ситиһиилээхтик үлэлээбит туһутунан академик Н.Н.Тобуруокап сүнкэн үлэтэ-хамнаа буолар. Ол тэнэ эдэр ыччаттаргыт республика киэн туттар дьоно буола сылдыаллар. Ол барыта

эниги ситиһиигит. Билигин үрдүк үөрэх заведениелара орто үөрэх заведениеларын кытта ситимнээхтик үлэлиллэр. Ол кэстүүтүн эһиэхэ бэлиэтиибин. Саха салаата номнуо оннук буолла. Колледж аһыллыбыта сүрдээх кэскиллээх. Өрүү бииргэ үлэлиирбит инники да өттүгэр көмөлөөх буолуо турдаҕа. СГУ филиаллара аһыллан эрэллэр, эһиги филиал курдук аһыллыаххытын сөп”. Училище салалтатыгар сувенирдары, методической пособиелары тутгарда.

Салаабыт “ийэтэ” Ульяна Федоровна туйгун үөрэхтээхтэрин, салаа көхтөөх кыттааччыларын эбүрдэлээтэ, сэмэй бэлэхтэри тутгарда. Инники былааннары Н.П.Куличкин билиһиннэрдэ, Ульяна Федоровнаҕа бэлэх тутгарда. Итинэн “Саха салаатын күннэрин” бэлиэтиир үөрүүлээх муньах түмүктэннэ. Ол кэнниттэн “Төлөн” студтеатр туруоруутугар “Хачыгыр” пьесаны умсугуйан көрдүбүт. Киэһэ СГУ студеннара “ Үрүн Түмэн” ыччат түмсүүтүн кытта көрсүстүлэр. Бэйэ-бэйэлэрин кытта өйдөһөн кэпсэттилэр, ыччат проблемаларын ырыттылар, санааларын атастастылар.

Сарсыннытыгар СГУ - БПУ студеннарыгар “Идэ күрэбэ” ытытынна. Студеннар бары да кэриэтэ саха ырыаларын, тойуктарын билэллэрин, сатаан туойалларын көрдөрдүлэр. Өссө биир улахан ситиһи: тыл театрыгар дьарыктанар студеннар киһи уйулҕатын долгутар оонньууну туруоран сэнээртилэр, куппутун туттулар. Маны тэнэ “Айылгы” айар бөлөх сана туруорбут үнкүүлэринэн табыста, көрөөччүнү абылаата.

Сайда, үүнэ тур, сахам ыччата!

Н. Кожурова, Бүлүүтээҕи педучилище I курсун студентката, 1995 с.

ИИТЭЭЧЧИЛЭРБИТ ИЛГЭЛЭЭХ ИЭЙИИЛЭРИНЭН...

Прекрасные страницы из жизни общежития «Дабаан»

Идут годы, сменяются поколения, приятно, с трепетом души, вспомнить о студентах, живших в общежитии, коллегам с которыми плодотворно, творчески, добросовестно трудились на ниве воспитания будущих учителей.

Работу воспитателя начала в общежитии «Главный» в дружном коллективе с Кузьминой Галиной Геннадьевной, Семеновой Ксенией Максимовной, Семеновой Галиной Романовной, Ивановой Людмилой Васильевной. Общежитие делилось на 4 крыла, воспитателем 4-го крыла была я. С отделением ЯФ и К работала с самого начала открытия отделения с 1992 г. В памяти сохранились яркие студенты: из группы культурологов Винокурова Майя, Федорова Даша, Иванова Роза веселые, талантливые, очень активные девушки, из группы филологов серьезные девушки Гольдерова Люба, Петрова Алена, из группы теоретиков или научной группы Игнатъева Лира, Седалищева Наташа, Сыроватская Октя, Николаева Ира, основательные спокойные Верхоянские девушки Стручкова Акулина, Васильева Татьяна, девушки из «Театра чтецов» Донская Мотя, Иванова Аня, Генерова Лена, Семенова Надя. В свободное время проводили разные воспитательные мероприятия, провела открытое мероприятие «Моё хобби», где студенты приняли активное участие и были все довольны.

Большое внимание уделяли быту студентов, чистоту, уют в комнатах, порядку в общежитии и нравственно этическим качествам студентов.

В 1998 году ноябре открыли общежитие ЯФ и К, которое студенты называли «Дабаан». Первым комендантом общежития была Гоголева Клавдия Марковна, воспитатели Михайлова Зинаида Егоровна, Протопопова Дария Григорьевна, помощники воспитателя Семенова Раиса Васильевна, Конюхова Галина Павловна, Семенова Мария Ивановна, рабочий Петров Михаил Михайлович, электрик Иванов Семен Прокопьевич. В общежитии работали читальный зал, буфет, швейная мастерская под руководством Самсоновой Розалии Юрьевны. Проводили занятия ансамбля «Айылгы» танцевальный, хор.

В общежитии избран Совет общежития. Первым председателем была Федорова Женя, очень активная, инициативная, обладающая организаторскими способностями. Она окончила с красным дипломом, первый стипендиат им. Н.П.Куличкина, победитель конкурса «Студент 2000 г.», участник фольклорной группы «Айылгы», член сборной команды училища по волейболу.

Большинство жителей общежития занимались в ансамбле «Айылгы», защитили звание «Народный коллектив». В 1999 году стали лауреатами фестиваля «Танцует Якутия». Это талантливые, яркие студенты: Охлопкова Настя, Николаева Алина, Соловьева Таня, Тараярова Сусанна, Васильева Христина и др.

Общежитие проработала до 2009 года. Проработал дружный коллектив единомышленников: воспитатели: Михайлова З.Е., которая пользовалась уважением среди студентов, Протопопова Д.Г., комендантом была Михайлова Зоя Николаевна, ответственная, добросовестная, уделяла большое внимание быту студентов. Большую роль в воспитательной работе в общежитии имели помощники воспитателей Иванова Людмила Васильевна, Данилова Венера Петровна, Семенова Раиса Васильевна. Они поддерживали порядок, чистоту, уют, в общежитии сохраняли спокойствие студентов, были добрыми советчиками, собеседниками с которыми студенты делились своими радостями, бедами. Своими материнскими заботами, добротой, ответственностью пользовались уважением среди студентов. Бывшие жильцы отмечали теплую, добрую, душевную атмосферу в общежитии. Хочу отметить статью в газете «Ыччат сайдар кыһата» студентов «Биһиги дьиэбит сылаас уйабыт»:

Үөрэх – билии ылаары
Ыраахтан кэлбит оҕолору
Үтүөбэ – кэрэбэ иитэр,
Амарах сыһыаны олохтуур
Мин тапталлаах уопсайым,
Мин сылаас «Дабааным»!

В разные годы председателями совета общежития были: Федорова Женя, Никитина Лена, Прокопьева Надя, Иванова Сахая, Дьяконова Лена, Орлова Варя, Прокопьев Афоня, Макарова Марианна, которые организовывали досуг, поддерживали порядок, чистоту в общежитии. За эти годы были проведены различные воспитательные мероприятия, воспитывающие нравственные, этические качества и прививающие навыки ЗОЖ. При активном участии студентов проводили открытые воспитательные мероприятия по обмену опытом. Так можно вспомнить яркие, творчески проведенные Михайловой З.Е. диспут “Любовь – это самое прекрасное, возвышенное чувство”, конкурс “Кыыс, ийэ, эбээ” с участием помощников воспитателей, студенток матерей и девушек.

Под руководством воспитателя Протопоповой Д.Г., студенты Никитина Лена, Необутова Шура, Соловьева Лена, Егорова Аня провели ток-шоу “В человеке все должно быть прекрасно”, Тимофеева Света, Дмитриева Оля, Докторовы Марианна провели диспут “Современный студент и его проблемы”. К 85 – летию Героя Советского Союза Н.А.Кондакова провела устный журнал “Учитель, воин, журналист”. Эти мероприятия не только воспитывали, расширяли кругозор, но и прививали навыки проведения воспитательных мероприятий.

Хочется вспомнить: конкурс “Дабаан күүрэгэйэ», ставшим традиционным. В разные годы победителями конкурса были: Попова Ньургуяна, Пухова Уля, Каримова Камилла, Никулина Маша, Григорьева Айта и др.

В конкурсе «Кыыс Куо» победителями были Потапова Лена, Горохова Юлиана и др. Радостным событием было, когда наши студенты создавали семью: Дьячковская Таня и Томский Артур, Колесова Даша и Егоров Егор, Необутова Шура и Васильев Коля, Старостина Таня и Анисимов Алик. Важным событием в общежитии было открытие «комнаты

психологической разгрузки», где студенты в домашней обстановке, тишине могли посидеть, заняться любимым делом, поговорить с другом.

С высоты прошедших лет хочется сказать, что наши студенты, оправдали наши надежды, стали хорошими специалистами, добросовестными людьми. Я благодарна судьбе, что в моей судьбе были прекрасные, трудолюбивые, ответственные коллеги к которым отношусь с большим уважением.

Протопопова Д.Г., воспитатель
высшей категории, отличник народного просвещения РФ.

Ол түгэннэр аны хатыламаттар

Кини дьо±ус бэйэтэ кини бы'а «киирэн аас» диэбиттии угуйар уоттара харахпар субу баардыи к'ст'р. Ол курдук сылаас салгынынан «ил» гынан аа'арга дылы. Бу Бүлүү „Сэргэлээбэ“ – училищебыт.

Онтон уопсайа бэйэтэ туспа «дойду». Бэйэ-бэйэ±э сылды'ыи, былдытта'ыи – бу аймах биир кэ'иллибэт м'г'э. Сарсыарда эрдэ Галина Геннадиевна чуор куола'а ханнык да будильнигы солбуйара.

Киэ'э айы гитара±а до±у'уоллатан эмиэ да намыын, эмиэ да дохсун ырыа алыбар уйдара±ын.

Кэрэ±э сырдыкка у'уйбут умсууруктарбар, млэ'ит ки'и буолан «силигилээн» олорорбор, махталым кэмнэммэт... Ол «Кин кыы'а» - Семенова Р.С., «Ытар±алаах кыыс» - Кондакова У.Ф. (Дорофеева Ася бэлиэтээбитинэн), Егорова Н.И., Алексеев Е.Р., Евсеев М.Д.

Ытыктыыр ки'ибит Иван Гоголев эппитинии, ки'и дьоллоо±ун дьоллоох эрдэ±инэ ³йд³³б³т, билбэт эбит. Ол кэмнэр, ол түгэннэр аны хатыламаттар. Ол эрэн, билигин эн бэйэ² о±ону билиигэ угуйары² - бэйэтэ туспа кэмнэммэт иэйии.

Эн, кинди кы'ам, бэ±э'ээ – Республика±а биллибит, биллэр салайааччылары, дьо'ун млэ'ит айма±ы та'арбыты². Бүгүн са²алыи киэ² к³рүмлээх, араас идэ±э у'уйар олох оргуйар «киинэ±ин».

Сарсын - ³сс³ уйэлээ±и м³дүт, саргылаа±ы сал±аа, мүнэ-³р³г³йдүм, тупса-туругура тур!!

Анна Протопопова, Чочу оскуолатын учуутала

Биһиги дьэбит – сылаас уопсайбыт

Хас биирдии устудьуон төрөөбүт дойдутуттан, дьэтиттэн ыраата, тэлэһийэ сылдьан бэйэтин дьонун, сирин-уотун, айылҕатын ахтара - саныыра туохтааҕар да күүстээх буолар.

Бастаан биһиги, маннай кэллэхпит утаа билбэт сирбит буолан, олуһун симиттэр этибит. Оттон билигин элбэх үтүө доҕордонон, үгүс киһилиин алтыһан, элбэх сиринэн сылдьан, уопсайбыт сылаас дьэтигэр биир дьэ кэргэн курдук эйэлээхтик олоробут.

Иитээччилэрбит биһигини сырдыкка-кэрэбэ угуйаллар, киэн билиилээх буоларга иитэллэр - такайаллар. Элбэх үтүө сүбэлэринэн биһигини арыаллыыллар, ыарахан кэмнэрбитигэр дурда-хахха буолаллар. Баҕарыахпыт этэ кинилэргэ чэгиэн доруобуйаны, сылаас амарах сыһыаны, ситиһиилээх үлэни. Эбэрдэлиибит эйэбэс иитээччилэрбитин: Дария Григорьевнаны, Людмила Степановнаны, Венера Петровнаны уонна бары үлэһиттэрбитигэр бу хоһоону аныбын:

*Үөрэх-билии ылаары,
Ыраахтан кэлбит оҕолору
Үтүөбэ-кэрэбэ иитэр,
Амарах сыһыаны олохтуур,
Мин тапталлаах уопсайым,
Мин сылаас "Дабааным"!*

Дарина Петрова, Оля Николаева, саха салаатын 331 группа студеннара, 2008 с.

ӨЙГӨ – СҮРЭХХЭ ИНЭРЭН...

КИНИЛЭР БИЙГИННИИН БИИРГЭЛЭР

Саха салаатыгар киирэр оҕолор бары да киһи хараҕа хатанар, ыраас дууһалаах, талба талааннаах чаҕылхай оҕолор буолааччылар. Үгүстэрэ –бэйэбит көрөн, сүүмэрдээн, талан ылбыт оҕолорбут. Биир эмэ түбэһиэх ыччат киирэн хаалыан сөбө да, кинилэри да киһи оноро сатаан үлэһиттэрбит мөхсөллөрө.

Киһи абарара баар: саамай айар - тутар, онорор - олорор саастарыгар сылдьан эдэркээн оҕолорбут күн сириттэн күрэммиттэрэ, суорума суолламмытара. Кинилэр сырдык мөссүүннэрин өрүү өйдүү-саныы сылдьабыт, кинилэр кэриэстэригэр харахпытыгар ып-ыраас, дьэп-дьэнкир уу бычалыйар, аһыйар санаабыт аймаһыйар, курус санааҕа куустаран ылабыт.

Анисимов Альберт Леонидович, Үөһээ Бүлүүттэн төрүттээх, чахчы бэрээдэктээх, бастын ыччаттарга киирсэр хорсун-хоодуот оҕо этэ. Коллеһы кыһыл дипломуна бүтэрбитэ, СГУ-га үчүгэйдик үөрэнэн, соискательгэ мэктиэлэммитэ, учуонай буолар баҕалаах Дьяаны улууһугар тийэн, дьонно-сэргэҕэ сөбүлэтэн, нэһилиэк баһылыгар итэҕэли ылбыта, быыбарга хоппута, ыарахан ыарыыттан эдэр сааһыгар күн сириттэн күрэммитэ.

Атласова Луиза Петровна, Бүлүү улуһун Илбэнэтиттэн төрүттээх. Училищени 2006 с. ситиһиилээхтик бүтэрбитэ. Айылҕаттан талааннаах, фольклор жанрдарын толорууга барытыгар маастар этэ. Кылгас кэмнэ элбэҕи тэрийэн хаалларбыта, ол иһигэр оҕолорго олонхо, хомус куруһуогун ытара. Биир сыл иһигэр ансамбылын күүскэ эрчийэн, нэһилиэккэ, улууска, республикаҕа биллибитэ. Эдэр сааһыгар талба талаан ууга дэннэнэн суорума суолламмыта.

Афанасьев Петр Еремеевич Мэнэ - Ханалас талыы мааны оҕото, үөрэҕин кыһыл дьупулуомунан бүтэрэн СГУ-га тутта киирбитэ. Училищеҕа үөрэнэ сылдьан Президент дьуолкатыгар аан бастакынан сылдьыбыта. Киһи бары сөбөр өйдөөх оҕото этэ. Университеты эмиз кыһыл дипломуна бүтэрбитэ. Онно үөрэнэ сылдьан, наукаҕа сыстаҕаһа биллибитэ «куурустааҕы, дипломнай» үлэни “ааһан иһэн” суруйара. Элбэхтик устудьуоннарга көмөлөһөрө. Эргиччи тулаайах буолан, эрэй-мун бөбөнү көрбүт оҕо этэ. Олоҕо табыллыбакка, күн сириттэн күрэнэргэ күһэллэбитэ.

Борисов Михаил Васильевич Бүлүү улуһун, Тоҕус нэһилиэгин ыччата.

Биһигиттэн артыыс талааннаах бэрдэ буолан Москваҕа Щепкин аатынан театральнай училищеҕа конкурска анныһан киирбитэ. Талааннаах талбата, “Детсад” биэри сүрүн артыыһа, ырыаһыт, үнкүүһүт, “Айылгы” народнай аатын көмүскэспитэ. Көрү-күлүүнү көбүлүттэн туһут, дьон бары астынар, ымыылаах ыччат этэ. Олоҕор табыллыбакка былаҕайга былдыаммыта.

Докторов Владимир Семенович, Бүлүү Хаҕыныттан төрүттээх, культурология идэтигэр үөрэммитэ. Сэмэй, туох да инэ-дьаһа суох, тугу барытын сатыыр, олоххо бэлэмнээх оҕо этэ. Кууруһугар биир бастын доҕор, оҕолорун убаастыыр, амарах – аһыныгас майгылаах

этэ. Дьиэтигэр-уотугар сүрэхтээх, туохха барытыгар ылбаҕай, дьиэ кэргэннэ тутуах киһилэрэ буолара.Массыына авариятыгар түбэһэн суорума суолламмыта.

Сердцев Алексей (Алексеев) саха салаатыгар тыл учууталын бэлэмниир бөлөххө үөрэммитэ. Үөрэбэр үчүгэй, билиигэ-көрүүгэ тардыһылаах устудьоммут этэ. Үөрэнэ сылдьан фольклорнай экспедицияҕа бэйэтэ баҕаран туран сылдыһыпта, Г.Е.Васильев салалтатынан Кыргыдай туматтарын хоһууннарын үөрэтэн, киинэ устан Григорий Егорович дьупулуомун көмүскээбитэ. Онно сүрүн оруолу Алексей Сердцев, Айталиа Михайлова, Эдуард Яковлев оонньообуттара. Алексей ордук саха литэрэтиирэтин интэриэһиргиирэ. Якутскайга анаммыт «Көмүстээх үрүйэ» сэһэнинэн “Көмүс үлүскэнэ” диэн күрэх оонньууну ыһпыттарыгар Алексей кыайбыта, кыһыл көмүс кулону сүүйэн олобун доборугар Татьянаҕа, бэлэхтээбитэ. Олоххо дьулуурдаах үөрэххэ дьаныардаах киһи олоҕо эмискэ быстыбыта киһи эрэ хараастар түгэнэ.

Петров Николай – бастакы кууруһу бүтэрэн баран сайын дьиэтигэр оттуу сылдьан этин охсон өлөрбүтэ. Сэмэй майгылаах, олус эппиэтинэстээх оҕо этэ. Кини өлөрүн түүһүн, кылаастара биир сарсыарда киһи ханан да үктэммит хап-хара кымырдаҕаһынан туолбута. Биир сарсыарда кэлбиппит, дириэктэр Николай Петрович кымырдаҕаһы кытта сэриилэхэ сылдьар эбит. Кымырдаҕастарбыт эмискэ суох буолан хаалбыттара.

Суздалова Галина Алексеевна Нам улууһун Модут нэһилиэгин ыччата. Училищени кыһыл дьупулуомнаах бүтэрбитэ. Олус эппиэтинэстээх үлэһит, үөрэбэр кыһаллымтыа, дьулуурдаах устудьуон этэ. Кууруһун туһугар өйдүүн-сүрэхтиин ыалдьара, бииргэ үөрэнэр дофотторо олуһун ытыктыыр, харыстыыр оҕолоро этэ. Бүтэрээт, Дьокуускайга үрдүк үөрэххэ киирэн үөрэнэ сылдьан ыарахан ыарыыттан күн сириттэн бараахтаабыта.

Унаров Айаал Петрович, Бүлүү улууһун I Күүлэтиттэн төрүттээх этэ. Үөрэбэр үчүгэй, сэмэй майгылаах, талба талааннаах, үчүгэйгэ, кэрэбэ тардыһылаах оҕо этэ. СГУ-га бэркэ үөрэммитэ, туохха барытыгар кыттар, актыыбынай позициялаах, инникилээх, ким баҕарар буолан тахсыан сөбө: ол курдук ылбаҕай, эйэбэс-сайаҕас, көстөр дьүһүнүнэн, тутуа-хапта сылдыһарынан чаччы саха саарына буоларга ананан төрөөбүт курдуга. Хомойуох иһин, күлүгээттэр ибили кырбаан өлөрбүттэрэ, хаарыаннаах оҕобут биир быстах түгэнинэн тыына быстыбыта.

Аахпыккыт курдук, өлөр өлүү дэҕиэ тыгырабынан ыччаттарбыт саамай бастыггарын, талыһарын, чулууларын харбаан барбыта абатыан! Төһөлөөх кэрэни, сырдыгы, ырааһы айыах-тутуох этилэрэй?! Ол дойдуга дьон чулуутун хомуйаллар диэннэрэ кырдык буоллаҕа. Дьылҕа, онгоһуу, чаас диэн тоҕо да кытаанаҕай?! Кинилэр киһилии сэмэй быһыылара саха ыччаттын чулуу уобараһын быһыытыннан аныгы ыччакка холобур буолан сылдыһахтара, өйгө-санааҕа өрүү тыыннаах буолуохтара, үөрэммит кыһаларыгар үчүгэйинэн эрэ ахтыллыахтара.

САХА САЛААТЫН БҮТЭРБИТТЭР

Филология – 95: салайааччы Яковлева Р.П.

1. Баишева Мидена Гаврильевна
2. Борисова Мария Валекрьевна
3. Васильева Лена Васильевна
4. Васильева Марина Гаврильевна
5. Васильева Нюргуна Васильевна
6. Гольдерова Любовь Васильевна
7. Дмитриева Лилия Николаевна
8. Егорова Алена Дмитриевна
9. Еремеева Сардана Михайловна
10. Иванова Елена Ивановна
11. Михайлова Нина Никитична
12. Никифорова Светлана Николаевна
13. Николаева Дора Семеновна
14. Николаева Саргы Егоровна
15. Новгородов Петр Егорович
16. Петрова Мария Викторовна
17. Саввинова Анна Ефимовна
18. Семенова Евдокия Павловна
19. Тимофеева Анна Ивановна
20. Яковлев Эдуард Яковлевич

Культурология – 95: салайааччы Жиркова Е.С.

1. Абрамова Дария Семеновна
2. Ан Михаил Васильевич
3. Борисова Валентина Васильевна
4. Васильева Акулина Степановна
5. Васильевна Галина Ивановна
6. Винокурова Майя Алексеевна
7. Григорьева Мария Степановна
8. Данилов Михаил Петрович
9. Докторова Анисия Егоровна
10. Иванова Розалия Родионовна
11. Иннокентьева Варвара Михайловна
12. Каратаева Ирина Степановна
13. Каратаева Кюннйя Анатольевна
14. Кляус Марина Ивановна
15. Макарова Мария Михайловна
16. Михайлова Анна Николаевна
17. Михайлова Марианна Гаврильевна
18. Никифорова Зоя Николаевна
19. Николаева Анна Евгеньевна
20. Петрова Елена Ивановна
21. Попов Иван Иванович
22. Протопопов Владимир Прокопьевич
23. Юмшанова Анна Павловна

Филология – 96 : салайааччы Семенова Р.С.

1. Алексеева Нюргуяна Михайловна
2. Артемьева Августина Дмитриевна
3. Барахова Любовь Васильевна
4. Воронова Мария Лазаревна
5. Васильева Татьяна Васильевна
6. Васильева Туяра Манчаровна
7. Генерова Елена Николаевна
8. Донская Анна Николаевна
9. Иванова Анна Николаевна
10. Иванова Нюргуяна Юрьевна
11. Капитонова Мария Григорьевна
12. Каратаева Варвара Васильевна
13. Матвеева Ульяна Петровна
14. Михайлова Саргылана Ивановна
15. Николаева Алена Николаевна
16. Павлова Елена Ивановна
17. Прокопьева Алена Кирилловна
18. Самсонова Альбина Михайловна
19. Семенова Надежда Степановна
20. Слепцова Кюнний Сергеевна
21. Стручкова Акулина Трофимовна
22. Торотоев Гаврил Григорьевич
23. Торотоева Нюргуяна Ивановна
24. Ушницкая Марина Ивановна
25. Чочанова Наталия Николаевна

Культурология – 96: салайааччы Новгородова А.А.

1. Алексеева Надежда Федоровна
2. Андреева Елена Степановна
3. Васильев Григорий Егорович
4. Васильева Екатерина Николаевна
5. Васильева Марфа Спиридоновна
6. Васильева Матрена Егоровна
7. Васильева Сардана Иннокентьевна
8. Винокурова Светлана Алексеевна
9. Григорьева Вера Васильевна
10. Егорова Вера Васильевна
11. Заровняева Виктория Витальевна
12. Иванов Прокопий Прокопьевич
13. Иванова Эльза Устиновна
14. Киреева Наталья Трофимовна
15. Кожурова Анна Алексеевна
16. Михайлова Айтилина Петровна
17. Мойтохонова Айтилина Михайловна
18. Неустроева Снежана Валерьевна
19. Николаева Екатерина Владимировна
20. Остобунаева Галина Борисовна
21. Прокопьев Спиридон Трофимович

22. Семенова Раиса Степановна
23. Спиридонова Степанида Мартыновна
24. Степанов Андрей Степанович
25. Степанова Нюргюяна Никитична
26. Токусарова Олимпиада Николаевна
27. Яковлев Степан Ионович

Филология - 97 : салайааччы Попов Нь.А.

1. Алексеева Марианна Валерьевна
2. Бурнашова Туяра Гаврильевна
3. Васильева Галина Васильевна
4. Власьева Любовь Васильевна
5. Винокурова Антонина Валерьевна
6. Винокурова Ульяна Константиновна
7. Горохова Екатерина Егоровна
8. Горохова Матрена Алексеевна
9. Еремеев Егор Николаевич
10. Иванова Анна Даниловна
11. Иванова Айна Семеновна
12. Иванов Ариан Николаевич
13. Лазарева Ия Анатольевна
14. Мигалкина Екатерина Гаврильевна
15. Никонова Анна Петровна
16. Сабычикова Любовь Афанасьевна
17. Слепцова Надежда Семеновна
18. Семенов Афанасий Софронович
19. Степанов Василий Валерьевич
20. Степанова Александра Владимировна
21. Сыроватская Татьяна Васильевна
22. Тимофеева Саргылана Анатольевна
23. Шишигина Елена Владимировна
24. Плотникова Ульяна Романовна
25. Николаева Оксана Никифоровна

Культурология – 97 : салайааччы Корякина З.И.

1. Алексеева Виктория Петровна
2. Ананьева Юлия Михайловна
3. Афанасьева Марианна Ивановна
4. Аянитова Парасковья Валерьевна
5. Барамыгина Февронья Юрьевна
6. Баттахова Зоя Михайловна
7. Васильева Антонина Николаевна
8. Егорова Айталига Ивановна
9. Каратаева Ольга Самуиловна
10. Каменева Галина Федоровна
11. Кривошадкина Оксана Николаевна
12. Михайлова Анна Владимировна
13. Матвеева Айта Гаврильевна
14. Николаева Зоя Егоровна

15. Ноговицына Любовь Васильевна
16. Осипова Гульнара Павловна
17. Пермякова Туяра Николаевна
18. Катанова Наталья Юрьевна
19. Павлова Ульяна Варламовна
20. Попова Марианна Егоровна
21. Семенова Любовь Семеновна
22. Семенова Матрена Викторовна
23. Сивцева Ольга Михайловна
24. Сивцев Николай Григорьевич
25. Слепцова Снежана Васильевна
26. Смирникова Светлана Григорьевна
27. Суздalова Марфа Иннокентьевна
28. Суздalов Аял Борисович
29. Спиридонова Ангелина Ефремовна

Филология (научная группа) – 98: салайааччы Чиркoвeвa Д.И.

- 2001 Борисов Виктор Борисович
- 2002 Васильев Борис Николаевич
- 2003 Васильев Тимур Спиридонович
- 2004 Гаврильева Светлана Владимировна
- 2005 Игнатьева Лира Николаевна
- 2006 Кураева Людмила Владимировна
- 2007 Лазарева Чээнэ Витальевна
- 2008 Николаева Ирина Борисовна
- 2009 Протодьяконов Петр Юрьевич
- 2010 Решетникова Анна Николаевна
- 2011 Саввин Анатолий Петрович
- 2012 Седалищева Наталья Афанасьевна
- 2013 Семенов Илья Владимирович
- 2014 Сыроватская Светлана Иннокентьевна
- 2015 Суздalова Айталино Захаровна
- 2016 Томский Григорий Елисеевич

Филология – 98 : салайааччы Яковлева Р.П.

1. Андреева Наталья Владимировна
2. Бабаранова Марина Петровна
3. Борисова Анжелика Николаевна
4. Васильева Дария Алексеевна
5. Заборовская Айталино Валерьевна
6. Иванова Варвара Николаевна
7. Колесова Аграфена Николаевна
8. Манькин Александр Васильевич
9. Николаев Гаврил Иванович
10. Николаева Жанна Владимировна
11. Платонова Наталья Анатольевна
12. Петров Данил Владимирович
13. Саввина Анастасия Петровна
14. Софронова Матрена Егоровна

15. Семенова Наталья Васильевна
16. Чомчоева Чыына Васильевна
17. Чыбыкова Валентина Петровна
18. Яковлев Алексей Степанович

Культурология - 98 : салайааччы Павлова А.З.

1. Алексеева Наталья Дмитриевна
2. Антонова Антонина Ксенофоновна
3. Бурнашова Варвара Михайловна
4. Воронова Сардана Прокопьевна
5. Герасимова Любовь Владимировна
6. Дмитриева Мария Ионовна
7. Дмитриева Наталья Васильевна
8. Дьячковская Марианна Михайловна
9. Ефимова Екатерина Ивановна
10. Монастырева Дария Николаевна
11. Михайлова Туйяра Васильевна
12. Николаева Саргылана Яковлевна
13. Оленова Айтилина Петровна
14. Окоемов Роман Гаврильевич
15. Петрова Дария Владимировна
16. Петрова Туйаара Алексеевна
17. Петрова Яна Яковлевна
18. Сазонова Валентина Васильевна
19. Софронова Сахаяна Афанасьевна
20. Федорова Оксана Петровна

Филология – 99 : салайааччы Семенова Р.С.

1. Алексеева Айтилина Петровна
2. Алексеева Зоя Алексеевна
3. Алексеев Иван Иванович
4. Алексеев Павел Егорович
5. Андреева Анисия Николаевна
6. Афанасьева Мария Кимовна
7. Афанасьева Саргылана Ивановна
8. Васильев Альберт Николаевич
9. Васильева Варвара Васильевна
10. Григорьева Надежда
Иннокентьевна
11. Дорофеева Анисия Андреевна
12. Дьяконова Надежда Михайловна
13. Захаров Дмитрий Васильевич
14. Кожурова Надежда Ильинична
15. Максимова Мария Анатольевна
16. Николаева Акулина Николаевна
17. Николаева Сардана Ануфриевна
18. Ноева Саргылана Еремеевна
19. Протопопова Анна Семеновна
20. Протопопова Елена Кимовна

21. Семенов Власий Федорович
22. Семенова Алена Васильевна
23. Степанова Туяра Николаевна
24. Чирикова Саргылана Семеновна
25. Чупрова Татьяна Семеновна
26. Юмшанова Зоя Николаевна
27. Яковлева Анна Егоровна

Культурология – 99 : салайааччы Васильева М.С.

1. Алексеева Айталига Романовна
2. Акимов Петр Петрович
3. Богдокумова Прасковья Прокопьевна
4. Васильева Вероника Павловна
5. Горохова Дария Георгиевна
6. Иванова Татьяна Дмитриевна
7. Комаров Семен Игоревич
8. Кононова Варвара Даниловна
9. Лебедева Матрена Николаевна
10. Николаева Алина Егоровна
11. Николаева Саргылана Алексеевна
12. Николаева Саргылана Евгеньевна
13. Никифорова Анна Дмитриевна
14. Петрова Татьяна Николаевна
15. Суздальова Галина Алексеевна
16. Ботуева Степанида Васильевна
17. Павлова Татьяна Михайловна
18. Сивцева Айыыла Ильинична
19. Руфова Снежана Алексеевна
20. Алексеева Любовь Васильевна
21. Кузьмина Елена Михайловна
22. Васильева Елена Семеновна

Филология – 2000 : салайааччы Софронеева М.А.

1. Акимова Софья Иннокентьевна
2. Атласова Оксана Александровна
3. Васильева Елена Александровна
4. Васильева Мария Давыдовна
5. Ефимова Анастасия Александровна
6. Кириллина Наталья Александровна
7. Кобзак Татьяна Витальевна
8. Кондакова Туйаара Васильевна
9. Кондратьева Сардана Афанасьевна
10. Николаева Валентина Владимировна
11. Петрова Александра Руслановна
12. Прокопьева Аида Семеновна
13. Протопопова Ньургуйаана Семеновна
14. Протопопова Татьяна Родионовна
15. Седалищева Екатерина Михайловна
16. Семенова Айсена Николаевна

17. Соловьева Татьяна Филипповна
18. Тырылгина Анастасия Егоровна
19. Харлампьева Аграфена Александровна
20. Юмшанова Людмила Васильевна

Культурология – 2000: салайааччы Новгородова А.А.

1. Абрамов Гаврил Гаврильевич
2. Абрамова Евдокия Викторовна
3. Алексеева Нелли Макаровна
4. Васильев Николай Захарович
5. Васильева Христина Михайловна
6. Григорьева Екатерина Яковлевна
7. Еремеев Анатолий Николаевич
8. Николаева Алена Геннадиевна
9. Николаева Мария Васильевна
10. Николаева Нюргуяна Алексеевна
11. Осипова Сардана Алексеевна
12. Охлопкова Анастасия Дмитриевна
13. Охлопкова Вера Николаевна
14. Павлов Алексей Христофорович
15. Павлова Асаль Альбертовна
16. Петрова Алена Александровна
17. Рожина Екатерина Константиновна
18. Рязанская Нина Николаевна
19. Саввинов Николай Анисимович
20. Семенова Анна Николаевна
21. Семенова Дария Николаевна
22. Степанова Нюргустана Сергеевна
23. Суздалова Сардана Иннокентьевна
24. Сыбахова Изабелла Петровна
25. Тараярова Сусанна Николаевна
26. Трофимов Владимир Иосифович
27. Федорова Евгения Александровна
28. Эверстова Варвара Ивановна
29. Яковлева Надежда Валентиновна

Филология – 2001: салайааччы Николаева В.П.

1. Алексеева Анна Анатольевна
2. Божедонова Наталья Иннокентьевна
3. Васильев Иннокентий Александрович
4. Васильева Надежда Александровна
5. Горохова Елена Ильинична
6. Дьяконова Лена Ивановна
7. Иванова Алена Руслановна
8. Иванова Мария Андреевна
9. Иванова Наталия Иннокентьевна
10. Новгородова Ксения Семеновна
11. Никифорова Елена Егоровна
12. Петров Василий Герасимович
13. Постникова Ульяна Николаевна

14. Протопопов Геннадий Александрович
15. Рожин Роман Афанасьевич
16. Седалищева Мария Дмитриевна
17. Семенова Аксиния Анатольевна
18. Семенова Вероника Юрьевна
19. Семенова Мария Васильевна
20. Семенова Олимпиада Николаевна
21. Томская Анжелика Елисеевна
22. Тылбыкова Ньургустана Николаевна
23. Филиппова Алена Юрьевна
24. Юмшанова Мария Ионовна

Культурология – 2001: салайааччы Мытник С.Г.

1. Бурнашева Любомира Алекс.
2. Васильева Дария Игнатьевна
3. Винокурова Жигалена Васильевна
4. Егоров Егор Васильевич
5. Егорова Анна Николаевна
6. Жданов Леонид Александрович
7. Игнатьева Любовь Аркадьевна
8. Егорова Дария Васильевна
9. Васильева Александра Ионовна
10. Никитина Елена Анатольевна
11. Никулина Мария Пахомовна
12. Новикова Наталья Васильевна
13. Никифорова Мария Семеновна
14. Павлова Степанида Николаевна
15. Петрова Мария Габеевна
16. Потапова Анна Владимировна
17. Прокопьева Василина Васильевна
18. Сидорова Сахаяна Агитовна
19. Семенов Леонид Степанович
20. Соловьева Лена Петровна
21. Тимофеева Анна Николаевна
22. Федорова Анна Леонидовна
23. Филиппов Семен Семенович
24. Матвеева Татьяна Александровна
25. Гуляев Гавриил Гаврильевич
26. Яковлева Антонина Иннокентьевна
27. Дьяконова Виктория Николаевна
28. Нестерева Прасковья Иннокентьевна

Филология – 2002 : салайааччы Прокопьева А.К.

- 2004 Васильев Нестер Александрович
- 2005 Васильева Лариса Ефимовна
- 2006 Гоголева Евдокия Ивановна
- 2007 Данилов Владимир Владимирович
- 2008 Драгунова Саргылана Афанасьевна
- 2009 Егорова Варвара Владимировна

- 2010 Иванов Савва Петрович
- 2011 Иванова Татьяна Даниловна
- 2012 Керемясова Анастасия Федоровна
- 2013 Корякина Наталья Иннокентьевна
- 2014 Кривошапкина Иванна Валентиновна
- 2015 Макарова Нюргуяна Прокопьевна
- 2016 Максимова Любовь Алексеевна
- 2017 Меркурьев Иван Иванович
- 2018 Михайлова Маргарита Давыдовна
- 2019 Никитина Алена Романовна
- 2020 Николаева Евдокия Николаевна
- 2021 Николаева Мария Дмитриевна
- 2022 Петров Алексей Прокопьевич
- 2023 Прокопьева Надежда Ивановна
- 2024 Рыкунова Олимпиада Семеновна
- 2025 Саввинов Айаал Иванович
- 2026 Санникова Елена Эриковна
- 2027 Семенов Василий Николаевич
- 2028 Семенов Владимир Иванович
- 2029 Сергеева Татьяна Капитоновна
- 2030 Старостина Татьяна Юрьевна
- 2031 Степанов Афанасий Семенович
- 2032 Степанова Вероника Алексеевна
- 2033 Тимофеева Декабрина Алексеевна
- 2034 Тимофеева Наталья Афанасьевна
- 2035 Тобонов Иван Александрович
34. Тоскина Анастасия Лукинична
35. Филиппова Айна Викторовна

Культурология – 2002 : салайааччы Семенова Р.С.

1. Афанасьев Нюргустан Владимирович
2. Афанасьев Петр Еремеевич
3. Антонова Алена Анатольевна
4. Гоголев Александр Александрович
5. Гаврильева Нюргустана Ивановна
6. Дьяконов Валерий Семенович
7. Иванов Николай Васильевич
8. Константинов Филипп Иванович
9. Константинова Айталига Семеновна
10. Мылахов Спартак Семенович
11. Николаева Элла Михайловна
12. Николаева Екатерина Константиновна
13. Никифорова Софья Николаевна
14. Новикова Нария Саввична
15. Оконешникова Анна Николаевна
16. Петрова Надежда Борисовна
17. Петрова Айталига Владимировна
18. Петрова Туяра Романовна
19. Петрова Нарияна Алексеевна
20. Попова Нюргуяна Прокопьевна

21. Рыкунов Семен Александрович
22. Саввинова Альбина Николаевна
23. Степанова Матрена Николаевна
24. Софронова Зулия Александровна
25. Тистяхова Прасковья Романовна
26. Томский Артур Анатольевич
27. Филиппова Мария Владимировна
28. Чирикова Мария Аркадьевна

Филология – 2003 : салайааччы Новгородова А.А.

1. Алексеева Кыыма Гаврильевна
2. Архипова Марта Сергеевна
3. Баишева Яна Дмитриевна
4. Былчахова Мария Юрьевна
5. Горохова Любовь Григорьевна
6. Егоров Герасим Александрович
7. Захарова Екатерина Ивановна
8. Иванова Наталья Анатольевна
9. Иванова Нюргуяна Алексеевна
10. Иванова Сахаяна Ивановна
11. Ионов Семен Семенович
12. Колесова Туяра Васильевна
13. Кондратьева Мариванна Ивановна
14. Константинова Евдокия Семеновна
15. Ксенофонтова Айталига Федоровна
16. Ксенофонтова Саргылана Петровна
17. Монастырев Евгений Валерьевич
18. Мьякунова Августина Аркадьевна
19. Неустроева Юнна Павловна
20. Николаева Августина Григорьевна
21. Николаева Ангелина Афанасьевна
22. Николаева Мария Валерьевна
23. Осипова Шолпана Борисовна
24. Петрова Надежда Захаровна
25. Протодьяконова Анастасия Анатольевна
26. Саввинова Мария Иннокентьевна
27. Седалищева Нюргуяна Николаевна
28. Сивцев Иван Николаевич
29. Слепцова Лиля Христофоровна
30. Слепцова Марфа Николаевна
31. Спиридонова Ирина Власьевна
32. Спиридонова Татьяна Николаевна
33. Татаринова Ульяна Аркадьевна
34. Федорова Варвара Павловна
35. Филиппов Алексан Александрович
36. Харитоновна Луиза Лазаревна
37. Хартасова Клавдия Климентьевна

Культурология – 2003 : салайааччы Прокопьев С.Т.

1. Адамова Лена Иосифовна

2. Акимова Мария Петровна
3. Алексеева Нюргуяна Илларионовна
4. Анисимов Альберт Леонидович
5. Атласова Луиза Петровна
6. Бандерова Римма Васильевна
7. Ботуева Ольга Васильевна
8. Буслаева Надежда Афанасьевна
9. Бушуев Николай Николаевич
10. Васильева Анна Николаевна
11. Васильева Екатерина Владимировна
12. Гоголев Василий Федотович
13. Горохова Саргылаана Афанасьевна
14. Григорьева Наталья Егоровна
15. Григорьева Саргылана Михайловна
16. Евелева Юлиана Николаевна
17. Егорова Александра Анатольевна
18. Егорова Александра Николаевна
19. Егорова Алена Афанасьевна
20. Иванов Василий Русланович
21. Иванова Кюннэй Николаевна
22. Капитонова Людмила Савельевна
23. Константинова Аксинья Яковлевна
24. Николаева Нюргуяна Васильевна
25. Павлова Наталья Валериевна
26. Петрова Виктория Александровна
27. Петрова Зоя Марковна
28. Чабыкина Наталья Степановна
29. Семенова Анна Георгиевна
30. Семенова Маргарита Дмитриевна
31. Слепцова Мария Юрьевна
32. Соколов Иван Алькордович
33. Степанова Кюнний Петровна
34. Томская Татьяна Александровна
35. Трофимов Манчаары Кононович
36. Тюляхова Надежда Игоревна
37. Чупрова Светлана Семеновна

Филология – 2004 : салайааччы Николаева В.П.

1. Алексеев Петр Габеевич
2. Антонова Туяна Ивановна
3. Афанасьева Александра Романовна
4. Буслаев Евгений Владимирович
5. Васильев Алексей Саввич
6. Васильева Мария Павловна
7. Гоголев Михаил Николаевич
8. Гоголев Сергей Иванович
9. Гуляева Марина Александровна
10. Дмитриева Ольга Афанасьевна
11. Докторова Марьяна Петровна
12. Егорова Мария Акимовна
13. Жендринский Семен Александрович

14. Замятина Анджела Андреевна
15. Иванова Зарида Александровна
16. Константинова Ирина Сергеевна
17. Копырина Надежда Андреевна
18. Кугасов Сергей Афанасьевич
19. Николаев Виталий Алексеевич
20. Никонов Евгений Семенович
21. Петрова Лилия Викторовна
22. Портнягина Пелагея Егоровна
23. Саввина Диана Дмитриевна
24. Самсонов Аркадий Михайлович
25. Семенов Василий Николаевич
26. Тимофеева Светлана Ивановна
27. Тюпина Наталья Вячеславовна
28. Харлампьев Виталий Олегович

Культурология – 2004 : салайааччы Корякина З.И.

1. Агаева Анна Васильевна
2. Бетчитова Надежда Валерьевна
3. Васильев Николай Васильевич
4. Васильева Александра Андреевна
5. Винокурова Евгения Константиновна
6. Гаврильева Варвара Васильевна
7. Дорофеев Федор Николаевич
8. Дмитриева Нюргуяна Алексеевна
9. Каримова Камилла Борисовна
10. Корнилова Светлана Игнатьевна
11. Корякин Юрий Александрович
12. Костромина Эльвира Егоровна
13. Митрофанова Мария Егоровна
14. Никитина Любовь Семеновна
15. Николаева Мария Анатольевна
16. Николаева Луиза Яковлевна
17. Прокопьева Надежда Даниловна
18. Родионова Галина Николаевна
19. Руфов Васмар Анастасиевич
20. Семенова Мария Семеновна
21. Сивцев Александр Юрьевич
22. Собакина Анна Николаевна
23. Спиридонов Гаврил Анатольевич
24. Тараховская Вероника Борисовна
25. Федорова Оксана Федоровна
26. Филиппова Айна Александровна
27. Чоросова Наталья Валерьевна

Экстернаты:

1. Ердашева Прасковья Дмитриевна
2. Иванова Кюннэй Николаевна
3. Петрова Федора Николаевна
4. Туласынова Мария Николаевна

5. Уварова Виктория Васильевна
6. Яковлева Мария Васильевна

Филология – 2005: салайааччы Семенова Р.С.

1. Березкина Наталья Евгеньевна
2. Борбуев Спиридон Олегович
3. Бурцева Майя Николаевна
4. Васильев Алексей Иванович
5. Васильева Ирина Ивановна
6. Герасимова Ангелина Петровна
7. Гоголева Мария Васильевна
8. Гоголева Наталья Гаврильевна
9. Данилова Мария Петровна
10. Заровняева Алена Иннокентьевна
11. Иванов Любомир Петрович
12. Иванова Екатерина Гаврильевна
13. Игнатьева Светлана Ивановна
14. Кононов Федот Николаевич
15. Кыльяров Моисей Владимирович
16. Неустроева Саскылана Семеновна
17. Николаева Алиада Владимировна
18. Николаева Мария Валерьевна
19. Овчинникова Анна Константиновна
20. Орлова Варвара Лаврентьевна
21. Осипова Екатерина Иннокентьевна
22. Петров Петр Христофорович
23. Петрова Вероника Павловна
24. Потапова Елена Евгеньевна
25. Пухова Ульяна Николаевна
26. Слепцова Сардана Владимировна
27. Соколова Татьяна Мироновна
28. Титова Александра Анатольевна
29. Трифонова Альбина Валерьевна

Культурология – 2005: салайааччы Прокопьев С.Т.

1. Алексеев Прокопий Прокопьевич
2. Алексеева Татьяна Алексеевна
3. Аммосов Григорий Гаврильевич
4. Герасимова Лилия Апполоновна
5. Герасимова Розанна Васильевна
6. Григорьев Алексей Прокопьевич
7. Григорьева Айтал ина Дмитриевна
8. Евсеева Марфа Васильевна
9. Егорова Анна Радомировна
10. Иванова Акси́нья Семеновна
11. Иванова Виктория Витальевна
12. Иванова Елена Константиновна
13. Иванова Мария Мандаровна

14. Лукин Флорентий Васильевич
15. Лыткина Анна Егоровна
16. Макарова Марианна Григорьевна
17. Матвеева Елизавета Иннокентьевна
18. Мугурова Варвара Андреевна
19. Никифоров Артур Николаевич
20. Никифоров Николай Петрович
21. Николаева Антонина Ивановна
22. Петрова Анна Афанасьевна
23. Петрова Елена Николаевна
24. Петрова Татьяна Даниловна
25. Потапова Елена Васильевна
26. Рубцов Юрий Валерьевич
27. Семенова Лена Михайловна
28. Степанова Иванна Ивановна
29. Шумилов Альберт Эдуардович
30. Яковлева Туяра Дмитриевна

Экстернаты:

1. Боронов Егор Витальевич
2. Габышева Виктория Викторовна
3. Катанова Дария Николаевна
4. Осипов Петр Федотович
5. Протопопова Елена Прокопьевна
6. Сыроватская Сардана Иннокентьевна

Филология – 2006: салайааччы Софронеева М.А.

1. Аммосова Татьяна Кимовна
2. Анемподистова Александра Иннокентьевна
3. Антонова Татьяна Андреевна
4. Горохова Ульяна Елисеевна
5. Григорьева Ньургуйаана Афанасьевна
6. Данилов Прокопий Витальевич
7. Дмитриев Николай Леонидович
8. Догоюсова Валентина Дмитриевна
9. Иванова Виталина Витальевна
10. Кириллова Мария Степановна
11. Кулаковская Акулина Атосьевна
12. Михайлов Алексей Александрович
13. Николаева Алена Климовна
14. Николаева Елизавета Петровна
15. Олесова Сардана Ивановна
16. Парникова Екатерина Рафаэловна
17. Пестрякова Туяара Егоровна
18. Протопопова Наталья Прокопьевна
19. Сазонова Кристина Афанасьевна
20. Сивцева Туяра Александровна
21. Сидорова Ульяна Афанасьевна
22. Скрябина Ольга Егоровна

23. Степанов Федор Иванович
24. Тимофеев Афанасий Васильевич
25. Тобонова Людмила Александровна

Филология – 2007 : салайааччы Николаева В.П.

1. Александрова Ульяна Дмитриевна
2. Аргунов Семен Максимович
3. Бандерова Сардана Иннокентьевна
4. Барбахтырова Вера Григорьевна
5. Васильева Анна Ильинична
6. Гоголев Тарас Платонович
7. Гоголева Евдокия Николаевна
8. Григорьева Лидия Александровна
9. Григорьева Мария Алексеевна
10. Данилова Анна Васильевна
11. Егорова Анна Гаврильевна
12. Колесова Татьяна Саввична
13. Леонтьева Светлана Аркадьевна
14. Мандаров Конон Кононович
15. Никифоров Егор Егорович
16. Николаев Семен Серафимович
17. Николаева Дария Ануфриевна
18. Николаева Марина Афанасьевна
19. Николаева Надежда Дмитриевна
20. Павлова Марианна Николаевна
21. Петров Федор Валентинович
22. Петрова Светлана Петровна
23. Потапова Юлия Августовна
24. Прокопьев Афанасий Николаевич
25. Саввина Августина Николаевна
26. Степанова Наталья Васильевна
27. Тимофеев Михаил Федорович
28. Тихонов Сергей Валерьевич
29. Томский Егор Дмитриевич
30. Томская Мария Михайловна
31. Унаров Айаал Егорович
32. Чомчоева Сайыына Васильевна

Филология – 2008 : салайааччы Семенова Р.С.

1. Аввакумова Сардана Леонидовна
2. Алексеева Мария Андреевна
3. Андреев Анатолий Анатольевич
4. Васильева Анна Ивановна
5. Габышев Гаврил Гаврильевич
6. Григорьева Ольга Германовна
7. Дмитриева Мария Константиновна

8. Дохова Евгения Валерьевна
9. Дьячковская Валерия Сергеевна
10. Евстафьев Павел Васильевич
11. Захаров Степан Степанович
12. Кузнецов Афанасий Ильич
13. Николаева Ольга Михайловна
14. Николаева Маргарита Алексеевна
15. Осипова Саргылаана Васильевна
16. Петрова Дарина Ксенофоновна
17. Попова Мария Николаевна
18. Прокопьев Борис Николаевич
19. Прокопьева Варвара Николаевна
20. Саввинова Любовь Егоровна
21. Семенова Анна Александровна
22. Сергеева Оксана Владимировна
23. Спиридонова Мария Андреевна
24. Степанова Акулина Михайловна
25. Тимофеев Иван Николаевич
26. Тимофеева Оксана Алексеевна
27. Федотов Кирилл Кирилович
28. Шамаев Сергей Сергеевич

Экстернаты:

1. Алексеева Саргылана Игияновна
2. Алексеева София Семеновна
3. Васильева Дарья Матвеевна
4. Чыбыков Мичил Егорович
5. Шумилова Мария Егоровна

Филология – 2009 : Николаева В.П.

1. Андросова Алена Апоновна
2. Александрова Маруся Викторовна
3. Алексеева Татьяна Симоновна
4. Архипов Евгений Гаври льевич
5. Афанасьева Александра Юрьевна
6. Ботуева Нюргуяна Васильевна
7. Винокурова Дария Егоровна
8. Горохова Ольга Егоровна
9. Григорьев Василий Федосеевич
10. Жиркова Елизавета Филипповна
11. Захарова Анна Николаевна
12. Иванова Василина Васильевна
13. Катанова Фекла Прокопьевна
14. Колтовская Туйаара Трофимовна
15. Кононова Лилиана Прокопьевна
16. Кычкин Алексей Алексеевич
17. Лазарева Татьяна Семеновна
18. Левина Алена Андреевна
19. Николаев Павел Павлович
20. Николаева Анастасия Александровна

21. Николаева Катерина Валентиновна
22. Ноговицына Вера Юрьевна
23. Ноговицына Надежда Аркадьевна
24. Ощепкова Елена Иннокентьевна
25. Павлова Вера Алексеевна
26. Петрова Мария Сергеевна
27. Рехлясова Елена Романовна
28. Семенова Сахаяна Мироновна
29. Сивцев Андрей Ильич
30. Слепцов Валентин Сергеевич
31. Степанова Александра Алексеевна
32. Тимофеев Виктор Семенович
33. Яковлева Парасковья Васильевна

Экстернаты:

1. Ильинова Варвара Константиновна
2. Платонов Марьян Аркадьевич
3. Семенова Екатерина Алексеевна

ИЙИНЭЭБИТЭ

Кириитэ

Томскай М.С. Саха салаата – сайды аартыга
Саха салаатын төрүттээччилэр
Саха филологиятын уонна культурологиятын салаатын сэбиэдиссэйдэрэ
Кондакова У.Ф. Үтүө киһи аата өрүү тыыннаах
Никифорова Л.К.О ходе проведения эксперимента в колледжных группах

Саха салаата – сайды саһарҕата

Кондакова У.Ф. Саха салаатын уһуйааччылар
Саха салаатын студеннарын уонна преподавателлэрин ситиһиилэрэ

Саха санаалаахтар түмсүүлэрэ

Торотоев Г.Г. Олохпут суолун онкуллаабыт ытык - мааны киһибит
Петрова М. Тыл оонньуута
Буслаева Л.Г. Элбэҕи биллибит
Алексеев Е.Р. Ахтан санаан аастахха
Иванова А.П. Саха киһитэ идэтигэр бэриниилээх буолар
Мойтохонова А.М. Сахалыы үөрэх умсулҕана
Торотоев Г.Г. Үтүөҕэ – кэрэҕэ уһуйбут кыһабыт
Ноева С.Е. Бүлүүттэн куорсун анньынан
Васильев Г.Е.Сахалыы саҥалаах – тыыннаах студеннары иитэн таһаарыы – сүрүн сорук
Саха салаатыгар спортивной маассабай үлэ
Иванова И.Б. Умнуллубат кэрэ кэмнэрим
Самсонова А.М. Үөрэх – билии кыһата, сырдык ыра санаата
Плотникова У.Р. Олох охсубут сыллар
Прокопьева А.К. Бүлүүтээҕи саха салаата мин олохпор
Семенова Р.С. Идэ умсулҕана
Торотоев Г.Г. Учуутал бастынар махтал мааныта буолуохтун
Гоголева М.Т. Мастер своего дела
Прокопьев С.Т. Төрүт культура учууталлара
Прокопьев С.Т. Театральной педагогиканы сайыннарбыта
Степанов А.С. Үөрэммит, үлэлээбит училищем
Васильева М.С. Улууска киэнник биллибит энтузиаст – учуутал
Семенова Р.С. Ырыа кэрэ эйгэтигэр угуйааччы
Васильева У.А. Всегда в поиске
Васильева М.С. Ырыа куттаах учуутал
Шумилова М.Е. Сахалыы тыын биһигэ
Кондакова У.Ф. Сэмэй майгын – көтөр кынатын

Үөрэбинэн үрдүккэ

Чиркочова Дария Ивановна
Торотоев Гаврил григорьевич
Николаева Альбина Михайловна
Иванова Ирина Борисовна
Ноева Саргылана Еремеевна
Прокопьева Алена Кирилловна

Плотникова Ульяна Романовна

Сага саҕахтары арийан

Кондакова У.Ф. Бүлүүтээҕи педколледж – СГУ – ХИФУ ситимнэрэ
Кондакова У.Ф. Үрдүк үөрэҕи арийаахха
Филиппов Г.Г. Үүнэр – үрдүүр кыаххыт сайыннын
Чиркочова Д.И. Сотрудничество кафедрь с другими учебными заведениями
Кондакова У.Ф. Улуус киэн туттар киһитэ
Антонов Н.К. Бүлүү училищетыгар сырыттым
Кондакова У.Ф. Герасим Герасимович Левин – түүр үөрэҕин түстээчи
Башарина З.К. Иитэр суолталаах киһигэ

Салаа көрдөрүүтэ

1992-2009 с.с. саха салаатыгар үөрэммит бөлөхтөр
Кинилэринэн киэн туттабыт
Үтүө аат үйэлэри унуордуур
Сыл бастын устудьуоннара
БЭСТ студия түмсүүтэ

Айылгы аатынан

Кондакова У.Ф. Айылгы аатынан
Васильев Г.Е. “Төлөн” студенческой тыйаатыр
Илларионов В.В. Норуот талба талаанын үйэтитэллэр
Федорова Г.Г. Норуот айымньытын ыччакка
Торотоев Г.Г. “Айылгы” аргыһым
Васильева Г.И. “Айылгы” алгыстаах түһүлгэтэ

Олох үөһүгэр

Чиркова Д.И. Саха салаата тэриллитбитэ 20 сылыгар оҕолорбут ситиһиилэрэ
Николаева В.П. Олоҕум, үлэм умнуллубат кэрэ кэмнэрэ
Корякина З.И. Ыра санаа ыллыгынан
Татарина У.А. Олоххо миэстэбитин буллубут
Алексеева Н.Д. Умнуллубат устудьуон сылларбыт
Заровняева В. Уһуяаччыларым уурбут онкулларын тутуһан
Иванов П. Үөрэммит сылларбын күндүтүк саныыбын
Донская Т.А. Билиим – көрүүм, мин барҕа баайым
Сыбахова И.П. Күндүтүк саныыр Бүлүүгэ үөрэммит сылларым
Семенова А.Н. Умнуллубат устудьуон сылларым
Суздалова С.И. Кэрэ кэскилэ ынгырап
Тимофеева Н.А. Эдэр саас кэрэтэ
Артемова К. Киһи буолун, кэрэни өйдөөн, кэскили санаан
Сивцевтэр И., М. Сылаас тыын угуттуур
Комаров С.И. Дьизэ кэргэн сырдык уота
Семенов В.Н. Сүрэхпэр инмит кэрэ сылларым
Потапова А. Моей жизнью руководит творчество
Винокурова Ж. Уччууталбын, кууруспун өрүү ахтабын
Никулина М. Бүлүүгэ үөрэммит дьоллоохпун

Егоров Г. А. Олоѳум аартыгын булларбыта
Яковлева О. Колледжка үөрэммит кэрэ кэмнэрим

Бэчээккэ бэлиэтэнэн, хаһыакка хайѳанан

Синильга. Ыра санаабын олоххо киллэрэри ордоробун
Торотоев Г. Тыл билимин хандытааттара
Тимофеева С. Леди “СМИ”
“Ньурба уоттара хаһыат”. Жданов Леонид Александрович
Кондакова У.Ф. Саха салаата үөрэххэ ынырар
Кожурова Н. Сайда, үүнэ тур, сахам ыччата.

Иитээччилэрбит илгэлээх иэиилэринэн...

Протопопова Д.Г. Прекрасные страницы из жизни общежития “Дабаан”
Протопопова А. Ол түгэннэр аны хатыламаттар
Петрова Д., Николаева О. Биһиги дьиэбит – сылаас уопсайбыт

Өйгө – сүрэххэ инэрэн...

Кинилэр биһигинниин бииргэлэр

Саха салаатын бүтэрбиттэр